60

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

Demnitate şi dreptate pentru toți

Instruirea în domeniul DREPTURILOR OMULUI a colaboratorilor DE POLIȚIE

Ghidul formatorului

Instruirea în domeniul DREPTURILOR OMULUI a colaboratorilor DE POLIȚIE

Ghidul formatorului

CZU 342.7:351.74(075)
I 57

60
DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI
Demnitate și dreptate pentru toți

Această publicație apare în contextul celei de-a 60-a aniversări
a Declarației Universale a Drepturilor Omului

Copyright PNUD Moldova, 2008
Toate drepturile rezervate
ISBN 978-9975-80-145-4

Autori:
Gheorghe Botnaru, Cercetător Științific, Centrul de Prevenire și Asistență Criminologică
Igor Ursan, președinte, Alianța pentru Promovarea Dreptului
Octavian Bejan, vicedirector, Centrul de Prevenire și Asistență Criminologică
Silvia Romanciuc, Consultant Național drepturile omului, Societatea Independentă pentru Educație și Drepturile Omului

Coordonare și contribuție:
Angela Dumitrașco (PNUD Moldova)
Ana Racu (PNUD Moldova)
Ecaterina Doicov (PNUD Moldova)

Copertă și design: Simion Coadă, Mihai Sava
Redactor: Adriana Nazarciuc
Tehnoredactare: Mihai Sava
Editură și tipar: Casa editorial-poligrafică "Bons Offices"

UNDP Moldova

Notă: Conținutul acestui ghid, precum și datele, interpretările și concluziile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat opiniile Progamului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și ale Guvernului Republicii Moldova.

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) reprezintă rețeaua globală de dezvoltare a Națiunilor Unite, care promovează schimbarea și conectează țările la informațiile, experiența și resursele necesare pentru a ajuta oamenii să-și construiască o viață mai bună.

Cuvînt înainte

Respectarea demnităţii umane, non-discriminării, egalităţii, echităţii şi justiţiei sunt drepturi aplicate în toată lumea, din toate timpurile. Acestea sînt principii primordiale promovate ferm prin Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, care constituie baza dreptului internaţional, prima declaraţie universală privind principiile de bază ale inalienabilităţii drepturilor omului şi "un standard comun spre care să tindă toate popoarele şi toate naţiunile". De-a lungul anilor, Declaraţia a fost pe deplin acceptată evidenţiind normele fundamentale ale drepturilor omului care ar trebui să fie respectate de toţi. Aceasta a servit drept sursă de inspiraţie pentru mai mult de 80 de tratate şi declaraţii internaţionale, un număr impresionant de convenţii regionale privind drepturile omului, acte normative naţionale şi prevederi constituţionale care formează împreună un sistem comprehensiv de promovare şi protecţie a drepturilor omului garantat prin lege.

Chiar şi astăzi, la cea de a 60-a aniversare a declaraţiei, acest bogat instrument de legi în domeniul drepturilor omului rămîne la fel de relevant ca în ziua în care a fost adoptat; reprezintă un contract între guverne şi cetăţenii ţărilor respective, precum şi un etalon prin care evaluăm ceea ce ştim, sau ar trebui să ştim, că este bine sau rău. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului promovează garantarea necesităţilor umane de bază şi recunoaşte indivizibilitatea şi interdependenţa tuturor drepturilor omului, fie că sunt drepturi civile şi politice sau economice, sociale şi culturale.

În perioada 2004-2008, PNUD Moldova a acordat asistenţă în asigurarea transpunerii în realitate a valorilor universale şi a libertăţilor fundamentale cuprinse în Declaraţie. În contextul implementării Planului Naţional de acţiuni în domeniul drepturilor omului 2004-2008, ne-am unit eforturile pentru consolidarea cooperării şi parteneriatului între Parlament, Guvern, sistemul judiciar şi societatea civilă pentru punerea în aplicare a acţiunilor menite să asigure o mai bună respectare şi protecţie a drepturilor omului.

Beneficiind de sprijinul partenerilor noştri – Comisia Permanentă pentru Drepturile Omului a Parlamentului RM, Departamentul Instituţiilor Penitenciare, Ministerul de Interne, ONG-uri de specialitate şi alţi parteneri de seamă – am contribuit la consolidarea capacităţii unui număr semnificativ de reprezentanţi ai sistemului penitenciar, poliţiei etc. astfel contribuind la îmbunătăţirea nivelului lor de profesionalism în asigurarea unei mai bune promovări şi respectări a drepturilor cetăţenilor în conformitate cu standardele internaţionale în domeniul drepturilor omului.

Din moment ce drepturile omului nu sînt doar o moştenire comună a valorilor universale, care transcend culturi şi tradiţii, dar şi valori locale şi angajamente naţionale, sperăm că profesioniştii responsabili pentru educaţia în domeniul drepturilor omului vor găsi acest Ghid util pentru activitatea de zi cu zi. Promovînd practicile elaborate şi împărtăşite cu dv. în aceşti ani, sperăm să deveniţi acei agenţi ai schimbării şi să exercitaţi eficient atribuţia de bază – asigurarea protecţiei, promovării şi realizării drepturilor cetăţenilor.

Acest Ghid reprezintă o ocazie în plus de a vă invita, în contextul celui de-al 60-lea an aniversar al Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, să ne unim eforturile şi să cultivăm voinţa de a asigura "**Demnitate şi Dreptate pentru Noi Toţi**".

Asigurarea respectării unui drept contribuie la realizarea celorlalte. De asemenea, privarea de un drept contribuie la neglijarea celorlalte drepturi. Să ne unim eforturile ca Declaraţia Universală a Drepturilor Omului să devină o parte integrantă a vieţii fiecăruia dintre noi!

Kaarina IMMONEN
Reprezentant Rezident PNUD
Coordonator Rezident ONU

Cuvînt înainte

Gradul de respectare a drepturilor omului reprezintă nivelul de dezvoltare a valorilor democratice într-o societate. Promovarea, încurajarea şi protecţia drepturilor şi libertăţilor omului sînt sarcini şi obligaţii prioritare ale unui stat democratic, care are menirea de a asigura o dezvoltare durabilă a societăţii prin intermediul unei guvernări benefice. Astăzi, după ce Republica Moldova şi-a declarat cursul strategic ireversibil spre integrarea europeană, valorile universale, din care fac parte şi drepturile omului, au o semnificaţie deosebită.

Problema condiţiei umane, implicit a drepturilor omului în lumea contemporană, constituie una din temele larg abordate la diferite niveluri, naţionale şi internaţionale, iar cunoaşterea drepturilor omului de către colaboratorii Ministerului Afacerilor Interne reprezintă nu numai o obligaţie juridică, ci şi o îndatorire profesională, datorită locului şi rolului instituţiei în sistemul protecţiei persoanei umane şi a bunurilor acestora, precum şi în apărarea instituţiilor statale. Dincolo de obligaţia juridică şi îndatorirea profesională, cunoaşterea acestor reguli ţine şi de o preocupare educaţională, izvorîtă din necesitatea de cunoaştere, de instruire a colaboratorilor Ministerului Afacerilor Interne.

În acest context se înscrie şi Ghidul formatorului „Instruirea în domeniul drepturilor omului a colaboratorilor de poliţie" care a fost elaborat în baza standardelor internaţionale de instruire în domeniul drepturilor omului.

După conţinut, ghidul propus este un manual destinat atît colaboratorilor responsabili de organizarea şi realizarea activităţilor de instruire continuă a poliţiştilor la locul de serviciu, cît şi pentru corpul profesoral-didactic al Academiei „Ştefan cel Mare" al Ministerului Afacerilor Interne şi reprezentanţi ai organizaţiilor neguvernamentale care activează în domeniul respectiv.

Subiectele recomandate în cadrul procesului de instruire a ofiţerilor şi subofiţerilor din subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne descriu metode eficiente de instruire în domeniul drepturilor omului a colaboratorilor de poliţie, exemple şi recomandări eficiente de utilizare a acestor metode. O notă aparte o constituie prezenţa unor exemple luate din viaţa şi activitatea de zi cu zi a poliţiştilor şi formarea în baza acestora a unor abilităţi şi comportamente pe care poliţiştii instruiţi să fie capabili de a le utiliza în îndeplinirea obligaţiunilor de serviciu privind asigurarea menţinerii ordinii şi securităţii publice, contracararea criminalităţii, contribuind astfel la respectarea drepturilor omului. În afară de această acţiune pozitivă de instruire în domeniul vizat, Ghidul pune în evidenţă şi recomandări practice privind respectarea drepturilor omului de către angajaţii poliţiei şi atunci cînd îşi îndeplinesc îndatoririle funcţionale.

Ne exprimăm convingerea că utilizarea Ghidului va impulsiona şi realizarea prevederilor ultimului Raport al Comitetului European privind Prevenirea Torturii, care recomandă Guvernului Republicii Moldova „formarea profesională iniţială şi continuă a colaboratorilor organelor afacerilor interne privind standardele naţionale şi internaţionale în domeniul drepturilor omului".

În speranţa că acest manual va constitui un real sprijin pentru organele poliţieneşti, implicit al formatorilor acestora în cadrul trainingurilor de instruire profesională, fiind convinşi de reala sa utilitate şi de apariţia sa într-un moment cât se poate de oportun, apreciem înalt efortul celor care au lansat această idee şi au contribuit la punerea sa în practică. Schimbările pozitive care se vor reflecta în activitatea profesională a colaboratorilor de poliţie va constitui pilonul de bază în promovarea, încurajarea şi respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Mult succes!

Valentin MEJINSCHI
Ministru al Afacerilor Interne

Cuprins

Introducere 9

Capitolul 1. PROGRAM-CADRU DE INSTRUIRE A POLIȚIȘTILOR ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

1. Standarde de instruirea polițiștilor, în domeniul drepturilor omului 13
2. Subiecte recomandate pentru instruire 15

Capitolul 2. METODOLOGIA DE INSTRUIRE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

1. Specificul instruirii adulților 19
2. Metode participative de instruire 24
3. Metoda „Prezentarea” 28
4. Metoda „Discuția” 38
5. Metoda „Brainstorming” 44
6. Studiul de caz 51
7. Jocul de rol 58

Capitolul 3. PLANIFICAREA ŞI REALIZAREA ACTIVITĂȚILOR DE INSTRUIRE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

1. Subiecte recomandate pentru instruire 67
2. Ciclul de instruire 72
3. Structura unei sesiuni de instruire 76

Capitolul 4. MODELE DE SESIUNI DESFĂŞURATE

Sesiunea-model nr. 1

Sesiune-model nr. 1 83
Scenariul sesiunii 84
Suport de curs pentru formator 87
Suport de curs pentru participanți 93

Sesiunea-model nr. 2

Sesiune-model nr. 2 99
Scenariul sesiunii 100
Suport de curs pentru formator 102
Suport de curs pentru participanți (1) 121
Suport de curs pentru participanți (2) 122
Suport de curs pentru participanți (3) 124
Suport de curs pentru participanți (4) 127
Suport de curs pentru participanți (5) 128
Suport de curs pentru participanți (6) 131
Suport de curs pentru participanți (7) 132
Suport de curs pentru participanți (8) 133

Sesiunea-model nr. 3

Sesiune-model nr. 3 137
Scenariul sesiunii 138
Suport de curs pentru formator 140
Suport de curs pentru participanți (1) 156
Suport de curs pentru participanți (2) 157
Suport de curs penru participanți (3) 159
Suport de curs pentru participanți (4) 162
Suport de curs pentru participanți (5) 163
Suport de curs pentru participanți (6) 167
Suport de curs pentru participanți (7) 168
Suport de curs pentru participanți (8) 169

Sesiunea-model nr. 4

Sesiune-model nr. 4 173
Scenariul sesiunii 174
Suport pentru formator 176
Suport pentru participanți (1) 186
Suport pentru participanți (2) 189
Suport pentru participanți (2.1) 190
Suport pentru participanți (2.2) 191
Suport pentru participanți (2.3) 192
Suport pentru participanți (2.4) 193
Suport pentru participanți (2.5) 194
Suport pentru participanți (2.6) 195

Sesiunea-model nr. 5

Sesiune-model nr. 5 199
Scenariul sesiunii 200
Suport pentru formator (1) 202
Suport pentru formator (2.1) 215
Suport pentru formator (2.2) 218
Suport pentru formator (2.3) 220
Suport pentru participanți (1) 223
Suport pentru participanți (2) 227
Suport pentru participanți (3) 229
Suport pentru participanți (4.1) 230
Suport pentru participanți (4.2) 231
Suport pentru participanți (4.3) 232

Bibliografie 233

Anexe

Anexa 1 239
Anexa 2 259

Introducere

În contextul democratizării societății, o importanță deosebită revine democratizării şi restructurării organelor de drept, inclusiv a poliției. Reforma organelor de drept, in particular reforma poliției poate fi realizată cu succes numai în condițiile cînd în această structură, dar şi în administrația ei, va activa un personal cu o calificare şi o pregătire corespunzătoare.

Fiind unul din organele de drept responsabile de asigurarea securității cetățenilor şi apărarea drepturilor cetățenilor, orice colaborator de poliție trebuie să cunoască la cel mai înalt nivel şi să se ghideze în activitatea de serviciu de responsabilitățile şi drepturile stipulate pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu. Depăşirea atribuțiilor şi încălcarea de către colaboratorii de poliție a drepturilor consacrate în actele normative naționale şi internaționale, se califică drept un abuz, fapt pentru care, în funcție de caracterul faptei comise, poate fi stabilită răspunderea juridică.

Ghidul formatorului "Instruirea în domeniul drepturilor omului a colaboratorilor de poliție" a fost elaborat în cadrul proiectului PNUD Moldova "*Susținere în implementarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului 2004-2008"* la solicitarea colaboratorilor din sistemul polițienesc, ca urmare a instruirilor organizate prin intermediul proiectului pe parcursul ultimilor ani şi ca urmare a recomandărilor audierilor publice din aprilie 2006, organizate de către Comisia pentru drepturile omului din cadrul Parlamentului Republicii Moldova privind realizarea capitolului 7 „În domeniul asigurării dreptului la viață, la integritate fizică şi psihică" din Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO). În cadrul audierilor, Proiectului PNUD „Susținere în implementarea PNADO" i s-a recomandat acordarea suportului metodologic şi tehnic Ministerului Afacerilor Interne, avînd în vedere elaborarea şi realizarea unor Programe aplicative de instruire în domeniul drepturilor omului pentru colaboratorii sistemului organelor afacerilor interne; elaborarea şi publicarea unor Ghiduri metodice pentru formatori destinate colaboratorilor responsabili de instruirea în domeniul drepturilor omului, a personalului din acest sistem.

Prezentul ghid este destinat colaboratorilor responsabili de organizarea şi realizarea activităților de instruire în cadrul Programului de instruire continuă a polițiştilor: vicecomisarilor de poliție responsabili de activitatea educativă, ofițerilor responsabili de realizarea unor anumite sesiuni de instruire în subdiviziuni, specialiştilor direcțiilor şi secțiilor resurse umane, responsabili de pregătirea profesională a personalului. De asemenea, Ghidul va putea fi folosit de colaboratorii Academiei de poliție din subordinea Ministerului Afacerilor Interne, reprezentanții organizațiilor neguvernamentale care activează în domeniu.

Conținutul acestui ghid a fost elaborat în baza standardelor internaționale de instruire în domeniul drepturilor omului a polițiştilor. Materialele Ghidului au fost discutate la masa rotundă cu participarea reprezentanților Ministerului Afacerilor Interne, mediului academic, ONG şi au fost pilotate în cadrul a două ateliere la care au participat 36 vicecomisari de poliție din Moldova. Toate exemplele, modelele şi recomandările metodice au fost

elaborate în baza experienței obținute de autorii Ghidului într-un șir întreg de activități de instruire în domeniul drepturilor omului, destinate polițiștilor.

Ghidul este structurat în două părți. *Partea I* (capitolele I, II, III) conține module care prevăd material teoretic necesar formatorului precum și noțiuni teoretice necesare participanților la procesul de instruire. Tot aici sînt abordate și metodele de instruire, absolut necesare în atingerea scopului activității educaționale. Acestea trebuie să pună la dispoziție *informații, cunoștințe și să urmărească aprofundarea înțelegerii cu privire la drepturile omului și a normele existente în domeniu*. Nu trebuie ignorată dezvoltarea *abilităților necesare* realizării atribuțiilor și responsabilităților sale în baza respectării drepturilor omului, precum și *dezvoltarea deprinderilor de autoanaliză, care să ajute la schimbarea modelelor comportamentale,* astfel încît participanții să recunoască ca fiind absolut necesare pentru ei respectarea și apărarea drepturilor omului și să manifeste acest comportament în exercitarea atribuțiilor profesionale. Se recomandă selectarea metodelor potrivite pentru atingerea scopului, ținînd cont de stilurile de învățare și particularitățile de instruire a participanților, de condițiile de instruire.

Partea a II-a (capitolul IV) a lucrării reflectă un aspect deosebit de important în asigurarea succesului instruirii și anume diversificarea activităților de instruire prin succesiunea prelegerii cu exerciții practice individuale și/sau în grup (studii de caz, jocuri de rol etc). Înainte de a utiliza o metodă nouă, necunoscută participanților, aceștia sînt familiarizați cu metoda respectivă pentru ca subiecții să se poată implica, să fie deschiși, siguri pe ei. Nu trebuie omis aspectul care să asigure instruirea participanților din perspectiva respectării și protecției drepturilor omului în activitatea lor profesională.

Exercițiile au în vedere un grup-țintă pentru fiecare sesiune în parte, existînd și o listă cu obiectivele urmărite. Sunt exemple concrete, cu întrebări, concluzii și metode de evaluare. Desigur, nu este o listă definitivă, formatorul și participanții putînd să-și aducă oricînd aportul la completarea acesteia.

De asemenea, formatorul beneficiază de recomandări și consultanță cu referire la modul de conducere a activității sale. Modulele părții a doua, precum și sesiunile–model, nu e necesar a se folosi strict în ordinea menționată, acest fapt rămînînd la latitudinea formatorului. De asemenea, nu trebuie omis faptul că orice activitate de instruire trebuie să fie dinamică și eficientă atît pentru formator, cît și pentru participanți.

Sperăm în utilitatea și oportunitatea apariției acestui manual precum și în contribuția sa la perfecționarea procesului de instruire a colaboratorilor de poliție.

Ne vom bucura în cazul existenței unui feedback pe măsură și în cazul în care veți avea anumite sugestii în raport cu materialul conținut în manual, vă rugăm să contactați autorii săi prin intermediul oficiului PNUD Moldova din Chișinău.

Capitolul 1

Program-cadru de instruire a polițiștilor în domeniul Drepturilor Omului

1. Standarde de instruire
2. Lista subiectelor recomandate pentru instruire

1. Standarde de instruire a poliţiştilor, în domeniul drepturilor omului

În funcţie de orientarea lor, standardele de pregătire a poliţiştilor în vederea respectării şi asigurării drepturilor omului pot fi divizate în două categorii principale: standarde profesionale şi standarde în domeniul asigurării drepturilor omului. Standardele profesionale vizează sporirea eficienţei pregătirii profesionale a poliţiştilor pentru perfecţionarea mijloacelor şi metodelor de luptă cu criminalitatea. Standardele în domeniul asigurării drepturilor omului sînt orientate spre asigurarea înţelegerii şi respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului de către fiecare poliţist.

Există un şir de documente naţionale şi internaţionale care stipulează aceste standarde.

Documentul principal al ONU referitor la respectarea drepturilor omului în activitatea poliţienească – Codul de comportament pentru persoane oficiale, împuternicite cu aplicarea legii – prevede că poliţiştii trebuie să îndeplinească întotdeauna sarcinile ce le revin doar conform legii, servind comunitatea şi apărînd toate persoanele împotriva actelor ilegale, să respecte şi să apere demnitatea umană, să susţină şi să încurajeze drepturile omului, să folosească forţa numai cînd aceasta este strict necesară şi în măsura în care o cere îndeplinirea datoriei, să asigure apărarea sănătăţii persoanelor aflate în detenţie. De asemenea, Codul prevede că nici un poliţist nu va comite, instiga sau tolera vreun act de tortură sau de tratament ori pedeapsă crudă, inumană sau degradantă.

Una din condiţiile în care poliţia va fi capabilă să facă faţă acestor cerinţe este buna funcţionare a sistemului de dezvoltare profesională a personalului.

Codul de etică şi deontologie al poliţistului prevede că „*Pregătirea personalului se va efectua în funcţie de obiectivele poliţiei, respectînd principiile fundamentale, precum: statul de drept, pluralismul democratic şi protecţia drepturilor omului*” (art.11). Referitor la sistemul de dezvoltare profesională se menţionează că „*Pregătirea iniţială trebuie să fie urmată de instruirea continuă, care include: perfecţionarea, specializarea şi recalificarea colaboratorilor de poliţie*” (art.12).

Pregătirii cadrelor de poliţie este totalmente consacrat Compartimentul IV.3. „Formarea personalului de poliţie” din Codul European de Etică al Poliţiei (art. 26-30).

Prevederile articolului 26 al Codului consolidează bazele generale democratice ale pregătirii personalului: „Formarea personalului de poliţie care trebuie să se bazeze pe principiile fundamentale, cum ar fi democraţia, Statul de drept şi protecţia drepturilor omului trebuie să se realizeze în funcţie de obiectivele poliţiei”.

Nu întîmplător, aceste prevederi sînt plasate pe locul întîi în sistemul de standarde etice în pregătirea poliţiştilor. Poliţia, care joacă un rol esenţial de protecţie a societăţii în serviciul căreia se află, ar trebui să corespundă principiilor şi valorilor democratice ale Statului. Pregătirea cadrelor este unul dintre mijloacele cele mai importante pentru promovarea acestor principii şi valori în rîndul poliţiştilor.

Aspectele activității poliției, care se referă atît la drepturile omului, cît şi la dimensiunea etică a acesteia, trebuie, de preferință, să fie prezentate în contextul problemelor concrete din activitatea profesională, astfel încît să se înțeleagă clar principiile fundamentale din cadrul raporturilor de lucru cotidiene.

Chiar dacă în prezent se acordă o atenție deosebită formării în domeniul drepturilor omului, prin prevederile acestui articol este evidențiată necesitatea de instruire în domeniul drepturilor omului a tuturor polițiștilor, de elaborare a materialelor didactice şi de a metodelor noi de instruire.

Articolul 29 al Codului recomandă studierea principiilor de protecție apărare a drepturilor omului în procesul de instruire cu privire la aplicarea forței şi a mijloacelor speciale: „O formare practică privind aplicarea forței şi limitele sale referitoare la principiile stabilite în materie de drepturi ale omului şi, mai ales a Convenției europene a drepturilor omului şi a jurisprudenței corespondente trebuie integrată în formarea polițiștilor la toate nivelele”.

Această recomandare a fost evidențiată în articol separat în virtutea caracterului excepțional şi a importanței sale pentru poliție, într-o societate bazată pe principiul statului de drept. Aspectele concrete de recurgere la forță, în particular, în privința individului sau a grupurilor de indivizi trebuie să fie stricte şi aplicate doar în limitele legii în corespundere cu principiile protecției şi apărării drepturilor omului.

2. Subiecte recomandate pentru instruire

Deoarece printre sarcinile principale ale poliției se numără prevenirea şi contracararea infracțiunilor şi altor manifestări antisociale, precum şi asigurarea ordinii şi securității publice, activitatea acestei instituții interferează, sub diverse aspecte, direct sau indirect, cu o gamă largă de drepturi fundamentale ale omului:

- dreptul la viață, la integritate fizică şi psihică;
- interzicerea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante;
- dreptul la libertate şi siguranță;
- dreptul la libera circulație;
- dreptul la respectarea vieții private şi familiale;
- dreptul la inviolabilitatea domiciliului şi corespondenței;
- dreptul la apărare;
- dreptul la libertatea de întrunire;
- interzicerea discriminării;
- dreptul la proprietate;
- dreptul la un proces echitabil.

În consecință, se recomandă următoarele subiecte, referitoare la tematica drepturilor omului, pentru a fi abordate în cadrul orelor de perfecționare profesională[1]:

- Interzicerea torturii, tratamentelor inumane şi degradante în activitatea poliţiştilor.
- Respectarea drepturilor omului la aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale şi armei de foc.
- Aplicarea şi efectuarea reținerii procesual-penale, arestării/privării de libertate în condițiile respectării drepturilor omului.
- Respectarea drepturilor omului la efectuarea audierii bănuitului.
- Respectarea drepturilor omului la efectuarea percheziției şi ridicării de obiecte şi documente.
- Interzicerea discriminărilor în activitatea poliţiştilor.
- Asigurarea drepturilor victimelor violenței în familie.
- Asigurarea drepturilor victimelor traficului de ființe umane.
- Respectarea dreptului la apărare în activitatea polițienească.
- Alte subiecte.

[1] Vezi capitolul IV, §1.

Capitolul 2

Metodologia de instruire în domeniul Drepturilor Omului

1. Specificul instruirii adulților
2. Metode participative de instruire
3. Prezentarea
4. Discuția
5. Brainstorming
6. Studiul de caz
7. Jocul de rol

1. Specificul instruirii adulţilor

Procesul de învăţare a adulţilor se caracterizează printr-un şir de particularităţi şi stiluri individuale de învăţare.

Particularităţile învăţării adulţilor

- **Orientare către propria persoană** – Fiecare adult posedă anumite cunoştinţe, o anumită experienţă socială şi profesională, are anumite atitudini conştiente faţă de diferite lucruri: de aceea el acceptă mai uşor ceea ce îi este util, ce consideră util pentru activitatea sa.
- **Participare activă** – Adultul este interesat şi se implică activ dacă va considera că are nevoie de ceea ce i se propune în instruire; de obicei, el nu acceptă instruirea formală, pasivă.
- **Validare a informaţiilor** – Adultul poate fi sceptic vis-a-vis de informaţia nouă; de obicei, el nu o primeşte credul, el o validează: o verifică, o trece prin sine – prin cunoştinţele, experienţa sa, gîndirea sa, standardele sale. El meditează asupra informaţiei recepţionate şi, în rezultat, o acceptă sau o respinge.
- **Necesitate redusă în acordarea suportului** – Adultul nu are nevoie permanentă în sprijin: el decide singur cînd şi ce anume să-şi noteze, poartă responsabilitate pentru ceea ce a învăţat şi implicit, – ce a înţeles şi ce a aplicat.
- **Colaborare** – Adultul, de regulă, doreşte să coopereze cu cineva, să soluţioneze diverse probleme, să afle, să cunoască experienţa altora etc.; învaţă mai eficient într-un mediu în care poate colabora şi relaţiona cu alte persoane.

Stiluri de învăţare

În procesul de învăţare, adulţii nu se caracterizează numai prin particularităţi specifice, ci şi prin stiluri individuale de învăţare. Fiecare persoană are un stil propriu de asimilare şi de prelucrare a informaţiilor, un stil propriu de comunicare. Sîntem diferiţi şi reacţionăm diferit în situaţii identice. Unul învaţă mai bine cînd ascultă o prelegere, altul – cînd este implicat într-o activitate practică. În cadrul aceluiaşi grup pot fi identificate cîteva persoane care preferă mai mult informaţia teoretică, cîteva – care preferă jocurile, simulările unor situaţii reale, altora le sînt interesante doar lucruri practice etc. Formatorii trebuie să cunoască şi să ţină cont de aceste lucruri pentru a evita eventuale probleme în procesul de instruire. Este bine ca un formator să poată identifica stilul de învăţare al fiecărui participant şi să poată alege metodele, activităţile adecvate. Conform mai multor abordări psihologice pot fi evidenţiate patru stiluri de bază de învăţare: Stilul Energic, Stilul Reflexiv, Stilul Teoretic, Stilul Pragmatic. În continuare vom prezenta caracteristicile generale ale fiecărui stil, preferinţele de învăţare corespunzătoare.

Energicii preferă activităţile care îi implică direct în experienţe noi. Le place tot ce este nou, sînt deschişi, entuziasmaţi şi fără prejudecăţi sau scepticism, sînt flexibili. Cel mai mult le place să se afle în centrul evenimentelor, activităţilor, atenţiei celor din jur. Prin-

cipiul lor de bază este: „Voi încerca orice măcar o dată!”. Deoarece sînt foarte entuziasmați de tot ce este nou, de regulă, mai întîi acționează şi apoi se gîndesc la consecințe. Devin ineficienți şi, practic, nu mai sînt interesați să învețe ceva dacă în activitate nu mai este nimic nou sau dacă aceasta nu presupune implicare directă, activă.

Reflexivii preferă să observe ceea ce se întîmplă în jur. De regulă, evită participarea imediată în realizarea sarcinilor pe care le dă formatorul: mai degrabă observă ce fac ceilalți dintr-o parte. În instruire le place să colecteze date, să le analizeze, să facă aprecieri. Înainte de a trage o concluzie, ei o cîntăresc foarte bine. Principiul lor de bază este: „De şapte ori măsoară şi o dată taie!”. Sarcinile care necesită multă gîndire şi analiză îi fac pe reflexivi să învețe uşor şi cu mult interes. Spre deosebire de energici, nu le place să fie în centrul atenției, evenimentelor. Au un comportament pasiv şi chiar retras. Pierd interesul față de activitatea de instruire atunci cînd sînt solicitați să joace roluri principale, să fie activi şi energici, să gîndească şi să acționeze rapid. Sînt foarte eficienți în realizarea sarcinilor de evaluare, elaborare şi completare de chestionare etc.

Teoreticienii preferă să analizeze şi să sintetizeze toate informațiile pentru a le transforma în teorii bine fundamentate logic. Lucrează cel mai bine la realizarea sarcinilor care țin de formulare, analiză, valorificare de principii, ipoteze, modele, reguli etc. Manifestă o gîndire logică pronunțată, cu uşurință elaborează scheme logice, standarde etc. În procesul de învățare se bazează doar pe fapte, dovezi concrete. Sînt sceptici, nu acceptă orice metode de instruire, mai ales cele interactive. Principiul lor de bază este: „Dacă este logic, este bun.” De regulă, ei pun întrebări de tipul: „Are sens?”, „Pe ce dovezi se bazează?”, „Care sînt ipotezele de bază?” etc.

Pragmaticii preferă experimentarea ideilor. Ei leagă orice lucru pe care îl învață de practica de fiecare zi. Le este interesant să învețe doar atunci cînd văd legătura dintre ceea ce învață şi ceea ce pot aplica în viața de fiecare zi, ceea ce le poate aduce un beneficiu personal, un rezultat concret în activitatea practică. Îi atrag foarte multe idei noi şi pe toate doresc să le experimenteze imediat. Ei sînt persoane cu un foarte puternic simț al realității, „cu picioarele pe pămînt”, le place să rezolve probleme şi să ia decizii practice. Principiul lor de bază este: „Dacă funcționează înseamnă că este bun”. Se irită atunci cînd trebuie să asculte prelegeri teoretizate sau să facă lucruri care nu prea au aplicabilitate practică.

Rolul formatorului

În cadrul organelor de poliție, Rolul formatorului în domeniul drepturilor omului este de a crea un mediu favorabil şi adecvat pentru instruirea polițiştilor cu privire la respectarea drepturilor omului în activitatea poliției.

Recunoaşterea respectului de sine al participanților adulți la instruire este foarte importantă. Polițiştii participă la activitatea de instruire având o experiență bogată, cunoştințe profesionale şi deprinderi practice, care trebuie să fie valorificate pentru a atinge scopul instruirii. Recunoaşterea şi folosirea de către formator a experienței participanților va determina în mare măsură reacția acestora vis-a-vis de materialul propus. În mod sigur, participanții nu vor accepta instruirea bazată pe şabloane tipice, autoritare: „profesor – elev” sau „comandant – subordonat”. Formatorul trebuie să asigure un mediu de

comunicare deschisă, binevoitoare între colegi, care să contribuie la schimbul de experienţe şi deprinderi, să asigure recunoaşterea competenţei profesionale a participanţilor şi să le stimuleze orgoliul profesional. Formatorul trebuie să pună accentul pe faptul că profesionalismul unui poliţist nu înseamnă nimic fără cunoaşterea şi respectarea de către acesta a drepturilor omului în cadrul activităţii profesionale. Formatorul trebuie să pună accentul şi pe faptul că fiecare participant are posibilitatea de a lua pentru sine multe lucruri utile din activităţile de instruire.

Pentru a crea un mediu favorabil de instruire în domeniul drepturilor omului este necesară stabilirea subiectului concret de instruire, identificarea necesităţilor de instruire a poliţiştilor la acest subiect, pregătirea conţinutului sesiunii în strictă conformitate cu subiectul şi necesităţile identificate; alegerea metodelor de instruire luînd în considerare conţinutul sesiunii şi stilurile de învăţare a participanţilor; implicarea participanţilor în activităţi, manifestarea unei atitudini pozitive faţă de participanţi etc.

Astfel, un bun formator în domeniul drepturilor omului:

deţine ***cunoştinţe*** cu privire la:

- domeniul profesional;
- actele normative internaţionale, regionale şi naţionale legate de protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului;
- actele normative, inclusiv cele departamentale (instrucţiuni, regulamente) cu privire la activitatea poliţiei;
- aspectele specifice ale procesului de învăţare a adulţilor;
- formele şi metodele de instruire.

are ***abilităţi*** de a:

- identifica necesităţile de instruire în domeniul drepturilor omului;
- stabili scopurile şi obiectivele de instruire;
- planifica şi elabora conţinutul instruirii;
- utiliza diferite forme şi metode de instruire, mijloace audiovizuale;
- compila teoria şi practica, reliefînd experienţa participanţilor;
- utiliza metodele de evaluare a procesului de instruire;
- comunica eficient cu diferiţi oameni în funcţie de statut, vîrstă, instruire, caracter: de a asculta, de a vorbi, de a-şi expune gîndurile, a argumenta şi a convinge;
- facilita procesul de instruire;
- simţi auditoriul; a reţine atenţia oamenilor; a depăşi scepticismul, atitudinea de respingere a participanţilor ostili;
- aprecia obiectiv comportamentul său şi al altor persoane.

manifestă următoarele *atitudini:*

- activism civic;
- încredere în sine;
- onestitate;
- receptivitate;
- responsabilitate;
- creativitate;
- perseverență;
- flexibilitate;
- obiectivitate;
- respect față de oameni;
- simț al umorului;
- tendință spre dezvoltare profesională continuă.

Țineți minte: Formatorul este un model pentru participanții la instruire – participanții cred mai degrabă în ceea ce este formatorul, decît în ceea ce spune, ce promovează formatorul!

Recomandări[1]

O bună pregătire a polițiștilor în domeniul drepturilor omului este, în primul rînd, meritul formatorului. Pe lîngă cunoștințele şi experiența profesională pe care o aveți ca specialist în domeniu, ca formator, țineți cont şi de următoarele recomandări:

- Planificați activitățile de instruire în baza necesităților de formare şi de schimbare a participanților. Orientați procesul de instruire către acțiune astfel încît, la finalul instruirii, polițiștii să fie capabili să acționeze mai eficient la locul lor de muncă, deoarece ei preferă:
  - ⇨ *ca învățarea să fie axată pe elemente din experiența lor profesională şi socială;*
  - ⇨ *să învețe lucruri utile pe care ar putea să le aplice ulterior în activitatea profesională;*
  - ⇨ *să-şi dezvolte abilitățile profesionale şi personale şi cît mai puțin să analizeze concepții academice sterile;*
  - ⇨ *să ştie care vor fi pentru ei beneficiile învățării.*
- Realizați activitățile de instruire a polițiștilor din perspectiva identificării, împreună cu participanții, a problemelor existente şi căutării, împreună cu ei, a soluțiilor posibile. Implicați cît mai mult participanții, faceți totul ca instruirea să nu fie statică, şi atunci ea va duce la schimbările dorite ale celor instruiți, deoarece ei mai bine învață cînd:

[1] Recomandările expuse mai sus au fost elaborate în baza principiilor educației adulților propuse de Malcom Knowles, unul din fondatorii andragogiei (științei şi artei instruirii adulților).

- ⇨ *sînt implicați direct în procesul de realizare a sarcinilor, ajung la adevăruri prin procedee de descoperire, prin convingeri şi nu prin interpretări de ordin dogmatic;*
- ⇨ *participă activ (prin colaborare şi cooperare) în propriul proces de învățare şi nu sînt pur şi simplu ascultători pasivi ai informației.*

❍ Evaluați procesul de instruire pentru a-l îmbunătăți permanent. Aveți grijă ca subiectele, problemele examinate să fie relevante pentru polițişti; limbajul Dvs. să fie acceptat de ei; să le fie clar mesajul, mai ales, în cazul cînd aceştia au mai puțină experiență în domeniul subiectului de instruire sau nu au deloc; să fie respectate convingerile participanților. Aveți grijă să fie apreciate şi respectate pozițiile şi opiniile tuturor participanților. Nici un răspuns nu trebuie să fie respins, negat; orice sugestie trebuie percepută pozitiv, deoarece:

- ⇨ *polițiştii manifestă un înalt grad de demnitate personală şi în cadrul învățării preferă să fie tratați cu mult respect;*
- ⇨ *participanților le este caracteristic stereotipul fricii de a apărea într-o postură incompetentă sau ridicolă în ochii altor colegi şi din această cauză ei, deseori, nu riscă să-şi expună opiniile, sugestiile, să recunoască că nu au înțeles ceva etc.;*
- ⇨ *în cadrul învățării participanții necesită o permanentă apreciere stimulatoare.*

❍ Nu impuneți participanților un stil de învățare care vă este propriu Dv.

❍ Procesul de instruire este eficient atunci cînd participanții beneficiază de cunoştințele şi experiența formatorului, iar formatorul, la rîndul său, beneficiază de experiența participanților.

Țineți minte că în fiecare grup aveți persoane cu diferite stiluri de învățare. Folosiți diverse metode şi tehnici de instruire, care ar oferi oportunități de învățare, oportunități nu doar pentru obținerea informațiilor, indicațiilor, reperelor teoretice, ci şi pentru dezvoltarea abilităților şi modelarea atitudinilor, comportamentului profesional.

2. Metode participative de instruire

Atingerea scopului unei activităţi de instruire, rezultatul acesteia, depind în mare măsură de modul în care se efectuează instruirea, adică de metodele utilizate.

Este considerată eficientă metoda prin care participanţii sînt ajutaţi:

- *să obţină informaţii, cunoştinţe şi să-şi aprofundeze înţelegerea cu privire la* drepturile omului şi normele existente în domeniu;
- *să-şi dezvolte abilităţile necesare* pentru a-şi realiza atribuţiile şi responsabilităţile sale în baza respectării drepturilor omului;
- *să-şi dezvolte deprinderile de autoanaliză, care să-i ajute să-şi schimbe modelele comportamentale proprii,* astfel încît participanţii să recunoască ca absolut necesară pentru ei respectarea şi apărarea drepturilor omului şi să manifeste acest comportament în exercitarea atribuţiilor profesionale.

Scopul utilizării unei metode este perfecţionarea:

cunoştinţelor
+abilităţilor şi deprinderilor
+atitudinilor

pentru a contribui la formarea **comportamentului adecvat**

Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului al Organizaţiei Naţiunilor Unite recomandă utilizarea metodelor creative, participative de instruire. Aceste metode trezesc interesul şi îi implică la maxim pe participanţi în procesul de instruire.

Utilizarea metodelor participative se caracterizează prin:

Interactivitate – poliţiştii asimilează mai uşor materialul despre drepturile omului cînd procesul de instruire nu se compară cu „hrănirea cu linguriţa”; rezultatele concrete pot fi atinse doar atunci cînd este asigurată implicarea activă a participanţilor în procesul de instruire. Ca specialişti, ei au posibilitatea să-şi împărtăşească experienţa, ceea ce sporeşte gradul de informare şi eficienţa procesului de instruire.

Flexibilitate – în sistemul de instruire a poliţiştilor nu se recomandă utilizarea metodei „militare”, contrar tradiţiei existente. Deseori, forţarea participanţilor de „a se implica activ”, le creează sentimentul de nemulţumire, care împiedică comunicarea eficientă între formator şi participant. Flexibilitatea înseamnă atît asigurarea disciplinei, cît şi încurajarea oricăror întrebări, opinii, comentarii, chiar şi a celor mai complexe, insidioase. La astfel de întrebări, instructorul trebuie să dea răspunsuri directe, într-o manieră pozitivă. De asemenea, trebuie evitate limitările prea stricte de timp, deoarece ele pot crea participanţilor sentimentul de insatisfacţie şi iritare.

Aplicabilitate – pe parcursul întregii activităţi de instruire, participantul îşi va pune următoarea întrebare: „Ce legătură are aceasta cu activitatea mea cotidiană?”. Instruc-

torul trebuie să se asigure ca materialul instructiv să fie relevant activității profesionale a polițiștilor şi cazul cînd participanții au îndoieli vis-à-vis de relevanța instruirii, instructorul trebuie să poată demonstra importanța practică a cursului. Această sarcină poate fi mai simplă cînd sînt abordate teme legate nemijlocit de activitatea profesională (de exemplu „aplicarea armei de foc şi a mijloacelor speciale") şi se complică atunci cînd se abordează subiecte mai generale (de exemplu „apărarea grupurilor sociale vulnerabile").

Diversificare – pentru a asigura şi susține implicarea activă a participanților este necesară diversificarea metodelor de instruire. Activitățile de lungă durată în auditoriu nu sînt caracteristice pentru majoritatea polițiștilor. Un material instructiv prezentat într-o manieră plictisitoare şi monotonă nu va fi niciodată asimilat suficient de către aceştia.

Experiența de instruire în domeniul drepturilor omului a polițiștilor a demonstrat ca fiind cele mai potrivite şi eficiente următoarele *metode participative*[1]*:*

Prezentare/Miniprelegere

Prezentarea materialului presupune transmiterea informațiilor, ideilor, expunerea normelor din domeniul activității profesionale a participanților de către formator, explicarea modului de aplicare a acestor norme în activitatea polițienească. Prezentarea materialului trebuie să fie susținută de materiale vizuale pregătite din timp sau cu unele documente distribuite participanților.

După prezentarea materialului este oportună realizarea unei discuții neformale pentru a clarifica unele întrebări concrete şi a contribui la transpunerea ideilor şi noțiunilor în domeniul practic. Formatorul trebuie să-şi pregătească din timp întrebările, care să stimuleze o astfel de discuție.

După prezentare şi discuție, formatorul trebuie să formuleze o concluzie.

Discuție cu invitarea unui grup de specialişti

Experiența demonstrează că pentru a atinge rezultate pozitive în procesul de instruire, după prezentarea materialului pe un subiect concret, este eficientă o discuție la care se invită unul sau cîțiva lectori, experți. Invitații pot participa şi la prezentarea materialului. Această abordare este deosebit de eficientă în cazul în care experții invitați au experiență în diferite domenii ale subiectului supus dezbaterii. În mod ideal, grupul de invitați trebuie să includă atît experți în domeniul drepturilor omului, cît şi specialişti în domenii concrete ale activității polițieneşti.

În scopul asigurării implicării cît mai active a participanților şi pentru a ține cont de necesitățile acestora, formatorul sau unul dintre experții invitați are responsabilitatea de a modera discuția. După încheierea acesteia, moderatorul trebuie să formuleze concluzii. Metoda prevede schimbul direct de opinii atît între experții invitați, cît şi între aceştia şi participanți.

[1] Descrierea metodelor apreciate de către participanții la atelierele de pilotare a Ghidului ca fiind cele mai utile şi aplicabile se regăseşte în următoarele paragrafe ale prezentul capitol.

Grupuri de lucru

Toți participanții la instruire pot fi divizați în cîteva grupuri mici, cîte 5–6 persoane. Fiecare grup primeşte o sarcină, într-un timp scurt – pînă la 50 minute – de a dezvolta un subiect concret, a rezolva o problemă sau a adopta o decizie.

Rezultatele activității în grupuri mici sînt prezentate de reprezentanții grupurilor tuturor participanților la instruire. Ulterior, participanții pot să discute subiectele examinate şi răspunsurile fiecărui grup.

Studiu de caz

Pe lîngă dezvoltarea unor subiecte generale, grupurile de lucru pot să examineze cazuri concrete. Aceste exemple trebuie să fie bazate pe scenarii reale, care nu sînt prea complicate, cu referire la două–trei întrebări de bază. Lucrul cu cazuri concrete va cere de la participanți aplicarea deprinderilor lor profesionale ținînd cont de necesitatea respectării standardelor în domeniul drepturilor omului.

Scenariul sau descrierea studiului de caz poate fi prezentată în întregime sau pe părți ca o situație care se dezvoltă pe parcurs şi pe care participanții trebuie să o discute.

Brainstorming/rezolvarea problemelor

Aceste activități pot fi realizate sub forma unor exerciții intensive de soluționare a problemelor atît teoretice, cît şi practice. Pentru aceasta impune analiza inițială a problemei, apoi elaborarea unei soluții. Metoda „brainstorming” solicită un nivel înalt de implicare a participanților, îi determină să-şi manifeste la maxim creativitatea.

După prezentarea problemei, toate ideile cu privire la soluționarea ei se notează pe flipchart fără a fi discutate. Apoi, la alte etape, ideile se clarifică, se analizează, se apreciază, se aprobă sau se resping. La etapa de încheiere, participanții prezintă recomandări şi iau decizii referitor la problema examinată. Rezultatul procesului de dezbatere a fiecărei propuneri în cadrul grupului, constă în asimilarea materialului sau autoanaliza.

Joc de rol/Simularea

Sînt exerciții care solicită participanților realizarea uneia sau mai multor sarcini într-o situație concretă, simulînd „viața reală”. Simularea sau jocurile de rol pot fi aplicate pentru dezvoltarea sau consolidarea unor deprinderi concrete sau pentru obținerea de către participanți a experienței de a acționa în situații necunoscute de ei.

Scenariul situației se distribuie participanților din timp şi fiecăruia dintre ei i se atribuie un rol concret (polițist, parte vătămată, martor, judecător etc.). În acest exercițiu, nimănui nu i se permite să refuze rolul atribuit. Jocurile de roluri sînt deosebit de utile pentru a dezvolta participanților capacitatea de a înțelege dispoziția şi raționamentul altor oameni, şi de asemenea, de a conştientiza importanța unor probleme sau acțiuni.

Discuția (orientată/liberă/controversată)

Necesită din partea participanților un grad sporit de implicare, deschidere, îi determină să-şi exprime propriile opinii, chiar dacă ele sînt diferite de ale altor persoane. Scopul discuției este de a oferi participanților posibilitatea de a lua decizii corecte în situații ipotetice, în mod independent. Eficiența discuției creşte dacă participă specialişti/experți invitați şi dacă este moderată de o persoană care cunoaşte foarte bine subiectul examinat, ştie să provoace şi să orienteze polemica. Pentru ca dezbaterea să poarte un caracter viu, moderatorul trebuie să poată argumenta poziții intenționat greşite, provocînd în mod conştient participanții la polemică.

Materiale vizuale

Procesul de instruire a adulților poate fi dinamizat prin utilizarea tablei, a posterelor, fotografiilor, slide-urilor, filmelor video etc. Ca regulă, informația de pe slide-uri, postere trebuie să fie succintă şi prezentată sub formă de plan, listă. Informația mai detaliată trebuie multiplicată şi distribuită participanților.

Recomandări:

- Selectați metoda potrivită pentru atingerea scopului, ținînd cont de stilurile de învățare şi particularitățile de instruire a participanților, condițiile de instruire.
- Diversificați activitățile de instruire prin succesiunea prelegerii cu exerciții practice individuale şi/sau în grup etc.
- Înainte de a utiliza o metodă nouă, necunoscută de participanți, familiarizați-i cu această metodă pentru a-i pregăti să se implice, să fie deschişi, siguri.
- Urmăriți ca metoda utilizată să asigure instruirea participanților din perspectiva respectării şi protecției drepturilor omului în activitatea lor profesională.

3. Metoda „Prezentarea”

Prezentarea (miniprelegerea) este o metodă de instruire, folosită cel mai frecvent de către formator pentru a transmite informații, idei, concepții noi, a prezenta norme specifice activității profesionale a participanților la instruire şi pentru a explica modul de aplicare a acestor norme în activitatea lor profesională.

Prezentarea poate fi folosită la începutul sesiunii de instruire pentru a-i familiariza pe participanți cu subiectul, a trezi interesul pentru instruire; înainte de exercițiile practice - pentru a clarifica, a ajuta participanții în îndeplinirea sarcinii; la sfîrşitul activității de instruire pentru a face concluzii, a scoate ideile principale şi a încuraja aplicarea in practică a cunoştințelor acumulate.

Numărul de participanți nu este limitat.

Pentru a asigura succesul unei prezentări poate fi utilizată structura clasică a acesteia care include trei componente: *Introducerea*, *Partea de bază*, *Încheierea*.

„Mai întîi le spui ce ai de gînd să le spui” ⇨ „Le spui” ⇨ „Le spui despre ce le-ai spus”.

Introducerea – trebuie să trezească interesul participanților şi să provoace dorința de a învăța mai multe despre subiectul abordat.

Pentru introducere nu se alocă mai mult de 10-15% din timpul prevăzut pentru întreaga activitate. În introducere, formatorul:

- se prezintă, anunță tema şi scopul prezentării;
- captează atenția cu privire la tema prezentării, folosind un caz relevant, date statistice, o fotografie/imagine sugestivă, o întrebare retorică etc.;
- enumeră principalele subiecte pe care urmează să le desfăşoare în Partea de bază.

Partea de bază este, de fapt, conținutul prezentării; aici formatorul realizează la maximum acea comunicare de informații, idei, concepții noi, prezintă normele relevante pentru activitatea profesională şi explică modul de aplicare a acestor norme în activitatea cotidiană.

Pentru partea de bază se alocă 70-80% din timpul prevăzut pentru întreaga activitate. În partea de bază, formatorul:

- desfăşoară, pe rînd, fiecare subiect enumerat în Introducere;
- explică subiectele folosind formula „Noțiune + Exemplificare (caz concret, date din raport etc.)”.

Încheierea - consolidează ideile principale şi sugerează cum ar putea participanții să le folosească pentru a-şi îmbunătăți prestația la locul de muncă. Încheierea serveşte drept recapitulare, o evaluare a nivelului de asimilare a ideilor principale de către participanți. Încheierea poate fi o etapă de tranziție spre viitoarea activitate de instruire.

Pentru încheiere nu se alocă mai mult de 10-15% din tot timpul prevăzut pentru întreaga prezentare. În încheiere, formatorul:

- cere participanților să împărtășească, individual sau discuții în grupuri mici, ideile pe care le-au reținut;
- trece încă o dată în revistă toate subiectele pe care le-a desfășurat în Partea de bază;
- atrage atenția asupra ideilor principale ale prezentării și motivează participanții să le ia în considerare în activitatea de mai departe;
- trage o concluzie finală ținînd cont de tema și scopul prezentării.

Recomandări:

- Aveți grijă ca prezentarea să fie la subiect, să nu dureze mai mult de 20 – 40 minute, să fie concentrată pe cîteva idei principale și structurată pentru a oferi informația astfel încît să fie asimilată ușor. Este mai bine să concepeți o prezentare care va asigura abordarea profundă a unui singur subiect decît să acoperiți mai multe subiecte în mod superficial și fără nici un rezultat concret.
- Asigurați-vă că ați pregătit o Introducere provocatoare, o Parte de bază convingătoare și o Încheiere de forță. Folosiți următoarea regulă de fixare a învățării: *„Mai întîi le spui ce ai de gînd să le spui”* ⇨ *„Le spui”* ⇨ *„Le spui despre ce le-ai spus”*.
- Respectați principiul „Prezintă simplu și concret”. Aceasta înseamnă că trebuie să folosiți un limbaj înțeles de participanți, să evitați cuvintele ambigue, neclare, echivoce precum și termenii și afirmațiile ce pot diminua credibilitatea Dvs.
- Pentru a ajunge la ideea principală în mod logic și convingător, pentru a clarifica, concretiza, întări afirmațiile, noțiunile, regulile, folosiți exemple, cazuri specifice temei abordate; descrieți fapte despre situații trecute sau viitoare care pot fi verificate prin observație directă de către participanți.
- Noțiunile, informațiile, faptele, exemplele din prezentare expuneți-le din perspectiva respectării și protecției drepturilor omului în activitatea profesională a participanților.
- Folosiți planșe de scris (flip-chart), ecrane, filme, alte tehnici auditive și vizuale pentru a varia prezentarea, a mări perioada de concentrare a atenției și, ca rezultat, a îmbunătăți înțelegerea și reținerea informațiilor de către participanți. Citirea materialelor scrise, analiza imaginilor de către participanți și reacțiile lor în legătură cu subiectul abordat pot provoca discuții cu o mare valoare de învățare.

  Țineți minte, dacă prezentarea este folosită ca unica tehnică de instruire, ea este ineficace în comparație cu alte metode. Rezultatul inevitabil - participanți pasivi și apatici. Prezentarea trebuie folosită în strînsă legătură cu alte metode de instruire: brainstorming-ul, discuția, studiul de caz etc.

- Aveți grijă nu doar de ceea ce comunicați, ci și de modul cum comunicați:
  - ⇨ *mențineți contact vizual cu toată sala;*
  - ⇨ *folosiți vocea astfel ca să fiți auziți în toată sala;*
  - ⇨ *folosiți mimica, dinamica și gesturile adecvate (nu faceți exces de gesturi, mimică sau mișcări, dar nici nu stați nemișcați, împietriți) etc.*

Exemplu de aplicare a metodei „Prezentarea”[1]

Prezentare „Drepturile omului: valori şi principii”

Durata – 30 min.

Introducere

Formatorul a început cu următoarea afirmație:

„Drepturile tuturor oamenilor sînt amenințate, atunci cînd sînt încălcate drepturile unui singur om”.

(John Kennedy)

Formatorul a întrebat participanții:

- ? Cum ştim dacă anumite drepturi ale noastre sînt încălcate?
- ? Cum ne asigurăm că nu noi sîntem cei care încălcăm drepturile altei persoane?

Formatorul a explicat scopul prezentării*:*

Pentru a răspunde la astfel de întrebări, pentru a fi siguri că procedăm corect în raport de propriile drepturi, față de drepturile altora, trebuie să cunoaștem și să înțelegem foarte clar ce sînt drepturile omului. Pentru a înțelege ce înseamnă drepturile omului este nevoie:

- de a formula mai întîi o noțiune;
- de a cunoaşte care sînt valorile fundamentale care stau la baza drepturilor omului;
- de a cunoaşte principiile şi caracteristicile de bază ale drepturilor omului;
- de a analiza situația cu privire la respectarea drepturilor omului.

De ce avem nevoie de o bună cunoaștere și înțelegere a drepturilor omului? În primul rînd pentru a realiza cît mai bine sarcinile ce stau în fața poliției, prevăzute de legislația în domeniu:

„Apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor şi averii cetățenilor de atentate criminale şi de alte atacuri nelegitime”.

(Legea Republicii Moldova cu privire la poliție,
Articolul2. Sarcinile principale ale poliției)

„Protecția şi respectarea libertăților şi drepturilor fundamentale ale omului”.

(Codul de etică şi deontologie al polițistului
aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.481 din 10 mai 2006,
Capitolul III. Sarcinile principale ale poliției, p.b)

[1] În anexe veți găsi un alt exemplu de prezentare: „Sisteme de protecție ale drepturilor omului”.

„În îndeplinirea îndatoririlor, polițiștii vor respecta şi vor apăra demnitatea umană, vor susține şi vor încuraja drepturile omului față de toate persoanele”.

(Codul de conduită a polițiștilor, adoptat prin
Rezoluția Adunării O.N.U. nr.36/164 din 17 decembrie 1979, Articolul 2)

Formatorul a anunțat subiectele prezentării:

În prezentarea de față, pentru a cunoaşte şi a înțelege mai bine „ce sînt drepturile omului”, vom aborda doar următoarele aspecte importante în definirea drepturilor omului:

1. Noțiuni ale drepturilor omului.
2. Valori fundamentale ale drepturilor omului.
3. Caracteristici de bază ale drepturilor omului.

În continuare, vom vedea ce reprezintă fiecare din aceste aspecte.

Partea de bază

1. Noțiuni ale drepturilor omului:

Formatorul a explicat:

Folosim foarte des sintagma „drepturile omului”, dar nu întotdeauna putem explica ce înseamnă de fapt. Există foarte multe definiții care încearcă să explice ce sînt drepturile omului. Iată cîteva dintre acestea:

„Drepturile omului sînt drepturile proprii tuturor oamenilor, care îi protejează pe aceştia de eventualele abuzuri ale statului şi care sînt etern valabile, nu pot fi limitate de nici un stat. Încă de pe vremea luptei împotriva absolutismului, ele au fost considerate a fi drepturi „înnăscute” şi „inalienabile”...”

Wichard Woyke, Handwörterbuch Internationale Politik, Bonn 1994

„Termenul drepturile omului desemnează, în limbajul politic uzual, acele libertăți inerente calității de ființă umană, pe care o comunitate trebuie să le asigure, din motive etice, prin legi. Există drepturi naturale, pre-statale, înnăscute şi inalienabile, prin a căror respectare şi apărare se legitimează un sistem politic...”

Bertelsmann Discovery Lexikon

„Drepturile omului sînt garanții legale universale care protejează indivizii şi grupurile de acțiuni care interferează cu libertățile fundamentale şi demnitatea umană. Normele legale în domeniul drepturilor omului obligă guvernele să întreprindă anumite acțiuni şi să se abțină de la altele”.

Manual on Human Rights Training Methodology,
United Nations, New York and Geneva, 2000

Formatorul a formulat următoarea concluzie:

În afară de aceste definiții există și altele. Există unele deosebiri dar, în mare parte, toate definițiile au aspecte comune: drepturile omului trebuie să protejeze legal demnitatea și libertatea fiecărei ființe umane. De fapt, modul în care interpretăm ce sînt drepturile omului, determină atitudinea noastră față de propriile drepturi și drepturile altor persoane.

Pentru a defini clar drepturile omului, avem nevoie să mai răspundem la un șir de întrebări. Una din acestea este: „Ce înseamnă demnitate sau libertate umană?". În continuare vom da răspuns la această întrebare.

2. Valori fundamentale ale drepturilor omului

Formatorul a prezentat în continuare ce înseamnă fiecare din cele trei valori fundamentale:

Articolul 1 al Declarației Universale a Drepturilor Omului stipulează ca valori fundamentale ale drepturilor omului libertatea, egalitatea și demnitatea: „Fiecare om se naște liber și egal în drepturi și demnitate".

Aceste valori rezultă din însăşi existența ființei umane. Astfel:

Libertatea

- este o predispoziție a ființei şi existenței umane – pentru a ne realiza pe deplin ca oameni trebuie să fim liberi în alegerea şanselor;
- trebuie să fie garantată prin lege, pentru a nu putea fi anulată sau limitată de cineva în mod arbitrar;
- este considerată valoarea cu cele mai multe interpretări subiective: percepția libertății variază în funcție de cultura, originea socială, experiența şi alte condiții ce definesc existența fiecărui individ în parte. De exemplu: „Pentru o femeie căsătorită, de religie musulmană, libertatea are o conotație diferită decît pentru o femeie căsătorită, de religie creştină", „O persoană aflată în detenție percepe libertatea diferit de o persoană care niciodată nu a fost în detenție", „Copilul percepe libertatea diferit de o persoană în vîrstă" etc.

! Libertatea este valoarea care implică cel mai complex mecanism de control în ceea ce priveşte limitarea acesteia în relațiile dintre indivizi, individ şi stat, dintre state etc. Limita nescrisă a libertății unei persoane este acolo unde începe libertatea alteia.

Egalitatea

- rezultă din dorința fiecărui om de a avea aceleaşi şanse, drepturi şi libertăți ca și ceilalți din jurul lui, indiferent de rasă, origine socială, gen etc.;
- stă la baza echilibrului social, politic, economic, cultural etc. Respectarea egalității este principala condiție în prevenirea oricăror forme de discriminare;

- se bazează pe mai multă certitudine şi obiectivitate decît libertatea, datorită faptului că poate fi supusă „măsurării cantitative”. De exemplu: Două persoane care au fost remunerate diferit pentru o muncă egală, realizată în aceleaşi condiţii, vor sesiza inegalitatea după mărimea diferită a plăţii pe care au primit-o. Persoana care a primit o plată mai mică se va simţi tratată inegal faţă de persoana care a luat o plată mai mare. De obicei, omul simte tratare inegală, indiferent de cultura, originea socială, etnică etc.”.

În Capitolul IV „Principiile care guvernează conduita profesională a poliţistului”, pct.b al Codului de etică deontologică a poliţistului este stipulat expres:

„egalitatea, imparţialitatea şi nediscriminarea - presupun că, în îndeplinirea atribuţiilor profesionale, poliţistul aplică tratamente egale tuturor persoanelor, luînd aceleaşi măsuri pentru situaţii similare de încălcare a normelor protejate de lege, fără a fi influenţat de considerente etnice, de naţionalitate, rasă, religie, opinie politică sau de orice altă opinie, vîrstă, sex, orientare sexuală, avere, origine naţională, socială sau decurgînd din orice altă situaţie”.

! Cel mai reprezentativ principiu bazat pe egalitate este cel creştin: „În faţa lui Dumnezeu toţi sîntem egali”.

Demnitatea

- este necesitatea omului de a fi recunoscut şi tratat ca fiinţă umană;
- deşi are limite stipulate de lege, se confruntă, ca şi libertatea, cu un spectru larg de percepţii subiective. Perceperea demnităţii proprii şi a celor din jur depinde direct de ansamblul de valori (materiale şi spirituale), experienţa şi condiţiile de viaţă ale fiecărei persoane în parte. Astfel, actul de lezare a demnităţii unei persoane poate fi perceput diferit în funcţie de convingerile religioase, politice, culturale, poziţia socială, bunăstare sau conjunctură. De exemplu: „Un militar care batjocoreşte un ostatic din tabăra adversă, percepe demnitatea diferit decît ostaticul batjocorit”; „Un poliţist care înjură sau îmbrînceşte o persoană presupusă vinovată, poate avea o altă percepţie a demnităţii decît persoana în cauză sau o a treia persoană care îşi expune părerea faţă de cazul dat”.

În activitatea poliţiei, demnitatea poate fi lezată mai ales în cazul privării de libertate. Pentru a preveni încălcarea demnităţii, Codul European de Etică al Poliţiei, în articolul 54, prevede expres:

„Privarea de libertate trebuie să fie pe cît posibil limitată şi aplicată, ţinînd cont de demnitatea, de vulnerabilitatea şi de necesităţile individuale ale fiecărei persoane deţinute”.

! Demnitatea este cea mai sensibilă zonă ce defineşte limita vieţii private, interacţiunilor dintre indivizi, securitatea şi integritatea unei persoane. De cele mai multe ori, anume lezarea demnităţii umane serveşte drept cauză a răfuielilor şi a unor reacţii în lanţ de încălcări ale drepturilor omului.

! Demnitatea umană este principala limită a libertăţii celor din jur şi egalităţii în drepturi.

Formatorul a formulat următoarea concluzie:

Toate aceste valori sînt absolut egale ca importanță și rezultă una din alta. Atunci cînd sîntem tratați inegal – suferă demnitatea noastră; atunci cînd cineva abuzează de libertatea de exprimare, calomniindu-ne – suferă demnitatea noastră; atunci cînd cineva abuzează de poziția sa și ne limitează libertatea – ne simțim tratați inegal și, în consecință, suferă demnitatea noastră.

Obligativitatea respectării valorilor fundamentale ale drepturilor omului sînt expres stipulate în articolul 2 al Legii Republicii Moldova cu privire la poliție:

„Sarcinile principale ale poliției sînt: apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor și averii cetățenilor de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime".

3. Caracteristici de bază

Formatorul a enumerat caracteristicile de bază ale drepturilor omului*:*

Este important să știm că drepturile omului

- sînt garantate pe plan internațional;
- sînt protejate prin lege;
- se focusează pe demnitatea umană;
- protejează indivizii şi grupurile de persoane;
- obligă statele şi subiecții de stat;
- sînt imuabile şi inalienabile;
- sînt egale ca importanță şi interdependente;
- sînt universale.

Formatorul a explicat fiecare caracteristică folosind formula „Noțiune + Exemplificare"*:*

Garantarea pe plan internațional este asigurată de documentele internaționale (convenții, pacte, tratate, protocoale). Din momentul ratificării unui document internațional, Guvernul îşi asumă angajamentul de a garanta drepturile şi libertățile prevăzute în acest document atît la nivel de stat, cît şi la nivel interstatal.

Un exemplu în acest sens este ratificarea Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Din momentul ratificării acestei convenții, la nivel de stat, Republica Moldova, şi-a asumat obligațiunea de a garanta cetățenilor săi și altor categorii de persoane care domiciliază pe teritoriul ei, drepturile prevăzute de acest document și, la nivel interstatal, și-a asumat obligațiunea de a prezenta rapoarte cu privire la respectarea drepturilor prevăzute în Convenție și de a executa hotărârile Curții Europeane pentru Drepturile Omului (CEDO) cu privire la Republica Moldova etc.

Protejarea drepturilor omului prin lege are menirea de a preveni abuzul de putere şi acțiunile ilegale care ar putea fi comise la revendicarea unui drept.

Astfel, protejarea drepturilor unei persoane, indiferent de originea sau poziția socială, se va face doar în baza prevederilor legii referitoare la cazul dat. Respectiv, reprezentanții puterii de stat vor acționa doar conform atribuțiilor legale ce le revin şi a procedurilor stabilite de lege. Conform studiului sociologic „Respectarea drepturilor omului în Republica Moldova" reprezentanții puterii de stat nu acționează întotdeauna conform atribuțiilor legale ce le revin. Printre cei care încalcă cel mai des drepturile omului respondenții, au menționat şi organele de drept - poliția, organele de securitate, procuratura, organele sistemului judecătoresc, vameşii.

Conform Articolului 4 al Legii Republicii Moldova cu privire la poliție:

„Poliția asigură protecția de stat a părții vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal".

„Poliția nu intervine în drepturile şi libertățile cetățenilor decît în cazul în care nu-şi poate exercita atribuțiile".

„Nici un fel de limitări ale drepturilor şi libertăților cetățenilor nu sînt admise decît în temeiul şi în modul stabilit de lege".

„Cetățenii sînt în drept să primească de la colaboratorii de poliție explicații privind limitările drepturilor şi libertăților lor".

Focusarea drepturilor omului pe demnitatea umană înseamnă respectarea valorilor fundamentale – libertate, demnitate şi egalitate, care sînt interdependente şi nu pot fi separate de ființa şi existența umană a persoanei.

De exemplu, violarea libertății unei persoane, afectează demnitatea acesteia şi egalitatea ei în drepturi cu alte persoane, inclusiv cu acele persoane care i-au încălcat libertatea.

Conform Articolului 4 al Legii Republicii Moldova cu privire la poliție:

„În activitatea sa, poliția mizează pe respectarea personalității cetățenilor, constituind un garant al apărării demnității, drepturilor, libertăților şi intereselor lor legitime".

„Poliția îi apără pe cetățeni indiferent de situația lor socială, patrimonială, de apartenența națională, de rasă, de sex şi vîrstă, de studii şi limbă, de atitudinea față de religie, de convingerile politice şi de altă natură".

„Este interzis ca poliția să destăinuie informațiile ce țin de viața personală a unui cetățean şi denigrează onoarea şi demnitatea acestuia sau pot prejudicia interesele lui legitime, dacă executarea atribuțiilor ei nu cer contrariul".

Prin protejarea indivizilor şi grupurilor înțelegem acțiuni legale de prevenire a încălcării drepturilor şi libertăților fundamentale sau de revendicare a unor drepturi. Menirea normelor, standardelor în domeniul drepturilor omului este în primul rînd de a proteja persoanele de posibile abuzuri şi încălcări ale drepturilor sau libertăților lor şi nu de a sancționa pe cei care comit aceste încălcări.

Astfel, Convenția europeană pentru drepturile omului, ca şi alte acte internaționale în domeniul protecției drepturilor omului, conține prevederi cu privire la respectarea drepturilor omului şi nu prevederi de sancționare pentru nerespectarea lor.

Drepturile omului obligă statele şi subiecţii de stat să asigure în egală măsură, atît drepturile şi libertăţile garantate de documente internaţionale, ratificate de Guverne, cît şi cele prevăzute în legislaţia naţională.

De exemplu, dacă Republica Moldova a ratificat Convenţia cu privire la drepturile copilului, Guvernul periodic este chemat să prezinte rapoarte referitor la modul în care acesta asigură respectarea prevederilor acestei convenţii.

Drepturile omului sînt imuabile - nu pot fi schimbate, şi inalienabile - nu pot fi înstrăinate. Drepturile şi libertăţile ne revin din momentul naşterii şi pînă la moarte.

De exemplu: „Dreptul la viaţă, la libertatea exprimării sau oricare alt drept nu poate fi luat de la cineva sau dat cuiva. Drepturile noastre nu pot fi schimbate în funcţie de ţara, localitatea în care ne aflăm, regimul politic din ţară, statutul pe care îl avem în societate etc.".

Drepturile omului sînt egale ca importanţă şi interdependente deoarece sînt inerente fiinţei şi existenţei umane. Nu poate fi pus mai presus un drept faţă de altul. Încălcarea unui drept afectează imediat şi celelalte drepturi.

De exemplu: „Încălcarea dreptului la libertatea circulaţiei a unei persoane bolnave, care nu poate obţine tratament adecvat la locul unde se află, poate duce la încălcarea dreptului la sănătate a acesteia şi, în cele din urmă, a dreptului la viaţă".

„Încălcarea dreptului unei persoane la muncă, prin nerespectarea condiţiilor de muncă, lipsă de remunerare etc., va afecta sănătatea acesteia, dreptul la un nivel de trai decent etc.".

Această interdependenţă poate fi demonstrată prin rezultatele unui sondaj recent cu privire la cele mai des încălcate drepturi în Republica Moldova:

47% dintre respondenţi au indicat că le este încălcat dreptul la muncă;

56% – dreptul la un salariu rezonabil;

51% - dreptul la asistenţă medicală;

61% - dreptul la un nivel decent de trai.

Drepturile omului sînt universale deoarece sînt firești tuturor oamenilor, de orice rasă, religie, naţionalitate sau ţară de proveniență. Universalitatea stă la baza elaborării şi aprobării documentelor internaţionale privind protecţia drepturilor omului, începînd cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. Aceste documente au menirea de a asigura respectarea drepturilor şi libertăţilor oricărei persoane, inclusiv ale celor care au statut de cetăţean străin sau apatrid într-o ţară.

De exemplu, conform articolului 19, alineatul 1 din Constituţia Republicii Moldova „Cetăţenii străini şi apatrizii au aceleaşi drepturi şi îndatoriri ca şi cetăţenii Republicii Moldova, cu excepţiile stabilite de lege".

Caracterul universal al drepturilor omului asigură susținerea de către oamenii din întreaga lume a celor nedreptățiți, indiferent de țara în care aceştia se pot afla. Respectarea universalității drepturilor omului duce la prevenirea răspîndirii unor fenomene negative precum genocidul, fascismul, totalitarismul etc.

Încheierea

Formatorul a întrebat*:*

- **?** Ce subiecte am abordat în prezentarea dată?
- **?** Ce a fost util, relevant pentru Dvs.?
- **?** Cu ce sînteți de acord şi cu ce nu sînteți de acord? De ce?

Formatorul a concluzionat:

- **!** În activitatea polițienească, orice acțiune trebuie să se bazeze pe respectarea legilor, valorilor fundamentale ale drepturilor omului şi să ducă la respectarea **demnității**, **libertății** şi **egalității** oricărei persoane.

În urma celor prezentate referitor la noțiunile drepturilor omului, valori fundamentale, caracteristici de bază ale drepturilor omului, Dvs. ați prezentat diferite opinii şi concluzii. Diferența de opinii demonstrează că subiectul drepturilor omului este unul foarte controversat şi necesită dezbateri detaliate.

Am realizat o prezentare a subiectului „Ce sînt drepturile omului?”; următoarea sesiune va cuprinde o dezbatere pe tema „Ce sînt drepturile omului – atitudinea dumneavoastră”.

4. Metoda „Discuţia”

Discuția este un schimb liber de opinii şi idei între mai multe persoane asupra unui subiect de interes comun. De regulă, discuția se bazează pe întrebări, răspunsuri şi, respectiv, comentarii. Discuția se inițiază cu scopul de a analiza, clarifica anumite aspecte legate de un subiect concret. De aceea, în cadrul unei discuții nu se operează cu „răspuns corect” sau „răspuns incorect” cu privire la subiectul discutat. Participanții au dreptul să rămînă la opinia lor, însă trebuie să fie gata să o pună în discuție sau să o argumenteze.

Mai ales prin discuții, participanții învață să identifice ce valori stau la baza comportamentului lor, să înțeleagă, să aprecieze şi să-şi autoevalueze comportamentul şi deciziile proprii.

Discuțiile pot fi de mai multe tipuri: ***discuția orientată, discuția liberă, discuția controversată*** etc.

Discuția orientată. Formatorul foloseşte o serie de întrebări care decurg logic una din alta, conducîndu-i astfel pe participanți spre o anumită decizie, o soluție prestabilită.

Discuția liberă. Formatorul prezintă subiectul şi apoi permite grupului să discute liber, fără a-l orienta spre o decizie, o soluție prestabilită.

Discuția controversată: Formatorul propune o temă care poate fi abordată de pe poziții contradictorii, oferind participanților posibilitatea de a expune opinii pro- şi contra, bazate pe argumente, exemple.

Numărul participanților pentru orice tip de discuție trebuie să nu fie mai mare de 12 – 16 persoane.

Pentru a asigura succesul unei discuții poate fi utilizată următoarea procedură:

<u>Înaintea discuției, formatorul:</u>

- stabileşte scopul discuției şi, în funcție de acesta, alege tipul dezbaterii;
- pregăteşte întrebări pentru ghidarea discuției, materiale vizuale pentru a stimula interesul şi a genera cît mai multe opinii;
- oferă participanților posibilitatea de a se pregăti din timp pentru a discuta subiectul propus: să se documenteze, să citească, să colecteze cazuri din propria experiență, să încerce să răspundă la unele întrebări etc.

<u>În timpul discuției, formatorul:</u>

- anunță subiectul, verifică dacă acesta este înțeles de către toți participanții şi dacă sînt pregătiți pentru discutarea lui;
- explică scopul dezbaterii;
- explică cum se va desfăşura discuția (în funcție de tipul ei);
- precizează regulile discuției:
  - ⇨ *Se vorbeşte pe rînd.*
  - ⇨ *Se discută ideile, nu persoana care le-a lansat.*

- ⇨ *Nu se admit abateri de la temă.*
- ⇨ *Nu se acceptă monopolizarea discuției de către una sau mai multe persoane. Opinia fiecăreia este importantă.*
- ⇨ *Nu se permite discutarea aspectelor ce țin de viața privată a unei anumite persoane.*

- ❍ lansează discuția printr-o întrebare;
- ❍ urmăreşte atent derularea discuției şi intervine în momentele necesare pentru a asigura eficiența acesteia.

La finalul dezbaterii, formatorul:

- ❍ oferă timp suficient pentru generalizarea punctelor-cheie ale discuției şi formularea concluziilor;
- ❍ solicită participanților să-şi exprime opinia față de utilitatea celor învățate;
- ❍ formulează o concluzie generală, ținînd cont de opinia personală şi de cea a participanților, menționează legătura între subiectul abordat în cadrul discuției şi alte subiecte, domenii din programul de instruire a participanților.

Recomandări:

- ❍ Pregătiți minuțios sesiunea de lucru. Pentru început, răspundeți la întrebarea: „Ce doriți să învețe participanții prin discuția dată?" Asigurați-vă că aveți suficiente cunoştințe despre subiectul abordat, tehnica întrebărilor şi răspunsurilor şi cunoaşteți în ce direcție trebuie să evolueze discuția.
- ❍ Asigurați abordarea subiectelor din perspectiva respectării şi protecției drepturilor omului în activitatea profesională a participanților.
- ❍ Stimulați implicarea activă a participanților. Atenționați-i că opinia fiecăruia este importantă. Dacă participantul nu se implică, adresați-vă pe nume şi întrebați-l direct „Ce gîndeşte el?"
- ❍ Solicitați participanților să-şi sintetizeze ideile, verificați dacă acestea au fost înțelese de toți participanții, generalizați opiniile.
- ❍ Ghidați discuția, dar nu participați direct, nu influențați participanții prin expresii de tipul, „eu gîndesc", „în opinia mea", „mie mi se pare" etc.
- ❍ Lăsați de 5 – 10 sec. între întrebările-cheie, oferind participanților posibilitatea de a reuşi să reflecteze şi să formuleze opinii, comentarii sau alte întrebări.
- ❍ Ascultați atent tot ce se vorbeşte, urmăriți şi interpretați ceea ce se întîmplă în grup, astfel încît participanții să învețe din acest lucru.
- ❍ Dacă discuția începe să devieze, aveți grijă să o readuceți la subiectul abordat.
- ❍ Dacă aveți posibilitate, aşezați participanții în semicerc. Aceasta permite participanților să se vadă unii pe alții, dv. vă permite să urmăriți reacția şi implicarea fiecărui participant în discuție. Totodată aveți grijă ca o astfel de aşezare permite participanților posibilitatea să ia notițe.

Exemplu de utilizare a metodei „Discuţia”

Discuția „Drepturile omului – atitudinea dumneavoastră”[1]

Durata – 40 min.

Înainte de discuție

Formatorul a stabilit scopul discuției: „A oferi posibilitatea polițiștilor să-şi împărtăşească opiniile cu privire la drepturile omului”. Deoarece acest subiect este foarte controversat printre polițiști el necesită o abordare din diferite perspective. Discuția liberă, în acest sens, este cea mai adecvată pentru a împărtăşi opiniile polițiștilor despre drepturile omului. Totodată, discuția este necesară pentru a scoate în evidență opiniile polițiștilor, mai ales negative, pentru a putea preîntîmpina unele dificultăți în procesul de instruire în domeniul drepturilor omului. De asemenea, cunoaşterea opiniilor polițiștilor despre drepturile omului este necesară pentru a determina nivelul de pregătire şi atitudinea lor față de subiectul drepturilor omului, în general. Formatorul a preconizat discuția dată pentru începutul cursului de instruire în domeniul drepturilor omului şi, de asemenea, pentru sfîrşitul cursului pentru a vedea care sînt schimbările.

Deşi a fost aleasă „discuția liberă”, formatorul a pregătit din timp întrebările care pot ajuta în desfăşurarea discuției, pot trezi interesul participanților şi pot face posibilă generarea a cît mai multe opinii. Aceste întrebări au fost: „*Ce sînt drepturile omului?*”, „*Cu ce se asociază drepturile omului pentru dumneavoastră?*”, „*Ce legătură este între drepturile omului şi activitatea poliției?*”, „*Pot fi încălcate drepturile omului de către poliție?*”, „*Afectează drepturile omului activitatea poliției? Cum?*” etc.

În timpul discuției

Formatorul a anunțat subiectul:

Stimați colegi,

ați participat la prezentarea „Ce sînt drepturile omului?”. În concluzii ați expus unele opinii şi acum vă propun să discutăm referitor la aceste opinii”.

Formatorul a scris pe tablă subiectul: „Drepturile omului – atitudinea dumneavoastră”.

Formatorul a verificat dacă tuturor le este clar subiectul propus pentru discuție:

? Pentru toți este înțeles subiectul dat?

Majoritatea participanților au răspuns afirmativ. Unii nu au dat nici un răspuns.

Formatorul s-a asigurat dacă toți participanții sînt gata pentru începerea discuției:

? Sînteți gata să discutăm subiectul propus? Pentru a vă expune atitudinea dumneavoastră față de drepturile omului vă sînt suficiente cele expuse în prezentarea „Ce sînt drepturile omului”?

[1] Subiectul propus pentru discuție este o urmare a prezentării „Ce sînt drepturile omului”.

Răspunsuri:

- Am ascultat prezentarea, dar nu totul a fost clar pentru noi.
- Dar despre drepturile noastre cînd o să discutăm - noi tot sîntem oameni?
- Prea multe drepturi au infractorii.
- Etc.

Formatorul a explicat cu ce scop se realizează această discuție:

Astăzi vom discuta despre drepturile omului din mai multe perspective. Ne vom referi la aspectele cu care sîntem de acord și la cele cu care nu sîntem de acord, din materialul discutat în prelegerea precedentă.

Formatorul a explicat cum se va realiza discuția:

Vom avea o discuție liberă. Vă invit să participați cît mai activ la discuție. Fiecare are dreptul și trebuie să-și exprime orice opinie.

Formatorul a explicat regulile discuției:

- Vorbește fiecare pe rînd.
- Discutați ideile, și nu persoana care le-a lansat.
- Nu se admit abateri de la temă.
- Nu se acceptă monopolizarea discuției de către una sau cîteva persoane. Opinia fiecăruia este importantă.
- Nu se permite discutarea aspectelor ce țin de viața privată a unei persoane concrete/anumite.

Formatorul a lansat discuția prin întrebarea:

? Cu ce se asociază pentru dumneavoastră drepturile omului?

În continuare, formatorul a urmărit discuția și s-a asigurat că fiecare participant a avut posibilitatea să-și exprime opinia. În unele momente, formatorul a intervenit pentru a concretiza, a clarifica. El a folosit întrebări și formulări de tipul: *„Ce aveți în vedere prin...?", „Vă rog să vă referiți la ideea prezentată și nu la persoana în cauză", „Puteți să dați un exemplu..."*

Participanții au prezentat următoarele opinii:

- Un sistem de principii, valori, organisme internaționale și naționale orientate la protecția valorilor fundamentale ale omului.
- Cele zece porunci biblice.
- Un complex de norme de viață.
- Respectarea unor valori umane dictate de cadrul normativ.
- Dreptul la viață, studii, religie, modul de exprimare a dorinței, libertatea cuvîntului, dreptul de creare a familei.

- O invenție a occidentului (nu sînt universale).
- Necesități fundamentale, conferite omului o dată cu naşterea şi care încetează o dată cu moartea lui.
- Un set de reguli, principii ce țin de binele omului.
- Un şir de acte normative, care trebuie strict respectate, indiferent de sex, rasă, religie, formațiuni etc.
- Respectarea personalității cetățenilor (dreptul la viață, dreptul la studii, dreptul la exprimarea opiniei ș.a.m.d.).
- Un set de necesități ale omului în limitele respectării anumitor reguli.
- Un număr de condiții obligatorii.
- Norme, reguli.

Formatorul a orientat discuția spre împărtăşirea opiniilor cu privire la atitudinea lor față de drepturile omului. El a pus întrebarea: *„Ce gîndiți despre drepturile omului?”*

Participanții au prezentat opinii de tipul:

- Fără drepturile omului ar fi un haos în societate.
- Drepturile omului creează foarte multe probleme şi dificultăți.
- Drepturile omului limitează de multe ori eficiența activității poliției.
- Prinderea infractorului a fost dificilă.
- Cunoaşterea drepturilor omului ne ajută pe noi, polițiştii să nu comitem încălcări ale drepturilor omului.
- Drepturile omului împiedică colectarea probelor.
- Numai cetățenii au drepturi, polițiştii nu au drepturi.
- La drepturile polițiştilor nu se gîndeşte nimeni.
- Infractorii nu merită nici un fel de drepturi.
- Cunoscînd drepturile omului putem să ne apărăm.
- Drepturile omului sînt eficiente doar teoretic, în practică sunt nefuncționale.
- Drepturile omului sînt propagate de către cei care nu au nici un fel de cunoştințe despre activitatea poliției.
- Noi nu avem nevoie de instruire în domeniul drepturile omului, noi cunoaştem absolut totul.
- Cum poți să-l respecți pe cel care nu te respectă?
- Etc.

Pe parcursul discuției, formatorul a urmărit ca nici o opinie să nu fie criticată, inclusiv cele negative în raport cu drepturile omului. Din opiniile participanților, formatorul a dedus care sînt cele mai relevante subiecte pentru activitățile ulterioare de instruire.

După discuție:

Formatorul a oferit aproximativ 10 min. pentru generalizarea punctelor-cheie ale discuției şi pentru concluzii. A adresat întrebarea:

? Care sînt principalele aspecte discutate şi ce concluzii putem trage?

Răspunsurile participanților au fost:

- Am auzit mai multe opinii despre drepturile omului.
- Au fost foarte diferite opinii, unii dintre noi văd drepturile omului ca fiind ceva pozitiv, alții 1– ceva negativ.
- Cineva a asociat drepturile omului cu probleme pentru activitatea poliției, le-a considerat ca ceva inutil, altcineva dimpotrivă, consideră cunoaşterea drepturilor omului drept instrument de apărare.
- În concluzie, deoarece există opinii diferite şi mai ales opinii negative, merită să le studiem.
- Trebuie să analizăm din ce cauză atitudinea față de drepturile omului este negativă, ce trebuie să facem ca să dispară aceste cauze, să învățăm din experiența altor state etc.
- Din discuție rezultă că multe probleme din activitatea poliției sînt legate de domeniul drepturilor omului. Consider că aceste probleme trebuie discutate în cadrul instruirii şi este necesară identificarea unor soluții.

Formatorul a formulat o concluzie generală, ținînd cont de opinia personală şi de cea a participanților; el a menționat legătura între subiectul abordat în cadrul discuției şi alte subiecte, domenii din programul de instruire a participanților:

Stimați colegi, opiniile pe care le-ați prezentat sînt foarte importante. Scopul acestei discuții a fost de a vă oferi posibilitatea să vă împărtășiți opiniile cu privire la drepturile omului. Consider că discuția noastră a atins scopul propus. Putem constata, că la capitolul înțelegerii noțiunii şi respectării drepturilor omului în activitatea poliției sînt probleme şi aceste probleme urmează să le abordăm în continuare în cadrul cursului nostru de instruire în domeniu. În activitățile noastre de instruire, vom examina aceste probleme, cauzele lor, vom căuta soluții. Aceasta va întări convingerea că respectarea drepturilor omului în activitatea poliției va duce la schimbarea imaginii poliției în societate, poliția va fi privită ca un organ de apărare a drepturilor omului şi nu doar ca unul de constrîngere.

Mulțumesc pentru participare.

5. Metoda „Brainstorming”

Brainstorming (din engl. – brain-creier, storm - furtună) – în traducere: „asalt de idei” – este o metodă participativă de instruire care permite găsirea mai multor soluții pentru o problemă, prin generarea şi sistematizarea ideilor mai multor persoane.

Numărul optim de participanți este de pînă la 15 persoane.

Pentru a asigura succesul unui brainstorming se recomandă respectarea procedurii acestuia, care include cîțiva paşi:

Pasul I – *Ce vom face?*

Formatorul explică că în activitatea dată se vor căuta soluții la o problemă concretă.

Formatorul notează problema pentru care se aşteaptă soluții. Problema este formulată printr-o întrebare scurtă, clară şi incitantă.

Pasul II – *De ce vom face acest lucru?*

Formatorul explică situația, aduce argumente privind necesitatea abordării aceastei probleme.

Pasul III – *Cum vom face?*

Formatorul explică cum va decurge activitatea, numeşte etapele care urmează să fie realizate:

Etapa 1: Lansarea ideilor.

Etapa 2: Clarificarea ideilor.

Etapa 3: Analiza şi selectarea ideilor.

Formatorul lămureşte că pentru fiecare etapă sînt prevăzute reguli specifice. O regulă comună pentru toate etapele – respectarea strictă a timpului prevăzut şi respectul față de opinia altor persoane.

Pasul IV – *Realizăm*

Etapa 1. Lansarea de idei

Formatorul explică că la această etapă participanții trebuie să lanseze cît mai multe idei cu privire la problema abordată. Pentru a face posibil acest lucru, trebuie respectate anumite reguli. Formatorul trebuie să explice foarte clar regulile acestei etape:

- Fiecare idee este acceptată. Nimeni nu intervine pentru a analiza ideea - nu sînt permise discuții sau evaluări ale ideii.

- Fiecare idee este scrisă exact aşa cum a fost formulată. Nu se permite nici o reformulare, chiar dacă formularea pare a nu fi reuşită.
- Se acceptă şi se încurajează construirea noilor idei pe baza celor deja formulate.
- Se acceptă, se încurajează şi ideile contrare celor deja formulate.
- Cînd timpul prevăzut va fi epuizat, generarea de idei va fi întreruptă prin "Opriți-vă!"

Participanților le pot fi date recomandări de tipul: „Nu criticați ideile celorlalți, nu vă autocenzurați ideile"; „Dați frîu liber imaginației"; „Generați cît mai multe idei"; „Puteți prelua ideile colegilor, să le perfecționați, să le dezvoltați".

Formatorul explică că fiecare idee va fi scrisă pe planşă exact aşa cum a fost formulată.

Etapa 2. Clarificarea ideilor

Formatorul precizează că participanții pot adresa întrebări cu privire la oricare din ideile prezentate pentru a se asigura că a înțeles-o.

Formatorul trebuie să explice foarte clar regulile acestei etape:

- Se acceptă doar întrebările de clarificare, nu şi de evaluare (!).
- Numai autorul (persoana care a generat ideea), are dreptul să o clarifice, să o dezvolte.

Etapa 3. Analiza şi selectarea ideilor[1]

Formatorul precizează că la această etapă, din multitudinea de idei vor fi selectate doar cele mai relevante pentru soluționarea problemei abordate, în funcție de situația reală. Pentru aceasta este nevoie de anumite criterii adecvate: *grad de prioritate; resurse pentru implementarea soluției; relevanță la atribuții etc.* Criteriile pot fi stabilite de formator din timp sau la această etapă, împreună cu participanții. Formatorul invită participanții să analizeze fiecare idee conform criteriilor stabilite şi să le selecteze doar pe cele mai potrivite.

Formatorul trebuie să explice foarte clar regulile acestei etape:

- Ideea se analizează strict conform criteriilor.
- Se critică ideea şi nu persoana.
- Se încurajează atitudinea obiectivă, imparțială şi respectul față de autorul ideii.

Pasul V – *Concluzionăm*

Formatorul invită participanții să-şi prezinte opinia cu privire la soluția la care s-a ajuns, la utilitatea acestei activități din perspectiva lecțiilor învățate de ei (ce, cum, în ce cazuri pot folosi cele învățate în activitatea profesională).

Formatorul formulează o concluzie generală privind activitatea realizată.

[1] Realizarea acestei etape este opțională, decizia de a realiza etapa dată depinde de obiectivul propus şi rezultatul scontat.

Recomandări:

- Folosiți brainstorming-ul pentru a lansa idei, a căuta soluții la o problemă existentă şi nu pentru a reproduce informații, noțiuni, date deja stabilite, documentate (de ex., subiectul "Cu ce probleme se confruntă poliția în activitatea sa?" – este potrivit pentru brainstorming; subiectul „Ce acte naționale reglementează activitatea poliției?" – nu este potrivit pentru brainstorming).
- Solicitați participanților să analizeze problema şi să propună soluții din perspectiva respectării şi protecției drepturilor omului în activitatea lor profesională.
- Țineți minte, brainstorming-ul are succes numai atunci cînd toată lumea participă în mod activ şi se abține să emită judecăți, înainte ca lista finală a ideilor să fie supusă analizei grupului.
- Urmăriți implicarea fiecărui participant şi aveți grijă să participe chiar şi persoanele mai retrase, cu stil reflexiv de învățare, dar nici într-un caz nu forțați participarea acestora.
- Aşezați participanții în semicerc. Astfel se vor vedea unii pe alții, se vor simți mai liber şi confortabil; ulterior, ei se vor implica mai mult şi vor dori să intervină.
- La etapa formulării şi notării ideilor, organizați activitatea astfel încît fiecare idee să fie scrisă pe planşă, cît mai repede posibil. Ideile trebuie scrise exact aşa cum sînt formulate. Acest lucru este foarte important. Ezitările sau reformulările pot crea impresia de dezaprobare.

Exemplu de utilizare a metodei „Brainstorming”

Brainstorming „Cum poate fi îmbunătățită imaginea poliției în societate?”

Durata – 30 min.

Pasul I – *Ce vom face?*

Formatorul a explicat:

Stimați colegi, în această activitate vom încerca să găsim răspuns la întrebarea: „Cum poate fi îmbunătățită imaginea poliției în societate?”

Formatorul a notat pe tablă problema pentru care se aşteaptă soluții.

Pasul II – *De ce vom face acest lucru?*

Formatorul a prezentat scopul activității:

Conform studiului sociologic cu privire la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, poliția este unul din organele care încalcă cel mai des drepturile omului. Un alt sondaj realizat în ultimii 5 ani în Moldova – Barometrul de opinie publică – indică faptul că poliția nu se bucură de încrederea populației. Totodată, în opinia unor ofițeri şi subofițeri de poliție, mulți oameni din societate consideră că poliția este: „coruptă”, „neprofesională”, „slab dotată”, „lipsită de cultură”, „neobiectivă”, „în Moldova sînt prea mulți polițiști”, „poliția rareori acordă ajutor oamenilor la nevoie” etc.

Nu putem fi indiferenți la astfel de opinii ale societății. Trebuie să încercăm să găsim soluții de îmbunătățire a imaginii noastre în societate.

Pasul III – *Cum vom face?*

Formatorul a explicat cum va fi realizată sarcina:

Cum vom realiza sarcina în cadrul acestei activități? Ne vom gîndi şi vom lansa cît mai multe idei, le vom clarifica, le vom analiza şi le vom selecta pe cele mai potrivite. Vom lucra în trei etape:

Etapa 1: Lansarea ideilor.

Etapa 2: Clarificarea ideilor.

Etapa 3: Analiza şi selectarea ideilor.

Pasul IV – *Realizăm*

Etapa 1. Lansarea ideilor

Formatorul a explicat:

Vă rog să vă implicați şi să prezentați cît mai multe idei referitoare la îmbunătățirea imaginii poliției în societate. Activitatea noastră va avea succes, dacă vom respecta următoarele reguli:

- Fiecare idee este acceptată. Nimeni nu intervine pentru a analiza ideea - nu sînt permise discuții sau evaluări ale ideii.
- Fiecare idee este scrisă exact aşa cum a fost formulată. Nu se permite nici o reformulare, chiar dacă formularea pare nereuşită.
- Se acceptă şi se încurajează construirea noilor idei pe baza celor deja formulate.
- Se acceptă, se încurajează şi ideile contrare celor deja formulate.
- Cînd timpul prevăzut va fi epuizat, generarea de idei va fi întreruptă prin: "Opriți-vă!"

De asemenea, formatorul a recomandat:

- „Nu criticați ideile celorlalți, nu vă autocenzurați ideile".
- „Dați frîu liber imaginației".
- „Generați un număr cît mai mare de idei".
- „Puteți prelua ideile colegilor, le puteți perfecționa şi dezvolta".

Formatorul a explicat că fiecare idee va fi scrisă pe planşă exact aşa cum a fost formulată, apoi a adăugat:

Aveți 15 minute pentru a vă exprima ideile, răspunsurile la întrebarea „Cum poate fi îmbunătățită imaginea poliției în societate?"

Timp de 15 min. au fost generate 34 de răspunsuri–idei, printre care:

- „respectarea legislației în vigoare";
- „comportarea demnă în societate";
- „adresarea respectuoasă față de cetățeni";
- „aspectul exterior";
- „exemplul personal";
- „familiarizarea populației cu activitatea poliției";
- „monitorizarea respectării drepturilor omului în activitatea poliției prin intermediul sectorului non-guvernamental şi mass-media";
- „poliția trebuie să fie demilitarizată";
- „poliția trebuie să ofere servicii populației";
- „reacționarea promptă la plîngerile cetățenilor şi luarea deciziilor legale";
- „implicarea societății în activitatea poliției";
- „participarea activă la viața culturală, sportivă";
- „responsabilitatea trebuie să o poarte persoane concrete cu funcții de răspundere";

- „poliția trebuie să raporteze regulat societății despre activitatea sa”;
- „instruirea cadrelor de polițiști conform cerințelor actuale”;
- „instituirea zilei uşilor deschise”.

Etapa 2. Clarificarea ideilor

Formatorul a explicat:

Puteți adresa întrebări cu privire la oricare din ideile prezentate pentru a vă asigura că ați înțeles-o. Pentru aceasta respectați următoarele reguli:

- Se acceptă doar întrebările de clarificare, nicidecum de evaluare (!).
- Numai autorul (persoana care a generat ideea) are dreptul să o clarifice, să o dezvolte.

Clarificarea a decurs în felul următor:

? Ce aveți în vedere cînd afirmați că poliția trebuie să ofere servicii populației?

! Am avut în vedere că poliția nu trebuie să fie doar un organ de constrîngere, pentru aplicarea forței etc., ci să ofere ajutor populației în cazul unor situații de conflict, incendiu, accidente, situații excepționale etc.

? Ce înseamnă implicarea societății în activitatea poliției?

! Poliția trebuie să fie mai deschisă, să existe mai multe întîlniri cu oamenii, să le explicăm cu ce ne ocupăm, care sînt succesele noastre, care sînt problemele noastre. Trebuie să le arătăm oamenilor că avem nevoie de ajutorul lor şi să-i încurajăm să se implice în activitatea noastră.

? Ce înseamnă ziua uşilor deschise?

! Am fost într-o vizită de schimb de experiență în SUA. Acolo cetățenii au zile în care pot vizita orice instituție de stat, inclusiv poliția, pentru a vedea cum lucrează, în ce condiții, cu ce se ocupă etc. Şi la noi ar fi bine să fie stabilită o zi în care cetățenii, în primul rînd elevii din clasele superioare, să poată vizita comisariatele de poliție pentru a discuta cu polițiștii despre succesele şi problemele profesionale, condițiile de activitate, interesele comune în asigurarea ordinii publice, securității persoanelor etc.

Timp de 15 minute s-a reuşit clarificarea a 7 idei.

Etapa 3. Analiza şi selectarea ideilor

Formatorul a explicat:

Timp de 30 minute vă propun să analizăm toate ideile prezentate şi să încercăm să formulăm soluții, a căror implementare depinde de fiecare polițist şi de fiecare comisariat. Acestea reprezintă criteriile în baza cărora vom analiza fiecare idee.

Formatorul a explicat foarte clar regulile acestei etape:

- Ideea se analizează strict conform criteriilor.
- Este criticată ideea, nu persoana.
- Se încurajează atitudinea obiectivă, imparțială şi respectul față de autorul ideii.

Timp de 30 min. au fost selectate următoarele idei şi au fost formulate următoarele soluții:

Ideea: *Respectarea legislației în vigoare.*

Soluția: *Fiecare polițist trebuie să cunoască și să respecte cu strictețe prevederile Constituției RM, ale Legii cu privire la poliție, ale instrucțiunilor interne, ale Codului de etică și deontologie al polițistului.*

Ideea: *Familiarizarea populației cu activitatea poliției. Implicarea societății în activitatea poliției.*

Soluția: *Fiecare comisariat de poliție va elabora și va implementa un plan de acțiuni de familiarizare a populației cu activitatea poliției și de implicare a societății în activitatea poliției.*

Ideea: *Instruirea cadrelor de polițiști conform cerințelor actuale.*

Soluția: *Fiecare comisariat de poliție trebuie să asigure pregătirea continuă a polițiștilor conform standardelor profesionale şi standardelor în domeniul respectării drepturilor omului.*

Pasul V – *Concluzionăm*

Formatorul formulează o concluzie:

Am avut sarcina de a găsi soluții pentru îmbunătățirea imaginii poliției în societate. Au fost generate 34 de idei. Toate ideile au fost analizate, discutate, confruntate opiniile și în rezultat au fost formulate trei soluții pe care noi le-am considerat ca fiind cele mai reale, posibil de realizat și prioritare. Consider că aceste soluții sînt realizabile, deoarece le-am analizat, le-am formulat și, în cele din urmă, le-am aprobat.

Am convingerea că îmbunătățirea imaginii poliției ține de efortul fiecăruia dintre noi, mai ales că, în pofida problemelor existente în cadrul sistemului organelor de poliție, există ofițeri și subofițeri de poliție fideli profesiei. Aceștia își riscă propria viață pentru a apăra drepturile altor persoane.

6. Studiul de caz

Studiul de caz este o metodă participativă de instruire care îi ajută pe participanți să tragă concluzii şi să ia decizii, adaptabile la locurile lor de muncă, prin analiza şi discutarea unor cazuri concrete. În studiul de caz se analizează următoarele aspecte: care este situația – ce, cînd, unde, cine este implicat; cine poartă răspundere pentru situația creată; ce a determinat persoana/persoanele să acționeze în modul descris; care ar fi posibile soluții.

Studiul de caz presupune discuții în grup. Cazurile pot fi destul de lungi, descriind în detalii o situație care există sau a existat, sau pot fi scurte şi incitante (care trezesc interesul).

Numărul de participanți poate fi de pînă la 25 de persoane care, pînă la realizarea nemijlocită a sarcinii, sînt divizate în grupuri mici a cîte 4 - 7 persoane.

Există mai multe modalități de realizare a unui studiu de caz. Una din aceste modalități presupune:

Pasul 1

Formatorul anunță scopul activității, explică faptul că participanții vor analiza o situație, o vor discuta şi vor propune posibile soluții.

Pasul 2

Formatorul distribuie participanților „Cazul” (descrierea cazului este pregătită din timp) şi invită participanții să-l citească, să-l studieze.

Pasul 3

Formatorul oferă participanților timp suficient pentru a citi şi a asimila materialul. Formatorul le cere să descrie faptele din caz cu cuvintele lor, aşa cum le-au înțeles, pentru a verifica dacă participanții au înțeles corect conținutul cazului. În caz de necesitate, formatorul va interveni cu unele clarificări. Înțelegerea corectă a cazului de către fiecare participant va asigura reuşita întregii activități.

Pasul 4

Formatorul cere participanților să discute cazul în grupuri mici. Formatorul distribuie un set de întrebări, pregătite din timp, care vor ajuta participanții să analizeze şi să găsească soluții. Punctele de vedere sînt confruntate, dezbătute în vederea obținerii, dacă este posibil, a unui consens. Formatorul menționează că implicarea activă şi opinia fiecăruia este importantă. Este necesar ca formatorul să fie atent la tot ce se întîmplă şi, în cazul în care discuția începe să devieze, să o readucă la subiectul abordat sau să o finiseze.

Pasul 5

Formatorul solicită fiecărui grup mic să prezinte rezultatele discuțiilor. Participanții sînt invitați să-şi exprime părerea cu privire la soluțiile, deciziile propuse de fiecare grup mic.

Pasul 6

Formatorul invită participanții să-şi prezinte opinia cu privire la utilitatea acestei activități din perspectiva lecțiilor învățate de ei (ce, cum, în ce cazuri pot folosi cele învățate în activitatea profesională).

Formatorul formulează o concluzie generală, ținînd cont de opinia personală şi de cea a participanților, menționează legătura între subiectul abordat în cadrul discuției şi alte subiecte, domenii din programul de instruire a participanților.

Recomandări

- Pregătiți minuțios studiul de caz: legenda şi setul de întrebări. Cazurile trebuie să fie suficient de detaliate şi realiste pentru a genera o mare varietate de opinii.
- Cereți participanților să analizeze cazul şi să propună soluții din perspectiva respectării şi protecției drepturilor omului în activitatea lor profesională.
- Încurajați participanții să gîndească critic, dar să fie toleranți pentru a înțelege şi a accepta ideile şi comportamentul colegilor.
- Stimulați căutarea mai multor răspunsuri posibile şi nu încurajați limitarea la un răspuns unic: „cel mai bun”, „cel mai corect”.
- Ajutați participanții să înțeleagă că diferite persoane care activează în acelaşi domeniu şi au acelaşi nivel de pregătire pot percepe aceleaşi evenimente în mod diferit.

Exemplu de aplicare a metodei „Studiul de caz”

Cazul „Conflictul”

Pasul 1

Formatorul a anunțat scopul activității, a explicat că participanții vor analiza o situație, o vor discuta şi vor propune posibile soluții. Formatorul a adresat polițiștilor-participanți următorul mesaj:

Stimați colegi, activitatea ce urmează are menirea de a vă forma deprinderi de aplicare a cunoștințelor teoretice asimilate în situații concrete, întîlnite în activitatea de serviciu a ofițerilor și subofițerilor de poliție. În acest scop vom analiza un caz concret, îl vom discuta și vom identifica soluții corecte de rezolvare a cazului. Vom lucra în grupuri mici.

Formatorul a divizat participanții în grupuri de cîte 5 persoane.

Pasul 2

Formatorul a distribuit fiecărui participant textul unuia şi aceluiaşi „Caz” şi i-a propus să-l citească, să-l studieze individual.

Textul cazului:

Aproximativ la ora 20^{30}, trei tineri consumau bere în barul „Călătorul” din mun. Chișinău. La un moment dat, unul dintre ei s-a îndreptat spre vitrină, lovindu-se din neatenție de o masă pe care erau sticle goale. Ca urmare a impactului, sticlele au căzut şi s-au spart. Imediat au intervenit gardienii barului, care i-au cerut tînărului despăgubiri pentru paguba produsă. Tinerii au intrat în polemică cu gardienii. Situația devenea tot mai tensionată (au început să fie folosite cuvinte vulgare, înjurături). În acest timp, cineva a chemat inspectorul de sector, al cărui birou se afla în apropierea barului. La fața locului, polițistul a solicitat explicații de la persoanele implicate în conflict. Fiecare parte a conflictului a dat explicații în favoarea sa.

După o zi de la acest conflict, doi dintre tineri au fost chemați la sectorul de poliție. Inspectorul de sector le-a cerut explicații cu privire la cazul cercetat. Tinerii au reproșat diplomat polițistului că nu examinează obiectiv acest caz și că este de partea gardienilor de la bar.

După ce au dat explicații, polițistul a anunțat tinerii că probele acumulate asupra cazului cercetat, confirmă vinovăția lor în săvîrșirea contravenției de huliganism nu prea grav, prevăzută în art. 164 al Codului cu privire la contravențiile administrative, pentru comiterea căreia legea prevede reținerea persoanei pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească.

După ce a invocat argumentele legale, polițistul a anunțat tinerii că sînt supuși reținerii procesual-contravenționale și le-a oferit posibilitatea să anunțe rudele despre locul unde se află.

Pasul 3

Formatorul a oferit participanților timp pentru a citi şi a înțelege materialul. Formatorul le-a cerut să descrie faptele din caz cu cuvintele lor, aşa cum le-au înțeles, pentru a verifica dacă participanții au înțeles corect conținutul cazului:

- ? Despre cine este vorba în cazul dat?
- ? Unde are loc acțiunea?
- ? Ce s-a întîmplat?
- ? Cum au evoluat lucrurile?

În timp ce participanții au citit textul, formatorul a scris pe flipchart lista intrebărilor după care se vor conduce participanții la pasul 4. – analizarea şi soluționarea cazului descris.

Pasul 4

Formatorul s-a convins că toți au reuşit să citească textul referitor la cazul descris. Formatorul a distribuit participanților un suport în care au fost incluse extrase din acte normative internaționale şi naționale necesare pentru analiza cazului propus. El i-a rugat pe participanți să-l asculte atent şi a explicat sarcina care trebuie să fie realizată în continuare:

Ați luat cunoştință de un caz concret. Acum, în cadrul grupurilor de lucru, veți analiza cazul şi veți propune soluții din punct de vedere al drepturilor omului. Folosiți-vă de întrebările scrise pe flipchart. Să examinăm aceste întrebări:

1. În cazul descris, persoanele au fost reținute întemeiat?
2. Dacă da, care au fost aceste temeiuri (folosiți-vă de prevederile actelor normative internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului pe care le-ați primit).
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reținere, indicați ce prevederi ale acestor acte au fost încălcate.
4. Ce drepturi ale omului au fost încălcate?
5. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
6. Ce acțiuni trebuie să întreprindă persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
7. Ce consecințe pot surveni pentru polițist?
8. Care sînt acțiunile legale într-o astfel de situație?

După ce veți finaliza analiza cazului, unul sau doi reprezentanți ai grupului vor prezenta soluțiile la care a ajuns grupul. Poftim.

În timp ce participanții lucrează, formatorul s-a apropiat de fiecare grup pentru a se convinge că ei au înțeles corect sarcina încredințată.

Pasul 5

După expirarea timpului acordat, formatorul a rugat grupurile să înceteze discuțiile, iar reprezentanții acestora să prezinte soluțiile grupului, ieşind la flipchart pentru a se conduce de întrebările respective.

Reprezentanții grupurilor au făcut prezentările. În cazul în care ei se abăteau de la lista întrebărilor, formatorul îi ruga să se întoarcă la subiect. Pe parcursul prezentărilor el a atras atenția participanților la necesitatea respectării liniştii de către participanți.

Grupurile au propus diferite soluții, unele persoane chiar soluții incorecte. În continuare, formatorul a oferit comentarii din perspectiva prevederilor legii:

1. În cazul descris, polițistul a reținut ilegal tinerii.
2. Polițistul nu a avut temeiuri de reținere a tinerilor.
3. În cazul descris au fost încălcate art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, art. 25 din Constituția Republicii Moldova, care consfințesc dreptul la libertate şi la siguranță.
4. Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.
5. Încălcările comise de polițist se manifestă prin următoarele:

- după cum rezultă din cazul descris, polițistul a cerut imediat explicații de la persoanele implicate în ceartă, ceea ce înseamnă că situația de conflict a fost aplanată. El nu a luat însă explicații de la martorii oculari ai acestui conflict, ale căror declarații erau absolut necesare pentru examinarea şi soluționarea obiectivă a cazului, ci s-a bazat doar pe explicațiile persoanelor implicate în ceartă, care, în mod normal, erau predispuse să-şi apere propria poziție;
- în momentul în care a chemat tinerii pentru explicații, conflictul era deja epuizat. Subiecții cazului erau identificați şi nu mai prezentau pericol social. De asemenea, nu existau careva indicii că tinerii ar fi putut influența asupra examinării oportune şi corecte a cazului dat. Chiar dacă avea convingerea că probele acumulate în privința cazului investigat arătau asupra vinovăției tinerilor, polițistul nu avea decît să întocmească procese-verbale pe numele lor cu privire la săvîrşirea contravenției de huliganism, să le aducă la cunoştință acestora şi să le expedieze împreună cu materialele acumulate în instanța de judecată. Instanța urma să examineze cazul şi să adopte o decizie conform legii;
- polițistul a manifestat cunoaşterea insuficientă a legislației în domeniu, invocînd că a reținut tinerii în temeiul probelor ce indicau vinovăția lor în săvîrşirea contravenției de huliganism, în cazul săvîrşirii căreia legea permite aplicarea reținerii procesual-contravenționale. Or, pentru aplicarea reținerii nu este sufi-

cientă doar săvîrşirea unei contravenţii, ci trebuie să existe cel puţin unul dintre temeiurile prevăzute în art. 246 din Codul cu privire la contravenţiile administrative:

- ⇨ *este săvîrşită o contravenţie şi nu pot fi aplicate alte măsuri de influenţă pentru curmarea acesteia;*
- ⇨ *nu este stabilită identitatea persoanei;*
- ⇨ *în ceea ce priveşte săvîrşirea acestei fapte, este obligatorie întocmirea unui proces-verbal, iar actul respectiv nu poate fi întocmit la faţa locului;*
- ⇨ *există împrejurări care pot influenţa examinarea oportună şi justă a cazului cu privire la contravenţie şi executarea deciziei asupra cazului soluţionat.*

5. Persoanele care au fost reţinute neîntemeiat pot:

- ❍ să depună o plîngere la subdiviziunea de poliţie ierarhic superioară;
- ❍ să depună direct o plîngere la procuratura teritorială, sau după ce a constatat că nu este de acord cu măsurile întreprinse ori cu decizia adoptată de organul ierarhic superior de poliţie în privinţa plîngerii lor;
- ❍ să depună o plîngere la procuratura ierarhic superioară, în cazul în care nu este de acord cu acţiunile sau cu decizia adoptată în privinţa plîngerii lor de către procuratura de prim nivel;
- ❍ să înainteze o acţiune în judecată, prin care să solicite despăgubire pentru prejudiciul material sau moral cauzat de poliţişti;

6. Pentru poliţişti pot surveni următoarele consecinţe:

- ❍ iniţierea unei anchete de serviciu cu toate consecinţele negative care apar în procesul desfăşurării investigaţiei;
- ❍ aplicarea unei sancţiuni disciplinare;
- ❍ imagine şi carieră profesională pătate;
- ❍ repararea prejudiciului material sau moral cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanţa judiciară.

7. Ţinînd cont de prevederile legislaţiei internaţionale şi naţionale în domeniul protecţiei drepturilor omului, într-o astfel de situaţie există următoarele modalităţi de acţiune:

- ❍ poliţistul urma să întrerupă singur conflictul, în cazul în care avea posibilitatea reală să facă acest lucru, ţinînd cont de gravitatea şi împrejurările cazului, precum şi de standardele juridice şi profesionale privind modalitatea de acţiune a poliţistului în situaţii tipice; să constate dacă fapta respectivă întrunea elementele constitutive ale unei contravenţii, prevăzute de Codul cu privire la contravenţiile administrative, ori a altei fapte ilegale, prevăzute de alt act normativ; să stabilească dacă privitor la fapta în cauză era obligatoriu de întocmit proces-verbal; să constate dacă avea sau nu posibilitatea să întocmească la faţa locului procesul-verbal cu privire la săvîrşirea contravenţiei şi alte acte necesare pentru examinarea şi soluţionarea justă a cazului; să documenteze cazul la faţa

locului prin întocmirea documentelor corespunzătoare, fără a reține persoanele implicate în conflict;

- polițistul urma să cheme întăriri în cazul în care, ținînd cont de gravitatea şi împrejurările cazului, de standardele juridice şi profesionale, era periculos să intervină singur, în vederea aplanării conflictului şi documentării acestuia; să efectueze acțiunile de somație necesare şi, în cazul neîndeplinirii acestora, să purceadă la reținerea procesual-contravențională a scandalagiilor; să întocmească actele necesare.

Pasul 6

Formatorul i-a rugat pe participanți să-şi exprime opinia cu privire la utilitatea acestei activități (ce, cum, în ce cazuri pot folosi cele învățate în activitatea profesională).

Participanții au expus următoarele:

- actele legislative pe care le-am primit ne-au ajutat să analizăm cazul dat şi ne vor ajuta în viitor să evităm acțiuni incorecte sau ilegale;
- pentru prima oară am lucrat cu unele acte legislative despre care am auzit dar nu le-am cunoscut;
- cazul examinat a fost unul şi acelaşi, dar a fost perceput de noi diferit şi, ca urmare, şi soluțiile propuse au fost diferite;
- studierea şi stabilirea miezului problemei în cadrul unui grup şi formularea răspunsului în baza mai multor idei;
- până acum aveam o opinie cu privire la acțiunile necesare în cazuri de reținere, astăzi am înțeles că, de fapt, din punct de vedere legal, nu procedăm întotdeauna corect;
- situația descrisă se bazează pe cazuri reale, din viață şi de aceea este uşor să înveți din ea.

Formatorul a formulat o concluzie generală, ținînd cont de opinia participanților şi de cea personală, menționînd că astăzi ei au tras concluzii şi au luat decizii care pot fi adaptate la locurile lor de muncă.

7. Jocul de rol

Jocul de rol este o metodă participativă de instruire care îi ajută pe participanți să modeleze atitudini noi prin simularea acțiunilor şi comportamentelor unor persoane reale sau imaginare. Jocul de rol contribuie la formarea comportamentului participanților în eventuale situații din activitatea lor profesională.

Jocul de rol are importanță deosebită, deoarece:

- face evidentă deosebirea între „a gîndi" ce şi cum ar trebui să faci şi „a face" în realitate;
- sporeşte posibilitatea aplicării unor acțiuni dorite la locurile de muncă;
- schimbă atitudini: jucînd rolul unei persoane, participantul „trăieşte" o situație concretă şi, ca urmare, îşi schimbă atitudinea față de unele lucruri.

Numărul de participanți poate fi de pînă la 25 persoane.[1]

Există numeroase modalități de a prezenta şi a coordona joc de rol. De obicei, acesta se desfăşoară în cîțiva paşi:

Pasul 1

Formatorul prezintă scopul jocului, scenariul (pregătit din timp) şi rolurile care vor fi interpretate, jucate.

Pasul 2

Formatorul distribuie participanților rolurile pe care ei le vor juca şi, după caz, descrierile acestora. Formatorul verifică dacă participanții au înțeles corect ce urmează să facă conform rolurilor pe care le-au primit şi le acordă timp pentru pregătirea jocului.

Pasul 3

Formatorul anunță începerea jocului. Participanții care au roluri (actorii) - le interpretează, cei care nu au roluri (observatorii) – urmăresc jocul şi fac notițe despre ceea ce se întîmplă.

Pasul 4[2]

Formatorul le cere „actorilor" şi, ulterior, „observatorilor" să spună ce gîndesc, ce simt şi ce au învățat din acest joc, din această experiență. Observatorilor li se cere să folosească notițele.

[1] În unele cazuri toți participanții sînt jucători, „actori", în altele – unii sînt „actori" şi ceilalți „observatori".

[2] În unele cazuri după acest pas urmează o altă rundă de joc, în care pot fi implicați toți participanții pentru a exersa comportamentul corect.

Formatorul le cere participanților să prezinte opinia cu privire la modul în care a procedat, s-a comportat poliţistul în situaţia concretă şi apoi, cum trebuia el să procedeze, să se comporte luînd în considerare aspectul psihologic, prevederile legale, standardele cu privire la respectarea drepturilor omului în activitatea polițienească.

Pasul 5

Formatorul formulează concluzii referitor la joc, la modelul de comportament corect al poliţistului elaborat de participanţi, la necesitatea de a urma acest model în eventualele situaţii similare din activitatea lor profesională.

Recomandări:

- Pregătiţi minuţios fabula, scenariul, descrierea fiecărui rol, setul de întrebări pentru analiza activităţii.
- Asiguraţi-vă că întrebările pregătite vor ajuta participanţii să analizeze jocul de rol din perspectiva respectării şi protecţiei drepturilor omului în activitatea lor profesională.
- Cereţi participanţilor să facă o interpretare sinceră şi cît mai realistă posibil pentru a atinge scopul jocului.
- Ţineţi cont de faptul că majoritatea participanţilor manifestă o anumită timiditate atunci cînd, pentru prima dată, sînt puşi în situaţia să joace un rol. Încurajaţi-i să se comporte natural, de parcă nu ar exista un auditoriu care să-i observe şi să-i asculte.
- Nu forţaţi să interpreteze roluri persoanele care categoric nu doresc să facă acest lucru. Tot ce puteţi face pentru a le implica este să le cereţi opinia cu privire la rolul respectiv.
- Urmăriţi atent evoluţia jocului, dacă aceasta se îndepărtează de subiect, de „realitate” sau pierde din valoarea educativă, opriţi-l şi redirecţionaţi-l.
- Utilizaţi inversarea rolurilor, mai ales cînd jocul de rol abordează o situaţie de conflict, relaţia dintre două persoane cu poziţie, statut diferit („poliţist-reţinut”, „comandant-subaltern” etc.). Aceasta va ajuta participanţii să se pună în ambele poziţii şi să reacţioneze din diferite puncte de vedere.
- Atunci cînd formatorul foloseşte jocul de roluri în combinaţie cu metoda studiului de caz, participanţii sînt invitaţi să-şi aleagă rolurile persoanelor-cheie din cazul citit şi discutat.
- Dacă există echipament la îndemînă, folosiţi înregistrarea video pentru a oferi participanţilor posibilitatea de a se vedea „dintr-o parte”, de a descoperi şi a discuta problemele interpersonale observate în joc.

Exemplu de aplicare a metodei „Jocul de rol”

Jocul de rol „Şoferul şi pietonul”

Pasul 1

Formatorul a prezentat activitatea care urmează să fie realizată – Jocul de rol, scopul jocului, scenariul (pregătit din timp) şi rolurile care vor fi interpretate, jucate.

Stimaţi colegi, activitatea ce urmează este „Jocul de rol”. Vom juca o scenetă din viaţă. Unii dintre noi vor fi actori şi vor juca anumite roluri, alţii – spectatori, vor observa ce se întîmplă şi vor face notiţe.

Imaginaţi-vă următoarea situaţie: Stradă: sfîrşitul zilei de lucru, aglomeraţie de maşini şi pietoni, trafic rutier intensiv. Un şofer conduce autoturismul personal. La un moment dat, el frînează brusc, deoarece doi pietoni – un tînăr şi o tînără – traversează strada chiar prin faţa autoturismului. Şoferul autoturismului iese din maşină, îl ajunge pe pieton şi…

Vom juca sceneta în care vom vedea cum s-a desfăşurat situaţia. Pentru aceasta invit trei voluntari, care vor fi „actorii”.

Pasul 2

Formatorul a distribuit fiecărui „actor”, în parte, rolurile pe care ei urma să le joace.

Dv. veţi juca rolul pietonului. Aveţi o dispoziţie bună. Vă grăbiţi cu prietena la concert şi nu aşteptaţi pînă se va aprinde lumina verde a semaforului. Aţi traversat strada chiar în faţa autoturismului. Aţi fost încredinţat că puteţi să traversaţi strada printre maşini. Nu este pentru prima dată: aţi mai făcut-o şi mai înainte. Şoferul a frînat brusc, a ieşit din maşină, v-a ajuns, a început să vă bruscheze şi să vă înjure faţă de prietena dv. Cum veţi proceda? Vă rog să jucaţi rolul cît mai real.

Dv. veţi juca rolul conducătorului auto. Aveţi dispoziţie bună. Împreună cu familia mergeţi în vizită. Sînteţi atent la volan: traficul rutier este intensiv, iar în maşină este soţia şi cei doi copii ai dvs. Pe neaşteptate doi pietoni – un tînăr şi o tînără –traversează strada chiar în faţa autoturismului. Frînaţi brusc, copiii încep să plîngă. Ieşiţi din maşină, îl ajungeţi pe pieton, îl bruscaţi, îl înjuraţi. Sînteţi foarte speriat şi indignat. Vă rog să jucaţi rolul cît mai real.

Dv. veţi juca rolul poliţistului. Dv. observaţi traficul. Este o aglomeraţie de maşini şi pietoni. Pe neaşteptate doi pietoni – un tînăr şi o tînără – traversează strada chiar în faţa unui autoturism la lumina roşie a semaforului. Maşina frînează brusc creînd, imediat, o situaţie periculoasă în traficul rutier. Observaţi că şoferul a ieşit din maşină, l-a ajuns din urmă pe pieton şi a început să-l îmbrîncească. Cum veţi proceda?

Formatorul a verificat dacă participanţii-actori au înţeles corect ce urmează să facă conform rolurilor pe care le-au primit şi le-a acordat timp pentru a se pregăti de joc.

Formatorul a repetat sarcinile pentru „spectatori”.

Dv. veți urmări sceneta, veți observa ce se întîmplă și veți lua notițe.

Pasul 3

Formatorul a anunțat începerea jocului. Actorii au interpretat rolurile, observatorii – au urmărit jocul şi au luat notițe.

Pasul 4

Formatorul le-a cerut „actorilor” şi, ulterior, „observatorilor” să spună ce gîndesc, ce simt şi ce au învățat din acest joc, din această experiență. Observatorilor li s-a cerut să folosească notițele.

După aceasta, formatorul i-a rugat pe participanți să analizeze detaliat acțiunile polițistului:

Vă rog să vă exprimați opiniile cu privire la modul în care a procedat, cum s-a comportat polițistul. Ce a fost corect și ce nu a fost corect în acțiunile lui, sub 4 aspecte: psihologic, tactic, legal și al drepturilor omului. Cine dorește? Poftim.

Formatorul a notat pe flipchart ideile prezentate de participanți.

Acum, vă rog să vă exprimați opiniile cu privire la modul în care polițistul trebuia să procedeze, să se comporte, luînd în considerare aspectul psihologic, tactic, prevederile legale, standardele cu privire la respectarea drepturilor omului în activitatea polițienească. Cine dorește? Vă rog.

Formatorul a notat ideile prezentate de participanți pe flipchart, a solicitat justificări şi argumente. Formatorul a folosit modelul de comportament al polițistului pe care îl avea pregătit din timp, a justificat şi a argumentat ideile sale.

După ce majoritatea participanților a căzut de acord, concluzia formatorului a fost că, de fapt, ei au elaborat împreună un model de comportament corect al polițistului, adecvat pentru situații similare celui din joc.

Sub aspect psihologic noi, polițiștii, în situații similare vom proceda astfel:

1. fără a fi dur sau violent, polițistul va da dovadă de hotărîre, autoritate, autocontrol şi competență, evitînd acțiuni sau expresii nehotărîte;
2. polițistul va vorbi clar, concis şi corect, folosind formule de politețe: *vă rog, poftim* sau *fiți amabil*, care vor fi rostite ca o dispoziție fermă, fără echivoc, cu multă seriozitate şi competență;
3. polițistul va evita să dea semne de oboseală sau lehamite, care îl fac pe interlocutor să nu aibă încredere în acesta;
4. polițistul va avea o atitudine deschisă față de interlocutori, manifestînd înțelegere, dar totodată, echidistanță față de ambii;

5. poliţistul îi va determina pe interlocutori să înţeleagă că ei sînt ascultaţi cu atenţie şi că poliţistului îi pasă de ceea ce se întîmplă, dar va acţiona conform prevederilor legislaţiei;
6. poliţistul va manifesta respect faţă de ambii interlocutori, făcîndu-i să înţeleagă clar acest lucru, fapt care va scădea din furia acestora.

Sub aspect tactic noi, poliţiştii, în situaţii similare vom acţiona astfel:

1. poliţistul se va legitima de o manieră oficială;
2. poliţistul va cere şoferului care îmbrînceşte şi înjură, pe un ton oficial, să înceteze această conduită agresivă sau violentă. În cazul în care agresorul nu va reacţiona la cererea legală, poliţistul va repeta somaţia;
3. imediat după curmarea comportamentului agresiv al şoferului, poliţistul îi va separa pe cei doi subiecţi ai conflictului după următoarea schemă: poliţistul în mijloc, un subiect în partea stîngă, iar celălalt în partea dreaptă, astfel încît aceştia să nu aibă posibilitatea de a intra în contact fizic;
4. poliţistul va solicita iniţial şoferului să explice circumstanţele conflictului, iar ulterior va cere acelaşi lucru pietonului;
5. după clarificarea împrejurărilor incidentului, poliţistul va atrage atenţia şoferului într-un mod oficial, dar binevoitor, totodată, despre caracterul ilegal al comportamentului acestuia şi consecinţele juridice ce pot surveni, explicîndu-i că există şi alte soluţii, legale, pentru sancţionarea pietonului nedisciplinat;
6. ulterior, poliţistul va atenţiona pietonul în mod oficial despre trecerea ilegală a străzii, pericolul la care s-a supus pe sine, pe şofer şi familia acestuia, pe alţi participanţi la trafic, precum şi despre situaţia de accident rutier care s-a creat ca urmare a actului ilicit. Totodată, poliţistul îl va avertiza pe pieton că ar putea fi tras la răspundere juridică pentru o asemenea faptă sau îi poate întocmi proces-verbal privind sancţionarea pentru trecerea neregulamentară a străzii;
7. în cazul în care subiecţii conflictului vor da dovadă de un comportament corect, poliţistul le va permite să plece, atenţionîndu-l pe pieton încă o dată despre inadmisibilitatea traversării neregulamentare a străzii în viitor, iar pe şofer – despre necesitatea folosirii mijloacelor legale de revendicare a pretenţiilor.

Sub aspect legal în asemenea situaţii noi, poliţiştii, vom proceda astfel:

1. în momentul intervenirii în conflict, iniţial, poliţistul se va legitima. În cazul în care va fi îmbrăcat în uniforma de serviciu, poliţistul se va prezenta pe un ton oficial (gradul special şi numele), iar dacă va fi îmbrăcat în haine civile, va prezenta şi legitimaţia de serviciu;
2. poliţistul îl va atenţiona pe subiectul agresiv că fapta acestuia este ilegală şi pasibilă de o sancţiune juridică (la insistenţa şoferului poliţistul va numi norma concretă care interzice această faptă, şi anume art. 164 al Codului cu privire la contravenţiile administrative);
3. apoi poliţistul îl va atenţiona pe pieton asupra caracterului ilegal al faptei sale (art.128/1, Cod cu privire la contravenţiile administrative).

Sub aspectul drepturilor omului în situații de acest gen:

1. polițistul va respecta şi va asigura demnitatea umană a persoanelor implicate în conflict, adică va evita exprimări sau gesturi jignitoare, umilitoare, degradante şi discriminatoare (art.7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art.3 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, art.1-2 din Convenția ONU împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, art.16 Constituția Republicii Moldova);
2. polițistul va respecta şi va asigura dreptul la integritate fizică şi psihică (art. 7 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art.3 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, art.1-2 din Convenția ONU împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, art.24 Constituția Republicii Moldova).

Pasul 5

La finele activității, formatorul a făcut concluzii cu privire la joc, la modelul de comportament corect al polițistului elaborat în comun, la necesitatea de a urma acest model în eventualele situații similare din activitatea lor profesională. Formatorul a subliniat încă o dată importanța posedării unor deprinderi practice în vederea respectării drepturilor omului:

Stimați colegi, respectarea şi asigurarea drepturilor şi libertăților omului constituie una dintre prioritățile poliției. Pentru a realiza acest obiectiv este absolut necesar ca fiecare polițist să manifeste un comportament profesional adecvat care rezultă din pregătirea bazată pe cunoaşterea standardelor internaționale şi naționale referitoare la activitatea polițienească, însuşirea deprinderilor practice de analiză a situației, de comunicare, relaționare, atitudinea pozitivă față de respectarea drepturilor omului.

Capitolul 3

Planificarea şi realizarea activităților de instruire în domeniul Drepturilor Omului a colaboratorilor de poliție

1. Subiecte recomandate pentru instruire
2. Ciclul de instruire
3. Structura unei sesiuni

1. Subiecte recomandate pentru instruire

Interzicerea torturii, tratamentelor inumane şi degradante în activitatea poliţiştilor

Scop: Familiarizarea poliţiştilor cu interdicţiile privitoare la aplicarea torturii, tratamentelor inumane şi degradante în activitatea de serviciu.

Sarcini:

1. Familiarizarea poliţiştilor cu:
   - prevederile actelor normative internaţionale şi naţionale care interzic aplicarea torturii, tratamentelor inumane şi degradante şi prevăd garanţiile persoanelor supuse torturii;
   - metodele de prevenire a torturii, inclusiv activitatea mecanismului naţional de prevenire a torturii, a Comitetului European de prevenire a torturii şi a Comitetului ONU împotriva torturii.
2. Dezvoltarea capacităţii de identificare, analiză şi prevenire a încălcărilor drepturilor omului la aplicarea torturii, tratamentelor inumane şi degradante.
3. Crearea condiţiilor pentru formarea unei atitudini de combatere a practicilor de aplicare a torturii, tratamentelor inumane şi degradante în scopul de a îndeplini sarcinile de serviciu.

Conţinut: Noţiunea torturii, tratamentelor inumane şi degradante. Actele normative internaţionale care prevăd interdicţii privind aplicarea torturii, tratamentelor inumane şi degradante. Actele normative naţionale ce incriminează aplicarea torturii, tratamentelor inumane şi degradante. Date statistice, exemple reale cu privire la încălcarea drepturilor omului de către poliţişti prin aplicarea torturii, tratamentelor inumane şi degradante în activitatea de serviciu din dosare penale, hotărîri CEDO, rapoarte ale Comitetului European pentru Prevenirea Torturii, rapoarte ale Guvernului Republicii Moldova cu privire la implementarea prevederilor Convenţiei ONU împotriva torturii. Sancţiunile pentru faptele de aplicare a torturii, tratamentelor inumane şi degradante. Consecinţele profesionale, instituţionale şi juridice ale faptelor de tortură, tratament inuman şi degradant, inclusiv cu mecanismul de reparare a prejudiciilor cauzate de tortură.

Respectarea drepturilor omului la aplicarea mijloacelor speciale

Scop: Motivarea poliţiştilor de a respecta drepturile omului în situaţii de aplicare a mijloacelor speciale.

Sarcini:

1. Familiarizarea poliţiştilor cu prevederile normative internaţionale şi naţionale în domeniul respectării drepturilor omului la aplicarea mijloacelor speciale.
2. Dezvoltarea abilităţilor de identificare, analiză şi prevenire a încălcărilor drepturilor omului la aplicarea mijloacelor speciale
3. Crearea oportunităţilor pentru conştientizarea imperativităţii respectării drepturilor omului la aplicarea mijloacelor speciale.

Conținut: Drepturile omului restrînse în cadrul aplicării mijloacelor speciale şi limitele acestor restrîngeri (dreptul la integritate fizică şi psihică; dreptul la liberate şi siguranță). Condițiile de respectare a drepturilor omului la aplicarea mijloacelor speciale. Tipurile şi cauzele încălcării drepturilor omului în cadrul aplicării mijloacelor speciale. Măsuri ce pot fi întreprinse pentru a asigura respectarea drepturilor omului la aplicarea mijloacelor speciale. Experiențe pozitive.

Aplicarea şi efectuarea reținerii procesual-penale în condițiile respectării drepturilor omului

Scop: Motivarea polițiştilor de a respecta drepturile omului în cazul reținerii procesual-penale.

Sarcini:

1. Familiarizarea polițiştilor cu prevederile normative internaționale şi naționale în domeniul respectării drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-penale.
2. Dezvoltarea abilităților de identificare, analiză şi prevenire a încălcărilor drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-penale.
3. Crearea oportunităților pentru conştientizarea imperativității respectării drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-penale.

Conținut: Noțiunea reținerii procesual-penale. Temeiurile de restrîngere a dreptului la libertate şi siguranță. Procedura de efectuare a reținerii procesual-penale în condițiile respectării drepturilor omului. Calcularea termenelor reținerii procesual-penale. Drepturile persoanei supuse reținerii procesual-penale. Obligațiile polițiştilor responsabili de deținerea persoanelor reținute. Temeiurile pentru liberarea persoanei reținute. Consecințele încălcării drepturilor omului la aplicarea şi efectuarea reținerii procesual-penale. Stimularea comportamentului în spiritul respectării drepturilor omului la aplicarea şi efectuarea reținerii procesual – penale. Experiențe pozitive.

Respectarea drepturilor omului la efectuarea audierii bănuitului

Scop: Motivarea polițiştilor pentru respectarea drepturilor omului la audierea bănuitului.

Sarcini:

1. Familiarizarea polițiştilor cu prevederile normative internaționale şi naționale în domeniul respectării drepturilor omului la audierea bănuitului.
2. Dezvoltarea abilităților de identificare, analiză şi prevenire a încălcărilor drepturilor omului la audierea bănuitului.
3. Crearea oportunităților pentru conştientizarea imperativității respectării drepturilor omului la audierea bănuitului.

Conținut: Drepturile bănuitului în cadrul audierii. Drepturile bănuitului minor în cadrul audierii. Actele internaționale şi naționale care prevăd drepturile la apărare, la integritate fizică şi psihică în procesul audierii. Măsuri de prevenire a încălcării drepturilor persoanelor audiate în calitate de bănuit. Exemple relevante.

Respectarea drepturilor omului la efectuarea percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente

Scop: Motivarea poliţiştilor pentru respectarea drepturilor omului în procesul percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente.

Sarcini: Familiarizarea poliţiştilor cu prevederile normative internaţionale şi naţionale în domeniul respectării drepturilor omului în procesul percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente, inclusiv a prevederilor privind inviolabilitatea domiciliului, corespondenţei şi vieţii private şi familiale.
Dezvoltarea abilităţilor de identificare, analiză şi prevenire a încălcării drepturilor omului la efectuarea percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente.
Crearea oportunităţilor pentru conştientizarea imperativităţii respectării drepturilor omului în procesul efectuării percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente.

Conţinut: Drepturile omului în cadrul efectuării percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente. Dreptul la inviolabilitatea domiciliului şi corespondenţei. Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale. Actele internaţionale şi naţionale care prevăd drepturile la inviolabilitatea domiciliului şi corespondenţei şi la respectarea vieţii private şi familiale. Interdicţiile legale privind percheziţia şi ridicarea şi consecinţele juridice prevăzute de lege pentru nerespectarea acestor drepturi. Măsuri de prevenire a încălcării drepturilor omului în procesul efectuării percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente. Exemple relevante.

Interzicerea discriminărilor în activitatea poliţiştilor

Scop: Motivarea poliţiştilor pentru formarea unui comportament non-discriminatoriu în activitatea profesională.

Sarcini:
1. Familiarizarea poliţiştilor cu actele normative internaţionale şi naţionale privind interzicerea discriminărilor.
2. Dezvoltarea abilităţilor de identificare, analiză şi neadmitere a discriminării persoanelor.
3. Crearea oportunităţilor de formare a unei atitudini tolerante şi non-discriminatorii în activitatea profesională.

Conţinut: Noţiunea şi formele discriminării. Actele internaţionale şi naţionale care reglementează interdicţia discriminării în activitatea poliţienească. Exemple şi situaţii reale de comportament/acţiuni de discriminare în activitatea poliţienească şi consecinţele profesionale, instituţionale şi juridice ale faptelor de discriminare. Măsuri de prevenire şi combatere a acţiunilor de discriminare în activitatea poliţienească. Experienţe pozitive.

Asigurarea drepturilor victimelor violenței în familie

Scop: Motivarea unei atitudini de prevenire a violenței în familie, de susținere și protecție a victimelor violenței în familie.

Sarcini:
1. Familiarizarea polițiștilor cu drepturile victimelor violenței în familie; inițierea polițiștilor în practica multidimensională de asigurare a drepturilor victimelor violenței în familie.
2. Dezvoltarea abilităților polițiștilor de identificare, analiză și prevenire a conflictelor familiale.
3. Crearea oportunităților de modelare a atitudinii de neadmitere a discriminărilor la examinarea și soluționarea cazurilor de violență în familie.

Conținut: Dreptul la integritate fizică și psihică. Dreptul la libertate și siguranță. Dreptul la inviolabilitatea vieții private și de familie. Dreptul la apărare. Dreptul la un proces echitabil. Cauzele admiterii discriminării de către polițiști și formele acesteia la examinarea și soluționarea cazurilor de violență în familie. Rolul poliției și colaborarea poliției cu alte organe abilitate în vederea soluționării și prevenirii cazurilor de violență în familie. Experiențe pozitive.

Asigurarea drepturilor victimelor traficului de ființe umane

Scop: Motivarea unei atitudini de respectare a drepturilor victimelor traficului de ființe umane.

Sarcini:
1. Inițierea polițiștilor în prevederile actelor normative internaționale și naționale privind protecția victimelor traficului de ființe umane.
2. Dezvoltarea abilităților polițiștilor de respectare și asigurare a drepturilor victimelor de trafic de ființe umane în investigarea cazurilor de trafic de persoane.
3. Crearea oportunităților de modelare a atitudinii tolerante la examinarea și soluționarea cazurilor de trafic de ființe umane și neadmiterii discriminării victimelor traficului de ființe umane.

Conținut: Noțiunea traficului de persoane și victimă a traficului. Drepturile victimelor traficului de ființe umane: dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la apărare, dreptul la respectarea vieții private și de familie, dreptul la un proces echitabil. Cercetarea cazurilor de trafic de ființe umane în condițiile respectării și asigurării drepturilor omului. Formele și cauzele discriminării și atitudinii intolerante față de victimele traficului de persoane. Combaterea discriminărilor și atitudinii intolerante față de victimele traficului de ființe umane. Experiențe pozitive.

Respectarea dreptului la apărare la efectuarea actelor procesual-penale, inclusiv a actelor de urmărire penală

Scop: Conştientizarea obligativităţii respectării dreptului la apărare.

Sarcini:

1. Familiarizarea poliţiştilor cu actele normative internaţionale şi naţionale privind dreptul la apărare al persoanei în cadrul:
   - reţinerii procesual-penale
   - arestului preventiv
   - audierii
   - confruntării
   - etc.
2. Dezvoltarea abilităţilor de identificare, analiză şi prevenire a cazurilor de încălcare a dreptului la apărare.
3. Crearea oportunităţilor de conştientizare a imperativităţii respectării dreptului la apărare la efectuarea diferitelor acte procesuale ale poliţiei.

Conţinut: Noţiunea dreptului la apărare al persoanei. Respectarea dreptului la apărare a deţinuţilor, a persoanelor bănuite, învinuite sau inculpate. Respectarea dreptului la apărare a minorilor. Formele şi cauzele încălcării dreptului la apărare de către poliţişti. Măsuri de asigurare a respectării dreptului la apărare. Exemple relevante.

2. Ciclul de instruire

Succesul procesului de instruire depinde de mai mulți factori: competența formatorului, actualitatea problemei abordate, metodele de predare, dar şi de modul în care este conceput întregul proces de instruire. Procesul de instruire trebuie să răspundă atît cerințelor societății, care este în permanentă schimbare, cît şi necesităților de dezvoltare profesională a personalului. O astfel de abordare presupune continuitatea procesului, care este percepută ca un *Ciclu de instruire*. Etapele unui Ciclu de instruire pot fi:

1. Identificarea necesităților de instruire.
2. Planificarea şi Organizarea activităților de instruire.
3. Implementarea activităților de instruire.
4. Evaluarea activităților de instruire.

1. Identificarea necesităților de instruire

Orice activitate de instruire trebuie să înceapă de la:

- Identificarea necesităților individuale de instruire ale participanților şi/sau ale unui grup de polițişti din cadrul instituției/subdiviziunii.
- Identificarea necesităților de instruire la nivel de instituție/subdiviziune.

Recomandări:

- Identificați necesitățile individuale de instruire:

  Apreciați cunoştințele, abilitățile şi atitudinile manifestate de ofițerii şi subofițerii de poliție, în funcție de cerințele postului, scopul şi misiunea instituției. Identificați lacunele în prestația profesională a ofițerilor şi subofițerilor de poliție. Aceste lacune constituie necesitățile individuale de instruire ale personalului care pot fi acoperite prin instruire corespunzătoare.

- Identificați necesitățile de instruire la nivel de instituție/subdiviziune:

  Analizați strategiile schimbărilor prevăzute pentru îmbunătățirea activității comisariatului/subdiviziunii. Identificați ce cunoştințe, abilități şi atitudini trebuie să manifeste întregul efectiv pentru a asigura realizarea acestor schimbări.

- Formulați scopul şi obiectivele activității de instruire:

  În baza necesităților de instruire identificate stabiliți obiectivele la nivel de cunoştințe, abilități şi atitudini. Pentru aceasta vă pot fi de folos următoarele întrebări:

? Ce ştiu participanții referitor la subiectul preconizat?

? Care este interesul lor față de subiectul propus?

? Cum şi unde pot participanţii să utilizeze cele învăţate în activitatea lor profesională?

? Ce probleme sînt relevante subiectului pe care l-aţi ales pentru instruire? Ce soluţii vedeţi pentru problemele date?

? Pentru a putea aplica soluţiile găsite în cadrul instruirii, ce trebuie să cunoască, să poată face şi cum trebuie să se comporte participanţii?

2. Planificarea şi Organizarea activităţilor de instruire

Activitatea de instruire se planifică şi se organizează în strictă conformitate cu obiectivele stabilite. Planificarea şi organizarea activităţii de instruire poate fi realizată în următorii paşi:

❍ Selectarea informaţiei relevante obiectivelor de instruire.

❍ Stabilirea numărului de sesiuni.

❍ Elaborarea planului fiecărei sesiuni de instruire.

❍ Planificarea şi pregătirea logisticii necesare.

Recomandări:

❍ Selectaţi informaţia relevantă. Folosiţi următoarele întrebări:

? Ce informaţie veţi pune la dispoziţia participanţilor pentru a realiza obiectivele pe care le-aţi stabilit?

? Unde puteţi găsi informaţia necesară?

? Este accesibilă informaţia pentru participanţi?

? Este suficientă informaţia?

? Vor reuşi participanţii să o valorifice în timpul rezervat pentru sesiunile planificate?

❍ Stabiliţi numărul de sesiuni. În cazul în care realizarea obiectivelor cere mai multe sesiuni, elaboraţi un curs de instruire. Întrebaţi-vă:

? Care este cantitatea, volumul de informaţie necesară pentru realizarea obiectivelor?

? De cîte sesiuni va fi nevoie pentru ca participanţii să poată examina ei înşişi acest volum de informaţie?

? Care este cantitatea, volumul de informaţie cu care se va lucra în fiecare sesiune? (Mai bine să lucraţi cu un volum redus de informaţie, dar să permiteţi participanţilor să o analizeze profund, să reflecteze, să facă schimb de opinii.)

? În ce ordine veţi expune informaţia aceasta? Care va fi primul subiect? Al doilea?

- ❍ Elaborați planul fiecărei sesiuni de instruire:
- ? Folosiți structura sesiunii compusă din Focalizare, Etapa de bază, Concluzii şi Evaluare.
- ? Alegeți metoda de instruire potrivită pentru fiecare etapă (ex. Studiu de caz, Discuția ghidată, Brainstormingul etc.).
- ? Stabiliți pentru fiecare etapă exercițiile şi formulați sarcinile. Asigurați-vă că fiecare exercițiu, sarcină contribuie la realizarea obiectivelor propuse.
- ? Descrieți fiecare exercițiu cît mai detaliat. Fiecare sarcină trebuie să fie clară pentru participanți şi posibil de realizat în timpul pe care îl aveți la dispoziție.
- ❍ Planificați şi pregătiți logistica necesară. Întrebați-vă:
- ? De ce aveți nevoie pentru realizarea exercițiilor planificate (echipament – flip-chart, proiector, ecran etc.; materiale – hîrtie, pixuri, markere etc.; literatură – cărți, ziare, broşuri etc.)?
- ? Unde veți desfăşura activitatea de instruire?
- ? Timpul ales pentru instruire este favorabil, convenabil pentru participanți?
- ❍ Înainte de a începe activitatea de instruire:
- ! Verificați dacă este pregătit echipamentul, materialele şi literatura – necesare pentru a desfăşura activitatea de instruire.
- ! Asigurați-vă că sala este disponibilă, curată, că aranjarea meselor şi scaunelor permite realizarea exercițiilor planificate, că fiecare participant va putea să vadă ceea ce se va scrie pe tablă, flipchart.
- ! Comunicați participanților din timp unde şi cînd se va realiza activitatea de instruire.
- ! Prevedeți posibile riscuri, dificultăți şi căi pentru a le depăşi; pregătiți variante alternative pentru exercițiile, sarcinile pe care le planificați.

3. Implementarea activităților de instruire

Este etapa de realizare a fiecărei sesiuni din activitatea planificată. La această etapă a procesului de instruire participanții sînt implicați direct, obțin cunoştințe noi la subiectul examinat sau le aprofundează pe cele proprii, dezvoltă abilități necesare pentru a transfera cunoştințele în practică, modelează atitudini noi în vederea creării unui comportament nou.

Recomandări:

- ❍ Realizați cele planificate conform programului de instruire/planului sesiunii.
- ❍ Urmați etapele unei sesiuni.

- Fiți pregătiți să introduceți modificări în caz de necesitate, să utilizați variantele alternative pentru exerciții.

4. Evaluarea activităților de instruire[1]

Este etapa la care se încheie un ciclu de instruire şi se pregăteşte începerea celui următor. La această etapă se apreciază nivelul de realizare a obiectivelor propuse, se identifică punctele tari şi punctele slabe ale etapelor precedente: identificarea necesităților de instruire, planificarea şi implementarea. În urma evaluării sînt trasate prioritățile pentru un nou ciclu de instruire, se pot face recomandări pentru îmbunătățirea, diversificarea activităților de instruire.

Recomandări:

- Pregătiți-vă din timp să evaluați lucrul realizat. Încă de la etapa planificării întrebați-vă:

? Ce veți face pentru a vă convinge că au fost atinse obiectivele instruirii realizate? (Veți utiliza teste? Veți realiza exerciții speciale? Veți discuta cu participanții sau veți face o chestionare frontală?)

? Cum vor şti participanții că au realizat obiectivele activității de instruire? (Veți aprecia rezultele? Veți pune note? Veți oferi participanților posibilitatea să se aprecieze unii pe alții?)

? Cum veți şti ce ați făcut bine, ce trebuie să îmbunătățiți? (Veți completa un chestionar? Veți discuta în grup?)

- Folosiți diverse modalități de evaluare: chestionare, discuții cu participanții, observări etc.
- Urmăriți activitatea profesională a participanților: cum şi în ce măsură ei aplică cunoştințele şi abilitățile obținute în instruire.
- Deduceți din rezultatele evaluării prioritățile pentru un nou ciclu de instruire.

[1] A se vedea în anexe chestionar-model

3. Structura unei sesiuni de instruire

Sesiunea este o parte componentă a procesului de instruire şi se constituie din anumite etape. Există mai multe abordări cu privire la divizarea etapelor unei sesiuni. În ghidul de față se recomandă următoarea structură a sesiunii:

1. Etapa de focalizare
2. Etapa de bază
3. Etapa concluziilor şi a evaluării

Etapa de focalizare

Focalizarea este partea introductivă a sesiunii şi ocupă, de obicei, 5-15% din timpul alocat acesteia. Focalizarea are drept scop captarea atenției participanților referitor la tema ce urmează a fi studiată, valorificarea propriei experiențe a participanților şi motivarea lor pentru a studia lucruri noi. La această etapă participanții află ce urmează să se întîmple şi importanța pentru activitatea lor profesională.

Recomandări:

- Încurajați participanții să reflecteze asupra subiectului sesiunii, să aprecieze ce cunosc ei pe marginea acestui subiect. Folosiți pentru aceasta:
  - ⇨ *una sau mai multe întrebări*
  - ⇨ *brainstorming-ul*
  - ⇨ *relatarea unei istorii sau examinarea unui articol scurt*
  - ⇨ *îndeplinirea unui test scurt*
  - ⇨ *demonstrarea unui film scurt*
  - ⇨ *reamintirea unor momente din sesiunile precedente*
  - ⇨ *etc.*
- Oferiți oportunități ca ei să-şi amintească anumite informații pe care le dețin în legătură cu subiectul sesiunii, o situație din experiența lor profesională sau socială şi încurajați-i să relateze emoțiile trăite. Țineți minte, cunoştințele sînt asimilate mai bine în contextul a ceea ce este deja cunoscut şi înțeles.
- Ajutați-i pe participanți să învețe din experiența relatată şi să facă concluzii privind utilitatea şi importanța subiectului, necesitatea de a cunoaşte lucruri noi care îi vor ajuta în îmbunătățirea performanței profesionale.
- Dinamizați participanții, folosiți metode interactive optime de implicare a lor în activitate – discuții în perechi, discuții în cadrul grupelor mici, reprezentarea informațiilor prin simboluri, scheme etc.

De regulă, la finele etapei de focalizare se anunţă obiectivele sesiunii. Aceasta îi ajută pe participanţi să conştientizeze necesitatea şi importanţa celor propuse în instruire pentru activitatea profesională. Obiectivele pot fi afişate sau scrise pe tablă, formatorul trebuie să se asigure că participanţii le-au înţeles.

Etapa de bază

Această etapă este dedicată studiului şi consolidării informaţiei noi şi ocupă, de obicei, 70-80% din timpul alocat sesiunii. La această etapă participanţii însuşesc informaţii noi, îşi dezvoltă abilităţi şi îşi formează atitudini.

De regulă, etapa de bază conţine o miniprelegere şi partea interactivă.

Miniprelegerea

Miniprelegerea este o prezentare făcută de către formator sau de către un specialist invitat cu scopul de a explica, de a relata informaţii şi experienţe noi cu privire la subiectul sesiunii.

Partea interactivă

Partea interactivă constă din exerciţii individuale sau în grup prin care participanţii asimilează mai bine cunoştinţele obţinute în timpul miniprelegerii, le pot transpune în practică şi prin aceasta îşi dezvoltă abilităţile şi îşi modelează atitudinile necesare.

Recomandări:

- Pregătiţi atent miniprelegerea. Selectaţi, structuraţi şi dozaţi informaţia nouă.
- Aplicaţi, adiţional la miniprelegere şi alte modalităţi de contact cu noua informaţie: lectură, vizionare a unui film, înregistrare audio.
- Susţineţi eforturile participanţilor în monitorizarea propriei înţelegeri. Stimulaţi-i să pună întrebări sau să noteze ceea ce nu înţeleg, pentru a cere ulterior explicaţii, să revină asupra pasajelor pe care nu le-au înţeles şi să depună un efort suplimentar pentru elucidarea independentă a informaţiei.
- Menţineţi interesul participanţilor faţă de subiectul care este abordat prin prezentarea eficientă şi atractivă a informaţiei, inclusiv prin utilizarea metodelor vizuale.

Ţineţi minte, atunci, cînd participanţii îşi monitorizează propria înţelegere, ei se implică în introducerea noilor informaţii în schemele de cunoaştere deja asimilate. Ei corelează informaţia nouă cu ceea ce le este deja cunoscut. Astfel ei construiesc punţi între cunoscut şi nou pentru a ajunge la o nouă înţelegere.

- Pregătiţi minuţios exerciţiile, formulaţi clar sarcinile; oferiţi destul timp pentru realizarea, prezentarea şi analiza exerciţiilor.
- Utilizaţi tehnici care favorizează comunicarea între participanţii la instruire.

Etapa concluziilor şi evaluării

La această etapă, care ocupă, de obicei, 10-15% din timpul alocat sesiunii, participanții au posibilitatea de a analiza şi evalua ce şi cum a fost realizat în activitate. De regulă, anume la această etapă participanții pot clarifica pentru sine unele aspecte, pot să-şi revadă propria opinie şi prin urmare să se autoevalueze. La aceasta le ajută şi evaluarea activității de instruire, inclusiv aprecierile participanților cu privire la utilitatea cunoştințelor obținute, abilitățile formate, posibilitatea aplicării în practică a celor învățate în cadrul sesiunii.

Recomandări:

- Generalizați întreaga activitate din cadrul sesiunii. Cereți participanților:
  - ⇨ *să prezinte anumite concluzii;*
  - ⇨ *să evidențieze cele mai importante „lucruri învățate”;*
  - ⇨ *să rezume principalele idei;*
  - ⇨ *să menționeze posibilitatea de folosire a celor însuşite în activitatea profesională.*

! Țineți minte, ne amintim mai bine ceea ce putem formula cu propriile noastre cuvinte, ceea ce este raportat la propria noastră experiență.

- Întrebați participanții dacă pe parcursul sesiunii şi-au schimbat anumite opinii, atitudini şi care anume, dacă s-au produs schimbări la nivel de comportament şi care anume.
- Cereți participanților să relateze despre reacțiile, sentimentele lor: cum s-au simțit în cadrul activității, cum au reacționat la diverse intervenții ale formatorului şi colegilor, cum au colaborat între ei, care au fost relațiile dintre participanți.
- Completați şi corectați, după caz, informațiile prezentate de participanți, atrageți atenția la necesitatea de transpunere a celor învățate în activitatea profesională.

Capitolul 4

Modele de sesiuni desfăşurate

1. Sesiunea-model nr. 1
2. Sesiunea-model nr. 2
3. Sesiunea-model nr. 3
4. Sesiunea-model nr. 4
5. Sesiunea-model nr. 5

Sesiunea-model nr. 1

Ce sînt Drepturile Omului?

Sesiune-model nr. 1

Tema: Ce sînt drepturile omului?

Scop: Familiarizarea polițiștilor cu noțiunea de drepturi ale omului.

Obiective: La finalul acestei sesiuni, participanții vor putea să:

- explice ce înseamnă drepturile omului şi evoluția acestora în timp;
- identifice drepturile şi libertățile fundamentale ale omului în conformitate cu actele internaționale şi naționale;
- identifice cazurile în care trebuie să fie acordată prioritate normelor internaționale în domeniul drepturilor omului față de cele naționale;
- argumenteze imperativitatea şi obligativitatea respectării şi asigurării drepturilor omului în activitatea poliției.

Participanți: Polițişti din cadrul ***

Nr. participanților: *** persoane.

Locul desfăşurării activității: biroul ***.

Data: ***, ora ***

Scenariul sesiunii

1. Etapa focalizării *(14 min.)*

- Prezentați tema, scopul şi obiectivele acestei activități (3 min.).
- Transmiteți participanților următorul mesaj verbal:

  Stimați colegi, cu toții am auzit despre drepturile omului, mai puțin ne-am preocupat de conținutul, sensul acestor cuvinte atît de des folosite în ultima perioadă, mai ales în contextul pronunțării unor decizii de către CEDO, tot mai multe în privința acțiunilor polițiștilor, colegilor noștri. Prin urmare, respectarea şi asigurarea drepturilor omului ne vizează pe noi toți. Din aceste considerente vă propun să discutăm, cu toții, în cadrul activității de astăzi această problemă (2 min.).
- Invitați participanții să scrie liber, neîntrerupt, individual tot ce ştiu ei despre conceptul „Drepturile omului" şi despre legătura acestui concept cu activitatea polițienească (4 min.).
- Oferiți cîtorva voluntari posibilitatea să citească informația pe care au scris-o pe foaie (4 min.).
- Faceți o succintă totalizare a activității realizate şi aduceți explicații argumentative pentru a trece la etapa ulterioară a sesiunii (1 min.).

2. Etapa de bază *(50 min.)*

- Divizați participanții în grupuri de cîte 4 persoane, prin următoarea metodă: puneți pe o masă bilețele pe care scrie numărul grupului (1,2, 3...), şi îi rugați pe participanți să se apropie fiecare şi să ia un bilețel, apoi invitați-i pe toți cei cu număr identic să se aşeze la aceeaşi masă împreună (2 min.).
- Distribuiți participanților textul: „Ce sînt drepturile omului?" Invitați-i să citească acest text (5 min.).
- Invitați participanții să formeze perechi şi să discute despre ceea ce a înțeles fiecare din materialul citit (4 min.).
- Invitați participanții să evidențieze, în cadrul grupului, 5 elemente esențiale privind drepturile omului (8 min.).
- Invitați fiecare grup să prezinte elementele evidențiate, în timp ce pe celelalte grupuri rugați-le să ia notițe (6 min.).
- Invitați participanții să discute, în cadrul grupului, cele notate, iar fiecare participant să le noteze în propriile conspecte (5 min.).
- Explicați participanților următoarele:

  Este esențial să rețineți, că funcționarul de poliție este obligat să cunoască şi să urmeze dispozițiile actelor normative internaționale şi europene, chiar şi în cazul unor contradicții vis-à-vis de stipulările legislației naționale. Prevederile actelor normative internaționale şi europene se bucură de forță juridică superi-

oară şi constituie temei suficient pentru motivarea juridică a acţiunilor şi deciziilor (ordonanţe etc.) funcţionarului de poliţie, fără să fie necesară invocarea prevederilor unor acte normative naţionale (3 min.).

- Invitaţi fiecare participant să prezinte cîte un exemplu concret, o situaţie reală din activitatea profesională în care vor acorda prioritate normelor legislaţiei internaţionale şi europene în domeniul drepturilor omului faţă de prevederile legislaţiei naţionale (7 min.).
- Selectiv, invitaţii, selectiv, participanţii să-şi prezinte exemplele (7 min.).
- Stabiliţi sarcina prin care în cadrul grupurilor să fie găsite argumente convingătoare şi întemeiate privind necesitatea respectării drepturilor omului în activitatea poliţiei (5 min.).
- Împărţiţi participanţii în două grupuri mari, comasînd grupurile existente, apoi aşezaţi-le în semicercuri concave –)(şi aşezaţi-vă în mijlocul semicercurilor (în cazul în care este un singur formator, toţi participanţii se plasează într-un singur semicerc), după aceasta invitaţi participanţii să argumenteze necesitatea respectării drepturilor omului în activitatea poliţiei, răspunzîndu-le moderat cu contraargumente relevante (12 min.).

3. Etapa concluziilor *(10 min.)*

- Faceţi o recapitulare a aspectelor esenţiale abordate în cadrul sesiunii de instruire (6 min.):
  - ⇨ *Drepturile omului au fost recunoscute o dată cu lansarea Declaraţiei universale a drepturilor omului.*
  - ⇨ *Declaraţia proclamă făurirea unei lumi în care fiinţele umane vor beneficia de libertatea cuvîntului şi a convingerilor, eliberate de teroare şi de mizerie, drept cea mai înaltă aspiraţie a omului, considerînd că ignorarea şi disconsiderarea drepturilor omului au condus la acte de barbarie care revoltă conştiinţa omenirii.*
  - ⇨ *Există un sistem internaţional, european şi naţional de protecţie a drepturilor omului.*
  - ⇨ *Normele internaţionale (inclusiv cele regionale, europene) privind drepturile şi libertăţile omului sînt direct aplicabile în societate, indiferent de prevederile legislaţiei naţionale.*
  - ⇨ *Potrivit noilor prevederi (dreptul de regres), răspunderea pentru violarea drepturilor omului, constatată prin deciziile CEDO nu va reveni statului, ci persoanelor direct vinovate de aceste încălcări.*
- Prezentaţi o serie de idei de perspectivă (4 min.):
  - ⇨ *În condiţiile în care Republica Moldova s-a angajat plenar în procesul de integrare europeană, iar respectarea drepturilor omului constituie o cerinţă esenţială de aderare la Uniunea Europeană, respectarea şi realizarea drepturilor omului devine o cerinţă majoră obligatorie pentru orice funcţionar, în special pentru cei din poliţie.*

- ⇨ *Cînd polițiștii vor învăța să îndeplinească sarcinile de serviciu în conformitate cu standardele naționale și internaționale privind drepturile omului în activitatea polițienească, va fi posibilă o activitate eficientă a organelor de poliție și, în consecință, o încredere a populației în acest sistem. De asemenea, fiecare polițist va fi capabil să lucreze eficient, fără a fi sancționat juridic sub diverse forme: disciplinar, material, administrativ, penal.*
- ⇨ *Creșterea profesională, avansarea în carieră a polițiștilor este în strînsă funcție de măsura în care polițiștii valorifică oportunitățile de aprofundare a cunoștințelor referitoare la drepturile omului.*

Suport de curs pentru formator

Ce sînt drepturile omului ?

O definiție a drepturilor omului este dificil de formulat, ca şi în cazul altor valori fundamentale - binele, adevărul, dreptatea. În sens juridic, un drept este o revendicare pe care sîntem îndreptățiți să o cerem. Un drept al omului este o revendicare atribuită prin simpla condiție de a fi ființă umană. La baza drepturilor omului stau valorile fundamentale: demnitatea umană, egalitatea, existență interpersonală şi interstatală în mod practic (exemplu: libertatea, respectul pentru celălalt, nediscriminarea, toleranța, dreptatea, responsabilitatea).[1]

Comunitatea internațională a stabilit că drepturile omului sînt:

- inalienabile (nimeni nu le poate pierde, deşi în unele circumstanțe ele pot fi suspendate sau restricționate);
- indivizibile, interdependente şi interrelaționate (nu pot fi abordate izolat unele de altele);
- universale (se aplică în mod egal pentru toate persoanele, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de alt gen, origine națională, origine socială sau alt tip de statut).

Omul, din cele mai străvechi timpuri şi pînă în prezent a avut tendința de a-şi revendica drepturile. Într-o măsură mai mare sau mai mică, sub o formă directă sau indirectă, drepturile omului s-au regăsit în regulile cutumiare şi normele de drept scris la majoritatea popoarelor lumii.

Drepturile omului îşi au rădăcinile în multe culturi şi tradiții ancestrale. Codul Hammurabi, în Babilonia (Irak, 2000 î.Hr.) a fost primul cod legislativ scris. A urmărit să impună domnia legii în regat, să distrugă răul şi violența, să prevină opresiunile asupra celor slabi de către cei puternici (...), să înalțe țara şi să promoveze binele oamenilor". Un faraon din Egiptul antic (2000 î.Hr.) dădea instrucțiuni subordonaților ca "atunci cînd un reclamant vine din Egiptul de Sus sau de Jos, să se asigure că totul se face conform legii, că drepturile fiecăruia sînt respectate". Carta Cyrus (Iran, 570 î.Hr.), inițiată de regele Persiei pentru poporul său, prin care erau recunoscute dreptul la libertate, securitate, libertate de mişcare şi unele drepturi sociale şi economice. Magna Carta engleză şi Declarația Drepturilor (1215), elaborată de nobilii englezi şi membrii clerului împotriva abuzului de putere al regelui John I, a enumerat o serie de drepturi şi a pus bazele principiului egalității în fața legii.

În secolele XIX-XX au fost adoptate primele tratate internaționale de drepturile omului, o serie de probleme legate de drepturile omului au început să fie discutate la nivel internațional, în special cele privind sclavia, negoțul de persoane, condițiile inumane de muncă şi munca copiilor.

[1] http://www.civica-online.ro/concepte/drepturile_omului.html

Regimurile totalitariste stabilite în sec. XX au violat grosolan drepturile omului. Cel de-al Doilea Război Mondial s-a caracterizat printr-un abuz enorm privind violarea drepturilor omului la viață și demnitate, cît și prin multiple tentative de a elimina grupuri întregi de popoare după motive de rasă, religie ori naționalitate. Pe fundalul acestor încălcări flagrante în masă a drepturilor și libertăților oamenilor, a apărut necesitatea imperioasă de a institui instrumente internaționale, menite să protejeze drepturile umane - condiție indispensabilă pentru pace, securitate, dezvoltare durabilă și progres.

În sec. XX, Carta Națiunilor Unite, semnată la 26 iunie 1945, statuează ca obiectiv fundamental al Națiunilor Unite "apărarea generațiilor viitoare de eventualele războaie" și "reafirmarea credinței în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea omului și în egalitatea de drepturi dintre femei și bărbați". La nivelul Națiunilor Unite, Carta Internațională a Drepturilor Omului cuprinde: Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Convenția Internațională asupra Drepturilor Civile și Politice și Convenția Internațională asupra Drepturilor Economice, Sociale și Politice (1996). Recent, a fost elaborată și Carta Socială Europeană, care urmărește asigurarea anumitor standarde de viață ale popoarelor din Europa.

Aproape toate regiunile lumii au elaborat propriile instrumente pentru protecția drepturilor omului: Convenția Americană a Drepturilor Omului (1969), Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor (1986), Convenția Europeană a Drepturilor Omului (1950) și, recent, Declarația Asiatică a Drepturilor Omului și Carta Arabă a Drepturilor Omului.

Declarația universală a drepturilor omului a fost adoptată la *10 decembrie 1948* de către Adunarea generală a *Organizației Națiunilor Unite*, la New York. Acest document internațional definește valorile și structura drepturilor omului într-o interpretare unică și proclamă drepturile omului ca ideal comun către care trebuie să tindă popoarele și toate națiunile pentru ca toate persoanele și toate organele societății să se străduiască, prin instruire și educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi și libertăți și să asigure, prin măsuri progresive de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și eficientă, atît în cadrul statelor-membre, cît și în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

Interpretarea similară a drepturilor omului este de cea mai mare importanță pentru realizarea deplină a angajamentului consfințit prin Declarație în privința drepturilor și libertăților omului.

Potrivit Declarației universale a drepturilor omului, recunoașterea demnității inerente tuturor oamenilor și a drepturilor lor legale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume.

Declarația proclamă făurirea unei lumi în care ființele umane vor beneficia de libertatea cuvîntului și a convingerilor, eliberate de teroare și de mizerie, drept cea mai înaltă aspirație a omului, considerînd că ignorarea și desconsiderarea drepturilor omului au condus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii.

Evoluția drepturilor omului este descrisă în literatura de specialitate prin trei "generații".[1]

[1] http://www.civica-online.ro/concepte/drepturile_omului.html

Prima generație de drepturi a cuprins drepturile civile şi politice (ex.: dreptul la viață, dreptul la asociere, dreptul la judecată dreaptă, libertatea de expresie, dreptul de participare la viața politică a societății şi aşa mai departe). Drepturile civile se referă la garantarea integrității fizice şi morale, cele juridice (de obicei clasificate ca "drepturi civile") protejează indivizii în relația cu sistemul legislativ şi politic, iar drepturile politice reglementează participarea la viața socială (de ex.: dreptul la vot, dreptul de a se înscrie într-un partid politic, dreptul la asociere liberă şi de a participa la întruniri, libertatea de expresie şi accesul la informații). Delimitările între diferite tipuri de drepturi nu sînt clare, unele drepturi putînd fi încadrate în mai multe categorii: de ex., dreptul la libera expresie este un drept civil, dar şi unul politic. Valoarea centrală a primei generații de drepturi a fost libertatea.

A doua generație de drepturi a inclus drepturile sociale, economice şi culturale (ex.: dreptul la o viață decentă, dreptul a muncă, dreptul la sănătate şi la educație, dreptul de a se asocia într-un sindicat). Valoarea fundamentală care a stat la baza celei de-a doua generații a fost egalitatea: accesul egal la servicii, oportunități sociale şi economice echivalente. Drepturile sociale promovează participarea deplină la viața socială: dreptul la educație, dreptul de a avea o familie, dreptul de a petrece timpul liber, dreptul la sănătate, dreptul la non-discriminare. Drepturile economice se referă la standardele de viață, ca premisă a demnității şi libertății umane: dreptul la muncă, la locuință, la asigurări sociale. Drepturile culturale cuprind dreptul de a participa liber la viața culturală a comunității, dreptul la educație, drepturi referitoare la păstrarea identității culturale.

A treia generație de drepturi (solidaritatea) promovează o categorie nouă de drepturi, aflate încă în curs de recunoaştere: drepturile "colective" ale societății sau ale persoanelor. Acestea au apărut ca urmare a dezastrelor ecologice, a războaielor şi sărăciei, fenomene care au atras atenția omenirii asupra dreptului la dezvoltare, la pace sau la un mediu sănătos, la asistență umanitară.

Protecția drepturilor omului sau solicitarea respectării acestora se realizează prin utilizarea mecanismelor legale sau prin diferite activități ale societății civile - campanii, lobby. La nivel internațional, există tratate, acorduri, declarații sau convenții, coercitive sau nu, care recomandă norme de conduită pentru state şi semnifică angajamentul statelor respective de a proteja drepturile indivizilor. În Europa, există Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care se ocupă cu protecția drepturilor omului şi veghează ca statele să-şi îndeplinească obligațiile conforme legislației drepturilor omului. Organizațiile nonguvernamentale sau alte grupuri de inițiativă civică au un rol important în asigurarea respectării drepturilor omului. ONG-urile oferă asistență directă persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate, exercită presiuni pentru modificarea legislației naționale şi internaționale, formulează propuneri pentru modificarea legislației şi dezvoltă programe educaționale pentru cunoaşterea şi respectarea drepturilor omului. Cunoaşterea drepturilor şi a mijloacelor de apărare a lor sînt premise pentru asigurarea respectării acestora în situații cotidiene.

În a doua jumătate a sec. XX au fost adoptate, la nivel mondial, o serie de acte, cu caracter juridic, menite a consfinți diverse drepturi şi libertăți fundamentale enumerate în Declarația universală a drepturilor omului:

- Convenția privind statutul refugiaților (28.07.1951).
- Convenția asupra drepturilor politice ale femeii (20.12.1952).
- Convenția privind abolirea muncii forțate (25.06.1957).
- Convenția privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă şi exercitării profesiei (25.06.1958).
- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (21.12.1965).
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale (16.12.1966).
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice (16.12.1966).
- Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (18.12.1979).
- Convenția împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (10.12.1984).
- Convenția internațională cu privire la drepturile copilului (20.11.1989).
- Convenția asupra protecției copiilor şi cooperării în materia adopției internaționale (29.05.1993).
- Convenția privind accesul la informație, justiție şi participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului.

Comunitatea europeană şi-a dezvoltat propriul cadru normativ, adoptînd o serie de acte normative regionale, în acord cu prevederile fundamentale ale Declarației universale a drepturilor omului şi celelalte acte normative emise de ONU:

- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale (04.11.1950).
- Convenția europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (26.11.1987).
- Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (01.02.1995).
- Carta socială europeană revizuită (03.05.1996).
- Carta europeană a autonomiei locale.
- Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare.

Printre drepturile şi libertățile omului protejate de instituțiile şi legislația internațională, europeană şi națională se numără:

- Dreptul la viață şi integritate fizică şi psihică.
- Libertatea individuală şi siguranța persoane.
- Dreptul la apărare.
- Dreptul la libera circulație.

- Viaţa intimă, familială şi privată.
- Inviolabilitatea domiciliului.
- Secretul corespondenţei.
- Libertatea conştiinţei.
- Libertatea opiniei şi a exprimării.
- Libertatea creaţiei.
- Dreptul la informaţie.
- Dreptul la învăţătură.
- Dreptul la ocrotirea sănătăţii.
- Dreptul la un mediu înconjurător sănătos.
- Dreptul de vot şi dreptul de a fi ales.
- Dreptul la administrare.
- Libertatea întrunirilor.
- Libertatea partidelor şi a altor organizaţii social-politice.
- Dreptul de a întemeia şi de a se afilia la sindicate.
- Dreptul la muncă şi la protecţia muncii.
- Interzicerea muncii forţate.
- Dreptul la grevă.
- Dreptul la proprietate privată şi protecţia acesteia.
- Dreptul la asistenţă şi protecţie socială.
- Protecţia familiei şi a copiilor orfani.
- Ocrotirea mamei, copiilor şi a tinerilor.
- Protecţia persoanelor handicapate.
- Dreptul de petiţionare.
- Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică.
- Restrîngerea exerciţiului unor drepturi sau al unor libertăţi.

În Constituţia Republicii Moldova, drepturile şi libertăţile omului sînt reglementate în Titlul II „Drepturile, libertăţile şi îndatoririle fundamentale”. În conformitate cu art.4 al Constituţiei ţării noastre, dispoziţiile constituţionale privind drepturile şi libertăţile omului se interpretează şi se aplică în concordanţă cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanţe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi legile ei interne, prioritate au reglementările internaţionale.

Ţinînd cont de prevederile constituţionale, funcţionarul de poliţie este obligat să cunoască şi să aplice dispoziţiile actelor normative internaţionale şi europene, chiar şi în

cazul unor contradicții cu stipulările legislației naționale. Prevederile actelor normative internaționale şi europene constituie temei suficient pentru motivarea juridică a acțiunilor şi deciziilor (ordonanțe etc.) funcționarului de poliție, fără a fi necesară invocarea prevederilor unor acte normative naționale.

Educația pentru drepturile omului[1] constituie în viziunea multor oameni de știință, pedagogi, sociologi, psihologi, al patrulea element de bază în învățământ după: citit, scris şi socotit.

Societatea umană este în continuă schimbare, dar cel care se schimbă cel mai mult este omul. La întrebarea: "*Ce ne poate uni?",* istoria a dat răspunsuri diferite în epocile care i-au marcat existența. Dacă în evul mediu a fost religia, în secolul XX - cultura, pentru secolul XXI - valorile Declarației Universale pentru Drepturile Omului. Din această perspectivă ea trebuie să-şi găsească un rol important în programele specializate de dezvoltare profesionale.

Educația pentru drepturile omului poate preveni violarea drepturilor omului oferind indivizilor cunoştințele pentru a se apăra şi în acelaşi timp dezvoltînd responsabilitățile ce-i revin. Ea pune bazele respectului pentru libertate, pace şi justiție favorizînd crearea unei atmosfere de înțelegere, toleranță şi veritabilă egalitate în demnitate şi în fața legilor.

Recunoscînd importanța cunoaşterii şi conştientizării drepturilor omului, instruirea polițiştilor în acest domeniu are misiunea de a pregăti un polițist "dotat şi înarmat" cu:

- cunoştințe despre standardele internaționale şi naționale în domeniul drepturilor omului;
- abilități de a aplica aceste cunoştințe în activitatea profesională;
- atitudini de conştientizare a imperativității respectării drepturilor omului.

[1] Maria Voinea, Carmen Bulzan, „Sociologia drepturilor omului", Ed.Universității din Bucureşti, 2004

Suport de curs pentru participanţi

Ce sînt drepturile omului?

Recunoaşterea drepturilor omului s-a produs o dată cu lansarea *Declarației universale a drepturilor omului*, adoptată la *10 decembrie 1948* de către Adunarea generală a *Organizației Națiunilor Unite*, la New York.

Acest document internațional defineşte valorile şi structura drepturilor omului într-o interpretare unică şi proclamă drepturile omului ca ideal comun către care trebuie să tindă popoarele şi toate națiunile pentru ca toate persoanele şi toate organele societății să se străduiască, prin instruire şi educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi şi libertăți şi să asigure, prin măsuri progresive de ordin național şi internațional, recunoaşterea şi aplicarea lor universală şi efectivă atît în cadrul statelor-membre, cît şi în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

Ulterior au fost adoptate, la nivel mondial, o serie de alte acte, cu caracter juridic, menite a consfinți diverse drepturi şi libertăți fundamentale enumerate în Declarația universală a drepturilor omului, cum ar fi:

- Convenția privind statutul refugiaților (28.07.1951).
- Convenția privind abolirea muncii forțate (25.06.1957).
- Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (21.12.1965).
- Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale (16.12.1966).
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice (16.12.1966).
- Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (18.12.1979).
- Convenția împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (10.12.1984).
- Convenția privind accesul la informație, justiție şi participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului.

Dincolo de normele adoptate, comunitatea internațională a edificat un **sistem internațional de protecție a drepturilor**, dezvoltînd diverse activități de promovare, reglementare, respectare şi asigurare.

Ataşată profund de ideea drepturilor şi libertăților omului, comunitatea europeană şi-a dezvoltat propriul sistem de protecție a drepturilor omului, adoptînd o serie de acte normative regionale, în acord cu prevederile fundamentale ale Declarației universale a drepturilor omului, printre care:

- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale (04.11.1950).
- Convenția europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (26.11.1987).

După cucerirea independenței naționale, Republica Moldova a aderat la o serie de acte normative internaționale şi regionale (europene) privind drepturile şi libertățile omului, dezvoltind un **sistem național de protecție a drepturilor omului**.

În Constituția Republicii Moldova, lege fundamentală a statului, drepturile şi libertățile omului sînt reglementate în Titlul II „Drepturile, libertățile şi îndatoririle fundamentale". În Capitolul II sînt enumerate expres o serie de drepturi şi libertăți:

- Dreptul la viață şi integritate fizică şi psihică.
- Libertatea individuală şi siguranța persoanei.
- Dreptul la apărare.
- Dreptul la libera circulație.
- Viața intimă, familială şi privată.
- Inviolabilitatea domiciliului.
- Secretul corespondenței.
- Libertatea conştiinței.
- Libertatea opiniei şi a exprimării.
- Libertatea creației.
- Dreptul la informație.
- Dreptul la învățătură.
- Dreptul la ocrotirea sănătății.
- Dreptul la un mediu înconjurător sănătos.
- Dreptul de vot şi dreptul de a fi ales.
- Dreptul la administrare.
- Libertatea întrunirilor.
- Libertatea partidelor şi a altor organizații social-politice.
- Dreptul de a întemeia şi de a se afilia la sindicate.
- Dreptul la muncă şi la protecția muncii.
- Interzicerea muncii forțate.
- Dreptul la grevă.
- Dreptul la proprietate privată şi protecția acesteia.
- Dreptul la asistență şi protecție socială.
- Protecția familiei şi a copiilor orfani.

- Ocrotirea mamei, copiilor şi a tinerilor.
- Protecția persoanelor handicapate.
- Dreptul de petiționare.
- Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică.
- Restrîngerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți.

În conformitate cu art.4 al Constituției țării noastre, dispozițiile constituționale privind drepturile şi libertățile omului se interpretează şi se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Există diverse clasificări ale drepturilor omului, cea mai cunoscută fiind cea operată în actele internaționale:

- drepturile civile şi politice,
- drepturile economice, sociale şi culturale.

Sesiunea-model nr. 2

Respectarea Drepturilor Omului în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției

Sesiune-model nr. 2

Tema: Respectarea drepturilor omului în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției.

Scop: Consolidarea competențelor polițiștilor de respectare a drepturilor omului în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției.

Obiective: La finele acestei sesiuni, participanții vor putea să:

- cunoască prevederile naționale şi internaționale care reglementează aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției;
- identifice şi analizeze situații concrete de încălcare a drepturilor persoanei în cadrul aducerii la poliție;
- conştientizeze necesitatea respectării drepturilor omului la aplicarea măsurii de constrângere menționate.

Participanți: Polițişti din cadrul ***

Nr. participanților: *** persoane.

Locul desfăşurării activității: biroul ***.

Data: ***, ora ***.

Scenariul sesiunii

1. Etapa focalizării *(15 min.)*

- Începeți activitatea cu un cuvînt introductiv succint despre importanța cunoașterii de către polițiști a temeiurilor legale şi procedurii de aducere la poliție a persoanei suspectate de săvârşirea contravenției. În acest sens, transmiteți următorul mesaj (2 min.):

  Stimați colegi, una dintre atribuțiile importante ale poliției este prevenirea, depistarea, curmarea, documentarea și investigarea faptelor contravenționale.

  Deşi contravențiile sînt considerate de lege mai puțin periculoase decît infracțiunile, numărul lor este mai mare și, respectiv, polițiștii, în special cei din subdiviziunile de ordine publică, se pomenesc mai des în situațiile în care sînt chemați să curmeze, să documenteze și după caz, să aducă la poliție, persoanele care săvîrșesc acte contravenționale.

  Totodată, legea ne obligă să facem acest lucru prin respectarea cerințelor legale și a drepturilor celor care sînt supuși anumitor restricții. În caz contrar, riscăm să devenim subiectul unei anchete de serviciu sau, și mai grav, penale, pentru încălcarea anumitor prevederi ale legislației și ale drepturilor persoanelor care pot suferi în urma acestor încălcări.

- Prezentați tema, scopul şi obiectivele acestei activități, asigurați-vă că participanții le-au înțeles (3 min.).
- Rugați participanții să scrie liber, neîntrerupt, individual tot ce ştiu ei despre „Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției” (5 min.).
- Oferiți posibilitatea cîtorva voluntari să citească informația notată. În cazul în care nimeni nu dorește să prezinte, selectați cîteva persoane şi rugați-le să prezinte propriile variante de răspuns (3 min.).
- Faceți o succintă trecere în revistă a activității realizate şi argumentați trecerea la etapa ulterioară a sesiunii. În acest sens, referiți-vă la cele prezentate de participanți şi ceea ce rezultă că ar fi necesar să mai cunoască (2 min.).

2. Etapa de bază *(65 min.)*

- Faceți Prezentarea „Noțiunea şi standardele normative privind aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției”. Folosiți suportul pentru formator, prezentat în continuare (10 min.).
- Divizați participanții în grupuri de cîte 4 persoane, prin următoarea metodă: aşezați pe o masă bilețelele pe care sînt scrise numerele grupurilor (1,2, 3...) şi rugați să se apropie fiecare participant, pentru a lua un bilețel, apoi invitați-i pe toți cei cu număr identic să se aşeze la aceeaşi masă. Este important ca participanții să nu vadă numerele scrise pe bilețele, deoarece ar putea să se înțeleagă în prealabil între ei să aleagă aceleaşi numere (2 min.).

- Distribuiți fiecărui membru al grupurilor cîte un exemplar al textului, în care este descris un caz de aducere a persoanelor la poliție[1] (2 min.).
- Invitați participanții să studieze cazurile descrise. Inițial, fiecare participant citește individual, iar ulterior discută în grupuri, pentru a ajunge la o înțelegere comună despre cele relatate în cazul dat (8 min.).
- Distribuiți fiecărui grup ghidul de întrebări după care urmează să soluționeze cazul studiat. Totodată, afișați acest ghid de întrebări pe flipchart. Citiți fiecare întrebare şi dați o succintă explicație (3 min.).
- Oferiți timp grupurilor pentru a răspunde la aceste întrebări. Sugerați participanților să divizeze întrebările între ei, astfel ca unui participant să-i revină 1-2 întrebări (25 min.).
- Distribuiți participanților suporturile de curs pentru a le folosi la identificarea răspunsurilor corecte: aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției - definiții, standarde normative privind aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, drepturi ale omului restrînse în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției şi posibile încălcări ale acestora, consecințe pentru polițist în cazul încălcării drepturilor omului la aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției.
- Solicitați fiecărui grup să desemneze un reprezentant (sau reprezentanți), care va/vor prezenta în fața tuturor participanților, cazul şi răspunsurile echipei. Veți atenționa ca persoana care va face prezentarea să urmărească atent discuțiile din cadrul grupului şi să-şi noteze lucrurile cele mai importante, pentru a fi pregătit să realizeze o bună prezentare.
- Solicitați fiecărui grup să prezinte răspunsurile. În cazul în care un membru al grupului are o opinie separată pe marginea aspectelor discutate, ea va fi de asemenea prezentată (15 min.).

3. Etapa concluziilor *(10 min)*

- Realizați o dezbatere ghidată. Cu ajutorul întrebărilor de mai jos, ajutați participanții să traseze concluziile asupra acestei activități de instruire:
  - ⇨ *A fost utilă informația studiată?*
  - ⇨ *De ce?*
  - ⇨ *În realitate sînt posibile cazuri similare celor discutate în cadrul instruirii?*
  - ⇨ *Ce este important de cunoscut, pentru a nu admite asemenea încălcări în activitatea polițienească?*

[1] În cadrul sesiunii pot exista diferite modalități de lucru: grupurile mici lucrează la examinarea diferitelor cazuri - pentru fiecare grup un caz aparte sau toate grupurile, adică toți participanții lucrează la examinarea unui singur caz. Cînd este examinat unul şi acelaşi caz, participanții au posibilitatea să asculte variantele de răspuns oferite de celelalte grupuri, pentru a constata dacă răspunsurile sînt identice sau există diferențe. În prezenta sesiune-model sînt descrise două cazuri în care polițiştii au acționat ilegal, încălcînd drepturile persoanei şi un caz în care aceştia au procedat legal. Pentru fiecare caz descris, este prezentată varianta corectă de răspuns. Formatorul are posibilitatea să aleagă, după propria dorință, modalitatea în care va lucra şi cazurile pe care le va folosi în procesul instruirii.

Suport de curs pentru formator

Respectarea drepturilor omului în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției

I. Definiții

Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției constituie o *măsură de constrîngere procesual-contravențională,* efectuată în scopul asigurării întocmirii procesului-verbal cu privire la săvîrşirea *contravenției* (în cazul în care nu este posibilă întocmirea acestui act procesual la fața locului, precum şi stabilirii identității persoanei).

Contravenție – fapta (acțiunea sau inacțiunea) ilicită care atentează la personalitate, la drepturile şi la interesele legitime ale persoanelor fizice şi juridice, la proprietate, la orînduirea de stat şi la ordinea publică, pentru care legislația prevede răspunderea contravențională (art. 9 al Codului cu privire la contravențiile administrative).

Măsuri de constrîngere procesual-contravenționale – mijloace de influență legală, care restrîng anumite drepturi ale persoanei, aplicate de către organele publice competente, în condițiile existenței temeiurilor corespunzătoare şi potrivit unor reguli strict reglementate de Codul cu privire la contravențiile administrative, avînd drept scop prevenirea sau înlăturarea circumstanțelor ce împiedică desfăşurarea normală a procedurii în cazurile cu privire la contravenții.

Proces-verbal – act procesual, întocmit conform prevederilor art. 241, 242 din Codul cu privire la contravențiile administrative, în care se indică:

- data şi locul întocmirii lui;
- funcția, numele, prenumele, patronimicul persoanei care întocmeşte acest act;
- date referitoare la persoana suspectată de săvîrşirea contravențeiei;
- locul, timpul săvîrşirii şi esența contravenției,
- actul normativ care prevede răspunderea pentru contravenția respectivă;
- numele, prenumele, adresele martorilor şi ale părților vătămate, dacă ele există,
- explicațiile persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției,
- alte date necesare pentru soluționarea cazului.

II. Standarde normative

Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției este reglementată de următoarele acte normative:

- Codul cu privire la contravențiile administrative[1] (art. 245).
- Legea cu privire la poliție[2] (art. 13, pct. 4).
- Statutul serviciului de patrulare şi santinelă[3] (pct. 105), spct. 10)).

Codul cu privire la contravențiile administrative

Articolul 245 (alin. (1- 3)). *Aducerea contravenientului*

(1) În scopul întocmirii procesului-verbal cu privire la contravenția administrativă în cazul în care el nu poate fi întocmit la fața locului şi dacă întocmirea procesului-verbal este obligatorie, contravenientul poate fi adus la poliție sau la comandamentul drujinei populare-voluntare de către un lucrător al poliției sau de către un drujinar popular.

(2) La încălcarea regulilor de comerț, a modului de efectuare a operațiunilor economice şi de decontare impozabile, ce decurg din activitatea de întreprinzător, contravenientul poate fi adus de persoana împuternicită la poliție, în localul organului executiv al administrației publice locale ori a organului care efectuează controlul, dacă acesta nu are asupra sa acte de identitate, sau nu are martori care pot comunica despre el date necesare.

(3) În cazul comiterii unor încălcări ale regulilor de folosire a mijloacelor de transport, ale regulilor de menținere a ordinii şi a securității circulației, ale regulilor îndreptate spre asigurarea integrității încărcăturilor în transporturi, ale regulilor de securitate contra incendiilor, ale regulilor sanitaro-igienice şi sanitaro-antiepidemice în transporturi, contravenientul poate fi adus la poliție de către persoana împuternicită pentru aceasta, dacă el n-are cu sine documente ce-i atestă identitatea şi dacă nu sînt martori care pot comunica date necesare despre dînsul.

Legea cu privire la poliție

Articolul 13 (alin. (4)). *Drepturile poliției*

Poliția are dreptul:

să întocmească procese-verbale privind orice contravenții administrative, să aducă la poliție sau în alte localuri de serviciu şi să rețină pînă la trei ore, dacă o altă durată nu este stabilită de lege, persoanele care au săvîrşit contravenții administrative, să le supună controlului corporal, să le controleze obiectele pe care le au cu ele, să le ridice obiectele şi documentele şi să ia alte măsuri prevăzute de lege pentru asigurarea procedurii în cazurile privind contravenția administrativă.

Statutul serviciului de patrulare şi santinelă

Punctul 105 (spct. 10)

---

[1] *Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova din 23.03.1985*, Veştile R.S.S.M., 1985, nr. 3, art. 47

[2] *Legea cu privire la poliție a Republicii Moldova nr. 416-XII din 18.12.1990*, Veştile 12/321, 30.12.1990

[3] *Statutul serviciului de patrulare și santinelă*, aprobat prin Ordinul ministrului afacerilor interne al Republicii Moldova nr. 157 din 26.07.1994

Echipelor de patrulare şi santinelă, în scopul exercitării atribuțiilor încredințate, li se acordă dreptul:

să predea poliției cetățenii în scopul curmării contravențiilor administrative, în caz că sînt epuizate alte măsuri de influență, precum şi în scopul identificării infractorului şi întocmirii procesului-verbal referitor la contravenție.

III. Drepturi ale omului restrînse sau încălcate în timpul aducerii la poliție

Prin aducerea la poliție este restrîns ***dreptul la libertate şi la siguranță*** al persoanei, consfințit atît în actele normative internaționale, cît şi cele naționale în domeniul protecției drepturilor omului:

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice[1] (art. 9).
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale[2] (art. 5).
- Constituția Republicii Moldova[3] (art. 25).

Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice

Articolul 9

1. Orice individ are dreptul la libertatea şi la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decît pentru motive legale şi în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări şi va fi înştiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare şi va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurînd înfățişarea lor la şedințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură şi, daca este cazul, pentru executarea hotărîrii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a înainta o plîngere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntîrziat asupra legalității detențiunii sale şi să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire.

---

[1] *Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice*, adoptat la 16.12.1966, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993.

[2] *Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice*, adoptat la 16.12.1966, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993.

[3] *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale.

Articolul 5. *Dreptul la libertate şi la siguranță*

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrşit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrşească o infracțiune sau să fugă după săvîrşirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărîtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt şi într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale şi asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit.c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare şi are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Constituția Republicii Moldova

Articolul 25. *Libertatea individuală şi siguranța persoanei*

(1) Libertatea individuală şi siguranța persoanei sînt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăşi 72 de ore.

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoştință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reținerii şi învinuirea se aduc la cunoştință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

Notă: Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

În cazul în care persoana suspectată de săvîrşirea contravenției este adusă la poliție, în condițiile ***existenței temeiurilor corespunzătoare şi respectării stricte a dispozițiilor legale***, restrîngerile aduse dreptului la libertate şi siguranță sînt considerate legitime.

În activitatea practică, dreptul la libertate şi siguranță este încălcat de cele mai multe ori, în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, prin:

- aducerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, pentru a i se întocmi proces-verbal, în cazul în care acest act poate fi întocmit la fața locului, iar persoana nu mai prezintă pericol social;
- aducerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, în cazul în care s-a întocmit la fața locului proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, iar aceasta nu mai prezintă pericol social;
- deținerea în continuare a persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, după ce s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, iar aceasta nu mai prezintă pericol social.

IV. Consecințele încălcării drepturilor omului

Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, fără nerespectarea prevederilor legale, care au condus la încălcarea drepturilor omului implică o serie de consecințe pentru polițist:

- înaintarea unei plîngeri în privința polițistului la procuratură sau la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară de către persoana căreia i-au fost încălcate drepturile prin aducerea la poliție cu încălcarea prevederilor legale;

- înaintarea unui denunț în privința polițistului la procuratură sau la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară de către un martor ocular la cazul dat;
- publicarea de articole în presă sau difuzarea de reportaje, în situația în care un astfel de caz ajunge la cunoştința jurnaliştilor;
- inițierea unei anchete de serviciu în privința polițistului cu toate inconvenienţele şi consecinţele negative care apar în procesul desfăşurării investigației (audiere, suspendare din funcție etc.);
- intentarea unui dosar penal în privința polițistului şi tragerea lui la răspundere penală, în cazul în care acțiunile sale conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni;
- aplicarea unei sancțiuni disciplinare în privința polițistului (mustrare, mustrare aspră, retrogradare în funcție, retrogradare în gradul special cu o treaptă, avertizare asupra corespunderii parțiale serviciului, concediere);
- compromiterea sau chiar sfîrşitul carierei profesionale a polițistului;
- repararea de către polițist a prejudiciului moral sau material cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanța judiciară.

V. Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului

În vederea respectării dreptului la libertate şi siguranță în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, polițistul va respecta următoarele cerințe:

- ! va stabili corect existența temeiurilor suficiente care îi vor permite să aplice această măsură;
- ! va lua o serie de măsuri pînă la aducerea persoanei la poliție;
- ! va respecta prevederile legislației internaționale şi naționale în procesul efectuării acestei măsuri.

Cerințele descrise sînt interdependente, iar nerespectarea uneia dintre ele va duce la încălcarea dreptului la libertate şi siguranță a persoanei.

Un aspect important ce ține de respectarea drepturilor omului în contextul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, îl constituie îndeplinirea unor cerințe la etapa premergătoare aplicării măsurii de constrîngere legale menționate.

Astfel, în cazul în care polițistul va constata că a fost săvîrşită ori este în curs de săvîrşire o faptă, pe care o consideră ilegală, el va realiza următoarele:

- ! va curma fapta ilegală (dacă aceasta este în curs de săvîrşire), în cazul în care are posibilitatea reală să facă acest lucru, ținînd cont de gravitatea şi împrejurările cazului, precum şi de standardele juridice şi profesionale privind modalitatea de acțiune a polițistului în situații tipice;

- va constata dacă fapta respectivă întruneşte elementele constitutive ale unei contravenţii, prevăzute de Codul cu privire la contravenţiile administrative, ori a altei fapte ilegale, prevăzute de alt act normativ;
- în cazul în care va avea convingerea că fapta depistată conţine elementele unei contravenţii, va stabili dacă lipsesc circumstanţele privitoare la cazurile în care nu se întocmeşte proces-verbal, descrise în art. 244. alin. (1) din Codul cu privire la contravenţiile administrative, textul căruia stipulează că „procesul-verbal nu se întocmeşte în cazurile cînd persoana nu contestă comiterea contravenţiei administrative şi aplicarea sancţiunii administrative la locul comiterii contravenţiei sub formă de amendă în mărime de pînă la o unitate convenţională sau sub formă de avertisment, precum şi în cazurile prevăzute de articolele 200/7, 200/8, 200/10, 200/11 din prezentul Cod";
- va stabili dacă privitor la fapta în cauză este aplicabilă dispoziţia art. 241, alin. (1) din Codul cu privire la contravenţiile administrative, potrivit căreia „referitor la comiterea contravenţiilor administrative se întocmeşte un proces-verbal de către colaboratorii organelor afacerilor interne...";
- va constata dacă are sau nu posibilitatea să întocmească la faţa locului, procesul-verbal cu privire la săvîrşirea contravenţiei;
- dacă va stabili că nu are posibilitatea să întocmească procesul-verbal la faţa locului, va începe efectuarea acţiunilor necesare pentru aducerea persoanei la poliţie.

Exemplu:

În timpul exercitării serviciului de patrulare, poliţistul aude cum două persoane se înjură reciproc. Evident, este obligat să intervină în vederea aplanării conflictului, care atentează la ordinea şi liniştea publică. În astfel de situaţii, poliţistul se poate confrunta, însă, sub aspectul respectării drepturilor omului, cu o serie de probleme:

- modalitatea în care va interveni în vederea soluţionării acestui conflict;
- modalitatea în care va reacţiona, în situaţia în care persoanele implicate în conflict vor recurge la acţiuni de agresiune verbală sau chiar fizică împotriva sa;
- acţiunile pe care le va întreprinde după soluţionarea conflictului, în vederea documentării cazului dat;
- cum va realiza sarcinile menţionate, în condiţiile respectării drepturilor persoanelor care săvîrşesc o faptă contravenţională.

Din conţinutul circumstanţelor cazului menţionat, reiese că persoanele implicate în conflict manifestă doar o agresivitate verbală, fapt care îl obligă pe poliţist să intervină prin metode non-violente. În astfel de situaţie, este recomandabil ca poliţistul să folosească următoarea formulă de adresare*: „Bună ziua/seara, sînt santinela regimentului de patrulare „Scut", plutonier de poliţie Artin. Domnilor, folosirea expresiilor vulgare în stradă, adică într-un loc public, constituie o faptă ilegală, care conţine elementele contravenţiei prevăzute în art.164, alin. (1) din Codul cu privire la contravenţiile administrative al*

Republicii Moldova. Pentru săvîrşirea acestor acte, legea prevede aplicarea sancțiunilor contravenționale, de aceea, în temeiul art.13, pct.1) al Legii cu privire la poliție, vă cer să încetați comportamentul contravențional/ilegal". Dacă persoanele implicate în conflict nu reacționează la cerința legală a polițistului, el va repeta această somație.

Acțiuni premergătoare aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției.

Polițistul va lua decizia privind aducerea la postul/sectorul/comisariatul de poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, doar după ce va constata că există temeiuri corespunzătoare.

În procesul aducerii la poliție a persoanei, polițistul va respecta cu strictețe prevederile Codului cu privire la contravenție şi ale altor acte normative, care reglementează activitatea poliției.

Exemplu:

În cazul în care urmează să fie aduse la poliție două persoane, care s-au înjurat reciproc în stradă, este recomandabil ca **polițistul** să parcurgă următorii:

- după ce le va cere persoanelor implicate în conflict să înceteze comportamentul ilegal şi dacă aceştia şi-au calmat spiritele, va continua mesajul verbal prin următoarea formulă: „În continuare, vă rog să mă urmați la postul/sectorul/comisariatul de poliție, pentru a clarifica toate circumstanțele cazului dat şi a lua o decizie corectă";
- dacă persoanele implicate în conflict vor solicita să le fie explicat motivul invitării lor la postul/sectorul/comisariatul de poliție, polițistul va răspunde, folosind următorul mesaj: „Comportamentul dv. conține elementele unei contravenții, prevăzute de Codul cu privire la contravențiile administrative, iar potrivit art. 241 al acestui act normativ, în astfel de cazuri se întocmeşte proces-verbal. Deoarece nu este posibil a întocmi acest act procesual la fața locului, este necesar să mergem la postul/sectorul/comisariatul de poliție, pentru a soluționa problema dată";
- dacă persoanele în cauză vor refuza să îndeplinească cerințele întemeiate ale polițistului, el este în drept să le avertizeze despre ilegalitatea refuzului de a îndeplini cerințele legitime ale funcționarului de poliție, refuz care conține elementele contravenției, prevăzute în art.174 al Codului cu privire la contravențiile administrative „Nesubordonare cu rea voință dispozițiilor sau cererii legitime a colaboratorului poliției".

De asemenea, în timpul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, polițistul:

- se va abține de la folosirea neîntemeiată ori excesivă (în cazul existenței temeiurilor corespunzătoare) a măsurilor de curmare (forța fizică, mijloacele speciale) împotriva persoanei, pe care o aduce la poliție;

! va fi precaut şi gata de a se apăra, în orice moment, de un eventual atac fizic din partea persoanei pe care o aduce la poliție.

VI. Informație suplimentară

1. Aspecte introductive

Acest material propune o nouă abordare, din perspectiva unei viziuni moderne, a aspectelor referitoare la formularea, analiza şi descrierea măsurilor de constrîngere legală, care asigură desfăşurarea normală a procedurii în cazurile cu privire la contravenții.

2. Tipurile de măsuri de constrîngere procesual-contravenționale

Măsuri de constrîngere procesual-contravențională – mijloace de influență legală, care restrîng anumite drepturi ale persoanei, aplicate de către organele publice competente, în condițiile existenței temeiurilor corespunzătoare şi potrivit unor reguli strict reglementate de Codul cu privire la contravențiile administrative, avînd drept scop prevenirea sau înlăturarea circumstanțelor ce împiedică desfăşurarea normală a procedurii în cazurile cu privire la contravenții.

Tipurile măsurilor de constrîngere procesual-contravenționale:

- aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției (art. 245 Cod cu privire la contravențiile administrative);
- reținerea persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției (art. 247 al Codului cu privire la contravențiile administrative);
- controlul corporal şi controlul obiectelor (art. 250 al Codului cu privire la contravențiile administrative);
- ridicarea mijloacelor de transport, a obiectelor şi documentelor (art. 251 al Codului cu privire la contravențiile administrative).

Expresia *măsuri de constrîngere procesual-contravențională* va fi percepută inițial de către polițişti ca ceva nou şi necunoscut. Cu toate acestea, este recomandabilă utilizarea aceastei expresii şi renunțarea la cea tradițională – *măsură administrativă de curmare*, din următoarele considerente:

- într-adevăr, în multe lucrări de specialitate sînt folosite expresiile *măsuri de reprimare administrative şi măsuri de curmare administrative*, ceea ce în opinia noastră constituie o interpretare greşită a termenului *administrativ*;
- potrivit dicționarelor explicative, termenul administrativ are următoarele semnificații:
  - ⇨ *care aparține administrației;*
  - ⇨ *privitor la administrație;*
  - ⇨ *care emană de la un organ de administrație;*

- acest mijloc de influență legală este aplicat potrivit dispozițiilor normelor care reglementează procedura de documentare şi cercetare a faptelor contravenționale.

Se recomandă, totodată, ca în cele ce urmează să se utilizeze termeni şi expresii precum:

- măsuri de constrîngere procesual-contravenționale;
- reținere procesual-contravențională;
- contravenție;
- faptă contravențională
- dosar contravențional;
- lege contravențională.

Termenii şi expresiile menționate nu se regăsesc deocamdată în actualul Cod cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova, moştenit încă din perioada sovietică. Acest fapt nu-i împiedică însă pe polițişti să utilizeze în limbajul verbal şi cel scris terminologia modernă. Mai mult, proiectul noului Cod contravențional conține termenii mai sus menționați şi alte expresii, care corespund scopului acestuia în comparație cu Codul actual.

3. Aducerea la poliție şi prezumția nevinovăției

Articolul 245 al Codului cu privire la contravențiile administrative este intitulat „Aducerea contravenientului". Utilizarea acestei expresii este însă nepotrivită din mai multe considerente:

Contravențiile se deosebesc de infracțiuni, sub aspect material, doar prin gradul de pericol social, în timp ce sub aspectele referitoare la procedura de documentare, investigare, examinare, adoptare a deciziilor şi contestare a acestora, cercul participanților la proces, precum şi statutul acestora, se caracterizează prin multiple asemănări.

Avînd în vedere faptul că în procedura penală este unanim recunoscut ***principiul prezumției nevinovăției***, ar fi rațional ca acest principiu să fie aplicabil şi procedurii contravenționale. Totodată, Constituția Republicii Moldova stipulează în art. 21 că „orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public...", fără a se specifica dacă este vorba despre un delict penal sau contravențional. Mai mult, examinarea şi adoptarea deciziilor asupra cazurilor privind unele tipuri de contravenții, cum ar fi *huliganismul nu prea grav*, *nesubordonarea cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului de poliție*, țin de competența instanțelor judecătoreşti care, în funcție de probele existente, pot adopta decizia de sancționare sau de clasare a cauzei contravenționale din lipsa faptului contravenției etc., astfel confirmînd sau infirmînd vinovăția persoanei. Acelaşi lucru se poate întîmpla şi în cazurile în care dosarele contravenționale sînt examinate de către persoanele împuternicite din cadrul organelor de poliție.

Prin urmare, poate fi lezată demnitatea umană, în cazul în care o persoană este numită ***contravenient*****,** atîta timp cît nu există o decizie de aplicare a sancțiunii contravenționale în privința ei.

În cazul în care persoana este adusă la poliție pentru a i se întocmi proces-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției (în cazul în care nu este posibilă întocmirea acestui act procesual la fața locului), este corect din punct de vedere al respectării drepturilor omului, să numim măsura respectivă, *aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrșirea contravenției*.

Prezumția nevinovăției – persoana acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cadrul unui proces judiciar public,pe parcursul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

Prezumția nevinovăției este consfințită în art. 11, alin. (1) al Declarației universale a drepturilor omului, art. 14, alin. (2) al Pactului internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 6, alin. (2) al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, art. 21 al Constituției Republicii Moldova.

Dispozițiile unor acte normative care reglementează activitatea poliției, tratează aducerea persoanei la poliție nu doar ca o măsură de constrîngere procesual-contravențională, prevăzută în art. 245 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

Astfel, potrivit dispozițiilor pct. 95), spct. 4) din Statutul serviciului de patrulare şi santinelă, una dintre obligațiile echipelor de patrulare şi santinelă este de a preda poliției persoanele care se ocupă cu cerşitul şi vagabondajul, iar potrivit pct. 152) din acest act normativ, persoanele care prezintă actele cu semne evidente de falsificare sau le dețin nelegitim sînt aduse la poliție.

VII. Studii de caz

Cazul nr.1: „Scandalagiii"

Aflîndu-se în serviciul de patrulare, sergentul-major de poliție, Guzun, şi plutonierul de poliție, Mocanu, au observat trei tineri care gesticulau şi discutau în mijlocul străzii cu o voce ridicată. Polițiştii s-au apropiat de ei şi le-au cerut să înceteze comportamentul antisocial şi să prezinte actele de identitate. În replică, tinerii au declarat că nu săvîrşesc nimic ilegal, deoarece nu este încă ora 23.00 şi, prin urmare, nu încalcă ordinea publică. Chiar le-au solicitat polițiştilor să numească norme concrete din legislație, care interzic a vorbi cu voce ridicată în stradă în timpul zilei. La rîndul lor, polițiştii le-au reproşat tinerilor că aceştia vorbesc cu o voce ridicată, încălcînd astfel ordinea publică. Ca urmare, polițiştii au obligația de a curma astfel de comportamente şi a verifica actele de identitate, în legătură cu acest fapt.

Tinerii au schimbat tactica şi au declarat că sînt de acord să vorbească mai încet, însă nu vor prezenta acte de identitate, deoarece motivele invocate de polițişti nu sînt argumentate juridic. Polițiştii le-au cerut încă o dată tinerilor să prezinte actele de identitate însă aceştia au refuzat categoric să îndeplinească cererea lor, motivînd că este ilegală.

Deoarece nu au îndeplinit cererea polițiştilor, tinerii au fost aduşi la comisariatul de poliție, unde li s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției de *nesubordonare cu rea-voință a dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului poliției*, prevăzută în art. 174 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

Întrebări:

1. În cazul descris, poliţiştii au adus persoanele la poliție în mod întemeiat?
2. Dacă da, numiți şi explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale şi naționale?
3. Dacă nu au existat temeiuri de aducere a persoanelor la poliție, indicați ce acte normative internaționale şi naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru poliţişti?
7. Cum ar fi trebuit să acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Varianta corectă de răspuns la cazul descris prin prisma întrebărilor enumerate:

1. În cazul descris, poliţiştii au adus ilegal persoanele la comisariatul de poliție, din următoarele considerente:

- în momentul în care s-au apropiat de grupul de persoane care vorbeau cu voce tare, poliţiştii urmau să se legitimeze. Această obligație este prevăzută în pct. 146) al Statutului serviciului de patrulare şi santinelă;
- simpla gesticulare şi vorbire cu voce tare în stradă, nu înseamnă încălcarea ordinii şi liniştii publice, interzisă prin norme juridice concrete. Un asemenea comportament are un caracter ilegal, în cazul în care conține o serie de semne corespunzătoare, ca de exemplu utilizarea cuvintelor sau expresiilor vulgare ori a gesturilor obscene, lezarea intereselor legale şi înjosirea cetățenilor, cîntarea cu voce tare după orele 23.00. Din circumstanțele cazului dat, nu rezultă nici unul dintre punctele enumerate, care ar justifica aprecierea acțiunilor persoanelor menționate drept contravenție sau infracțiune;
- atît art. 12, pct. 2) din Legea cu privire la poliție, cît şi pct. 105), spct. 2) din Statutul serviciului de patrulare şi santinelă prevăd dreptul poliţiştilor de a verifica actele de identitate ale persoanelor, însă poliţiştii pot folosi acest drept doar în anumite condiții: 1) în legătură cu verificarea respectării normelor juridice, a căror îndeplinire este supravegheată de poliție; 2) în legătură cu curmarea faptelor ilegale sau suspectarea întemeiată a persoanelor de săvîrşirea infracțiunilor sau contravențiilor. Potrivit circumstanțelor cazului descris, nu rezultă însă nici un temei care ar fi justificat utilizarea de către poliţişti a dreptului de a cere prezentarea actelor de identitate;
- deoarece cererea poliţiştilor nu a fost legală, persoanele din stradă au avut dreptul de a nu prezenta actele de identitate şi, prin urmare, acest refuz nu conține elementele contravenției prevăzute în art. 174 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

2. Poliţiştii nu au avut temeiuri de aducere a persoanelor la poliţie, din considerentele prezentate.

3. În cazul descris au fost încălcate art. 9 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 5 din Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale ale omului, art. 25 din Constituţia Republicii Moldova, care consfinţesc *dreptul la libertate şi la siguranţă*.

   Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, precum şi Constituţia Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condiţiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranţă sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliţie a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenţiei, cît şi prin aplicarea reţinerii procesual-contravenţionale.

4. Încălcările comise se manifestă prin următoarele:

- poliţiştii nu s-au prezentat/legitimat, deşi acest lucru este obligatoriu potrivit pct. 146) al Statutului Serviciului de patrulare şi santinelă;
- poliţiştii nu au invocat de la bun început persoanelor care vorbeau cu voce ridicată, argumente ce ar arăta asupra caracterului ilegal al comportamentului acestora, ci au solicitat imediat prezentarea actelor de identitate;
- poliţiştii nu au putut invoca prevederi concrete ale actelor normative, care interzic comportamente de tipul celui manifestat de persoanele din stradă, astfel demonstrînd o pregătire profesională slabă. Acest fapt a condus ulterior la alte încălcări din partea lor. Totodată, poliţiştii au început să piardă controlul legal asupra situaţiei date;
- poliţiştii nu au avut temei de a aduce persoanele la poliţie, deoarece cerinţele lor nu au fost corecte sub aspect legal. Prin urmare, persoanele din stradă au avut dreptul de a refuza îndeplinirea cererii poliţiştilor, iar inacţiunile acestora nu conţin elementele contravenţiei prevăzute în art. 174 al Codului cu privire la contravenţiile administrative.

5. Persoanele care au fost aduse neîntemeiat la poliţie pot:

- să depună o plîngere la subdiviziunea de poliţie ierarhic superioară;
- să depună direct o plîngere la procuratura teritorială dacă nu sînt de acord cu măsurile întreprinse ori decizia adoptată de organul ierarhic superior de poliţie în privinţa plîngerii lor;
- să depună o plîngere la procuratura ierarhic superioară, în cazul în care nu sînt de acord cu acţiunile sau decizia adoptată în privinţa plîngerii lor de către procuratura de prim nivel;
- să înainteze o acţiune în judecată, prin care să solicite despăgubire pentru prejudiciul material cauzat de poliţişti.

6. Pentru poliţişti pot surveni următoarele consecinţe:

- inițierea unei anchete de serviciu cu toate neplăcerile care apar în procesul desfăşurării investigației;
- aplicarea unei sancțiuni disciplinare;
- imaginea şi cariera profesională deteriorate;
- repararea prejudiciului moral cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanța judiciară.

7. Ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului, într-o astfel de situație se recomandă a se interveni astfel:

- polițiştii urmau să monitorizeze în continuare persoanele care vorbeau cu voce tare, pentru a stabili dacă discuția va rămîne în cadrul legal sau va degenera într-un comportament ilegal. Or, în timpul unor asemenea discuții era posibil ca cineva să utilizeze unele cuvinte sau gesturi vulgare - acțiuni interzise de lege, fapt care ar fi servit drept temei pentru intervenirea polițiştilor. Totodată, persoanele vizate se aflau în mijlocul trotuarului, ceea ce ar fi putut împiedica trecerea altor persoane, care s-ar fi indignat de a asemenea situație, astfel ivindu-se un alt temei pentru intervenirea polițiştilor;
- polițiştii urmau să se apropie de persoanele vizate, să se prezinte şi să solicite într-o manieră amiabilă, dar totodată oficială, ca aceştia să nu stea în mijlocul trotuarului, pentru a nu crea obstacole de deplasare pentru alți cetățeni. O asemenea intervenție ar fi fost deja suficientă pentru ca persoanele menționate să înțeleagă că se află în vizorul polițiştilor, ceea ce le-ar fi determinat să se abțină de la eventuale acțiuni ilicite.

Cazul nr. 2: „În stație"

După ce au servit băuturi alcoolice într-un bar, cetățenii Guzun şi Romaneț se îndreptau spre casă. La un moment dat, în fața lor au apărut doi polițişti care se aflau în serviciul de patrulare. Deoarece au observat pe fețele cetățenilor nominalizați unele semne care demonstrau starea de ebrietate a acestora, polițiştii au considerat că este oportun să intervină, pentru a verifica dacă au consumat băuturi alcoolice sau droguri.

Astfel, polițiştii le-au cerut persoanelor în cauză să spună ce au consumat şi să prezinte actele de identitate. Cetățenii Guzun şi Romaneț au declarat că au consumat în bar băuturi alcoolice şi se îndreaptă spre casă, însă au refuzat să prezinte actele de identitate, solicitîndu-le polițiştilor să explice motivele cerinței lor. În replică, polițiştii au declarat că persoanele menționate se află în stare de ebrietate într-un loc public şi, prin înfățişarea lor, încalcă moralitatea publică, astfel săvîrşind o contravenție prevăzută în art. 167 „Consumul de băuturi spirtoase în locurile publice şi apariția în stare de ebrietate în locurile publice" al Codului cu privire la contravențiile administrative. La rîndul lor, Guzun şi Romaneț nu au fost de acord cu cele spuse de polițişti şi au argumentat că nu încalcă moralitatea publică, deoarece nu sînt murdari, nu folosesc cuvinte vulgare, nu recurg la alte gesturi antisociale şi se deplasează normal.

Poliţiştii au rămas pe propriile poziţii, cerîndu-le persoanelor în cauză să prezinte actele de identitate. În replică, Guzun şi Romaneţ au refuzat în continuare să coopereze cu poliţiştii.

Deoarece au fost epuizate toate măsurile de soluţionare amiabilă a situaţiei de conflict, poliţiştii au adus forţat persoanele la sectorul de poliţie, unde li s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenţiilor prevăzute în art. 167 şi 174 din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

Întrebări:

1. În cazul descris, poliţiştii au adus persoanele la poliţie în mod întemeiat?
2. Dacă da, numiţi şi explicaţi aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislaţiei internaţionale şi naţionale?
3. Dacă nu au existat temeiuri de aducere a persoanelor la poliţie, indicaţi ce acte normative internaţionale şi naţionale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecinţe pot surveni pentru poliţişti?
7. Cum ar fi trebuit să se acţioneze într-o astfel de situaţie, ţinînd cont de prevederile legislaţiei internaţionale şi naţionale în domeniul protecţiei drepturilor omului?

Varianta corectă de răspuns la cazul descris prin prisma întrebărilor anterioare.

1. În cazul descris, poliţiştii au adus ilegal persoanele la comisariatul de poliţie, din următoarele considerente:

- în momentul în care s-au apropiat de persoanele care veneau în întîmpinare, poliţiştii trebuiau să se legitimeze. Această obligaţie este prevăzută în pct. 146) al Statutului serviciului de patrulare şi santinelă;
- simpla aflare într-un loc public a persoanei care a consumat băuturi alcoolice încă nu înseamnă încălcarea interdicţiei prevăzute în art. 167 din Codul cu privire la contravenţiile administrative. O asemenea acţiune are un caracter ilegal, în cazul în care conţine o serie de semne corespunzătoare, ca de exemplu ţinuta dezordonată, efectuarea unor gesturi necontrolate, lipsa de reacţie la semnalele din exterior, deplasarea haotică în timpul mersului sau intrarea în stare de imobilitate. Din circumstanţele cazului dat, nu rezultă însă vreunul dintre semnele descrise, care ar justifica aprecierea acţiunilor persoanelor menţionate drept contravenţie;
- atît art. 12, pct. 2) din Legea cu privire la poliţie, cît şi pct. 105), spct. 2) din Statutul serviciului de patrulare şi santinelă prevăd dreptul poliţiştilor de a verifica actele de identitate ale persoanelor, însă poliţiştii pot folosi acest drept doar în anumite condiţii: 1) în legătură cu verificarea respectării normelor juridice,

a căror îndeplinire este supravegheată de poliție; 2) în legătură cu curmarea faptelor ilegale. Din circumstanțele cazului descris nu rezultă însă vreun temei care ar fi justificat utilizarea de către polițiști a dreptului de a cere prezentarea actelor de identitate;

- deoarece solicitarea polițiștilor nu a fost legală, persoanele din stradă au avut dreptul de a nu prezenta actele de identitate şi, prin urmare, acest refuz nu conține elementele contravenției prevăzute în art. 174 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

2. Polițiștii nu au avut temeiuri de aducere a persoanelor la poliție, din considerentele enunțate.

3. În cazul descris au fost încălcate art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, art. 25 din Constituția Republicii Moldova, care consfințesc *dreptul la libertate și la siguranță*.

   Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile și limitele restrîngerii dreptului la libertate și la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrșirea contravenției, cît și prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

4. Încălcările comise se manifestă prin următoarele:

- polițiștii nu s-au prezentat, deşi acest lucru este obligatoriu potrivit pct. 146) al Statutului Serviciului de patrulare şi santinelă;
- polițiștii nu au invocat de la bun început persoanelor vizate argumente ce ar demonstra caracterul ilegal al stării acestora, ci au solicitat fără nici o introducere prezentarea actelor de identitate,
- polițiștii nu au avut temei de aducere a persoanelor la poliție, deoarece cerințele lor nu au fost corecte sub aspect legal. Prin urmare, persoanele din stradă au avut dreptul de a refuza îndeplinirea cerințelor polițiștilor, iar inacțiunile acestora nu conțin elementele contravenției prevăzute în art. 174 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

5. Persoanele care au fost aduse neîntemeiat la poliție au dreptul:

- să depună o plîngere la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară;
- să depună direct o plîngere la procuratura teritorială sau după ce nu sînt de acord cu măsurile întreprinse ori decizia adoptată de organul ierarhic superior de poliție în privința plîngerii lor;
- să depună o plîngere la procuratura ierarhic superioară în cazul în care nu sînt de acord cu acțiunile sau decizia adoptată în privința plîngerii lor de către procuratura de prim nivel;
- să înainteze o acțiune în judecată prin care să solicite despăgubire pentru prejudiciul material sau moral cauzat de polițiști.

6. Pentru poliţişti pot surveni următoarele consecinţe:

- iniţierea unei anchete de serviciu cu toate repercusiunile care apar în procesul desfăşurării investigaţiei;
- aplicarea unei sancţiuni disciplinare;
- afectarea imaginii şi carierei profesionale;
- difuzarea unor materiale de scandal în presă;
- repararea prejudiciului moral sau material cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei anumite sume de bani, stabilite de instanţa judiciară.

7. Ţinînd cont de prevederile legislaţiei internaţionale şi naţionale în domeniul protecţiei drepturilor omului, într-o astfel de situaţie ar fi trebuit să se acţioneze în felul următor:

- apropiindu-se de persoanele menţionate, poliţiştii urmau să se prezinte şi să-i întrebe într-o manieră amiabilă, dar totodată oficială, dacă totul este în ordine. Apoi, urmau să solicite informaţii privind prezenţa unor semne de ebrietate pe feţele acestora. Întrebarea următoare trebuia să vizeze dacă au nevoie de ajutor şi să se asigure că starea acestora nu prezintă nici un pericol pentru sănătatea lor;
- în cazul în care persoanele ar fi manifestat o reacţie negativă în legătură cu oprirea lor, poliţiştii ar fi putut invoca drept argumente prezenţa unor anumite semne pe feţele acestora, care evocau o stare nefirească, ceea ce i-a determinat să intervină, pentru a se convinge că nu s-a întîmplat ceva deosebit cu cetăţenii respectivi şi că starea lor nu prezintă un pericol pentru propria sănătate.

Cazul nr. 3: „Scandalagiii”

Căpitanul de poliţie Mocanu se întorcea acasă de la serviciu. În momentul în care trecea pe lîngă un bloc locativ, a auzit strigăte îmbinate cu expresii injurioase. Poliţistul a reacţionat imediat şi a început să examineze atent situaţia, constatînd că la balconul unui apartament de la etajul 2 al blocului se ceartă aprins un bărbat şi o femeie. S-a apropiat de locul incidentului şi a încercat iniţial să pună capăt conflictului, fără a intra în apartament, deoarece balconul se afla la o distanţă de la care era posibilă o comunicare acceptabilă. În faţa balconului era amenajată curtea casei în care se aflau copii şi bătrîni.

Poliţistul s-a legitimat şi a atenţionat gălăgioşii că încalcă ordinea publică, cerîndu-le ferm acestora să înceteze comportamentul antisocial şi ilegal. Scandalagii s-au indignat şi în replică au declarat că cearta lor este o chestiune personală,se desfăşoară în domiciliul lor, care este inviolabil. De asemenea, au invocat că în casă pot face ce doresc, inclusiv gălăgie, deoarece nu este trecut de ora 23.00.

Poliţistul nu a cedat afirmaţiilor scandalagiilor, ci i-a atenţionat repetat să înceteze acest comportament, care era ilegal din următoarele considerente: 1) scandalagiii foloseau expresii injurioase; 2) chiar dacă se certau în propriul domiciliu, ei încălcau ordinea publică şi liniştea cetăţenilor prin faptul că balconul nu era acoperit, iar expresiile erau foarte bine auzite în curtea casei, unde se aflau copii şi bătrîni şi, prin urmare, comportamentul lor depăşea domeniul privat, aducînd astfel prejudicii vieţii publice.

Avînd în vedere circumstanțele cazului respectiv, polițistul a luat datele de identitate a două bătrînele din curte, care au dat acordul de a da declarații cu privire la acest caz şi a adus scandalagiii la comisariatul de poliție, unde le-a fost întocmit proces-verbal pentru săvîrşirea contravenției prevăzute în art. 164 „Huliganismul nu prea grav" din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Întrebări:

1. În cazul descris, polițiştii au adus persoanele la poliție în mod întemeiat?
2. Dacă da, numiți şi explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale şi naționale.
3. Dacă nu au existat temeiuri de aducere a persoanelor la poliție, indicați ce acte normative internaționale şi naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru polițişti?
7. Cum trebuie să se acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Varianta corectă de răspuns pentru cazul descris prin prisma întrebărilor enunțate.

1. În cazul descris, polițistul a adus persoanele la comisariatul de poliție în mod legal.
2. Polițistul a avut temeiuri de a aduce persoanele la poliție, din următoarele considerente:

- art. 5 § 1, lit c) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale permite, ca excepție, limitarea dreptului la libertate şi siguranță, dacă persoana a fost arestată sau reținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci există motive verosimile de a bănui că a săvîrşit o infracțiune sau cînd sînt motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrşească o infracțiune sau să fugă, după săvîrşirea acesteia. În articolul menționat se face referire doar la infracțiuni. Avînd în vedere totuşi arhitectura, particularitățile sistemului de drept național şi practica judiciară europeană în domeniu, acest articol este aplicabil şi în cazul aplicării măsurilor de constrîngere în legătură cu relevarea, curmarea, investigarea şi examinarea cazurilor cu privire la contravenții;
- art. 13 din Legea cu privire la poliție prevede în pct.1) şi 3) că poliția are dreptul să ceară cetățenilor respectarea ordinii publice şi încetarea infracțiunilor, să ia măsuri de constrîngere, prevăzute de lege, față de infractori, să aducă la poliție şi să rețină pînă la 3 ore, dacă o altă durată nu este stabilită, persoanele care au comis contravenții;

- potrivit prevederilor art. 22 din Legea cu privire la poliție, pe întreg teritoriul țării, indiferent de funcția deținută, de locul în care se află în timpul sau în afara orelor de program, în cazul în care îi este adresată o sesizare ori constată nemijlocit un caz care periclitează securitatea personală sau securitatea publică, fiecare polițist, este obligat:
  - ⇨ *să anunțe cel mai apropiat organ de poliție;*
  - ⇨ *să ia măsurile posibile pentru prevenirea și curmarea infracțiunilor, pentru salvarea oamenilor și acordarea primului ajutor medical, pentru identificarea și reținerea persoanelor care au săvîrșit infracțiuni, stabilirea martorilor oculari ai infracțiunii și paza locului în care s-a produs evenimentul.*

  Art. 22 face referire doar la infracțiuni, însă în cazul descris nu era clar dacă comportamentul scandalagiilor conținea doar elementele unei contravenții de huliganism sau putea să degenereze într-o infracțiune de acest tip;
- Statutul serviciului de patrulare și santinelă prevede o serie de atribuții ale polițiștilor antrenați în activitatea de menținere a ordinii și liniștii publice, printre care curmarea contravențiilor și infracțiunilor. În legătură cu exercitarea acestor atribuții, statutul prevede drepturile polițiștilor de a cere persoanelor încetarea contravențiilor și de a aplica măsurile de constrîngere prevăzute de lege în cazul în care cerințele date nu sînt respectate. Totodată, în prefața statutului se menționează că după prevederile acestuia se conduc și polițiștii, care întreprind măsuri în vederea curmării infracțiunilor și contravențiilor în afara serviciului;
- deși comportamentul scandalagiilor a avut loc în domiciliu (domeniu privat), efectele acestui comportament atentau la ordinea și liniștea publică, deoarece cuvintele și expresiile injurioase se auzeau în curte, unde se aflau copii și maturi. Prin urmare, aceste acțiuni conțineau elementele contravenției prevăzute în art. 164 din Codul cu privire la contravențiile administrative, care urmau să fie documentate obligatoriu prin întocmirea unui proces-verbal;
- conform prevederilor art. 245 din Codul cu privire la contravențiile administrative, în cazul în care este necesară întocmirea unui proces-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției și dacă acest act procesual nu poate fi întocmit la fața locului, este admisă aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrșirea contravenției;
- avînd în vedere faptul că în cazul descris au existat temeiuri pentru întocmirea procesului-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției, iar acest act nu putea fi întocmit la fața locului, polițistul a avut dreptul de a aduce scandalagiii la comisariatul de poliție.

Suport de curs pentru participanți (1)

Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției: definiții

Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției constituie o *măsură de constrîngere procesual-contravențională,* care este efectuată în scopul asigurării întocmirii procesului-verbal cu privire la săvîrşirea *contravenției*, în cazul în care nu este posibil să întocmească acest act procesual la fața locului, precum şi al stabilirii identității persoanei.

Contravenție – fapta (acțiunea sau inacțiunea) ilicită care atentează la personalitate, la drepturile şi la interesele legitime ale persoanelor fizice şi juridice, la proprietate, la orînduirea de stat şi la ordinea publică, pentru care legislația prevede răspunderea contravențională (art. 9 al Codului cu privire la contravențiile administrative).

Măsuri de constrîngere procesual-contravenționale – mijloace de influență legală, care restrîng anumite drepturi ale persoanei, aplicate de către organele publice competente, în condițiile existenței temeiurilor corespunzătoare şi potrivit unor reguli strict reglementate de Codul cu privire la contravențiile administrative, avînd drept scop prevenirea sau înlăturarea circumstanțelor ce împiedică desfăşurarea normală a procedurii în cazurile cu privire la contravenții.

Proces-verbal – act procesual, întocmit conform prevederilor art. 241, 242 din Codul cu privire la contravențiile administrative, în care se indică:

- data şi locul întocmirii lui;
- funcția, numele, prenumele, patronimicul persoanei care întocmeşte acest act;
- date referitoare la persoana suspectată de săvîrşirea contravenției;
- locul, timpul săvîrşirii şi esența contravenției,
- actul normativ care prevede răspunderea pentru contravenția respectivă;
- numele, prenumele, adresele martorilor şi ale părților vătămate, dacă ele există,
- explicațiile persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției,
- alte date necesare pentru soluționarea cazului.

Suport de curs pentru participanţi (2)

Standarde normative privind aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției

Aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției este reglementată de următoarele acte normative:

- Codul cu privire la contravențiile administrative[1] (art. 245);
- Legea cu privire la poliție[2] (art. 13, pct. 4));
- Statutul serviciului de patrulare şi santinelă[3] (pct. 105), spct. 10)).

Codul cu privire la contravențiile administrative

Articolul 245 (alin. (1- 3)). *Aducerea contravenientului*

(1) În scopul întocmirii procesului-verbal cu privire la contravenția administrativă în cazul în care el nu poate fi întocmit la fața locului şi dacă întocmirea procesului-verbal este obligatorie, contravenientul poate fi adus la poliție sau la comandamentul drujinei populare-voluntare de către un lucrător al poliției sau de către un drujinar popular.

(2) La încălcarea regulilor de comerț, a modului de efectuare a operațiunilor economice şi de decontare impozabile, ce decurg din activitatea de întreprinzător, contravenientul poate fi adus de persoana împuternicită la poliție, în localul organului executiv al administrației publice locale ori a organului care efectuează controlul, dacă acesta nu are asupra sa acte de identitate, sau nu are martori care pot comunica despre el date necesare.

(3) În cazul comiterii unor încălcări ale regulilor de folosire a mijloacelor de transport, ale regulilor de menținere a ordinii şi a securității circulației, ale regulilor îndreptate spre asigurarea integrității încărcăturilor în transporturi, ale regulilor de securitate contra incendiilor, ale regulilor sanitaro-igienice şi sanitaro-antiepidemice în transporturi, contravenientul poate fi adus la poliție de către persoana împuternicită pentru aceasta, dacă el n-are cu sine documente ce-i atestă identitatea şi dacă nu sînt martori care pot comunica date necesare despre dînsul.

Legea cu privire la poliție

Articolul 13 (alin. (4)). *Drepturile poliției*

Poliția are dreptul:

---

[1] *Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova* din 23.03.1985, Veştile R.S.S.M., 1985, nr. 3, art. 47.
[2] *Legea cu privire la poliție a Republicii Moldova* nr. 416-XII din 18.12.1990, Veştile 12/321, 30.12.1990.
[3] *Statutul serviciului de patrulare şi santinelă*, aprobat prin Ordinul ministrului afacerilor interne al Republicii Moldova nr. 157 din 26.07.1994.

să întocmească procese-verbale privind orice contravenții administrative, să aducă la poliție sau în alte localuri de serviciu şi să rețină pînă la trei ore, dacă o altă durată nu este stabilită de lege, persoanele care au săvîrşit contravenții administrative, să le supună controlului corporal, să controleze obiectele pe care le au cu ele, să le ridice obiectele şi documentele şi să ia alte măsuri prevăzute de lege pentru asigurarea procedurii în cazurile privind contravențiile administrativă.

Statutul serviciului de patrulare şi santinelă

Punctul 105 (spct. 10)

Echipelor de patrulare şi santinelă, în scopul exercitării atribuțiilor încredințate, li se acordă dreptul:

să predea poliției cetățenii în scopul curmării contravențiilor administrative, în caz că sînt epuizate alte măsuri de influență, precum și în scopul identificării infractorului și întocmirii procesului-verbal referitor la contravenție.

Suport de curs pentru participanţi (3)

Drepturile omului restrînse prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției şi posibilele încălcări ale acestora

Prin aducerea la poliție este restrîns ***dreptul la libertate şi la siguranță*** a persoanei, consfințit atît în actele normative internaționale, cît şi cele naționale în domeniul protecției drepturilor omului:

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice[1] (art. 9).
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale[2] (art. 5).
- Constituția Republicii Moldova[3] (art. 25).

Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice

Articolul 9

1. Orice individ are dreptul la libertatea şi la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decît pentru motive legale şi în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări şi va fi înştiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare şi va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează să fie trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurînd înfățişarea lor la şedințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură şi, dacă este cazul, pentru executarea hotărîrii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a înainta o plîngere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntîrziat asupra legalității detențiunii sale şi să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire.

[1] *Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice*, adoptat la 16.12.1966, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993.
[2] *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale*, adoptată la 04.11.1950, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997, în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997.
[3] *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale

Articolul 5. *Dreptul la libertate şi la siguranță*

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrşit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrşească o infracțiune sau să fugă după săvîrşirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărîtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt şi într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale şi asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit.c) din prezentul articol, trebuie adusă în timpul cel mai scurt înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare şi are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă a unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Constituția Republicii Moldova

Articolul 25. *Libertatea individuală şi siguranța persoanei*

(1) Libertatea individuală şi siguranța persoanei sînt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăşi 72 de ore.

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc la cunoştință în termenul cel mai scurt motivele reținerii sau ale arestării şi învinuirea; motivele reținerii şi învinuirea se aduc la cunoştință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

Notă: Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

În cazul în care persoana suspectată de săvîrşirea contravenției este adusă la poliție, în condițiile *existenței temeiurilor corespunzătoare şi respectării stricte a dispozițiilor legale*, restrîngerile aduse dreptului la libertate şi siguranță sînt considerate legitime.

În activitatea practică, dreptul la libertate şi siguranță este încălcat de cele mai multe ori, în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, prin:

- aducerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, pentru a i se întocmi proces-verbal, în cazul în care acest act poate fi întocmit la fața locului, iar persoana nu mai prezintă pericol social;
- aducerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, în cazul în care s-a întocmit la fața locului proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, iar aceasta nu mai prezintă pericol social;
- deținerea în continuare a persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, după ce s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, iar aceasta nu mai prezintă pericol social.

Suport de curs pentru participanţi (4)

Consecințe suportate de polițist în cazul încălcării drepturilor omului la aducerea la sediul poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției

Aducerea la sediul de poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cu nerespectarea prevederilor legale, care au condus la încălcarea drepturilor omului, implică o serie de consecințe pentru polițist:

- înaintarea unei plîngeri împotriva polițistului la procuratură sau la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară de către persoana căreia i-au fost încălcate drepturile prin aducerea la poliție cu încălcarea prevederilor legale;
- înaintarea unui denunț în privința polițistului la procuratură sau la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară, de către un martor ocular în cazul respectiv;
- publicarea de articole în presă sau difuzarea de reportaje, în situația în care un astfel de caz ajunge la cunoştința jurnaliştilor;
- inițierea unei anchete de serviciu în privința polițistului cu toate inconvenientele şi consecințele negative care apar în procesul desfăşurării investigației (audiere, suspendare din funcție etc.);
- intentarea unui dosar penal în privința polițistului şi tragerea lui la răspundere penală, în cazul în care acțiunile sale conțin elementele constitutive ale unei infracțiuni;
- aplicarea unei sancțiuni disciplinare în privința polițistului (mustrare, mustrare aspră, retrogradare în funcție, retrogradare în gradul special cu o treaptă, avertizare asupra corespunderii parțiale serviciului, concediere);
- compromiterea sau chiar încheierea carierei profesionale a polițistului;
- repararea prejudiciului moral sau material cauzat persoanei pătimite, prin achitarea de către polițist a unei sume de bani, stabilite de instanța judiciară.

Suport de curs pentru participanţi (5)

Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului în cadrul aducerii la sediul de poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției

În vederea respectării dreptului la libertate şi siguranță în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, poliţistul va respecta următoarele cerințe:

- va stabili corect existența temeiurilor suficiente care îi vor permite să aplice această măsură;
- va lua o serie de măsuri pînă la aducerea persoanei la poliție;
- va respecta prevederile legislației internaționale şi naționale în procesul efectuării acestei măsuri.

Cerințele descrise sînt interdependente, iar nerespectarea uneia dintre ele va duce la încălcarea dreptului la libertate şi siguranță a persoanei.

Un aspect important ce ține de respectarea drepturilor omului în contextul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, îl constituie îndeplinirea unor cerințe la etapa premergătoare aplicării măsurii de constrîngere legale menționate.

Astfel, în cazul în care poliţistul va constata că a fost săvîrşită o faptă (ori este în curs de săvîrşire), pe care o consideră ilegală, el va îndeplini următoarele:

- va curma fapta ilegală (dacă aceasta este în curs de săvîrşire), în cazul în care are posibilitatea reală să facă acest lucru, ținînd cont de gravitatea şi împrejurările cazului, precum şi de standardele juridice şi profesionale privind modalitatea de acțiune a poliţistului în situații tipice;
- va constata dacă fapta respectivă întruneşte elementele constitutive ale unei contravenții, prevăzute de Codul cu privire la contravențiile administrative, ori ale altei fapte ilegale, prevăzute de alt act normativ;
- în cazul în care va avea convingerea că fapta depistată conține elementele unei contravenții, va stabili dacă lipsesc circumstanțele privitoare la cazurile în care nu se întocmeşte proces-verbal, descrise în art. 244. alin. (1) din Codul cu privire la contravențiile administrative, textul căruia stipulează că „procesul-verbal nu se întocmeşte în cazurile cînd persoana nu contestă comiterea contravenției administrative şi aplicarea sancțiunii administrative la locul comiterii contravenției sub formă de amendă în mărime de pînă la o unitate convențională sau sub formă de avertisment, precum şi în cazurile prevăzute de articolele 200/7, 200/8, 200/10, 200/11 din prezentul Cod";

- va stabili dacă privitor la fapta în cauză este aplicabilă dispoziția art. 241, alin. (1) din Codul cu privire la contravențiile administrative, potrivit căreia „referitor la comiterea contravențiilor administrative se întocmește un proces-verbal de către colaboratorii organelor afacerilor interne...";
- va constata dacă are sau nu posibilitatea să întocmească procesul-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției la fața locului;
- dacă va stabili că nu are posibilitatea să întocmească procesul-verbal la fața locului, va începe efectuarea acțiunilor necesare pentru aducerea persoanei la poliție.

Exemplu:

În timpul exercitării serviciului de patrulare, polițistul aude cum două persoane se înjură reciproc. Evident, este obligat să intervină în vederea aplanării conflictului, care atentează la ordinea şi liniştea publică. În astfel de situații, însă, sub aspectul respectării drepturilor omului, polițistul se poate confrunta cu o serie de probleme, cum ar fi:

- modalitatea în care va interveni în vederea soluționării acestui conflict;
- modalitatea în care va reacționa, în situația în care persoanele implicate în conflict vor recurge la acțiuni de agresiune verbală sau chiar fizică împotriva sa;
- acțiunile pe care le va întreprinde după soluționarea conflictului, în vederea documentării cazului dat;
- cum va îndeplini sarcinile menționate, în condițiile respectării drepturilor persoanelor care săvîrșesc o faptă contravențională.

Din conținutul circumstanțelor cazului descris, rezultă că persoanele implicate în conflict manifestă doar o agresivitate verbală, fapt care îl obligă pe polițist să intervină prin metode non-violente. În astfel de situație este recomandabil ca polițistul să folosească următoarea formulă de adresare*: „Bună ziua/seara, sînt santinela regimentului de patrulare „Scut", plutonier de poliție Artin. Domnilor, folosirea expresiilor vulgare în stradă, adică într-un loc public, constituie o faptă ilegală, care conține elementele contravenției, prevăzute în art.164, alin. (1) din Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova. Pentru săvîrșirea acestor acte, legea prevede aplicarea sancțiunilor contravenționale, de aceea, în temeiul art.13, pct.1) al Legii cu privire la poliție, vă cer să încetați comportamentul* contravențional/ilegal". Dacă persoanele implicate în conflict nu reacționează la cerința legală a polițistului, el va repeta această somație.

Acțiuni premergătoare aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției.

Polițistul va lua decizia privind aducerea la postul/sectorul/comisariatul de poliție a persoanei suspectate de săvîrșirea contravenției, doar după ce va constata că există temeiuri corespunzătoare.

În cazul aducerii la poliție a persoanei, polițistul va respecta exact prevederile Codului cu privire la contravenție şi ale altor acte normative, care reglementează activitatea poliției.

Exemplu:

În cazul în care urmează să fie aduse la poliție două persoane, care s-au înjurat reciproc în stradă, este recomandabil ca **polițistul** să îndeplinească următoarele:

- după ce le va solicita persoanelor implicate în conflict să înceteze comportamentul ilegal, şi dacă acestea şi-au calmat spiritele, va continua mesajul verbal prin următoarea formulă: „În continuare, vă rog să mă urmați la postul/sectorul/comisariatul de poliție, pentru a clarifica toate circumstanțele cazului dat şi pentru a lua o decizie corectă";
- dacă persoanele implicate în conflict vor pretinde să le fie explicat motivul invitării lor la postul/sectorul/comisariatul de poliție, polițistul va răspunde, folosind următorul mesaj: „Comportamentul dv. conține elementele unei contravenții, prevăzute de Codul cu privire la contravențiile administrative, iar potrivit art. 241 al acestui act normativ, în astfel de cazuri se întocmeşte proces-verbal. Deoarece nu este posibil a întocmi acest act procesual la fața locului, este necesar să mergem la postul/sectorul/comisariatul de poliție, pentru a soluționa problema dată";
- dacă persoanele în cauză vor refuza să îndeplinească cerințele întemeiate ale polițistului, el este în drept să le avertizeze asupra ilegalității refuzului de a îndeplini cerințele legitime ale funcționarului de poliție, refuz care implică elementele contravenției, prevăzute în art.174 al Codului cu privire la contravențiile administrative „Nesubordonarea cu rea voință dispozițiilor sau cererii legitime a colaboratorului poliției".

De asemenea, în timpul însoțirii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, polițistul:

- se va abține de la folosirea neîntemeiată ori excesivă (în cazul existenței temeiurilor corespunzătoare) a măsurilor de curmare (forța fizică, mijloacele speciale) împotriva persoanei însoțite;
- va fi precaut şi gata de a se apăra, în orice moment, de un eventual atac fizic din partea persoanei, pe care o aduce la poliție.

Suport de curs pentru participanți (6)

Studiu de caz

Cazul nr.1: „Gălăgioşii"

Aflîndu-se în serviciul de patrulare, sergentul-major de poliție, Guzun, şi plutonierul de poliție, Mocanu, au observat trei tineri care gesticulau şi discutau în mijlocul străzii cu o voce ridicată. Polițiştii s-au apropiat de ei şi le-au cerut să înceteze comportamentul antisocial şi să prezinte actele de identitate. În replică, tinerii au declarat că nu săvîrşesc nimic ilegal, deoarece nu este încă ora 23.00 şi, prin urmare, nu încalcă ordinea publică. Chiar le-au solicitat polițiştilor să numească norme concrete din legislație, care interzic a se vorbi cu voce ridicată în stradă, în timpul zilei. La rîndul lor, polițiştii le-au reproşat tinerilor că aceştia vorbesc cu o voce ridicată, încălcînd astfel ordinea publică. Polițiştii au obligația de a curma astfel de comportamente şi de a verifica actele de identitate, în legătură cu acest fapt.

Tinerii au schimbat tactica şi au declarat că sînt de acord să vorbească mai încet, însă nu vor prezenta acte de identitate, deoarece motivele invocate de polițişti nu sînt argumentate juridic. Polițiştii le-au cerut încă o dată tinerilor să prezinte actele de identitate însă aceştia au refuzat categoric să îndeplinească cererea lor, motivînd că este ilegală.

Deoarece nu au îndeplinit cererea polițiştilor, tinerii au fost aduşi la comisariatul de poliție, unde li s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției de *nesubordonare cu rea-voință a dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului poliției*, prevăzută în art. 174 al Codului cu privire la contravențiile administrative.

Întrebări:

1. În cazul descris, polițiştii au adus întemeiat persoanele la poliție?
2. Dacă da, numiți şi explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale şi naționale.
3. Dacă nu au existat temeiuri de aducere a persoanelor la poliție, indicați ce acte normative internaționale şi naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv care drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru polițişti?
7. Cum ar fi trebuit să se acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Suport de curs pentru participanţi (7)

Studiu de caz

Cazul nr.2: „În staţie”

După ce au servit băuturi alcoolice într-un bar, cetăţenii Guzun şi Romaneţ se îndreptau spre casă. Într-un anumit moment, în faţa lor au apărut doi poliţişti care se aflau în serviciul de patrulare. Deoarece au observat pe feţele cetăţenilor nominalizaţi unele semne care evidenţiau stărea de ebrietate a acestora, poliţiştii au considerat că este oportun să intervină, pentru a verifica dacă persoanele date au consumat băuturi alcoolice sau droguri.

Astfel, poliţiştii le-au cerut persoanelor care prezentau semne de ebrietate să spună ce au consumat şi să prezinte actele de identitate. Cetăţenii Guzun şi Romaneţ au declarat că au consumat în bar băuturi alcoolice şi se îndreaptă spre casă, însă au refuzat să prezinte actele de identitate, solicitîndu-le poliţiştilor să explice motivele cerinţei lor. În replică, poliţiştii au declarat că persoanele menţionate se află în stare de ebrietate într-un loc public şi, prin înfăţişarea lor, încalcă moralitatea publică, săvîrşind astfel o contravenţie prevăzută în art. 167 „Consumul de băuturi spirtoase în locurile publice şi apariţia în stare de ebrietate în locurile publice” al Codului cu privire la contravenţiile administrative. La rîndul lor, Guzun şi Romaneţ nu au fost de acord cu argumentele poliţiştilor şi au replicat că nu încalcă moralitatea publică, deoarece nu sînt murdari, nu folosesc cuvinte vulgare, nu recurg la alte gesturi antisociale şi se deplasează normal.

Poliţiştii au rămas pe propriile poziţii, solicitînd persoanelor în cauză actele de identitate. În replică, Guzun şi Romaneţ au refuzat în continuare să coopereze cu poliţiştii.

Deoarece au fost epuizate toate măsurile de soluţionare amiabilă a situaţiei de conflict, poliţiştii au adus forţat persoanele respective la sectorul de poliţie, unde li s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenţiilor prevăzute în art. 167 şi 174 din Codul cu privire la contravenţiile administrative.

Întrebări:

1. În cazul descris, poliţiştii au adus persoanele la poliţie în mod întemeiat?
2. Dacă da, enumeraţi şi explicaţi aceste temeiuri, prin prisma prevederilor legislaţiei internaţionale şi naţionale.
3. Dacă nu au existat temeiuri de aducere a persoanelor la poliţie, indicaţi ce acte normative internaţionale şi naţionale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecinţe pot surveni pentru poliţişti?
7. Cum ar fi trebuit să se acţioneze într-o astfel de situaţie, ţinînd cont de prevederile legislaţiei internaţionale şi naţionale în domeniul protecţiei drepturilor omului?

Suport de curs pentru participanți (8)

Studiu de caz

Cazul nr.3: „Scandalagiii”

Căpitanul de poliție Mocanu se întorcea acasă de la serviciu. În momentul în care trecea pe lîngă un bloc locativ, a auzit strigăte îmbinate cu expresii injurioase. Polițistul a reacționat imediat și a început să examineze atent situația, constatînd că la balconul unui apartament de la etajul 2 al blocului se ceartă aprins un bărbat și o femeie. El s-a apropiat de locul incidentului și a încercat inițial să stopeze conflictul, fără a intra în apartament, deoarece balconul se afla la o distanță de la care era posibil să se comunice normal. În fața balconului era amenajată curtea casei, în care se aflau copii și bătrîni.

Polițistul s-a legitimat și a atenționat gălăgioșii că încalcă ordinea publică, cerîndu-le ferm acestora să înceteze comportamentul antisocial și ilegal. Scandalagiii s-au indignat și au declarat în replică că cearta lor este o chestiune personală, se desfășoară în domiciliul lor, care este inviolabil. De asemenea, au invocat că în casă pot face ce doresc, inclusiv gălăgie, deoarece nu este trecut de ora 23.00.

Polițistul nu a cedat afirmațiilor scandalagiilor, ci i-a atenționat în mod repetat să înceteze acest comportament, care era ilegal din următoarele considerente: 1) scandalagiii foloseau expresii injurioase; 2) chiar dacă se certau în propriul domiciliu, ei încălcau ordinea publică și liniștea cetățenilor prin faptul că balconul nu era acoperit, iar expresiile se auzeau clar în curtea casei, unde se aflau copii și bătrîni. Prin urmare, comportamentul lor depășea domeniul privat, aducînd astfel prejudicii vieții publice.

Avînd în vedere circumstanțele cazului respectiv, polițistul a luat datele de identitate a două bătrînele din curte, care și-au dat acordul de a da declarații cu privire la acest caz și a adus scandalagiii la comisariatul de poliție, unde le-a fost întocmit proces-verbal pentru săvîrșirea contravenției prevăzute în art. 164 – „Huliganismul nu prea grav” – din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Întrebări:

1. În cazul descris, polițiștii au adus persoanele la poliție în mod întemeiat?
2. Dacă da, enumerați și explicați aceste temeiuri, prin prisma prevederilor legislației internaționale și naționale.
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru aducerea persoanelor la poliție, indicați ce acte normative internaționale și naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru polițiști?
7. Cum trebuie să se acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale și naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Sesiunea-model nr. 3

Respectarea Drepturilor Omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale

Sesiune-model nr. 3

Tema: Respectarea drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

Scop: Consolidarea competențelor polițiștilor de respectare a drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

Obiective: La finalul acestei sesiuni, participanții vor putea să:

- cunoască prevederile naționale şi internaționale privind procedura de efectuare a reținerii procesual-contravenționale;
- identifice şi să analizeze situațiile concrete de încălcare a drepturilor omului în cadrul reținerii procesual-contravenționale;
- conştientizeze imperativitatea respectării drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

Participanți: Polițişti din cadrul ***

Nr. participanților: *** persoane

Locul desfăşurării: biroul ***.

Data: ***, **ora** ***.

Scenariul sesiunii

1. Etapa focalizării *(15 min.)*

- Începeți activitatea cu prezentarea următorului caz (5 min.):

  Stimați colegi, minorul Munteanu (vîrsta de 16 ani) a fost reținut de echipa de patrulare pentru săvîrșirea unui act de huliganism nu prea grav, prevăzut în art. 164 din Codul cu privire la contravențiile administrative, și adus la comisariatul de poliție, unde i-a fost întocmit proces-verbal privind reținerea lui pînă la examinarea cazului. Munteanu a avertizat polițiștii că îi va acționa în judecată, deoarece aceștia nu au dreptul să rețină un minor. La rîndul lor, polițiștii au invocat că Munteanu a atins vîrsta la care poartă răspundere pentru fapta săvîrșită și că legislația nu prevede anumite interdicții în acest caz.

  Părinții lui Munteanu nu au fost deranjați de absența feciorului în timpul nopții, deoarece acesta obișnuia uneori să doarmă la prieteni. Pe de altă parte, nici Munteanu nu a solicitat ca polițiștii să informeze părinții despre locul aflării lui.

  Părinții lui Munteanu au aflat ulterior de la alte persoane, despre necazurile fiului.

- Realizați o discuție cu privire la acțiunile polițistului în cazul descris. Adresați următoarele întrebări (7 min.):

  ⇨ *Cum a fost efectuată reținerea în cazul relatat?*

  ⇨ *Avînd în vedere circumstanțele cazului, care au fost motivele ce i-au determinat pe polițiști să acționeze în acest mod?*

  ⇨ *Au fost legale acțiunile polițiștilor?*

  Nu este necesar să apreciați dacă răspunsurile la ultima întrebare sînt corecte sau nu. Anunțați participanții că vor putea formula o concluzie asupra corectitudinii răspunsurilor la finalul acestei sesiuni.

- Prezentați tema, scopul şi obiectivele acestei activități, asigurați-vă că participanții le-au înțeles. Respectiv, faceți trecerea la etapa următoare a sesiunii, prin al doilea obiectiv. Astfel, informați participanții că în continuare vor studia prevederi legale şi vor încerca să le aplice în soluționarea unor situații concrete privind reținerea procesual-contravențională (3 min.).

2. Etapa de bază *(60 min.)*

- Realizați o discuție pentru a aprecia nivelul de cunoaştere al participanților despre aspectul legal al reținerii procesual-contravenționale. Astfel, adresați întrebarea: „Care sînt reglementările legale cu privire la reținerea procesual-contravențională?” Notați răspunsurile pe flipchart. Marcați răspunsurile care se referă la prevederile legale cu care veți lucra în continuare la studiul de caz (7 min.).
- Divizați participanții în 4 grupuri, prin următoarea metodă: invitați participanții să se numere de la 1 la 4 şi îi repartizați în grupuri, în funcție de numărul re-

spectiv. Astfel, cei cu nr. 1 vor constitui I grup, nr. 2 – grupul II, nr. 3 - grupul III, nr. 4 – grupul IV (2 min.).

- Distribuiți fiecărui membru al grupurilor cîte un exemplar al textului, în care este descris un caz de reținere a persoanelor[1] (2 min.).
- Invitați participanții să studieze cazul descris. Inițial, fiecare participant citeşte individual, ulterior discută în grupuri, pentru a ajunge la o concluzie comună despre cele relatate în caz (7 min.).
- Distribuiți fiecărui grup ghidul de întrebări după care urmează să soluționeze cazul studiat. Totodată, afișați acest ghid de întrebări pe flipchart. Citiți fiecare întrebare şi oferiți o succintă explicație (2 min.).
- Oferiți timp grupurilor pentru a răspunde la aceste întrebări. Sugerați participanților să împartă întrebările între ei, astfel ca unui participant să-i revină 1-2 întrebări (25 min.).
- Distribuiți participanților suporturile de curs pentru a le folosi la identificarea răspunsurilor corecte: Definiția reținerii procesual–contravenționale, Standarde normative privind aplicarea reținerii procesual-contravenționale, Drepturi ale omului restrînse prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale şi posibile încălcări ale acestora, Consecințe pentru polițist în cazul încălcării drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale, Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale
- Solicitați fiecărui grup să desemneze un reprezentant (sau reprezentanți), care va prezenta în fața tuturor participanților, cazul şi răspunsurile echipei. Veți atenționa ca persoana care îi va reprezenta să urmărească atent discuțiile din cadrul grupului şi să-şi noteze aspectele cele mai importante, pentru a fi pregătită să realizeze o bună prezentare
- Solicitați fiecărui grup să prezinte cazul şi, respectiv, răspunsurile. În cazul în care un membru al grupului are o opinie separată pe marginea aspectelor discutate, de asemenea, aceasta este prezentată (15 min.).

3. Etapa concluziilor *(15 min.)*

- Solicitați participanților să schițeze un plan individual de acțiuni privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale (10 min.).
- Invitați cîțiva participanți să-şi prezinte acțiunile pe care le-au inclus în planul respectiv (3 min.).
- Realizați o succintă concluzie în care veți accentua importanța respectării drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale (2 min.).

[1] În cadrul sesiunii pot exista diferite modalități de lucru: grupurile mici lucrează la examinarea diferitelor cazuri - pentru fiecare grup un caz aparte sau toate grupurile, adică toți participanții lucrează la examinarea unui singur caz. Cînd este examinat unul şi acelaşi caz, participanții au posibilitatea să asculte variantele de răspuns oferite de celelalte grupuri, pentru a constata dacă răspunsurile sînt identice sau există diferențe între ele. În prezenta sesiune-model sînt descrise două cazuri în care polițiştii au acționat ilegal, au încălcat drepturile persoanei şi un caz în care aceştia au procedat legal. Pentru fiecare caz descris este expusă varianta corectă de răspuns. Formatorul are posibilitatea să aleagă, după propria dorință, modalitatea în care va lucra şi cazurile pe care le va folosi în procesul instruirii.

Suport de curs pentru formator

Respectarea drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale

I. Definiție

Reținerea procesual-contravențională constituie mijlocul coercitiv legal de limitare temporară a libertății persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, aplicat de către funcționarii împuterniciți prin lege, în scopul:

- stabilirii identității persoanei;
- întocmirii procesului-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției (dacă întocmirea acestui act este obligatorie);
- asigurării examinării oportune şi juste a cazurilor cu privire la contravenții;
- executării deciziilor asupra cazurilor soluționate.

II. Standarde normative

Reținerea procesual-contravențională este reglementată de următoarele acte normative:

- Codul cu privire la contravențiile administrative (art. 246 -249)
- Legea cu privire la poliție (art. 13, pct. 4)

Codul cu privire la contravențiile administrative

Articolul 246. *Măsurile de asigurare a procedurii în cazurile cu privire la contravențiile administrative*

(1) În cazurile prevăzute de prezentul Cod şi în scopul curmării contravențiilor administrative, cînd s-au epuizat celelalte mijloace de influență, în scopul stabilirii identității persoanei, întocmirii procesului-verbal cu privire la contravenția administrativă, care nu poate fi întocmit la fața locului, şi dacă întocmirea procesului-verbal este obligatorie, în scopul asigurării la timp şi juste a examinării cazurilor şi executarea deciziilor asupra cazurilor cu privire la contravențiile administrative, se admite **reținerea administrativă** a persoanei, controlul corporal, controlul obiectelor, mijloacelor de transport şi ridicarea obiectelor, mijloacelor de transport şi a documentelor.

(2) Modul reținerii administrative, controlului corporal, controlului obiectelor, mijloacelor de transport şi a documentelor, în scopurile prevăzute de prezentul articol, se stabileşte de prezentul Cod şi de alte acte legislative.

Articolul 247. *Reținerea administrativă*

(1) Cu privire la reținerea administrativă se întocmeşte un proces-verbal, în care se arată: data şi locul întocmirii lui, funcția, numele de familie, prenumele şi numele după tată ale persoanei, care a întocmit procesul-verbal; datele referitoare la persoana reținută, timpul şi motivele reținerii. Procesul-verbal este semnat de persoana cu funcție de răspundere care l-a întocmit, şi de persoana reținută. Cînd persoana reținută refuză să semneze procesul-verbal, se face mențiune despre aceasta.

(2) La rugămintea persoanei reținute pentru comiterea unei contravenții administrative, locul aflării ei se aduce la cunoştința rudelor, administrației de la locul de lucru sau de învățătură. În ce priveşte reținerea minorilor, înştiințarea părinților lui sau a persoanelor care îi înlocuiesc este obligatorie.

Legea cu privire la poliție

Articolul 13 (alin. (4)). *Drepturile poliției*

Poliția are dreptul:

să întocmească procese-verbale privind orice contravenții administrative, să aducă la poliție sau în alte localuri de serviciu şi **să rețină pînă la trei ore**, *dacă o altă durată nu este stabilită de lege, persoanele care au săvîrşit contravenții administrative, să le supună controlului corporal, să le controleze obiectele pe care le au cu ele, să le ridice obiectele şi documentele şi să ia alte măsuri prevăzute de lege pentru asigurarea procedurii în cazurile privind contravențiile administrative.*

III. Posibile încălcări ale drepturilor omului

Prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale sînt restrînse ***drepturile la libertate şi la siguranță*** ale persoanei, consfințite atît în actele normative internaționale, cît şi cele naționale în domeniul protecției drepturilor omului:

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice[1] (art. 9)
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale [2] (art. 5)
- Constituția Republicii Moldova[3] (art. 25)

Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice

Articolul 9

1. Orice individ are dreptul la libertatea şi la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decît pentru motive legale şi în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

[1] *Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice*, adoptat la 16.12.1966, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993.

[2] *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale*, adoptată la 04.11.1950, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997, în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997.

[3] *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări şi va fi înştiinţat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau deţinut pentru comiterea unei infracţiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în faţa unui judecător sau a unei alte autorităţi împuternicite prin lege să exercite funcţiuni judiciare şi va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detenţiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanţii asigurînd înfăţişarea lor la şedinţele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură şi, daca este cazul, pentru executarea hotărîrii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detenţiune are dreptul de a introduce o plîngere în faţa unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntîrziat asupra legalităţii detenţiunii sale şi să ordone liberarea sa, dacă detenţiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detenţiuni ilegale are drept la o despăgubire.

Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale

Articolul 5. *Dreptul la libertate şi la siguranţă*

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranţă. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepţia următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale:

a) dacă este deţinut legal pe baza condamnării pronunţate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei deţineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunţată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligaţii prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reţinut în vederea aducerii sale în faţa autorităţii judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrşit o infracţiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrşească o infracţiune sau să fugă după săvîrşirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenţia legală a unui minor, hotărîtă pentru educaţia sa sub supraveghere sau despre detenţia sa legală, în scopul aducerii sale în faţa autorităţii competente;

e) dacă este vorba despre detenţia legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenţia legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt şi într-o limbă pe care o înţelege, asupra motivelor arestării sale şi asupra oricărei acuzaţii aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit.c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare şi are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Constituția Republicii Moldova

Articolul 25. *Libertatea individuală şi siguranța persoanei*

(1) Libertatea individuală şi siguranța persoanei sînt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăşi 72 de ore.

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoştință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reținerii şi învinuirea se aduc la cunoştință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

Notă: Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

În cazul în care persoana suspectată de săvîrşirea contravenției este adusă la poliție, în condițiile ***existenței temeiurilor corespunzătoare şi respectării stricte a dispozițiilor legale***, restrîngerile aduse dreptului la libertate şi siguranță sînt considerate legitime.

În activitatea practică, dreptul la libertate şi siguranță poate fi încălcat, în cadrul reținerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, prin:

- reținerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, în cazul în care s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, iar aceasta nu mai prezintă pericol social;
- indicarea incorectă în procesul – verbal a timpului de la care începe să curgă termenul reținerii;
- nerespectarea drepturilor persoanei reținute;
- reținerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, după expirarea termenului stabilit de lege.

IV. Consecințele încălcării drepturilor omului

În cazul încălcării drepturilor omului, prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cu încălcarea prevederilor legale, pentru polițist pot surveni o serie de consecințe, ca de exemplu:

- înaintarea unei plîngeri în privința polițistului la Procuratură sau la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară de către persoana căreia i-au fost încălcate drepturile prin aducerea la poliție cu încălcarea prevederilor legale;
- înaintarea unui denunț în privința polițistului la Procuratură sau la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară de către un martor ocular la cazul respectiv;
- publicarea de articole în presă sau difuzarea de reportaje tv sau radio, în situația în care un astfel de caz ajunge în atenția mass-media;
- inițierea unei anchete de serviciu în privința polițistului cu toate consecințele negative pe care le comportă procesul desfăşurării investigației (audiere, suspendare din funcție etc.);
- inițierea unei cercetări sub aspect penal în privința polițistului de către Procuratură, fapt care îl pune pe polițist într-o situație şi mai grea;
- aplicarea unei sancțiuni disciplinare în privința polițistului (mustrare, mustrare aspră, retrogradare în funcție, retrogradare în gradul special cu o treaptă, avertizare asupra corespunderii parțiale serviciului, concediere);
- intentarea dosarului penal în privința polițistului şi tragerea la răspundere penală, în cazul în care acțiunile sale conține elementele constitutive ale unei infracțiuni;
- compromiterea sau chiar sfîrşitul carierei profesionale a polițistului;
- repararea de către polițist a prejudiciului moral sau material cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanța judiciară.

V. Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului

Pentru a nu încălca dreptul la libertate şi siguranță la efectuarea reținerii procesual-contravenționale, polițistul va respecta următoarele cerințe:

- ! va analiza situația şi va stabili corect existența temeiurilor suficiente care îi vor permite să aplice această măsură
- ! va respecta prevederile legislației internaționale şi naționale în procesul efectuării acestei măsuri.

Cerințele descrise sînt interdependente, iar nerespectarea uneia dintre ele va duce la încălcarea dreptului la libertate şi siguranță a persoanei.

Temeiurile pentru aplicarea reținerii procesual-contravenționale sînt reglementate în art. 246 al Codului cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova. Ele sînt următoarele:

- ❍ este săvîrşită o contravenție şi nu pot fi aplicate alte măsuri de influență pentru curmarea contravenției;
- ❍ nu este stabilită identitatea persoanei;
- ❍ privitor la săvîrşirea acestei fapte, este obligatoriu a se întocmi proces-verbal, iar acest act nu poate fi întocmit la fața locului;
- ❍ există împrejurări care pot influența examinarea oportună şi justă a cazului cu privire la contravenție şi executarea deciziei asupra cazului soluționat;

Exemplu:

Aflîndu-se în stradă sau în alt loc public, polițistul constată că o persoană înjură o altă persoană. Din punct de vedere legal, acest comportament antisocial conține elementele contravenției de huliganism nu prea grav, prevăzută în art. 164 al Codului cu privire la contravențiile administrative. Conform prevederilor art. 241, alin. (1) al Codului cu privire la contravențiile administrative, referitor la cazul dat se întocmeşte proces-verbal. Totodată, nu este posibil a întocmi acest act la fața locului. Drept urmare, legea permite a aduce la sectorul/comisariatul de poliție persoana care a utilizat injurii, pentru a întocmi pe numele acesteia proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției..

În procesul efectuării reținerii procesual-contravenționale, polițistul va realiza următoarele:

- ! va documenta corect aplicarea reținerii procesual-contravenționale;
- ! va respecta termenele reținerii procesual-contravenționale;
- ! va respecta drepturile procesuale ale persoanei reținute.

Polițistul va documenta aplicarea reținerii procesul-contravenționale prin întocmirea procesului-verbal. Potrivit prevederilor art. 247 al Codului cu privire la contravențiile administrative, polițistul va indica în conținutul procesului-verbal, alături de alte aspecte:

- ❍ data şi locul întocmirii lui;
- ❍ funcția, numele, prenumele şi patronimicul său;
- ❍ actele referitoare la persoana reținută;
- ❍ timpul şi motivele reținerii.

Poliţistul va semna procesul-verbal cu privire la reţinerea procesual-contravenţională, iar după aceasta, îi va propune persoanei reţinute să semneze acest act.

Dacă persoana reţinută va refuza să semneze procesul-verbal, poliţistul va face menţiunea respectivă în acest act procesual.

La rugămintea persoanei supuse reţinerii procesual-contravenţionale, poliţistul va informa rudele acesteia sau administraţia de la locul de lucru ori de studii referitor la locul unde se află.

În cazul în care persoana reţinută va fi un minor, poliţistul va înştiinţa în mod obligatoriu părinţii sau persoanele care îi înlocuiesc.

În procesul reţinerii procesual-contravenţionale, poliţistul va respecta termenele legale, în decursul cărora persoana poate fi privată de libertate.

Potrivit art. 249, alin. (1) din Codul cu privire la contravenţiile administrative, reţinerea procesual-contravenţională a persoanei care a săvîrşit o contravenţie, nu poate dura mai mult de 3 ore. Însă, în cazul săvîrşirii unor tipuri de contravenţii, legislaţia procesual-contravenţională prevede prelungirea termenului reţinerii pînă la examinarea cazurilor în instanţa judecătorească. Astfel, potrivit dispoziţiilor art. 249, alin. (3) al Codului cu privire la contravenţiile administrative, persoanele care:

- au săvîrşit un act de huliganism nu prea grav (art. 164 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au încălcat premeditat modul de folosire a simbolurilor naţional-statale (art. 174/2 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au atentat la ordinea publică în condiţiile stării excepţionale (art. 174/4 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- nu execută cu rea-voinţă, dispoziţiile sau cererile legitime ale funcţionarului de poliţie (art. 174 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au opus rezistenţă funcţionarului de poliţie (art. 174/5 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au ultragiat un funcţionar de poliţie (art. 174/6 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au adresat un apel fals poliţiei (art. 174/8 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au încălcat ordinea de organizare şi de desfăşurare a adunărilor, mitingurilor, procesiunilor de stradă şi manifestaţiilor (art. 174/1 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- vînd în locuri interzise mărfuri (produse), cu termenul de vînzare expirat, de proastă calitate, fără certificat ori fără semnul conformităţii (art. 152 alin. (2), art. 152/3 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au încălcat regulile operaţiunilor valutare (art. 159 din Codul cu privire la contravenţiile administrative) – pot fi reţinute pînă la examinarea cazului de către instanţa judecătorească respectivă, şeful (adjunctul şefului) organului de poliţie sau de către alte persoane cu funcţii de răspundere care au asemenea împuterniciri.

Polițistul va calcula termenul reținerii procesual-contravenționale potrivit dispozițiilor art. 249, alin. (5) din Codul cu privire la contravențiile administrative, care prevede că „termenul reținerii administrative se calculează din momentul aducerii contravenientului pentru întocmirea procesului-verbal, iar a persoanei, care s-a aflat în stare de ebrietate - din momentul trezirii ei din stare de beție".

Notă: În cazul săvîrşirii actelor contravenționale descrise în art. 249 din Codul cu privire la contravențiile administrative, legea permite reținerea persoanelor suspectate de săvîrşirea unor astfel de fapte, pînă la examinarea cazului de către organul competent.

În textul art. 249, alin. (3) din Codul cu privire la contravențiile administrative nu este stipulată însă limita termenului maxim, pînă la care poate fi reținută persoana. O atare formulă de reglementare juridică a termenului reținerii procesual-contravenționale este imperfectă şi nu corespunde exigențelor justiției şi garanțiilor constituționale într-un stat de drept.

Pentru a depăşi lacuna respectivă, polițistul va recurge la aplicarea principiilor sistemului de drept democratic, care oferă următoarea soluție: *deoarece Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova este o lege organică, el este subordonat Constituției, ceea ce înseamnă că dispozițiile legii contravenționale trebuie să fie conforme prevederilor legii fundamentale (Constituției).* Dat fiind faptul că, în situația respectivă, Codul cu privire la contravențiile administrative nu reglementează clar problema termenului maxim al reținerii procesual-contravenționale, se va face trimitere la reglementările constituționale.

Potrivit art. 25, alin. (3) din Constituția Republicii Moldova, ***reținerea nu poate depăşi 72 de ore.*** Deoarece, în legea fundamentală este stipulat termenul ***reținere,*** înseamnă că dispoziția art. 25, alin.(3) are forță juridică atît în cazul aplicării reținerii procesual-penale, cît şi reținerii procesual-contravenționale.

În timpul reținerii procesual-contravenționale, polițistul va respecta drepturile persoanei reținute:

- de a nu semna procesul-verbal cu privire la reținerea procesual-contravențională, în cazul în care consideră că temeiurile şi motivele invocate de polițist în acest act nu corespund realității;
- de a lua cunoştință de conținutul procesului-verbal cu privire la reținerea procesual-contravențională;
- de a solicita să fie aduse la cunoştință rudelor ei, administrației de la locul de muncă sau de studii, despre locul aflării sale.

Notă: Deşi în art. 247 din Codul cu privire la contravențiile administrative nu este stipulat dreptul persoanei reținute de a lua cunoştință de conținutul procesului-verbal cu privire la reținerea procesual-contravențională, totuşi, în temeiul art. 25, pct. 5 din Constituția Republicii Moldova, care prevede că „celui reținut sau arestat i se aduc la cunoştință îndată motivele reținerii sau arestării", persoanei reținute trebuie să i se ofere dreptul de a lua cunoştință de conținutul procesului-verbal.

VI. Studii de caz

Cazul nr.1: „**Conflictul**”

Aproximativ la ora 20[30], trei tineri consumau bere în barul „Călătorul” din mun. Chişinău. La un moment dat, unul dintre tineri s-a îndreptat spre vitrină, lovindu-se din neatenţie de o masă pe care erau sticle goale. Ca urmare a impactului, sticlele au căzut şi s-au spart. Imediat, au intervenit gardienii barului, care i-au cerut tînărului despăgubiri pentru paguba produsă. Tinerii au intrat în polemică cu gardienii. Situaţia devenea tot mai tensionată (au început să fie folosite cuvinte vulgare, înjurături). În acest timp, cineva a chemat inspectorul de sector, al cărui birou se afla în apropierea barului. La faţa locului, poliţistul a solicitat explicaţii de la persoanele implicate în conflict. Fiecare parte a conflictului a dat explicaţii în favoarea sa.

Peste o zi de la acest conflict, doi dintre tineri au fost chemaţi la sectorul de poliţie. Inspectorul de sector le-a cerut explicaţii cu referire la cazul cercetat. Tinerii au reproşat diplomatic poliţistului că nu examinează obiectiv acest caz şi că este de partea gardienilor de la bar.

După ce au dat explicaţii, poliţistul a anunţat tinerii că probele acumulate asupra cazului cercetat confirmă vinovăţia lor în săvîrşirea contravenţiei de huliganism nu prea grav, prevăzută în art. 164 al Codului cu privire la contravenţiile administrative, pentru comiterea căreia legea prevede reţinerea persoanei pînă la examinarea cazului de către instanţa judecătorească.

După ce a invocat argumentele legale, poliţistul a anunţat tinerii că sînt supuşi reţinerii procesual-contravenţionale şi li s-a oferit posibilitatea să anunţe rudele despre locul aflării lor.

Întrebări:

1. În cazul descris, persoanele au fost reţinute în mod întemeiat?
2. Dacă da, care au fost aceste temeiuri (folosiţi-vă de prevederile actelor normative internaţionale şi naţionale în domeniul protecţiei drepturilor omului pe care le-aţi primit).
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reţinere, indicaţi ce prevederi ale acestor acte au fost încălcate.
4. Ce drepturi ale omului au fost încălcate?
5. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
6. Ce acţiuni trebuie să întreprindă persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
7. Ce consecinţe pot surveni pentru poliţist?
8. Care sînt acţiunile legale într-o astfel de situaţie?

Varianta corectă de răspuns la cazul descris, prin prisma întrebărilor propuse.

1. În cazul descris, poliţistul a reţinut ilegal tinerii.

2. Polițistul nu a avut temeiuri de reținere a tinerilor.

3. În cazul descris au fost încălcate art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale ale omului, art. 25 din Constituția Republicii Moldova, care consfințesc dreptul la libertate şi la siguranță.

4. Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

5. Încălcările comise de polițist se manifestă prin următoarele:

- după cum rezultă din cazul descris, polițistul a solicitat imediat explicații de la persoanele implicate în ceartă, ceea ce înseamnă că situația de conflict a fost aplanată. El nu a luat însă explicații de la martorii oculari ai acestui conflict, ale căror declarații erau absolut necesare pentru examinarea şi soluționarea obiectivă a cazului, ci s-a bazat doar pe explicațiile persoanelor implicate în ceartă, care, în mod normal, erau predispuse să-şi apere propria poziție;
- în momentul în care a chemat tinerii pentru explicații, conflictul era deja epuizat. Subiecții cazului erau identificați şi nu mai prezentau pericol social. De asemenea, nu existau indicii conform cărora tinerii ar fi putut influența asupra examinării oportune şi corecte a cazului dat. Chiar dacă avea convingerea că probele acumulate în privința cazului investigat arătau asupra vinovăției tinerilor, polițistul nu avea decît să întocmească pe numele lor procese-verbale cu privire la săvîrşirea contravenției de huliganism, să aducă la cunoştință acestora şi să le expedieze împreună cu materialele colectate în instanța de judecată. Instanța urma să examineze cazul şi să adopte o decizie conform legii;
- polițistul a manifestat cunoaşterea insuficientă a legislației în domeniu, invocînd că a reținut tinerii în temeiul probelor ce demonstrau vinovăția lor în cazul contravenției de huliganism, pentru săvîrşirea căreia legea permite aplicarea reținerii procesual-contravenționale. Or, pentru aplicarea reținerii nu este suficientă doar săvîrşirea unei contravenții, ci trebuie să existe cel puțin unul dintre temeiurile prevăzute în art. 246 din Codul cu privire la contravențiile administrative:
  - ⇨ *este săvîrşită o contravenție şi nu pot fi aplicate alte măsuri de influență pentru curmarea acesteia;*
  - ⇨ *nu este stabilită identitatea persoanei;*
  - ⇨ *privitor la săvîrşirea acestei fapte, este obligatorie întocmirea unui proces-verbal, iar actul respectiv nu poate fi întocmit la fața locului;*
  - ⇨ *există împrejurări care pot influența examinarea oportună şi justă a cazului cu privire la contravenție şi executarea deciziei asupra cazului soluționat.*

5. Persoanele care au fost reținute în mod neîntemeiat pot:

- să depună o plîngere la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară;
- să depună o plîngere direct la procuratura teritorială, în cazul în care nu este de acord cu măsurile întreprinse sau cu decizia adoptată de organul ierarhic superior de poliție în privința plîngerii lor;
- să depună o plîngere la procuratura ierarhic superioară, în cazul în care nu este de acord cu acțiunile sau cu decizia adoptată în privința plîngerii lor de către procuratura de prim nivel;
- să înainteze o acțiune în judecată, prin care să solicite despăgubire pentru prejudiciul material sau moral cauzat de polițiști;

6. Pentru polițiști pot surveni următoarele consecințe:

- inițierea unei anchete de serviciu cu toate consecințele negative care apar în procesul desfășurării investigației;
- aplicarea unei sancțiuni disciplinare;
- imagine şi carieră profesională pătată;
- repararea prejudiciului material sau moral cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanța judiciară.

7. Ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului, într-o astfel de situație există următoarele modalități de acțiune:

- polițistul urma să pună singur capăt conflictului, în cazul în care avea posibilitatea reală să facă acest lucru, ținînd cont de gravitatea şi împrejurările cazului, precum şi de standardele juridice şi profesionale privind modalitatea de acțiune a polițistului în situații tipice; să constate dacă fapta respectivă întrunea elementele constitutive ale unei contravenții, prevăzute de Codul cu privire la contravențiile administrative, ori a altei fapte ilegale, prevăzute de alt act normativ; să stabilească dacă privitor la fapta în cauză era obligatorie întocmirea procesului-verbal; să constate dacă avea sau nu posibilitatea să întocmească la fața locului procesul-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției şi alte acte necesare pentru examinarea şi soluționarea justă a cazului; să documenteze cazul la fața locului prin întocmirea documentelor corespunzătoare, fără a reține persoanele implicate în conflict;
- polițistul urma să cheme întăriri în cazul în care, ținînd cont de gravitatea şi împrejurările cazului, de standardele juridice şi profesionale, era periculos să intervină singur, în vederea aplanării conflictului şi documentării acestuia; să efectueze acțiunile de somație necesare şi, în cazul neîndeplinirii acestora, să purceadă la reținerea procesual-contravențională a scandalagiilor; să întocmească actele necesare.

Cazul nr.2: „Furtul mărunt”

Inspectorul de sector, căpitan de poliție Brodescu, l-a reținut pe cetățeanul Guzun pentru săvîrşirea unui furt în proporții mici. Deoarece cetățeanul Guzun a săvîrşit furtul în satul

Comăneşti, însă era domiciliat într-o localitate din alt raion, poliţistul a adus persoana suspectată la comisariatul raional de poliție la ora 20^{00}, transmițându-i ofițerului de serviciu actele întocmite (procesul-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, explicațiile luate) şi raportul privind necesitatea reținerii lui Guzun pînă la examinarea cazului.

La ora 23^{00}, ofițerul de serviciu l-a eliberat pe cetățeanul Guzun, motivînd acțiunile sale prin faptul că, conform art. 249 din Codul cu privire la contravențiile administrative, termenul reținerii procesual-contravenționale a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției de furt, nu poate depăşi 3 ore.

Întrebări:

1. În cazul descris, persoana a fost reținută în mod întemeiat?
2. Dacă da, enumerați şi explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale şi naționale.
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reținere, indicați ce acte normative internaționale şi naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru poliţişti?
7. Cum trebuie să acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Varianta corectă de răspuns la cazul descris prin prisma întrebărilor propuse.

1 În cazul descris, persoana a fost reținută ilegal.

2. Nu au existat temeiuri de reținere a persoanei.
3. În cazul descris au fost încălcate art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, art. 25 din Constituția Republicii Moldova, care consfințesc *dreptul la libertate şi siguranță*.

   Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.
4. Încălcările comise de poliţişti se manifestă prin următoarele:

- după cum rezultă din cazul descris, inspectorul de sector, Brodescu, l-a reținut pe cetățeanul Guzun pentru săvîrșirea unui furt în proporții mici, faptă care întrunește elementele contravenției de sustragere în proporții mici, prevăzute în art. 51 din Codul cu privire la contravențiile administrative;
- în momentul în care l-a adus pe Guzun la comisariatul de poliție, inspectorul de sector întocmise deja procesul-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției și alte acte necesare;
- inspectorul de sector a hotărît să-l rețină pe Guzun pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească, deoarece acesta era domiciliat în altă localitate decît cea în care a săvîrșit contravenția. Însă, potrivit art. 246 din Codul cu privire la contravențiile administrative, temeiurile pentru aplicarea reținerii procesual-contravenționale sînt următoarele:
  - ⇨ *este săvîrșită o contravenție și nu pot fi aplicate alte măsuri de influență pentru curmarea acesteia;*
  - ⇨ *nu este stabilită identitatea persoanei;*
  - ⇨ *în ce privește săvîrșirea acestei fapte, este obligatorie întocmirea unui proces-verbal, iar actul respectiv nu poate fi întocmit la fața locului;*
  - ⇨ *există împrejurări care pot influența examinarea oportună și justă a cazului cu privire la contravenție și executarea deciziei asupra cazului soluționat.*

  Astfel, potrivit împrejurărilor cazului analizat, domicilierea cetățeanului Guzun într-o altă localitate nu putea fi considerată drept motiv care ar fi putut influența examinarea judiciară oportună a cauzei contravenționale.

5. Persoana care a fost reținută neîntemeiat poate:

- să depună o plîngere la subdiviziunea de poliție ierarhic superioară;
- să depună direct o plîngere la procuratura teritorială sau, în cazul în care nu este de acord cu măsurile întreprinse cu decizia adoptată de organul ierarhic superior de poliție în privința plîngerii lor;
- să depună o plîngere la procuratura ierarhic superioară, în cazul în care nu este de acord cu acțiunile sau cu decizia adoptată în privința plîngerii lor de către procuratura de prim nivel;
- să înainteze o acțiune în judecată, prin care să solicite despăgubire pentru prejudiciul material cauzat de polițiști.

6. Pentru polițiști pot surveni următoarele consecințe:

- inițierea unei anchete de serviciu cu toate consecințele negative care apar în procesul desfășurării investigației;
- aplicarea unei sancțiuni disciplinare;
- pătarea imaginii și carierei profesionale;
- repararea prejudiciului moral sau material cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanța judiciară.

7. Ținînd cont de prevederile legislației internaționale și naționale în domeniul protecției drepturilor omului, într-o astfel de situație ar fi trebuit să se acționeze în felul următor:

- inspectorul de sector urma să se limiteze doar la întocmirea procesului-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției, inclusiv la acumularea altor materiale necesare, și expedierea acestora în judecată. Totodată, polițistul urma să-i explice persoanei suspectate de săvîrșirea contravenției, că aceasta va fi citată în instanța judecătorească, în vederea participării la examinarea cazului cu privire la contravenție.

Cazul nr.3: Cheful cu „gălăgie”

Era duminică seara, aproximativ orele 23^{00}. Ca de obicei, la această oră, cetățeanul Miron obișnuia să se culce. În această seară, însă, locatarii din apartamentul vecin au organizat un chef, însoțit de muzică și veselie. Inițial, Miron s-a dus la vecini și i-a rugat să păstreze liniștea, deoarece era tîrziu și el nu se putea odihni. În replică, vecinii i-au spus că ei fac ce vor în apartamentul lor, iar dacă lui Miron ceva nu-i convine, să-și cumpere o casă.

Avînd în vedere că era trecut deja de miezul nopții, iar vecinii nu se potoleau, Miron a chemat echipa de poliție.

Polițiștii au venit la fața locului și au încercat să soluționeze problema. În apartamentul zgomotos se aflau mai multe persoane. Polițiștii i-au avertizat pe chefuitori să nu încalce liniștea vecinilor, pentru că în caz contrar vor fi sancționați conform legii.

După plecarea polițiștilor, petrecăreții nu s-au potolit, ci au continuat cheful cu muzică și veselie, așa încît dl. Miron nu putea adormi. S-a făcut ora 3^{00} și Miron a chemat din nou poliția.

De data aceasta, polițiștii au recurs la măsuri mai severe de reacție. Au cerut petrecăreților să reducă volumul muzicii și să prezinte fiecare actele de identitate. Proprietarii apartamentului au fost indignați de acțiunile polițiștilor, invocînd că aceștia nu au dreptul de a atenta la inviolabilitatea domiciliului lor, pentru că în casa lor ei pot să facă ce doresc. Polițiștii le-au solicitat în mod repetat să prezinte actele de identitate, însă respectivii au refuzat, avertizîndu-i pe polițiști că-i vor reclama la organele competente, pentru încălcarea drepturilor acestora.

Deoarece petrecăreții au refuzat categoric să îndeplinească cerințele limpuse, polițiștii au adus forțat persoanele respective la comisariatul de poliție, unde le-au fost întocmite procese-verbale privind săvîrșirea contravenției de tulburare a liniștii publice, prevăzute de art. 172 din Codul cu privire la contravențiile administrative, și au fost reținuți pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească.

Întrebări:

1. În cazul descris, persoanele au fost reținute în mod întemeiat?

2. Dacă da, enumerați și explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale și naționale.

3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reținere, indicați ce acte normative internaționale și naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?

4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?

5. Ce poate face persoana pătimită pentru a reclama aceste încălcări?

6. Ce consecințe pot surveni pentru polițiști?

7. Cum trebuie să acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale și naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Varianta corectă de răspuns la cazul descris, prin prisma întrebărilor propuse.

1. În cazul descris, polițiștii au adus legal persoanele la comisariatul de poliție.

2. Polițistul a avut temeiuri de a aduce persoanele la poliție, din următoarele considerente:

- art. 5 § 1, lit c) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale permite, ca excepție, limitarea dreptului la libertate și siguranță, dacă persoana a fost arestată sau reținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci există motive verosimile de a bănui că a săvîrșit o infracțiune sau cînd motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrșească o infracțiune sau să fugă după săvîrșirea acesteia. În articolul menționat se face referire doar la infracțiuni. Avînd în vedere, totuși, arhitectura, particularitățile sistemului de drept național și practica judiciară europeană în domeniu, acest articol este aplicabil și în cazul aplicării măsurilor de constrîngere în legătură cu relevarea, curmarea, investigarea și examinarea cazurilor cu privire la contravenții;
- art. 13 din Legea cu privire la poliție prevede în pct.1) și 3) că poliția are dreptul să ceară cetățenilor respectarea ordinii publice și încetarea infracțiunilor, să ia măsuri de constrîngere, prevăzute de lege, față de infractori, să aducă la poliție și să rețină pînă la 3 ore, dacă o altă durată nu este stabilită, persoanele care au comis contravenții;
- statutul serviciului de patrulare și santinelă prevede o serie de atribuții ale polițiștilor antrenați în activitatea de menținere a ordinii și liniștii publice, printre care lichidarea contravențiilor și infracțiunilor. În legătură cu exercitarea acestor atribuții, statutul prevede drepturile polițiștilor de a cere persoanelor încetarea contravențiilor și de a aplica măsurile de constrîngere prevăzute de lege în cazul în care cerințele date nu sînt respectate;
- în momentul în care au intervenit polițiștii, acțiunile persoanelor din apartamentul gălăgios întruneau elementele contravenției de tulburare a liniștii publice, prevăzute în art. 172 din Codul cu privire la contravențiile administrative.

Astfel, polițiștii aveau dreptul de a efectua acțiunile legale care se impuneau în legătură cu săvîrşirea faptei contravenționale:

- ⇨ *expunerea cerinței de a înceta tulburarea liniștii publice;*
- ⇨ *verificarea actelor de identitate în legătură cu săvîrșirea unei contravenții;*
- ⇨ *întocmirea procesului-verbal cu privire la săvîrșirea contravenției;*
- ⇨ *atenționarea persoanelor vizate despre survenirea efectelor juridice nefavorabile în cazul în care nu ar fi îndeplinit cerințele legale;*
- ⇨ *aducerea la comisariatul de poliție sau reținerea persoanelor vizate, în cazul în care ar fi fost epuizate alte măsuri de influență sau existenței altor împrejurări, care ar fi putut influența examinarea oportună și justă a cazului cu privire la contravenție;*

❍ persoanele din apartamentul gălăgios au refuzat repetat să îndeplinească cererile legitime ale polițiștilor, faptă care întrunea elementele contravenției prevăzute în art. 174 din Codul cu privire la contravențiile administrative;

❍ au fost epuizate celelalte măsuri de influență, astfel încît pentru curmarea faptelor contravenționale se impunea reținerea procesual-contravențională a persoanelor vizate.

3. – 7. Întrebările 3. – 7. nu sînt comentate deoarece în cazul descris, persoanele au fost reținute în mod întemeiat.

Suport de curs pentru participanţi (1)

Reținerea procesual-contravențională: definiție

Reținerea procesual-contravențională constituie mijlocul coercitiv legal de limitare temporară a libertății persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, aplicat de către funcționarii împuterniciți prin lege, în scopul:

- stabilirii identității persoanei;
- întocmirii procesului-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției (dacă întocmirea acestui act este obligatorie);
- asigurării examinării oportune şi juste a cazurilor cu privire la contravenții;
- executării deciziilor asupra cazurilor soluționate.

Suport de curs pentru participanți (2)

Standarde normative privind aplicarea reținerii procesual-contravenționale

Reținerea procesual-contravențională este reglementată de următoarele acte normative:

- Codul cu privire la contravențiile administrative (art. 246 -249)
- Legea cu privire la poliție (art. 13, pct. 4)

Codul cu privire la contravențiile administrative

Articolul 246. *Măsurile de asigurare a procedurii în cazurile cu privire la contravențiile administrative*

(3) În cazurile prevăzute de prezentul Cod şi în scopul lichidării contravențiilor administrative, cînd s-au epuizat celelalte mijloace de influență, în scopul stabilirii identității persoanei, întocmirii procesului-verbal cu privire la contravenția administrativă, care nu poate fi întocmit la fața locului, şi dacă întocmirea procesului-verbal este obligatorie, în scopul asigurării la timp şi în mod just a examinării cazurilor şi executarea deciziilor asupra cazurilor cu privire la contravențiile administrative, se admite **reținerea administrativă** a persoanei, controlul corporal, controlul obiectelor, mijloacelor de transport şi ridicarea obiectelor, mijloacelor de transport şi a documentelor.

(4) Modul reținerii administrative, controlului corporal, controlului obiectelor, mijloacelor de transport şi a documentelor, în scopurile prevăzute de prezentul articol, se stabilesc în funcție de prezentul Cod şi de alte acte legislative.

Articolul 247. *Reținerea administrativă*

(3) Cu privire la reținerea administrativă se întocmeşte un proces-verbal, în care se arată: data şi locul întocmirii lui, funcția, numele de familie, prenumele şi numele după tată ale persoanei, care a întocmit procesul-verbal; datele referitoare la persoana reținută, timpul şi motivele reținerii. Procesul-verbal este semnat de persoana cu funcție de răspundere, care l-a întocmit, şi de persoana reținută. În cazul, cînd persoana reținută refuză să semneze procesul-verbal, în el se face mențiunea despre aceasta.

(4) La rugămintea persoanei, reținute pentru comiterea unei contravenții administrative, locul aflării ei se aduce la cunoştința rudelor ei, administrației de la locul de lucru sau de învățătură. Privitor la reținerea minorilor înştiințarea părinților lui sau a persoanelor care îi înlocuiesc, este obligatorie.

Legea cu privire la poliție

Articolul 13 (alin. (4)). *Drepturile poliției*

Poliția are dreptul:

să întocmească procese-verbale privind orice contravenții administrative, să aducă la poliție sau în alte localuri de serviciu și **să rețină pînă la trei ore**, *dacă o altă durată nu este stabilită de lege, persoanele care au săvîrșit contravenții administrative, să le supună controlului corporal, să le controleze obiectele pe care le au cu ele, să le ridice obiectele și documentele și să ia alte măsuri prevăzute de lege pentru asigurarea procedurii în cazurile privind contravențiile administrative.*

Suport de curs pentru participanţi (3)

Drepturile omului restrînse prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale şi posibilele încălcări ale acestora

Prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale este restrîns ***dreptul la libertate şi la siguranță*** a persoanei, consfințit atît în actele normative internaționale, cît şi cele naționale în domeniul protecției drepturilor omului:

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice[1] (art. 9)
- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale [2] (art. 5)
- Constituția Republicii Moldova[3] (art. 25)

Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice

Articolul 9

1. Orice individ are dreptul la libertatea şi la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decît pentru motive legale şi în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări şi va fi înştiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau reținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare şi va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie o regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurînd înfățişarea lor la şedințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură şi, dacă este cazul, pentru executarea hotărîrii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce o plîngere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntîrziat asupra legalității detențiunii sale şi să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire.

---

[1] *Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice*, adoptat la 16.12.1966, ratificat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993.

[2] *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale*, adoptată la 04.11.1950, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997, în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997.

[3] *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994, Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 1 din 12.08.1994.

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale

Articolul 5. *Dreptul la libertate şi la siguranță*

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrşit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrşească o infracțiune sau să fugă după săvîrşirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărîtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt şi într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale şi asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit.c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare şi are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Constituția Republicii Moldova

Articolul 25. *Libertatea individuală şi siguranța persoanei*

(1) Libertatea individuală şi siguranța persoanei sînt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăşi 72 de ore.

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoştință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reținerii şi învinuirea se aduc la cunoştință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

Notă: Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, precum şi Constituția Republicii Moldova reglementează în special temeiurile, condițiile şi limitele restrîngerii dreptului la libertate şi la siguranță sub aspectul procesual-penal. Acestui drept i se aduc însă restrîngeri atît prin aducerea la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, cît şi prin aplicarea reținerii procesual-contravenționale.

În cazul în care persoana suspectată de săvîrşirea contravenției este adusă la poliție, în condițiile ***existenței temeiurilor corespunzătoare şi respectării stricte a dispozițiilor legale***, restrîngerile aduse dreptului la libertate şi siguranță sînt considerate legitime.

În activitatea practică, dreptul la libertate şi siguranță poate fi încălcat, în cadrul aducerii la poliție a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției, prin:

- reținerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, în cazul în care s-a întocmit proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, iar aceasta nu mai prezintă pericol social;
- indicarea incorectă în procesul–verbal a timpului de la care începe să curgă termenul reținerii;
- nerespectarea drepturilor persoanei reținute;
- reținerea persoanei la postul/sectorul/comisariatul de poliție, după expirarea termenului stabilit de lege.

Suport de curs pentru participanţi (4)

Consecinţe pentru poliţist în cazul încălcării drepturilor omului la aplicarea reţinerii procesual-contravenţionale

În cazul încălcării drepturilor omului, prin aducerea la poliţie a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenţiei, cu încălcarea prevederilor legale, pentru poliţist pot surveni o serie de consecinţe, ca de exemplu:

- înaintarea unei plîngeri în privinţa poliţistului la Procuratură sau la subdiviziunea de poliţie ierarhic superioară de către persoana căreia i-au fost încălcate drepturile prin aducerea la poliţie cu încălcarea prevederilor legale;
- înaintarea unui denunţ în privinţa poliţistului la Procuratură sau la subdiviziunea de poliţie ierarhic superioară, de către un martor ocular la cazul dat;
- publicarea de articole în presă sau difuzarea de reportaje tv sau radio, în situaţia în care un astfel de caz ajunge în atenţia mass-media;
- iniţierea unei anchete de serviciu în privinţa poliţistului cu toate consecinţele negative pe care le comportă procesul desfăşurării investigaţiei (audiere, suspendare din funcţie etc.);
- iniţierea unei cercetări sub aspect penal în privinţa poliţistului de către Procuratură, fapt care îl pune pe poliţist într-o situaţie şi mai grea;
- aplicarea unei sancţiuni disciplinare în privinţa poliţistului (mustrare, mustrare aspră, retrogradare în funcţie, retrogradare în gradul special cu o treaptă, avertizare asupra corespunderii parţiale serviciului, concediere);
- intentarea dosarului penal în privinţa poliţistului şi tragerea la răspundere penală, în cazul în care acţiunile sale conţin elementele constitutive ale unei infracţiuni;
- compromiterea sau chiar sfîrşitul carierei profesionale a poliţistului;
- repararea de către poliţist a prejudiciului moral sau material cauzat persoanei pătimite, prin achitarea unei sume de bani, stabilite de instanţa judiciară.

Suport de curs pentru participanţi (5)

Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului la aplicarea reținerii procesual-contravenționale

Pentru a nu încălca dreptul la libertate şi siguranță la efectuarea reținerii procesual-contravenționale, polițistul va respecta următoarele cerințe:

- ! va analiza situația şi va stabili corect existența temeiurilor suficiente care îi vor permite să aplice această măsură;
- ! va respecta prevederile legislației internaționale şi naționale în procesul efectuării acestei măsuri.

Cerințele descrise sînt interdependente, iar nerespectarea uneia dintre ele va duce la înălcarea dreptului la libertate şi siguranță a persoanei.

Temeiurile pentru aplicarea reținerii procesual-contravenționale sînt reglementate în art. 246 al Codului cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova. Ele sînt următoarele:

- ❍ este săvîrşită o contravenție şi nu pot fi aplicate alte măsuri de influență pentru lichidarea contravenției;
- ❍ nu este stabilită identitatea persoanei;
- ❍ în ce priveşte săvîrşirea acestei fapte, este obligatorie întocmirea unui proces-verbal, iar acest act nu poate fi întocmit la fața locului;
- ❍ există împrejurări care pot influența examinarea oportună şi justă a cazului cu privire la contravenție şi executarea deciziei asupra cazului soluționat.

Exemplu:

Aflîndu-se în stradă sau în alt loc public, polițistul constată că o persoană înjură o altă persoană. Din punct de vedere legal, acest comportament antisocial conține elementele contravenției de huliganism nu prea grav, prevăzută în art 164 al Codului cu privire la contravențiile administrative. Conform prevederilor art. 241, alin. (1) al Codului cu privire la contravențiile administrative, referitor la cazul dat se întocmeşte proces-verbal. Totodată, nu este posibilă întocmirea acestui act la fața locului. Drept urmare, legea permite a aduce la sectorul/comisariatul de poliție persoana care a utilizat injurii, pentru a întocmi pe numele acesteia proces-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției..

În procesul efectuării reținerii procesual-contravenționale, polițistul va realiza următoarele:

- ! va documenta corect aplicarea reținerii procesual-contravenționale;
- ! va respecta termenele reținerii procesual-contravenționale;
- ! va respecta drepturile procesuale ale persoanei reținute.

Poliţistul va documenta aplicarea reţinerii procesul-contravenţionale prin întocmirea procesului-verbal. Potrivit prevederilor art. 247 al Codului cu privire la contravenţiile administrative, poliţistul va indica în conţinutul procesului-verbal, alături de alte aspecte:

- data şi locul întocmirii lui;
- funcţia, numele, prenumele şi patronimicul său;
- actele referitoare la persoana reţinută;
- timpul şi motivele reţinerii.

Poliţistul va semna procesul-verbal cu privire la reţinerea procesual-contravenţională, iar după aceasta, îi va propune persoanei reţinute să semneze acest act.

Dacă persoana reţinută va refuza să semneze procesul-verbal, poliţistul va face menţiunea respectivă în acest act procesual.

La rugămintea persoanei supuse reţinerii procesual-contravenţionale, poliţistul va informa rudele acesteia sau administraţia de la locul de lucru ori de studii referitor la locul unde se află.

În cazul în care persoana reţinută va fi un minor, poliţistul va înştiinţa în mod obligatoriu părinţii sau persoanele care îi înlocuiesc.

În procesul reţinerii procesual-contravenţionale, poliţistul va respecta termenele legale, în decursul cărora persoana poate fi privată de libertate.

Potrivit art. 249, alin. (1) din Codul cu privire la contravenţiile administrative, reţinerea procesul-contravenţională a persoanei care a săvîrşit o contravenţie, nu poate dura mai mult de 3 ore. Însă, în cazul săvîrşirii unor tipuri de contravenţii, legislaţia procesul-contravenţională prevede prelungirea termenului reţinerii pînă la examinarea cazurilor în instanţa judecătorească. Astfel, potrivit dispoziţiilor art. 249, alin. (3) al Codului cu privire la contravenţiile administrative, persoanele care:

- au săvîrşit un act de huliganism nu prea grav (art. 164 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au încălcat premeditat modul de folosire a simbolurilor naţional-statale (art. 174/2 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au atentat la ordinea publică în condiţiile stării excepţionale (art. 174/4 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- nu execută din rea-voinţă dispoziţiile sau cererile legitime ale funcţionarului de poliţie (art. 174 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au opus rezistenţă funcţionarului de poliţie (art. 174/5 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au ultragiat un funcţionar de poliţie (art. 174/6 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);
- au adresat un apel fals poliţiei (art. 174/8 din Codul cu privire la contravenţiile administrative);

- au încălcat ordinea de organizare şi de desfăşurare a adunărilor, mitingurilor, procesiunilor de stradă şi manifestațiilor (art. 174/1 din Codul cu privire la contravențiile administrative);
- vînd în locuri interzise mărfuri (produse), cu termenul de vînzare expirat, de proastă calitate, fără certificat ori fără semnul conformității (art. 152 alin. (2), art. 152/3 din Codul cu privire la contravențiile administrative);
- au încălcat regulile operațiunilor valutare (art. 159 din Codul cu privire la contravențiile administrative) – pot fi reținute pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească respectivă, şeful (adjunctul şefului) organului de poliție sau de către alte persoane cu funcții de răspundere care au asemenea împuterniciri.

Polițistul va calcula termenul reținerii procesual-contravenționale potrivit dispozițiilor art. 249, alin. (5) din Codul cu privire la contravențiile administrative, care prevede că „termenul reținerii administrative se calculează din momentul aducerii contravenientului pentru întocmirea procesului-verbal, iar a persoanei, aflate în stare de ebrietate - din momentul trezirii ei din stare de beție".

Notă: În cazul săvîrşirii actelor contravenționale descrise în art. 249 din Codul cu privire la contravențiile administrative, legea permite reținerea persoanelor suspectate de săvîrşirea unor astfel de fapte, pînă la examinarea cazului de către organul competent.

În textul art. 249, alin. (3) din Codul cu privire la contravențiile administrative nu este stipulată însă limita termenului maxim, pînă la care poate fi reținută persoana. O atare formulă de reglementare juridică a termenului reținerii procesual-contravenționale este imperfectă şi nu corespunde exigențelor justiției şi garanțiilor constituționale într-un stat de drept.

Pentru a depăşi lacuna respectivă, polițistul va recurge la aplicarea principiilor sistemului de drept democratic, care oferă următoarea soluție: *deoarece Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova este o lege organică, el este subordonat Constituției, ceea ce înseamnă că dispozițiile legii contravenționale trebuie să fie conforme prevederilor legii fundamentale (Constituției).* Dat fiind faptul că în situația respectivă, Codul cu privire la contravențiile administrative nu reglementează clar problema termenului maxim al reținerii procesual-contravenționale, se va face trimitere la reglementările constituționale.

Potrivit art. 25, alineatul (3) din Constituția Republicii Moldova, ***reținerea nu poate depăşi 72 de ore.*** Deoarece, în legea fundamentală este stipulat termenul ***reținere,*** înseamnă că dispoziția art. 25, alineatul (3) are forța juridică atît în cazul aplicării reținerii procesual-penale, cît şi reținerii procesual-contravenționale.

În timpul reținerii procesual-contravenționale, polițistul va respecta drepturile persoanei reținute:

- **!** a nu semna procesul-verbal cu privire la reținerea procesual-contravențională, în cazul în care, consideră că temeiurile şi motivele invocate de polițist în acest act, nu corespund realității;

- a lua cunoştinţă de conţinutul procesului-verbal cu privire la reţinerea procesual-contravenţională;
- a solicita ca să fie aduse la cunoştinţă rudelor, administraţiei de la locul de muncă sau de studii, despre locul aflării sale.

Notă: Deşi în art. 247 din Codul cu privire la contravenţiile administrative nu este stipulat dreptul persoanei reţinute de a lua cunoştinţă de conţinutul procesului-verbal cu privire la reţinerea procesual-contravenţională, totuşi, în temeiul art. 25, pct. 5 din Constituţia Republicii Moldova, care prevede că „celui reţinut sau arestat i se aduc la cunoştinţă îndată motivele reţinerii sau arestării", persoanei reţinute trebuie să i se ofere dreptul de a lua cunoştinţă de conţinutul procesului-verbal.

Suport de curs pentru participanţi (6)

Studiu de caz

Cazul nr.1: „**Conflictul**”

Aproximativ la ora 20^{30}, trei tineri consumau bere în barul „Călătorul” din mun. Chişinău. La un moment dat, unul dintre tineri s-a îndreptat spre vitrină, lovindu-se din neatenție de o masă pe care erau sticle goale. Ca urmare a impactului, sticlele au căzut şi s-au spart. Imediat, au intervenit gardienii barului, care i-au cerut tînărului despăgubiri pentru paguba produsă. Tinerii au intrat în polemică cu gardienii. Situația devenea tot mai tensionată (au început să fie folosite cuvinte vulgare, înjurături). În acest timp, cineva a chemat inspectorul de sector, al cărui birou se afla în apropierea barului. La fața locului, poliţistul a solicitat explicații de la persoanele implicate în conflict. Fiecare parte a conflictului a dat explicații în favoarea sa.

După o zi de la acest conflict, doi dintre tineri au fost chemați la sectorul de poliție. Inspectorul de sector le-a cerut explicații cu referire la cazul cercetat. Tinerii au reproşat diplomatic poliţistului că nu examinează obiectiv acest caz şi că este de partea gardienilor de la bar.

După ce au dat explicații, poliţistul a anunțat tinerii că probele acumulate cu privire la cazul cercetat, confirmă vinovăția lor în săvîrşirea contravenției de huliganism nu prea grav, prevăzută în art. 164 al Codului cu privire la contravențiile administrative, pentru comiterea căreia legea prevede reținerea persoanei pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească.

După ce a invocat argumentele legale, poliţistul a anunțat tinerii că sînt supuşi reținerii procesual-contravenționale şi le-a oferit posibilitatea să anunțe rudele despre locul aflării lor.

Întrebări:

1. În cazul descris, persoanele au fost reținute în mod întemeiat?
2. Dacă da, care au fost aceste temeiuri (folosiți-vă de prevederile actelor normative internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului pe care le-ați primit).
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reținere, indicați ce prevederi ale acestor acte au fost încălcate
4. Ce drepturi ale omului au fost încălcate?
5. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
6. Ce acțiuni trebuie să întreprindă persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
7. Ce consecințe pot surveni pentru poliţist?
8. Care sînt acțiunile legale într-o astfel de situație?

Suport de curs pentru participanţi (7)

Studiu de caz

Cazul nr.2: **„Furtul mărunt”**

Inspectorul de sector, căpitan de poliție Brodescu, l-a reținut pe cetățeanul Guzun pentru săvîrşirea unui furt în proporții mici. Deoarece cetățeanul Guzun a săvîrşit furtul în satul Comăneşti, însă era domiciliat într-o localitate din alt raion, polițistul a adus persoana suspectată la comisariatul raional de poliție la ora 20^{00}, transmițîndu-i ofițerului de serviciu actele întocmite (procesul-verbal cu privire la săvîrşirea contravenției, explicațiile luate) şi raportul privind necesitatea reținerii lui Guzun pînă la examinarea cazului.

La ora 23^{00}, ofițerul de serviciu l-a eliberat pe cetățeanul Guzun, motivînd acțiunile sale prin faptul că, potrivit art. 249 din Codul cu privire la contravențiile administrative, termenul reținerii procesual-contravenționale a persoanei suspectate de săvîrşirea contravenției de furt nu poate depăşi 3 ore.

Întrebări:

1. În cazul descris, persoana a fost reținută în mod întemeiat?
2. Dacă da, enumerați şi explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale şi naționale.
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reținere, indicați ce acte normative internaționale şi naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?
4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce pot face persoanele pătimite pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru polițişti?
7. Cum trebuie să se acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Suport de curs pentru participanți (8)

Studiu de caz

Cazul nr.3: **Cheful cu „gălăgie”**

Era duminică seara, aproximativ orele 23^{00}. Ca de obicei, la această oră, cetățeanul Miron obișnuia să se culce. În această seară, însă, locatarii din apartamentul vecin au organizat un chef, însoțit de muzică şi veselie. Inițial, Miron s-a dus la vecini şi i-a rugat să păstreze liniștea, deoarece era tîrziu şi el nu se putea odihni. În replică, vecinii i-au spus că ei fac ce vor în apartamentul lor, iar dacă lui Miron ceva nu-i convine, să-şi cumpere o casă.

Avînd în vedere că era trecut deja de miezul nopții, iar vecinii nu se potoleau, Miron a chemat echipa de poliție.

Polițiștii au venit la fața locului şi au încercat să soluționeze problema. În apartamentul zgomotos se aflau mai multe persoane. Polițiștii i-au avertizat pe chefuitori să nu încalce liniștea vecinilor, pentru că în caz contrar vor fi sancționați conform legii.

După plecarea polițiștilor, petrecăreții nu s-au potolit, ci au continuat cheful cu muzică şi veselie, aşa încît dl. Miron nu putea adormi. S-a făcut ora 3^{00} şi Miron a chemat din nou poliția.

De data aceasta, polițiștii au recurs la măsuri mai severe. Au cerut petrecăreților să reducă volumul muzicii şi să prezinte fiecare actele de identitate. Proprietarii apartamentului au fost indignați de acțiunile polițiștilor, invocînd că aceştia nu dreptul să atenteze la inviolabilitatea domiciliului, pentru că în casa lor ei pot să facă ce doresc. Polițiștii le-au solicitat repetat să prezinte actele de identitate, însă respectivii au refuzat, avertizîndu-i pe polițişti că-i vor reclama la organele competente, pentru încălcarea drepturilor.

Deoarece petrecăreții au refuzat categoric să îndeplinească cerințele impuse, polițiștii au adus forțat persoanele respective la comisariatul de poliție, unde le-au fost întocmite proces-verbale privind săvîrşirea contravenției de tulburare a liniştii publice, prevăzute de art. 172 din Codul cu privire la contravențiile administrative şi reținuți pînă la examinarea cazului de către instanța judecătorească.

Întrebări:

1. În cazul descris, persoanele au fost reținute în mod întemeiat?
2. Dacă da, enumerați şi explicați aceste temeiuri prin prisma prevederilor legislației internaționale şi naționale
3. Dacă nu au existat temeiuri pentru reținere, indicați ce acte normative internaționale şi naționale (articole concrete din aceste acte) au fost încălcate, inclusiv ce drepturi ale omului?

4. Prin ce se manifestă aceste încălcări?
5. Ce poate face persoana pătimită pentru a reclama aceste încălcări?
6. Ce consecințe pot surveni pentru polițiști?
7. Cum trebuie să se acționeze într-o astfel de situație, ținînd cont de prevederile legislației internaționale şi naționale în domeniul protecției drepturilor omului?

Sesiunea-model nr. 4

Respectarea Drepturilor Omului la aplicarea forței fizice de către polițiști

Sesiune-model nr. 4

Tema: Respectarea drepturilor omului la aplicarea forței fizice de către polițiști

Scop: Dezvoltarea capacităților polițiștilor de respectare a drepturilor omului la aplicarea forței fizice.

Obiective: La finalul acestei sesiuni, participanții vor putea să:

- cunoască prevederile legislației naționale și internaționale privind aplicarea forței fizice în activitatea poliției;
- identifice și analizeze cazurile de restrîngere și încălcare a drepturilor omului la aplicarea forței fizice de către polițiști;
- conștientizeze imperativitatea respectării drepturilor omului la aplicarea forței fizice.

Participanți: Polițiști din cadrul ***

Nr. participanților: *** persoane.

Locul desfășurării activității: biroul ***.

Data: ***, **ora** ***.

Scenariul sesiunii

1. Etapa focalizării *(15 min.)*

- Începeți activitatea cu un succint cuvînt introductiv pentru a crea o atmosferă favorabilă instruirii. În acest scop, transmiteți participanților următorul mesaj (2 min.):
- *„Stimați colegi, astăzi continuăm ciclul de sesiuni cu un nou subiect care este necesar instruirii polițiștilor în vederea realizării atribuțiilor ce le revin prin lege. Sesiunea urmărește drept scop „înarmarea" Dvs., în sensul bun și figurat al cuvîntului, cu cunoștințe, abilități și atitudini de respectare a drepturilor omului în situații neobișnuite din activitatea profesională cum este cea de aplicare a forței fizice. Pentru a asigura atingerea acestui scop, este important ca fiecare dintre Dvs. să participe activ la activitățile sesiunii cu cunoștințele și experiența acumulată în domeniu pe durata serviciului polițienesc".*
- Anunțați subiectul şi obiectivele sesiunii. Oferiți explicații succinte pentru fiecare obiectiv prezentat. Prezentarea este însoțită de posterul pe care sînt scrise din timp subiectul și obiectivele sesiunii (3 min.).
- Folosiți Brainstorming-ul pentru a face o listă a cauzelor aplicării ilegale a forței fizice. Respectiv notați pe tablă/flipchart întrebarea: „De ce polițiștii încalcă drepturile omului la aplicarea forței fizice?". Prin exercițiul dat veți elabora o listă de cauze ale încălcării drepturilor omului pe care o veți analiza după 2 criterii: cauze care depind direct de polițiști și cauze care nu țin de aceștia (10 min.).

2. Etapa de bază *(60. min.)*

- Faceți o Prezentare cu privire la „Standarde internaționale şi naționale privind aplicarea forței fizice de către polițiști" (5 min.).
- Informați participanții asupra paşilor care vor fi realizați în cadrul etapei de bază.
  - ⇨ *lectura individuală a materialului pus la dispoziție;*
  - ⇨ *discuții în cadrul grupului asupra aspectelor dificile ale materialului pus la dispoziție;*
  - ⇨ *realizarea jocului de rol.*
- Distribuiți participanților materialul „Standarde internaționale şi naționale privind aplicarea forței fizice de către polițiști".
- Solicitați participanților să citească individual apoi să discute în grupuri materialul distribuit. Spuneți participanților că vor reveni la materialul dat la următoarea etapă, în cadrul „Jocului de rol" (10 min.).
- Explicați participanților că vor realiza un studiu referitor la respectarea drepturilor omului la aplicarea forței fizice prin Jocul de rol „Incidentul din Valea Morilor". Respectiv veți explica care sînt regulile şi cum va derula acțiunea conform metodei date (5 min.).

- Oferiți posibilitatea ca 5 participanți să extragă fișa de rol şi să se pregătească pentru interpretarea rolului, conducîndu-se după instrucțiunile pentru fiecare rol. Explicați participanților că, deşi situația este simulată, ea trebuie jucată cît mai real, respectînd descrierile şi instrucțiunile fiecărui rol. În cadrul pregătirilor, participanții vor folosi materialul citit „Standardele internaționale şi naționale privind aplicarea forței fizice de către polițiști" (10 min.).
- Acordați timp pentru simulare. Participanții ocupă locurile în sală conform scenariului din jocul de rol. Pentru început, fiecare se va prezenta pentru ca ceilalți să ştie cine şi ce rol are (10 min.):
  - ⇨ *Plutonierul major de poliție Ursu*
  - ⇨ *Sergentul de poliție Triboi*
  - ⇨ *Tînărul Vasilache*
  - ⇨ *Tînărul Gruia*
  - ⇨ *Tînărul Petrache*
- Ghidați derularea simulării, indicînd cine şi cînd trebuie să intervină, conducîndu-vă după instrucțiunile fiecărui rol. Cereți „spectatorilor" – participanților care nu au de jucat un rol – să urmărească desfăşurarea evenimentelor şi să-şi facă notițe pentru a răspunde la următoarele întrebări:
  - ⇨ *Cum apreciați din punct de vedere al standardelor internaționale şi naționale acțiunile polițiştilor în situația prezentată?*
  - ⇨ *Au fost încălcate anumite standarde internaționale şi naționale la aplicarea forței fizice de către polițiști? Care anume?*
  - ⇨ *Au fost încălcate drepturile persoanei în cazul descris? Dacă da, ce drepturi?*
  - ⇨ *Ce consecințe pot surveni pentru polițiști la aplicarea ilegală a forței fizice?*
  - ⇨ *Cum ați fi procedat Dvs. fiind în rolul polițiştilor din situația prezentată?*
- Oferiți timp pentru comentariile participanților în baza notițelor făcute. Solicitați participanților ca toate comentariile să fie concrete şi succinte. Puneți capăt oricărei tendințe de a ieşi din limitele subiectului sesiunii (20 min.).

3. Etapa concluziilor *(15 min.)*

- Realizați o „Discuție ghidată" pentru a face o analiză a Jocului de rol. Cu ajutorul întrebărilor de mai jos, ajutați participanții să traseze concluziile acestei activități de instruire:
  - ⇨ *Cum v-ați simțit? De ce?*
  - ⇨ *În realitate sînt posibile cazuri similare celor abordate în jocul de rol?*
  - ⇨ *Ce trebuie să cunoaştem pentru a evita încălcări ale normelor legale privind aplicarea forței fizice?*
  - ⇨ *Ce credeți că este cel mai important/util din cele realizate în această sesiune?*

Suport pentru formator

Respectarea drepturilor omului la aplicarea forței fizice de către polițiști

I. Noțiuni, definiții

În viața de toate zilele folosim forța fizică urmărind diverse scopuri: de a schimba locul unui obiect, de a demonstra o anumită atitudine față de o persoană prin strîngerea puternică a mîinii, de a dezechilibra o persoană prin îmbrîncire, de a forța ușa blocată de la apartament etc. Situațiile în care folosim forța fizică diferă de la caz la caz.

Ce este forța fizică a unei persoane?

Forța fizică a unei persoane este capacitatea acesteia (posibilitatea, însușirea) de a determina prin influență fizică o altă persoană la anumite acțiuni sau inacțiuni (ex.: a îmbrînci, a imobiliza etc.) sau de a determina prin influență fizică anumite stări ale obiectelor cu care vine în contact (ex.: a schimba forma, a pune în mişcare etc.).

Folosirea forței fizice nu este întîlnită numai în viața cotidiană, ci şi în cea profesională.

În activitatea profesională, aplicarea forței fizice de către polițiști este considerată o măsură de natură specială, permisă doar în situații extreme. Cu toate acestea, sînt des întîlnite cazurile de aplicare a forței fizice de către polițiști.

De ce aplicarea forței fizice este o măsură specială şi extremă?

În primul rînd, pentru că forța fizică este aplicată în anumite scopuri, situații şi/sau cazuri concrete prevăzute de actele normative referitoare la activitatea polițienească.

În al doilea rînd, pentru că la aplicarea forței fizice este absolut necesară respectarea anumitor limite şi condiții legale.

În al treilea rînd, pentru că forța fizică este aplicată în cazul în care metodele nonviolente prevăzute de actele normative din domeniu nu asigură îndeplinirea sarcinilor polițieneşti.

Exemple de situații privind aplicarea forței fizice de către polițiști:

- persoană suspectată de săvîrşirea unei contravenții, faptă, care conform prevederilor legale, urmează să fie documentată la sectorul de poliție refuză să îndeplinească cerințele legale ale inspectorului de sector şi opune rezistență în timpul aducerii la poliție;
- un recidivist, anunțat în urmărire generală, este reținut în stradă de către polițiștii din Regimentul de patrulare şi santinelă prin aplicarea procedeelor speciale de reținere etc.

Conform art.14 al Legii cu privire la poliție, limitele de aplicare a forței fizice sînt:

1. Se interzice aplicarea forței fizice în cazul cînd aplicarea ei generează un pericol pentru alte persoane.
2. Depășirea de către colaboratorii poliției a atribuțiilor lor în ceea ce privește aplicarea forței fizice atrage după sine răspunderea prevăzută de lege.

Conform art. 15 al *Legii cu privire la poliție,* polițistul este în drept să aplice forța fizică, inclusiv procedeele speciale de luptă în scopul:

- curmării infracțiunilor;
- înfrîngerii rezistenței opuse cerințelor legale, dacă metodele non-violente nu asigură îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

Aplicarea forței fizice trebuie delimitată de alte fapte cum ar fi tortura, tratamentul degradant, după scopul pe care îl urmărește aceasta. Astfel, în cazul în care polițiștii provoacă unei persoane prin aplicarea forței, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, în special cu scopul de a obține de la această persoană sau o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau a face presiuni asupra unei terțe persoane, sau pentru alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi ea, acțiunile acestora pot fi calificate drept *tortură*.

În cazul în care aplicarea forței fizice a urmărit scopul de a umili sau a leza onoarea, demnitatea persoanei şi, ca rezultat, a fost afectată negativ personalitatea, asemenea fapte pot fi calificate drept *tratament degradant*.

II. Standarde normative

Actele normative internaționale şi naționale ce reglementează aplicarea forței fizice de către polițiști sînt:

- *Codul de comportare al persoanelor oficiale în menținerea ordinii de drept*, Asambleea ONU, 1979.
- *Principiile fundamentale de aplicare a forței şi armei de foc*, O.N.U., 1990.
- *Codul de conduită al polițiștilor,* adoptat prin Rezoluția ONU. nr.36/164 din 17 decembrie 1979.
- *Declarația cu privire la poliție,* adoptată prin Rezoluția 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.
- *Legea cu privire la poliție,* nr. 416-XII din 18.12.1990, *Statutul Serviciului de patrulare şi santinelă*, aprobat prin ordinul M.A.I. nr.157 din 26 iulie 1994.

Organizația Națiunilor Unite recomandă statelor lumii un ansamblu de principii fundamentale cu referință la aplicarea de către polițiști a forței (forța fizică, mijloacele spe-

ciale şi arma de foc) pentru a se lua în considerare la elaborarea cadrului național în domeniu.

Principiile fundamentale de aplicare a forței recomandate de ONU sînt:

- caracterul legal;
- necesitatea aplicării;
- proporționalitatea aplicării.

În vederea asigurării aplicării corecte a principiilor menționate au fost elaborate şi un şir de *Reguli de bază privind aplicarea forței de către polițişti:*

- procedeele non-violente au prioritate în aplicarea de către poliție;
- mai întîi, polițistul încearcă soluționarea situației create fără a recurge la aplicarea forței, încercînd, spre exemplu, aplicarea metodelor de convingere pe cale verbală. În cazul dat este posibilă evitarea folosirii inutile a forței. Cu cît este asimilată mai multă informație cu privire la situația creată şi despre suspect, cu atît mai uşor poate fi stabilită calea eficientă de abordare şi cu atît mai mic va fi riscul unei aplicări excesive sau inutile a forței;
- forța va fi aplicată doar în cazuri de maximă necesitate;
- doar în cazul cînd este imposibilă soluționarea situației create pe căi paşnice, colaboratorul de poliție este în drept, după stabilirea necesității, să recurgă la metode de presiune;
- forța poate fi aplicată doar în scopuri legale;
- nu există excepții sau scuze pentru aplicarea ilegală a forței;
- fiecare polițist poartă răspundere personală de forța aplicată de către el, chiar dacă a făcut-o la ordinul superiorului său;
- aplicarea forței trebuie întotdeauna să fie proporțională cu scopurile legale;
- aplicarea forței trebuie să fie în echilibru şi, de asemenea, să fie proporțională cu acel scopul în care a fost aplicată;
- în timpul aplicării forței se impune a da dovadă de autocontrol;
- în funcție de situația creată, polițistul va decide ce tip de forță va fi cel mai moderat şi mai eficient pentru soluționarea situației create;
- este necesară reducerea la minim a posibilității de a provoca vătămări sau răniri;
- trebuie să fie accesibile diverse mijloace de aplicare a forței;
- polițistul trebuie să aibă la dispoziție diverse mijloace pentru a acționa în situații periculoase. Este vorba de bîtă, substanțe lacrimogene, arme de foc manuale (pistoale sau revolvere) etc.;

- toți polițiștii trebuie să urmeze cursuri de instruire privind:
  - utilizarea diverselor mijloace de aplicare diferențiată a forței;
  - aplicarea diverselor mijloace de forță cum ar fi căile de autoapărare, utilizarea bîtei şi a armelor de foc manuale;
  - aplicarea metodelor non-violente;
  - metodele de convingere pe cale verbală,
  - evaluarea situației create şi a căilor de apropiere de infractor.

Potrivit reglementărilor juridice din *Declarația cu privire la poliție* (*1979*), *Codul de conduită a polițiștilor* (*1979*):

- Polițiștii pot folosi forța numai cînd aceasta este strict necesară şi în măsura în care se impune pentru îndeplinirea datoriei.
- În exercițiul funcțiunii sale, funcționarul de poliție trebuie să acționeze cu toată hotărîrea necesară fără a recurge la forță, cu atît mai mult dacă acest lucru nu este rezonabil pentru a îndeplini o sarcină cerută sau autorizată prin lege.
- Să nu se folosească forța decît atunci cînd este strict necesar şi cu un grad minim impus de împrejurări.
- Utilizarea forței letale (care provoacă moartea) poate avea loc numai cînd este strict necesar, în funcție de următoarele circumstanțe: pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale, pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute, pentru a reprima, conform legii, o revoltă sau o insurecție; este strict proporțională cu situația şi în conformitate cu legea şi principiile de activitate a poliției.
- La adoptarea deciziei referitor la proporționalitatea utilizării forței trebuie să se țină cont şi de următorii factori: natura scopului urmărit de operațiunea de poliție, pericolele pentru viață sau pentru sănătate, gradul de risc letal al folosirii forței.
- Forța letală nu trebuie aplicată decît dacă este inevitabilă în scopul protejării propriei vieți sau vieții altora;
- Să se evite aplicarea forței în timpul mitingurilor nelegale, dar non-violente.

Potrivit art.14 al Legii cu privire la poliție a Republicii Moldova, forța fizică este aplicată de către polițişti cu respectarea următoarelor *condiții*:

1. Aplicarea forței trebuie să fie precedată de un avertisment privind intenția recurgerii la ea cu acordarea unui timp suficient pentru reacția de răspuns, cu excepția cazurilor în care tergiversarea aplicării forței fizice generează un pericol direct pentru viața şi sănătatea cetățenilor şi a colaboratorului de poliție, poate conduce la alte urmări grave.
2. În toate cazurile cînd aplicarea forței nu poate fi evitată, colaboratorii poliției sînt datori să se străduiască să aducă o daună cît mai mică sănătății, onoarei,

demnității şi bunurilor cetățenilor, de asemenea să asigure acordarea asistenței medicale victimelor.

3. În cazul rănirii sau decedării cetățenilor ca urmare a aplicării forței fizice colaboratorul poliției este dator să comunice despre aceasta şefului său direct, pentru ca acesta să informeze procurorul.

Respectarea regulilor prevăzute în actele normative internaționale şi naționale privind aplicarea forței fizice de către polițişti constituie o condiție importantă de respectare, în acelaşi timp, a drepturilor şi libertăților omului.

III. Posibile încălcări ale drepturilor omului

În situațiile din activitatea profesională polițiştii aplică forța fizică sub diverse forme, spre exemplu: înfrîngerea rezistenței fizice a infractorului prin procedee speciale de luptă în momentul reținerii, constrîngerea persoanei suspectate de comiterea contravenției de a se urca în automobilul poliției prin controlul brațelor, imobilizarea persoanei în timpul desfăşurării dezordinilor în masă, înfrîngerea rezistenții persoanei pentru care este emis mandat de aducere forțată etc.

Ținînd cont de circumstanțele menționate mai sus, există cazuri cînd polițiştii încalcă *dreptul la viață şi la integritatea fizică şi psihică, dreptul la libertatea de întrunire, dreptul la libera circulație.*

Exemplu cu privire la încălcarea Dreptului la integritatea fizică:

„Persoana X, care a fost reținută de polițiştii din Regimentul de patrulare şi santinelă pentru comiterea faptei de huliganism grav, în timpul urcării în maşina poliției se opunea cu brațele, fapt ce l-a determinat pe polițistul Z. să-i aplice cîteva lovituri de braț pe spate, îmbrîncindu-l ulterior în automobil".

Comentariu:

În cazul descris există un temei juridic de reținere procesual-penală a persoanei pentru comiterea faptei de huliganism grav, faptă prevăzută de Codul penal art. 287, faptă ce trebuie documentată conform legii. Opunerea rezistenței cu brațele este un temei legal de aplicare a forței fizice din partea polițistului, însă acțiunile de răspuns ale acestuia (lovire, îmbrîncire) la rezistența persoanei nu corespund conținutului art. 15 al Legii cu privire la poliție care prevede că forța fizică, inclusiv procedeele speciale de luptă se aplică în scopul înfrîngerii rezistenței opuse cerințelor legale, dacă metodele non-violente nu asigură îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

Drepturile omului sînt garantate şi ocrotite prin o serie de acte normative atît la nivel internațional, cît şi național.

„Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate şi la securitatea sa" (art.3 al Declarației universale a drepturilor omului).

„Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege” (art.2 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale).

Constituția Republicii Moldova garantează fiecărui om drepturile şi libertățile sale fundamentale (cap.2).

În activitatea sa, poliția constituie un garant al apărării drepturilor şi libertăților cetățenilor şi nu poate interveni în drepturile şi libertățile cetățenilor decît în cazurile în care nu-şi poate exercita drepturile şi atribuțiile (Legea cu privire la poliție, art. 4).

Exemplu cu privire la încălcarea Dreptului la integritatea psihică

„La reținerea în flagrant a unui grup de persoane care sustrăgeau bunuri de la un depozit, polițistul Z. i-a aplicat o lovitură de braț în regiunea capului uneia dintre persoanele reținute care l-a înjurat în momentul reținerii. Ulterior, persoana reținută a depus o plîngere la procuratura de sector pe motiv că i-au fost provocate tulburări psihice grave”.

Comentariu:

În cazul descris, aplicarea forței fizice sub formă de lovitură de braț în regiunea capului pentru expresii vulgare utilizate de persoana reținută, încalcă principiul caracterului legal, adică forța fizică nu este aplicată în scopurile prevăzute de art. 15 al Legii cu privire la poliție. De asemenea, a fost încălcat şi principiul proporționalității, principiul necesității la aplicarea forței fizice, dat fiind faptul că reacția persoanei prin injurii nu constituie un pericol pentru viața, sănătatea polițistului. Pentru expresiile respective, persoana în cauză poate suporta răspundere contravențională.

Experiența din țara noastră ne demonstrează că există un şir de factori de natură obiectivă şi subiectivă, care contribuie la încălcarea drepturilor omului :

- Sistemul defectuos existent de evaluare a activității poliției după indicatorii cantitativi, care stimulează goana polițiştilor după respectivii indicatori.
- Mecanisme ineficiente de supraveghere şi monitorizare a activității poliției din partea instituțiilor publice abilitate, cît şi din partea societății civile.
- Cultura relativ redusă în domeniul respectării drepturilor omului a polițiştilor, precum şi nihilismul juridic al populației.
- Pregătirea profesională insuficientă a polițiştilor şi lipsa unui sistem eficace de instruire şi perfecționare.
- Afectarea polițiştilor de fenomenul violenței din societate.
- Pregătirea fizică slabă a polițiştilor în ce priveşte aplicarea procedeelor de luptă, de reținere etc.
- Dotarea tehnică insuficientă a poliției.

Încălcarea drepturilor omului din partea polițiştilor la aplicarea forței fizice comportă consecințe ce diferă de la caz la caz: decesul persoanei, provocarea leziunilor corporale de diferită gravitate, provocarea de tulburări psihice, deteriorarea bunurilor personale etc.

IV. Consecinţele încălcării drepturilor omului

Aplicarea forţei fizice este o prerogativă care aparţine tuturor poliţiştilor indiferent de grad, funcţie, subdiviziune etc. Acest drept este însoţit, însă, şi de obligaţiunea de serviciu: de a aplica forţa fizică numai în situaţiile şi în limitele prevăzute de lege.

În situaţia în care poliţiştii nu au aplicat forţa fizică conform legii, atunci cînd era necesar, sau au aplicat-o ilegal, acest lucru fiind urmat de consecinţe negative pentru cetăţeni, societate sau stat, ei pot fi traşi la răspundere juridică corespunzătoare cazului şi consecinţelor.

- Potrivit prevederilor art. 27 al Legii cu privire la poliţie, pentru activităţi nelegale colaboratorul poliţiei poartă răspundere în conformitate cu legislaţia (răspundere materială şi penală) şi cu statutul disciplinar al organelor afacerilor interne (răspunderea disciplinară) aprobat de Guvern.
- Sancţiunile disciplinare aplicate poliţiştilor pentru aplicarea ilegală a forţei fizice sînt următoarele: avertisment, mustrare, mustrare aspră, retrogradare în gradul special cu o treaptă, avertizarea asupra corespunderii parţiale cu serviciul în funcţie şi concedierea.
- Conform art. 27 al Legii cu privire la poliţie în cazul încălcării de către colaboratorii poliţiei a drepturilor, libertăţilor şi a intereselor legitime ale cetăţenilor, poliţia este obligată să ia măsuri pentru restabilirea lor şi pentru repararea daunei materiale.
- Persoanele care, ca urmare a încălcării drepturilor, au suferit o daună materială sau morală pot pretinde pe cale civilă repararea daunelor respective.
- Colaboratorul de poliţie nu poartă răspundere pentru dauna materială şi fizică cauzată infractorului în legătură cu nesubordonarea sau opunerea de rezistenţă a acestuia în timpul reţinerii.
- Încălcările dreptului la viaţă, la integritate fizică şi psihică pot avea consecinţe dintre cele mai grave pentru poliţişti, ca rezultat al provocării unor daune deosebite drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice.
- Pentru aplicarea forţei fizice, care a avut drept rezultat provocarea de daune deosebite intereselor sociale sau drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice, poliţiştii sînt traşi la răspundere penală. Astfel, poliţiştii pot deveni subiecţi ai infracţiunilor de omor săvîrşit în stare de afect (art.146 Cod Penal (CP), lipsirea de viaţă din imprudenţă (art.149 CP), vătămarea gravă, medie ori uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii (art.151-153 CP), maltratarea intenţionată sau alte acte de violenţă (art.154 CP), excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu (art.328 CP), violarea dreptului la libertatea întrunirilor (184 CP).
- Sancţiunile penale care pot fi aplicate poliţiştilor în cazul săvîrşirii de infracţiuni la aplicarea forţei fizice: amenda penală, închisoare şi muncă neremunerată în folosul comunităţii.
- La rîndul lor, consecinţele de ordin juridic, declanşează alte consecinţe de ordin social, familial şi chiar de ordin personal: pierderea locului de muncă, pierderea

sursei de venit, tensionarea relațiilor cu cei din jur, deteriorarea relațiilor cu colegii de serviciu, crize de ordin psihologic etc.

- La dorința persoanei ale cărei drepturi, libertăți şi interese legitime au fost încălcate, poliția îşi cere scuze personal sau în public.

V. Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului

Recomandări pentru conducătorii subdiviziunilor de poliție privind aplicarea forței fizice:

- de a organiza regulat cursuri de instruire cu subordonații cu următoarea tematică: acordarea primului ajutor medical, folosirea metodelor de autoapărare, folosirea tacticelor şi metodelor non-violente: de convingere pe cale verbală, de negociere, de soluționare a conflictelor, de comportare în locuri aglomerate, de apropiere de contravenient sau infractor şi altele;
- de a organiza cursuri de instruire cu subordonații cu tematica privind respectarea drepturilor omului la aplicarea forței fizice;
- de a organiza acordarea consultanței tuturor subordonaților pentru a-i ajuta să depăşească situațiile de stres ca urmare a aplicării forței fizice;
- de a elabora şi implementa ordine clare şi întotdeauna realizabile cu privire la folosirea forței fizice în diverse situații din activitatea polițienească;
- de a planifica şi a ține sub control efectuarea operațiunilor polițieneşti, urmărindu-se evitarea la minim a situațiilor de aplicare a forței fizice din partea subordonaților care vor participa;
- de a evalua fiecare caz de încălcare de către subordonați a drepturilor omului la aplicarea forței fizice şi a lua măsurile de rigoare în vederea neadmiterii acestora în viitor;
- de a organiza evaluarea periodică a activității personalului din subordine în scopul verificării stării lor fizice şi psihice, a capacității lor de a lua decizii cu privire la necesitatea şi proporționalitatea aplicării forței fizice în activitatea profesională;
- de a informa procurorul despre cazurile în care au fost rănite sau au decedat cetățeni ca urmare a aplicării forței fizice.

Recomandări pentru polițişti la aplicarea forței fizice

- de a frecventa cursuri de instruire privind acordarea primului ajutor medical, folosirea metodelor de autoapărare, folosirea tacticilor şi metodelor non-violente: de convingere pe cale verbală, de negociere, de soluționare a conflictelor, de comportare în locuri aglomerate, de apropiere de contravenient sau infractor şi altele;

- de a frecventa cursuri de instruire în materie de respectare a drepturilor omului la aplicarea forței fizice în vederea ridicării nivelului profesional;
- de a acumula mai multă informație despre situația creată şi despre suspect pentru a stabili calea cea mai eficientă de abordare şi cu riscuri minime de aplicare excesivă şi inutilă a forței fizice;
- de a acorda prioritate aplicării procedeelor non-violente, fără a recurge la aplicarea forței fizice: spre exemplu, aplicarea metodelor de convingere verbală;
- de a evalua corect situațiile create în care este necesară aplicarea forței fizice;
- de a aplica forța fizică doar în situații în care depăşirea acestora prin metode paşnice este imposibilă;
- de a aplica forța fizică doar în scopuri legale, de maximă necesitate şi proporțională scopurilor legale;
- de a da dovadă de autocontrol în timpul aplicării forței fizice;
- de a reduce la minimum, pe cît posibil, provocarea de daune sănătății, onoarei, demnității, bunurilor cetățenilor, provocarea de vătămări sau răniri acestora;
- de a renunța la aplicarea forței fizice în cazul în care generează un pericol pentru alte persoane;
- de a acorda primul ajutor medical în cazul în care anumite persoane au avut de suferit de pe urma aplicării forței fizice;
- de a raporta conducătorului orice incident în legătură cu aplicarea forței fizice;
- de a apela la serviciile de consultanță în vederea depăşirii situațiilor de stres ca urmare a aplicării forței fizice;
- de a evalua orice situație în care a aplicat forța fizică în vederea neadmiterii pe viitor a cazurilor de aplicare ilegală a forței fizice;
- de a refuza îndeplinirea unui ordin din partea superiorului cu privirea la aplicarea contrar legii a forței fizice.

Bibliografie:

1. *Declarația Universală a Drepturilor omului*;

2. *Convenția împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime inumane sau degradante adoptată de O.N.U. la 10 decembrie 1984*;

3. *Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii şi a Pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante adoptată de Consiliul Europei la 26 noiembrie 1950*;

4. *Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, rezoluție adoptată de O.N.U. la 30 august 1955*;

5. *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale*;

6. *Codul de conduită al polițiştilor, adoptat prin rezoluția Adunării O.N.U. nr36_164 din 17 decembrie 1979*;

7. Declarația cu privire la poliție adoptată prin Rezoluția 690 (1979) a adunării Parlamentare a Consiliului Europei;

8. Legea cu privire la poliție nr.416-XII de la 18 decembrie 1990;

9. Drepturile omului şi poliția, ghid pentru o practică de calitate a poliției, Strasbourg, 1998;

10. Aplicarea forței şi a armelor de foc, ghid pentru studenți, Institutul „Societate deschisă", 2001;

11. Aplicarea forței şi a armelor de foc, ghid pentru profesori, Institutul „Societate deschisă", 2001;

12. Права человека и полиция, пособие по практическому обучению, Страсбург, 1999.

Suport pentru participanţi (1)

Standarde internaţionale şi naţionale privind aplicarea forţei fizice de către poliţişti

Actele normative internaţionale şi naţionale ce reglementează aplicarea forţei fizice de către poliţişti sînt :

- *Codul de comportare a persoanelor oficiale în menţinerea ordinii de drept*, Asambleea ONU, 1979;
- *Principiile fundamentale de aplicare a forţei şi armei de foc*, O.N.U., 1990;
- *Codul de conduită al poliţiştilor,* adoptat prin Rezoluţia ONU. nr.36/164 din 17 decembrie 1979;
- *Declaraţia cu privire la poliţie,* adoptată prin Rezoluţia 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;
- *Legea cu privire la poliţie,* nr. 416-XII din 18.12.1990, *Statutul Serviciului de patrulare şi santinelă*, aprobat prin ordinul M.A.I. nr.157 din 26 iulie 1994.

Organizaţia Naţiunilor Unite recomandă statelor lumii un ansamblu de principii fundamentale cu referinţă la aplicarea de către poliţişti a forţei (forţa fizică, mijloacele speciale şi arma de foc) pentru a se lua în considerare la elaborarea cadrului naţional în domeniu.

Principiile fundamentale de aplicare a forţei recomandate de ONU sînt:

- caracterul legal;
- necesitatea aplicării;
- proporţionalitatea aplicării.

În vederea asigurării aplicării corecte a principiilor menţionate au fost elaborate şi un şir de *Reguli de bază privind aplicarea forţei de către poliţişti:*

- ! procedeele non-violente au prioritate în aplicarea de către poliţie;
- ! mai întîi, poliţistul încearcă soluţionarea situaţiei create fără a recurge la aplicarea forţei, încercînd, spre exemplu, aplicarea metodelor de convingere pe cale verbală. În cazul dat este posibilă evitarea folosirii inutile a forţei. Cu cît este asimilată mai multă informaţie despre situaţia creată şi despre suspect, cu atît mai uşor poate fi stabilită calea eficientă de abordare şi cu atît mai mic va fi riscul unei aplicări excesive sau inutile a forţei;
- ! forţa va fi aplicată doar în cazurile de maximă necesitate;
- ! doar în cazul cînd este imposibilă soluţionarea situaţiei create pe căi paşnice colaboratorul de poliţie este în drept, după stabilirea necesităţii, să recurgă la metode de presiune;

- forța poate fi aplicată doar în scopuri legale;
- nu există excepții sau scuze pentru aplicarea ilegală a forței;
- fiecare polițist poartă răspundere personală pentru forța aplicată de către el, chiar dacă a făcut-o la ordinul superiorului său;
- aplicarea forței trebuie să fie întotdeauna proporțională scopurilor legale;
- aplicarea forței trebuie să fie în echilibru şi, de asemenea, să fie proporțională cu acel scop, pentru obținerea căruia ea este aplicată;
- în timpul aplicării forței este necesar a se da dovadă de autocontrol;
- în funcție de situația creată, polițistul va decide ce tip de forță va fi cel mai moderat şi mai eficient pentru soluționarea situației create;
- este necesară reducerea la minim a posibilității provocării vătămării sau rănirii;
- trebuie să fie accesibile diverse mijloace de aplicare diferențiată a forței;
- polițistul trebuie să aibă la dispoziție diverse mijloace pentru a acționa în situațiile periculoase. Este vorba de bîtă, substanțe lacrimogene, arme de foc manuale (pistoale sau revolvere) etc.;
- toți polițiştii trebuie să urmeze cursuri de instruire privind:
  - utilizarea diverselor mijloace de aplicare diferențiată a forței;
  - aplicarea diverselor mijloace de forță cum ar fi căile de autoapărare, utilizarea bîtei şi a armelor de foc manuale;
  - aplicarea metodelor non-violente;
  - metodele de convingere pe cale verbală;
  - evaluarea situației create şi căilor de apropiere de infractor.

Potrivit reglementărilor juridice din *Declarația cu privire la poliție* (*1979*), *Codul de conduită al polițiştilor* (*1979*):

- Polițiştii pot folosi forța numai cînd aceasta este strict necesară şi în măsura în care este cerută pentru îndeplinirea datoriei.
- În exercițiul funcțiunii sale, funcționarul de poliție trebuie să acționeze cu toată hotărîrea fără a recurge la forță, cu atît mai mult dacă acest lucru nu este rezonabil pentru a îndeplini o sarcină cerută sau autorizată prin lege.
- Să nu se folosească forța decît atunci cînd este strict necesar şi cu un grad minim impus de împrejurări.
- Utilizarea forței letale (care provoacă moartea) poate avea loc numai cînd este strict necesară, în funcție de următoarele circumstanțe: pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale, pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute, pentru a

reprima, conform legii, o revoltă sau o insurecție, este strict proporțională cu situația şi în conformitate cu legea şi principiile de activitate a poliției.

! La adoptarea deciziei cu privire la proporționalitatea utilizării forței trebuie să se țină cont şi de următorii factori: natura scopului urmărit de operațiunea de poliție, pericolele pentru viață sau pentru sănătate, gradul de risc letal al folosirii forței.

! Forța letală nu trebuie aplicată decît dacă este inevitabilă în scopul protejării propriei vieți sau vieții altora.

! Să se evite aplicarea forței în timpul mitingurilor nelegale, dar non-violente.

Potrivit art.14 al Legii cu privire la poliție a Republicii Moldova, forța fizică este aplicată de către polițişti cu respectarea următoarelor *condiții*:

1. Aplicarea forței trebuie să fie precedată de un avertisment privind intenția recurgerii la ea cu acordarea unui timp suficient pentru reacția de răspuns, cu excepția cazurilor în care tergiversarea aplicării forței fizice generează un pericol direct pentru viața şi sănătatea cetățenilor şi a colaboratorului de poliție şi poate conduce la alte urmări grave.
2. În toate cazurile cînd aplicarea forței nu poate fi evitată, colaboratorii poliției sînt datori să se străduiască să aducă daune minime sănătății, onoarei, demnității şi bunurilor cetățenilor; de asemenea, să asigure victimelor acordarea asistenței medicale.
3. În cazul rănirii sau decedării cetățenilor ca urmare a aplicării forței fizice, colaboratorul poliției este dator să comunice despre aceasta şefului său direct, pentru ca acesta să informeze procurorul.

Respectarea regulilor prevăzute în actele normative internaționale şi naționale privind aplicarea forței fizice de către polițişti constituie o condiție importantă de respectare, în acelaşi timp, a drepturilor şi libertăților omului.

Conform art. 15 al Legii cu privire la poliție, polițistul este în drept să aplice forța fizică, inclusiv procedeele speciale de luptă *în scopul*:

- ❍ lichidării infracțiunilor;
- ❍ înfrîngerii rezistenței opuse cerințelor legale, dacă metodele non-violente nu asigură îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

Suport pentru participanți (2)

Joc de rol „Incidentul din parcul *Valea Morilor*”

Plutonierul major de poliție Ursu şi sergentul de poliție, Triboi, din Regimentul de patrulare şi santinelă desfăşurau acțiuni de patrulare, seara pe la ora 21^{30}, în parcul „Valea Morilor”.

La un moment dat, ei au auzit prin apropiere strigăte însoțite de expresii injurioase. „Eu o să te învăț minte”, „O să-ți sparg capul”, „Eşti un nimeni” etc. La auzul acestor amenințări, polițiştii s-au îndreptat spre locul respectiv.

Apropiindu-se, polițiştii au observat cum doi tineri, în jur de 17-20 ani, s-au luat la bătaie, în timp ce al treilea tînăr, identificat ulterior drept Petrache, încerca să calmeze spiritele încinse ale tinerilor. Venind la locul faptei, polițistul Ursu le-a ordonat să înceteze acțiunile, la care aceştia, în plină confruntare, nu au reacționat.

În momentul cînd unul dintre tineri, identificat ulterior drept Vasilache, s-a aruncat să-l lovească pe un alt tînăr numit Gruia, sergentul de poliție Triboi l-a apucat de braț şi l-a îmbrîncit puternic într-o parte, acțiune după care acesta, din inerție, s-a lovit de marginea scaunului din parc şi s-a lăsat pe acesta. Polițistul Triboi s-a apropiat imediat de tînărul Vasilache şi i-a imobilizat brațul la spate, forțîndu-l cu putere să se ridice. Vasilache a strigat: „Mă doare”, „Nu aveți dreptul”.

Al doilea tînăr, Gruia, speriindu-se, a încercat să fugă de la locul faptei, dar a fost ajuns din urmă de plutonierul major de poliție Ursu care, aplicînd un procedeu de reținere de la spate, l-a doborît la pămînt. În momentul reținerii, tînărul Gruia refuza să fie condus prin „controlul brațului” de către polițistul Ursu, fapt pentru care acesta din urmă i-a aplicat două lovituri de braț în spate. Prin stația-radio a fost chemată maşina poliției. În timp ce erau conduşi spre maşina poliției, tînărul Vasilache se plîngea de dureri puternice în regiunea umărului.

Tinerii au fost aduşi la Comisariatul de poliție pentru a documenta cazul.

Instrucțiuni pentru participanții la jocul de rol

- Citiți atent scenariul Jocului de rol şi descrierea rolului Dv.
- Coordonați acțiunile Dv. cu fiecare participant, în parte, la Jocul de rol.
- Jucați rolurile conform scenariului, cît mai real (comportament, emoții, expresii etc.).

Suport pentru participanţi (2.1)

Joc de rol „Incidentul din parcul *Valea Morilor*”

Scenariu pentru plutonierul maior de poliție Ursu

Dv. sînteți plutonier major de poliție Ursu, din Regimentul de patrulare şi santinelă. Împreună cu sergentul de poliție Triboi desfăşurați acțiuni de patrulare în parcul „Valea Morilor”. Este seara, pe la 21^{30}. La un moment dat ați auzit strigăte, însoțite de expresii vulgare. Vă apropiați de locul respectiv. Observînd altercația dintre doi tineri de 17-20 ani, le ordonați să înceteze. Tinerii au ignorat acest ordin. Ați chemat maşina poliției prin stația radio. Cînd unul din tineri a încercat să fugă, Dv. l-ați ajuns şi l-ați doborît la pămînt, iar ulterior i-ați aplicat lovituri de braț în spate, conducîndu-l spre maşină răsucindu-i mîna la spate.

- **!** Conveniți cu colegul care joacă rolul tînărului Gruia cum veți simula acțiunile pentru a evita consecințele nedorite.
- **!** Jucați rolurile conform scenariului, cît mai real (comportament, emoții, expresii etc.).

Suport pentru participanți (2.2)

Joc de rol „Incidentul din parcul *Valea Morilor*”

Scenariu pentru sergentul de poliție Triboi

Dv. sînteți sergent de poliție Triboi, din Regimentul de patrulare şi santinelă. Împreună cu plutonierul major de poliție Ursu desfăşurați acțiuni de patrulare în parcul „Valea Morilor”. Este seara, pe la 21[30]. La un moment dat ați auzit strigăte, însoțite de expresii vulgare. Vă apropiați de locul respectiv. Observînd altercația dintre doi tineri de 17-20 ani, plutonierul major de poliție Ursu le-a ordonat tinerilor să înceteze. Tinerii au ignorat acest ordin. Îl apucați pe unul dintre tineri de braț şi îl îmbrînciți puternic într-o parte. Tînărul, din inerție, s-a lovit de marginea unei bănci din parc şi s-a lăsat peste ea. V-ați apropiat imediat de tînăr, i-ați imobilizat brațul la spate, forțîndu-l cu putere să se ridice. Tînărul a început să strige că îl doare mîna. Îl conduceți pe tînăr la maşină, răsucindu-i mîna la spate.

- **!** Conveniți cu colegul care joacă rolul tînărului Vasilache cum veți simula acțiunile pentru a evita consecințele nedorite.
- **!** Jucați rolurile conform scenariului, cît mai real (comportament, emoții, expresii etc.).

Suport pentru participanţi (2.3)

Joc de rol „Incidentul din parcul *Valea Morilor*”

Scenariu pentru tînărul Vasilache

Dv. sînteţi Vasilache. Vă plimbaţi împreună cu doi amici, Gruia şi Petrache, în parcul „Valea Morilor”. Este seara, pe la 21^{30}. Dv. aţi făcut o glumă la adresa lui Gruia. Nu v-aţi aşteptat că el o să reacţioneze atît de dureros la această glumă, după care a început o ceartă, care a rezultat într-o altercaţie fizică.

Faceţi un schimb de replici şi vorbe injurioase:

- Am să te învăţ minte!
- O să-ţi sparg capul!
- Eşti un nimeni!

La un moment dat apar doi poliţişti, dintre care unul v-a ordonat să încetaţi altercaţia. Nici Dv. şi nici Gruia, nu v-aţi supus ordinului. Unul dintre poliţişti a chemat prin staţia radio maşina de serviciu, celălalt s-a apropiat de Dv. şi v-a îmbrîncit puternic. Drept urmare, v-aţi lovit de marginea băncii din parc şi v-aţi lăsat peste ea. Poliţistul, s-a apropiat de dvs., v-a răsucit mîna la spate şi v-a forţat cu putere să vă ridicaţi. Aceasta v-a provocat durere puternică şi aţi strigat: Mă doare! Nu aveţi dreptul!

Ignorînd strigătele Dv., poliţistul v-a forţat să mergeţi spre maşina poliţiei cu mîinile răsucite la spate.

! Conveniţi cu colegii care joacă rolul poliţistului Triboi şi rolul tînărului Gruia cum veţi simula acţiunile pentru a evita consecinţele nedorite.

! Jucaţi rolurile conform scenariului cît mai real (comportament, emoţii, expresii etc.).

Suport pentru participanți (2.4)

Joc de rol „Incidentul din parcul *Valea Morilor*”

Instrucțiuni pentru tînărul Gruia

Dv. sînteți Gruia. Vă plimbați împreună cu doi amici, Vasilache şi Petrache, în parcul „Valea Morilor”. Este seara, pe la 21^{30}. Vasilache a făcut o glumă la adresa Dv. care v-a afectat foarte mult şi l-ați rugat să înceteze, dar el a continuat şi mai insistent să facă glume umilitoare pentru Dv. După care a început o ceartă, care s-a transformat într-o altercație fizică.

Faceți un schimb de replici şi vorbe injurioase:

- Am să te învăț minte!
- O să-ți sparg capul!
- Eşti un nimeni!

La un moment dat apar doi polițiști, dintre care unul v-a ordonat să încetați altercația. Nici Dv. şi nici Vasilache, nu v-ați supus ordinului. Unul dintre polițiști a chemat prin stația radio maşina de serviciu, celălalt s-a apropiat de Vasilache şi l-a îmbrîncit puternic. V-ați speriat şi ați încercat să fugiți de la locul incidentului, dar v-a ajuns din urmă unul dintre polițiști. El v-a lovit la spate şi v-a doborît la pămînt, v-a ordonat să vă duceți spre maşină şi cînd ați refuzat ați fost lovit de două ori în spate. Polițistul v-a dus la maşină, cu mîna răsucită la spate.

! Conveniți cu colegii care joacă rolul polițistului Ursu şi rolul tînărului Vasilache cum veți simula acțiunile pentru a evita consecințele nedorite.

! Jucați rolurile conform scenariului, cît mai real (comportament, emoții, expresii etc.).

Suport pentru participanţi (2.5)

Joc de rol „Incidentul din parcul *Valea Morilor*”

Instrucțiuni pentru tînărul Petrache

Dv. sînteți Petrache. Vă plimbați împreună cu doi amici, Vasilache şi Gruia, în parcul „Valea Morilor”. Este seara, pe la 21^{30}. Vasilache a făcut o glumă la adresa lui Gruia, care l-a afectat foarte mult pe acesta. Gruia l-a rugat pe Vasilache să înceteze, dar el a continuat şi mai insistent să facă glume umilitoare la adresa lui Gruia. Dv. ați încercat să schimbați subiectul discuției, dar din păcate între cei doi deja izbucnise o ceartă, care a degenerat într-o altercație fizică. Dv. ați încercat să-i despărțiți pe cei doi şi să-i calmați.

La un moment dat apar doi polițişti, dintre care unul a ordonat să încetați altercația. Nici Gruia şi nici Vasilache nu s-au supus ordinului. Unul dintre polițişti a chemat prin stația radio maşina de serviciu. Polițiştii au aplicat forța fizică, au îmbrîncit amicii Dv. şi i-au forțat să se ducă la maşina de poliție. Dv. i-ați urmat la maşină.

! Jucați rolurile conform scenariului, cît mai real (comportament, emoții, expresii etc.).

Suport pentru participanți (2.6)

Instrucțiuni pentru „spectatori”

- Citiți cu atenție scenariul jocului de rol.
- Urmăriți atent interpretarea rolurilor de către ”actori”.
- Studiați acțiunile polițiștilor prin prisma standardelor internaționale și naționale la aplicarea forței fizice de către polițiști.
- Atrageți atenția asupra modului în care au acționat polițiștii pînă la aplicarea forței fizice, în timpul aplicării forței fizice și după aceasta.
- Identificați și analizați posibilele încălcări ale drepturilor omului din partea polițiștilor la aplicarea forței fizice prin prisma standardelor internaționale și naționale.
- Luați atitudine față de acțiunile polițiștilor. Argumentați-vă poziția cu privire la aplicarea forței fizice de către polițiști cu trimiteri concrete la prevederile legale internaționale și naționale.
- Identificați posibilele consecințe pentru polițiști la aplicarea ilegală a forței fizice.
- Plasați-vă imaginar în rolurile fiecărui polițist. Cum ați fi procedat Dv. în situații similare (ținînd cont de recomandările internaționale și naționale de aplicare a forței fizice)?

Sesiunea-model nr. 5

Respectarea Drepturilor Omului la folosirea şi aplicarea armei de foc de către poliţişti

Sesiune-model nr. 5

Tema: Respectarea drepturilor omului la folosirea şi aplicarea armei de foc de către poliţişti.

Scop: Dezvoltarea capacităţilor poliţiştilor la folosirea şi aplicarea legală a armei de foc în condiţiile respectării drepturilor omului.

Obiective: La finalul acestei sesiuni, participanţii vor putea să:

- cunoască normele naţionale şi internaţionale privind folosirea şi aplicarea armei de foc în condiţiile respectării drepturilor omului;
- identifice şi analizeze cazurile de încălcare a drepturilor omului la folosirea şi aplicarea armei de foc;
- conştientizeze imperativitatea respectării drepturilor omului la folosirea şi aplicarea armei de foc.

Participanţi: Poliţişti din cadrul *** **.**

Nr. participanţilor: *** persoane.

Locul desfăşurării activităţii: biroul ***.

Data: ***, **ora** ***.

Scenariul sesiunii

1. Etapa focalizării *(15 min.)*

- Petru început puteți transmite participanților următorul mesaj (2 min.):

  „Stimați colegi, folosirea și aplicarea armei de foc este o măsură extremă la care polițiștii apelează pentru a realiza sarcinile stabilite prin lege: apărarea vieții, sănătății, drepturilor, libertăților, intereselor și averii cetățenilor de atentate criminale, prevenirea și curmarea infracțiunilor etc. Deși este o măsură excepțională, în situații periculoase ea devine unica soluție pentru a îndeplini sarcinile legale. Cunoștințele și experiența Dv. vor servi drept bază în identificarea oportunităților de eficientizare a procedurilor de folosire și aplicare a armei de foc în vederea respectării drepturilor omului".

- Prezentați tema, scopul și obiectivele acestei activități, asigurați-vă că participanții le-au înțeles (3 min.).

- Folosind metoda Gîndește/Perechi/Prezintă solicitați participanților să relateze cazuri de folosire și aplicare a armei de foc în activitatea profesională. Respectiv, acordați 1 min. pentru ca fiecare să se gîndească la un caz de folosire sau aplicare a armei de foc; 3 min. pentru ca să discute în perechi și să-și povestească cazurile unii altora și restul timpului să prezinte în grupul mare cîteva cazuri. În grup pot prezenta cei care doresc sau, dacă nu sînt doritori, atunci numiți pe cineva. Prezentările trebuie să se încadreze în intervalul de 1 min. Solicitați participanților ca toate prezentările să fie concrete și succinte. Întrerupeți orice tendință de abatere de la subiectul sesiunii (10 min.).

2. Etapa de bază *(50 min.)*

- Faceți o Prezentare cu privire la Standardele internaționale și naționale în activitatea poliției, la aplicarea armei de foc. Folosiți materialul la tema dată, inclus în ghid la rubrica Suport pentru participanți. Solicitați participanților să găsească în materialul respectiv prevederile despre care vorbiți (8 min.).

- Pentru a ajuta participanții să-și dezvolte abilitățile pentru soluționarea unor cazuri de încălcare a drepturilor omului la folosirea și aplicarea armei de foc utilizați Studiul de caz. Lucrați în continuare în baza celor 3 cazuri expuse în ghid la tema dată la rubrica Suport pentru participanți. Astfel, divizați participanții în trei grupuri, în număr par de participanți (4 sau 6), astfel încît în echipă să nu fie mai mult de 5 sau 6 participanți. Pentru a împărți participanții în grupuri puteți folosi metoda numărării de la 1 la 3, astfel încît cei cu nr.1 se vor aduna la masa nr.1, cei cu nr.2, la masa nr.2 și așa mai departe. Împărțiți cele 3 cazuri grupurilor, cîte un caz la fiecare grup (2 min.).

- Solicitați participanților să citească, mai întîi, individual cazul și să răspundă la întrebările referitoare la caz, din materialul suport pus la dispoziție (15 min.):

  „Standardele internaționale și naționale în activitatea poliției la aplicarea armei de foc".

„Recomandări pentru polițiști la aplicarea armei de foc”.

„Acțiunile polițistului după aplicarea armei de foc”.

- Rugați participanții să discute cazul în cadrul grupurilor şi să caute răspunsuri la întrebările referitoare la caz (8 min.).
- Cereți fiecărui grup să prezinte succint cazul şi soluțiile folosirii şi aplicării armei de foc. Solicitați participanților să urmărească cu atenție soluțiile propuse şi argumentele cu privire la corectitudinea acestora în funcție de standardele la care se face trimitere. Solicitați părerea celorlalți participanți asupra soluțiilor prezentate de fiecare grup. În caz că un grup nu a găsit soluții relevante, cereți participanților să comenteze situația sau sugerați-le opțiunea corectă argumentînd în baza unui standard sau recomandare pe care le cunoaşteți din activitatea profesională sau o aveți în materialul suport (17 min.).

3. Etapa concluziilor *(15 min.)*

- Utilizați un exercițiu individual. Cereți participanților să formuleze în scris un angajament cu privire la aceea ce va face el după această activitate pentru a asigura respectarea drepturilor omului la folosirea şi aplicarea armei de foc în activitatea profesională. Sugerați-le să utilizeze cele învățate sau expuse în materialele suport din cadrul acestei sesiuni (5 min.).
- Solicitați 2 – 3 participanți să împărtăşească colegilor ideile prezentate în exercițiul individual (5 min.).
- Pentru a realiza o sinteză a acestei sesiuni, cereți participanților să numească cele mai importante momente. Adăugați şi opinia ca formator (5 min.).

Suport pentru formator (1)

Respectarea drepturilor omului la folosirea şi aplicarea armei de foc

I. Noțiuni, definiții

Potrivit prevederilor Legii cu privire la poliție (art. 17), polițiştii au dreptul să dețină, să aibă asupra lor în permanență, să aplice şi să folosească arma de foc.

Dreptul polițiştilor de a folosi această măsură este însoțit şi de obligația de a respecta prevederile legale privind condițiile, limitele şi cazurile de folosire şi aplicare a armei de foc.

Această obligație este o garanție că drepturile şi libertățile cetățenilor nu sînt limitate şi atinse decît în cazul în care polițiştii nu-şi pot exercita atribuțiile în temeiul şi în modul stabilit de lege.

Aplicarea armei de foc se consideră efectuarea unei împuşcături asupra țintei.

Folosirea armei se consideră efectuarea unei împuşcături în alte scopuri şi anume:

- a da un semnal de alarmă;
- a solicita ajutor;
- a neutraliza un animal ce amenință viața şi sănătatea cetățenilor

(Legea cu privire la poliție, art. 17)

Exemplu de folosire a armei de foc:

Cetățeanul S. l-a oprit pe inspectorul de sector D. şi i-a arătat un cîine vagabond cu semne evidente de boală, posibil turbare. El a rugat să fie împuşcat cîinele pentru a preveni un eventual contact al acestuia cu copiii care se jucau în stradă. Profitînd de faptul că în acel moment cîinele se afla în încăperea de depozitare a gunoiului, inspectorul de sector D. a efectuat două împuşcături din arma din dotare şi a omorît cîinele.

Limitele de aplicare a armei de foc, conform art.14 şi art.17 ale Legii cu privire la poliție, sînt:

1. Poliția are dreptul să aplice arma de foc în cazurile şi în modul prevăzut de art.14 şi art.17 ale Legii cu privire la poliție.
2. Se interzice aplicarea şi folosirea armei de foc dacă în urma acestei acțiuni pot avea de suferit persoane străine.
3. Arma de foc nu se aplică contra femeilor şi minorilor, persoanelor de vîrstă înaintată, precum şi contra oamenilor cu evidente deficiențe fizice, cu excepția cazurilor în care ei au săvîrşit un atac armat, opun rezistență folosind arme sau au

săvîrşit un atac în grup, ce ameninţă viaţa şi sănătatea oamenilor, dacă acţiunile de acest fel nu pot fi respinse pe alte căi şi cu alte mijloace.

4. Depăşirea de către colaboratorii poliţiei a atribuţiilor lor în ceea ce priveşte aplicarea armei de foc, atrage după sine răspunderea prevăzută de lege.

Aplicarea armei de foc de către poliţişti este considerată drept o măsură extremă şi, conform *art.17 al Legii cu privire la poliţie*, această măsură se aplică în următoarele cazuri:

1. Pentru apărarea cetăţenilor şi pentru autoapărarea contra unor atacuri ce constituie un pericol real pentru viaţa sau sănătatea lor

În momentul apărării sau autoapărării contra unor atacuri, colaboratorul de poliţie este obligat să aprecieze corect şi să fie convins de pericolul real pentru viaţa şi sănătatea cetăţenilor sau a sa personală.

Prin atacuri ce constituie un pericol real pentru viaţă sau sănătate se înţeleg nu numai atacurile declanşate asupra cetăţenilor şi poliţiştilor, ci şi cele cu potenţial, eventual pericol, spre exemplu, infractorul a ridicat ranga, scoate din buzunar cuţitul, încarcă arma etc.

În momentul apărării sau autoapărării, poliţistul trebuie să fie ferm convins că apărarea sau autoapărarea este imposibilă prin alte căi şi mijloace sau că folosirea lor nu va conduce la înlăturarea pericolului atacului.

Potrivit art.17 Legea cu privire la poliţie este calificat drept atentat la securitatea personală a colaboratorului poliţiei, pe lîngă alte acţiuni, şi apropierea infractorului la mai puţin de trei metri, după ce a fost somat să se oprească.

2. Pentru prevenirea şi curmarea capturării prin violenţă a armei de foc

În activitatea lor, poliţiştii interacţionează cu diverse categorii de persoane: victime, martori, contravenienţi, infractori etc. O categorie aparte o reprezintă, în special, persoanele cu un comportament ilegal. Aceste persoane se caracterizează printr-o atitudine ostilă, iar în realizarea scopurilor lor criminale, violenţa este mijlocul de bază.

Deseori, acţiunile ilegale ale infractorilor pot lua diverse forme: ex. atacuri prin surprindere, din diferite motive (răzbunare, intimidare), deposedare de arma din dotare în momentul reţinerii şi altele.

3. Pentru respingerea unui atac în grup sau atac armat asupra colaboratorilor poliţiei, asupra altor persoane aflate în exerciţiul funcţiunii sau la datoria obştească de menţinere a ordinii publice şi de combatere a criminalităţii, precum şi pentru respingerea atacurilor de altă natură ce pericliteză viaţa şi sănătatea lor.

Prin *atac în grup* se înţelege atacul real la care participă două sau mai multe persoane.

Prin *atac armat* asupra colaboratorilor poliției, asupra altor persoane aflate în exercițiul funcțiunii sau la datoria obștească de menținere a ordinii publice şi de combatere a criminalității se înțelege atacul comis de persoane cu aplicarea armelor de foc, armelor albe, alte obiecte periculoase pentru viața şi sănătatea lor.

În momentul aplicării armei de foc, colaboratorul de poliție trebuie să țină cont de proporționalitatea situației, iar la respingerea atacului în grup sau armat să ia în calcul şi alte condiții precum posibilitatea respingerii atacului prin alte căi şi mijloace, starea fizică şi psihică a atacatorilor, obiectele cu care sînt înarmați, distanța dintre colaboratorul de poliție şi cei care atacă.

4. Pentru eliberarea ostaticilor, dacă viața şi sănătatea lor este în pericol

Aplicarea armei de foc în acest caz este justificată numai în situația în care viața şi sănătatea ostaticilor este în pericol. Înainte de a aplica arma de foc, colaboratorul de poliție trebuie să fie ferm convins despre pericolul real asupra vieții şi sănătății ostaticilor precum şi de faptul că nu există altă posibilitate de eliberare decît cea cu aplicarea armei de foc, iar de pe urma acestora nu vor avea de suferit ostaticii.

5. Pentru respingerea unor atacuri în grup sau atacuri armate asupra unor obiective importante, aflate sub pază, asupra încăperilor de locuit şi de menire gospodărească ale cetățenilor, asupra sediilor autorităților publice şi organizațiilor obștești, întreprinderilor şi organizațiilor, dacă există un pericol real pentru viața sau sănătatea persoanelor care se află în ele, pentru respingerea atacurilor asupra personalului militar şi de serviciu al organelor de poliție.

Aplicarea armei de foc de către polițişti este respinsă în cazul respingerii atacurilor asupra: clădirilor organelor de stat în care se păstrează documente cu conținut secret de stat sau de serviciu, arme (Preşedinția, Parlamentul, Guvernul, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura etc.), stațiilor electrice, stațiilor tele-radio, instalațiilor hidrotehnice, aeroporturilor, podurilor de cale ferată, telegrafului, oficiilor poştale, băncilor, caselor de economii, caselor de schimb valutar, mijloacelor de transport ale serviciului de încasare a banilor, clădirilor ambasadelor, consulatelor şi organizațiilor internaționale, instituțiilor de executare a pedepsei privative de libertate şi cele de detenție provizorie, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor aflate sub pază în baza contractelor încheiate cu Ministerul Afacerilor Interne, încăperilor de locuit şi de menire gospodărească ale cetățenilor, altele.

6. Pentru reținerea persoanei care opune rezistență armată ori care a fost surprinsă în momentul săvîrşirii unei infracțiuni grave sau a delicventului care evadează de sub arest, precum şi a unei persoane înarmate care refuză să se subordoneze cerințelor legale de a depune arma, cînd este imposibilă înfrîngerea rezistenței sau reținerea delincventului pe alte căi şi cu alte mijloace.

Situațiile în care are loc opunerea de rezistență armată cu folosirea, în acest scop, a armelor de foc (pistol, armă de vînătoare etc.), altor obiecte (grenadă, dispozitiv de luptă

artizanal etc.) pot fi din cele mai diferite: în locuinţă, în adăposturile din curte, în locuri publice etc. În asemenea situaţii, la aplicarea armei de foc, poliţistul trebuie să ia în consideraţie urmările care pot surveni pentru cetăţenii din jur (obiecte uşor inflamabile, riscuri de ricoşare a glonţului etc.).

Pentru a aplica legitim arma de foc împotriva unei persoane surprinsă în momentul săvîrşirii unei infracţiuni grave, poliţistul este dator să cunoască care sînt aceste infracţiuni conform Codului penal în vigoare, să poată face o apreciere corectă a faptelor ilegale.

Aplicarea armei de foc de către poliţişti în cazul evadării delincventului de sub arest a fost prevăzută în Legea cu privire la poliţie ţinînd cont de atribuţiile poliţiei cu privire la executarea mandatelor şi deciziilor instanţelor de judecată de punere a persoanelor sub stare de arest preventiv, escortarea şi ţinerea sub pază a persoanelor.

În cazul în care poliţistul se confruntă cu situaţii în care sînt persoane înarmate, el este dator de a aduce la cunoştinţa acestora cerinţele legale de depunere a armei, răspunderea care poate să apară ca urmare a nerespectării acestor cerinţe, precum şi măsura de aplicare a armei de foc pentru înfrîngerea sau reţinerea sa, dacă alte căi şi alte mijloace nu asigură acest lucru.

II. Standarde normative

Actele normative internaţionale şi naţionale ce reglementează aplicarea armei de foc de către poliţişti sînt:

- *Codul de comportare a persoanelor oficiale în menţinerea ordinii de drept*, Asambleea ONU, 1979;
- *Principiile fundamentale de aplicare a forţei şi armei de foc*, O.N.U., 1990;
- *Codul de conduită a poliţiştilor,* adoptat prin Rezoluţia O.N.U. nr.36/164 din 17 decembrie 1979;
- *Declaraţia cu privire la poliţie,* adoptată prin Rezoluţia 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;
- *Legea cu privire la poliţie,* nr. 416-XII din 18.12.1990;
- *Statutul Serviciului de patrulare şi santinelă*, aprobat prin ordinul M.A.I. din 26 iulie 1994, nr. 157.

Principiile fundamentale de aplicare a armelor de foc recomandate de ONU sînt:

- caracterul legal;
- necesitatea aplicării;
- proporţionalitatea aplicării.

Caracterul legal – arma de foc este aplicată doar în cazurile, în scopurile şi cu respectarea condiţiilor legale prevăzute de actele normative.

Necesitatea aplicării – arma este aplicată doar în cazul în care este proporţională cu situaţia.

Proporționalitatea aplicării - în situația cînd se decide dacă aplicarea este proporțională trebuie luate în considerare următoarele elemente:

- natura scopului urmărit;
- pericolele pentru viața sau pentru organele corpului, inerente situației;
- gradul de risc letal la aplicarea armei de foc.

Exemplu cu privire la respectarea principiilor fundamentale ONU la aplicarea forței şi a armei de foc:

În timpul unei rețineri a infractorului, care nu prezintă pericol, recurgem la aplicarea forței fizice prin controlul ușor sau controlul puternic al brațelor.

În cazul în care infractorul opune rezistență care este greu de controlat prin aplicarea forței fizice, polițistul recurge la aplicarea mijloacelor speciale, spre exemplu, lovituri cu bastonul de cauciuc, aplicarea cătuşelor la imobilizare etc.

Pe măsură ce gradul de pericol creşte din partea infractorului (de exemplu, se avîntă să-l lovească pe polițist cu ranga, amenință cu obiecte periculoase - bară metalică, cuțit etc.- persoanele din jur etc.), există temeiuri ca polițiştii să aplice arma de foc în vederea neutralizării acestui pericol.

În vederea asigurării aplicării corecte a principiilor fundamentale ONU au fost elaborate şi un şir de *Reguli de bază privind aplicarea armei de foc de către polițiști:*

- armele de foc pot fi aplicate doar în împrejurări excepționale;
- armele de foc vor fi folosite doar în scopul autoapărării sau cu scopul de a proteja alte persoane de pericolul evident al morții sau al unei răniri serioase sau
- pentru prevenirea unei crime deosebit de periculoase, legate de o amenințare reală a vieții sau
- pentru arestarea sau prevenirea evadării persoanei care prezintă o astfel de amenințare şi care se opune încercărilor de a pune capăt amenințării date şi
- doar în oricare din situațiile prezentate mai sus, în care mijloacele mai puțin extreme sînt insuficiente,
- folosirea cu premeditate a forței şi a armelor de foc care poate duce la moarte este acceptată doar în cazul în care aceasta a fost inevitabilă pentru a apăra viața unei persoane.

Potrivit *art. 3 al Codului de conduită a polițiştilor*, *„polițiștii pot folosi forța numai cînd aceasta este strict necesară şi în măsura în care este cerută pentru îndeplinirea datoriei”.*

„Folosirea armelor de foc este considerată drept o măsură extremă. Trebuie să fie depuse toate eforturile pentru excluderea folosirii armelor de foc, în special împotriva copiilor. În general, armele de foc nu trebuie să fie folosite, cu excepția cazului în care o persoană

suspectată de a fi săvîrşit o infracţiune opune rezistenţă înarmată sau pune în pericol, în alt fel, viețile celorlalți, iar măsurile mai puțin extreme nu sînt suficiente pentru a opri sau a aresta persoana suspectă. În fiecare situație în care se descarcă o armă de foc, trebuie să fie întocmit imediat un raport adresat autorităților competente" (*Comentariu la art. 3, pct. c al Codului*).

Conform *Anexei Declarației cu privire la poliție, lit.A, p.13*, *„funcționarilor de poliție trebuie să li se dea instrucțiuni clare şi precise cu privire la maniera şi circumstanțele în care trebuie să facă uz de arme".*

Potrivit *art.14 al Legii cu privire la poliție a Republicii Moldova*, condițiile de aplicare a armei de foc sînt următoarele:

1. Aplicarea armei de foc trebuie să fie precedată de un avertisment privind intenția recurgerii la ea cu acordarea unui timp suficient pentru reacția de răspuns, cu excepția cazurilor în care tergiversarea aplicării armei de foc generează un pericol direct pentru viața şi sănătatea cetățenilor şi a colaboratorului poliției, poate conduce la alte urmări grave.
2. În toate cazurile de aplicare şi de folosire a armei de foc, colaboratorul poliției este dator să ia toate măsurile posibile pentru a asigura securitatea cetățenilor, ca dauna cauzată sănătății, onoarei, demnității şi bunurilor lor să fie cît mai mică, precum şi pentru a acorda asistență medicală urgentă victimei.
3. În cazul rănirii sau decedării cetățenilor ca urmare a aplicării armei de foc colaboratorul poliției este dator să comunice despre aceasta şefului său direct, pentru ca acesta să informeze procurorul.

Potrivit *art.17 al Legii cu privire la poliție a Republicii Moldova*, polițiştii pot aplica arma *fără avertisment* în următoarele cazuri:

- în caz de atac prin surprindere;
- în caz de atac cu utilizarea tehnicii de luptă, a mijloacelor de transport, a aparatelor de zbor, a navelor fluviale;
- în cazul eliberării ostaticilor;
- în cazul evadării de sub arest cu armă sau cu ajutorul mijloacelor de transport;
- în cazul evadării din mijloacele de transport în timpul deplasării lor.

III. Posibile încălcări ale drepturilor omului

Respectarea de către polițişti a principiilor fundamentale şi a recomandărilor ONU, a prevederilor legale internaționale şi naționale referitoare la aplicarea armei de foc este, în acelaşi timp, condiția principală de respectare, apărare, a drepturilor şi libertăților omului.

Prin aplicarea armei de foc ca măsură extremă, de către polițiști sînt limitate şi atinse *dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, dreptul la libertatea întrunirilor, dreptul de proprietate*.

Conform prevederilor art. 2, alin.1 al *Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului*, *dreptul la viață este protejat de lege.* Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decît de către un tribunal, în cazul în care infracțiunea este sancționată prin lege cu această pedeapsă.

Alin.2 al aceluiaşi articol al Convenției prevede că *moartea* nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o *recurgere absolut necesară la forță:*

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane deținute;

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.

Republica Moldova a abolit pedeapsa cu moartea ca sancțiune penală stabilind în acest fel o garanție că *orice ființă are dreptul la viață* (art.3 al Declarației universale a drepturilor omului). Acest fapt înseamnă totodată că *viața unei persoane nu poate fi luată în mod arbitrar*.

Exemplu cu privire la încălcarea Dreptului la viață:

În momentul reținerii pentru săvîrşirea faptei de sustragere de bunuri, din curtea unei case de locuit din satul Z., mun. Chişinău, persoana F. i-a aplicat inspectorului de sector S. cîteva lovituri puternice în regiunea capului după care a luat-o la fugă în întuneric. Inspectorul de sector a scos pistolul din portarmă şi a efectuat o tragere în sus, avertizînd despre posibilitatea aplicării armei de foc. Ca urmare a lipsei de reacție din partea infractorului, inspectorul de sector a țintit în el, rănindu-l la umărul stîng. La scurt timp după reținere, acesta a decedat.

Comentariu:

Prin acțiunile sale, persoana F. a săvîrşit o faptă de sustragere de bunuri, a atentat la viața polițistului, fapte care pot fi calificate drept infracțiuni grave. Aceste fapte, conform art. 17, alin. 6 al *Legii cu privire la poliție*, sînt temeiuri legale pentru aplicarea armei de foc (reținerea persoanei care a fost surprinsă în momentul săvîrşirii unei infracțiuni grave). În situația descrisă, aplicarea armei este ilegală, deoarece odată cu consumarea atacului – fuga de la locul faptei a persoanei F. – a fost depăşit şi pericolul real pentru viața şi sănătatea polițistului. Aplicarea armei de foc nu este legală şi din considerentul că a fost aplicată în condiții de stradă, de vizibilitate redusă şi, chiar de dezechilibru psiho-fizic al inspectorului. Potrivit *art. 17* al *Legii cu privire la poliție „Se interzice aplicarea și folosirea armei de foc dacă de pe urma acestei acțiuni pot avea de suferit persoane străine”*. Aplicarea armei de foc urma să fie înlocuită cu aplicarea forței fizice

sau a mijloacelor speciale sau cu reținerea ulterioară a persoanei dacă cazul are loc într-o localitate rurală.

Situațiile în care este aplicată sau folosită arma de foc pot fi din cele mai diverse: în locuință, în stradă, în locuri uşor inflamabile etc.

În *Legea cu privire la poliție* nu sînt specificate situațiile tipice dar sînt prescrise condițiile, cazurile generale, de care polițistul va trebui să se conducă în fiecare caz în parte apelînd, în primul rînd, la calitățile lui profesionale: cunoştințele şi deprinderile de realizare a prevederilor legale din domeniu.

Consecințele aplicării armei de foc de către polițişti, prin care au fost limitate şi atinse drepturile şi libertățile cetățenilor, pot fi diferite de la caz la caz: moartea sau rănirea persoanei, provocarea de tulburări fizice şi psihice persoanei, deteriorarea sau distrugerea bunurilor etc.

Pentru a evita cazurile în care sînt limitate/încălcate drepturile omului şi pentru a evita survenirea consecințelor grave la aplicarea armei de foc pentru polițişti nu este suficient de a avea doar o pregătire bună teoretică şi practică în cunoaşterea prevederilor legale la aplicarea armei de foc, dar şi o pregătire similară în domeniul drepturilor omului, inclusiv a prevederilor normative în materia drepturilor omului.

Exemplu cu privire la încălcarea Dreptului la integritatea fizică, Dreptului la libertatea întrunirilor:

În timpul unui marş de protest neautorizat care ulterior a luat forma unei dezordini în masă, protestatarii s-au năpustit să ia cu asalt clădirea Ministerului I. Pentru a împiedica pătrunderea protestatarilor în clădirea Ministerului I. şi a dispersa rîndurile mulțimii, polițiştii au aplicat mijloacele speciale din dotare: scuturile, bastoanele de cauciuc. În timp ce polițiştii îi forțau pe protestatari să se retragă din preajma clădirii, un grup de tineri a pătruns printre rîndurile polițiştilor şi s-a avîntat spre clădirea Ministerului I., aruncînd în geamurile clădirii cu pietre şi sticle. Polițistul S., de la intrarea clădirii, a scos arma de foc din dotare şi a țintit în unul din tineri, rănindu-l.

Comentariu:

În situația descrisă avem de-a face cu un marş de protest neautorizat care s-a transformat în dezordine în masă, urmat de atac în grup asupra unei clădiri publice. Pericolul pătrunderii participanților în clădirea Ministerului I. a fost înlăturat ca urmare a acțiunilor întemeiate a forțelor de ordine princ aplicarea mijloacelor speciale, conform *art.16 al Legii cu privire la poliție*. Faptul că un grup de tineri au pătruns printre rîndurile forțelor de ordine şi au aruncat cu pietre şi sticle în geamurile clădirii nu este un temei legal de a aplica arma de foc, în situația în care nu este respectat principiul proporționalității. Pericolul putea fi înlăturat prin aplicarea mijloacelor speciale. Aplicarea armei de foc în cazul dezordinilor de masă poate conduce la urmări destul de grave şi, de aceea, este permisă în situații extreme atunci cînd prin alte măsuri mai puțin violente, forța fizică, mijloacele speciale, armele cu efect ne-mortal, nu pot fi reprimate tulburări violente sau o insurecție.

Conform Anexei Declarației cu privire la poliție, lit. B, p.3, „funcționarii de poliție trebuie să aibă o instruire generală şi profesională aprofundată, înainte şi în timpul serviciului, ca şi o pregătire temeinică în materia problemelor sociale, libertăților publice, drepturilor omului, în special în ceea ce priveşte Convenția europeană a Drepturilor omului”.

IV. Consecințele încălcării drepturilor omului

Dreptul polițiştilor de a folosi şi aplica arme de foc din dotare (pistolul, pistolul automat), ca şi în cazul dreptului de a aplica forța fizică şi mijloacele speciale este exercitat din momentul încadrării persoanei în rîndurile poliției. Din momentul depunerii jurămîntului şi emiterii actului oficial prin care persoana este angajată (ordinul de angajare, eliberarea legitimației de serviciu cu confirmarea dreptului de a purta şi a aplica arma de foc), polițiştii au dreptul de a aplica şi a folosi arma de foc.

Prevederile *art.14 şi art. 17. ale Legii cu privire la poliție*, în care sînt indicate limitele, condițiile şi cazurile de aplicare a armei de foc, reflectă situațiile excepționale în care activează polițiştii în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Aceste situații extreme implică şi o răspundere specială din parte polițiştilor în cazul în care aceştia aplică sau folosesc arma de foc cu încălcarea prevederilor legale.

În conformitate cu art. 27 al Legii cu privire la poliție, pentru activități nelegale colaboratorul poliției poartă răspundere în conformitate cu legislația (răspundere materială şi penală) şi cu *Statutul disciplinar al organelor afacerilor interne* (răspundere disciplinară) aprobat de Guvern:

- Sancțiunile disciplinare precum mustrarea, mustrarea aspră, retrogradarea în gradul special cu o treaptă, avertizarea asupra corespunderii parțiale cu serviciul în funcție şi concedierea se aplică polițiştilor de cele mai multe ori pentru abateri de disciplină la folosirea sau aplicarea armei de foc (ex. încălcarea regimului de evidență a armelor şi muniției, încălcarea ordinii de păstrare a armei de foc, pierderea muniției, deținerea neoficială a altei arme de foc etc.) precum şi pentru cazuri care nu s-au soldat cu consecințe grave pentru cetățeni.
- Persoanele cărora le-au fost încălcate drepturile şi le-a fost provocată o daună materială ca urmare a acțiunilor de aplicare a armei de foc pot pretinde pe cale civilă repararea daunelor morale şi materiale.
- La dorința persoanei ale cărei drepturi, libertăți şi interese legitime au fost încălcate, poliția îşi cere scuze personal sau public.
- În calitate de despăgubiri materiale pretinse la încălcarea drepturilor omului de pe urma acțiunilor ilegale ale polițistului la aplicarea armei, pot fi, spre exemplu, plăți pentru serviciile medicale acordate ca urmare a suferințelor fizice şi psihice, plăți pentru invaliditate, despăgubiri pentru membrii familiei care au avut de suferit de pe urma decesului şi altele prevăzute de legislație.
- Colaboratorul nu poartă răspundere pentru dauna materială şi fizică cauzată infractorului în legătură cu nesubordonarea sau opunerea de rezistență a acestuia în timpul reținerii.

- Pentru provocarea daunelor considerabile drepturilor şi intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice şi intereselor sociale la aplicarea armei de foc, poliţiştii pot deveni subiecţi ai infracţiunilor precum: omorul intenţionat (art.145, Cod penal (CP).) omor săvîrşit în stare de afect (art.146, CP), vătămarea intenţionată gravă, medie ori uşoară a integrităţii sau a sănătăţii (art.151-153, CP), excesul de putere sau depăşirea atribuţiilor de serviciu (art.328, CP).
- acţiunile penale care sînt aplicate ca urmare a tragerii la răspundere penală: amendă penală, închisoare, privare de dreptul de a ocupa anumite funcţii sau de a exercita o anumită activitate pe un anumit termen, muncă neremunerată în folosul comunităţii.

V. Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului

Recomandări pentru conducătorii subdiviziunilor de poliţie în problema aplicării armei de foc

- de a organiza regulat cursuri de instruire cu subalternii la următoarele teme: Acordarea primului ajutor medical, Folosirea armelor nemortale, Folosirea armei de foc, Comportamentul mulţimii şi altele;
- de a organiza cursuri de instruire cu subalternii privind respectarea drepturilor omului la aplicarea armei de foc;
- de a organiza acordarea consultanţei tuturor subordonaţilor pentru a-i ajuta să depăşească situaţiile de stres ca urmare a aplicării armei de foc;
- de a elabora şi implementa ordine clare şi întotdeauna realizabile cu privire la folosirea şi aplicarea armei de foc în diverse situaţii din activitatea poliţienească;
- de a familiariza şi asigura subordonaţii cu arme nemortale, necesare pentru imobilizarea infractorului sau pentru împrăştierea mulţimii;
- de a asigura un control sever asupra păstrării şi acordării armelor de foc care includ şi proceduri de asigurare a răspunderii poliţiştilor pentru armele şi muniţia primită;
- de a planifica şi a ţine sub control efectuarea operaţiunilor poliţieneşti, urmărindu-se evitarea la minim a situaţiilor de aplicare a armei de foc din partea subordonaţilor care vor participa;
- de a evalua fiecare caz de aplicare a armei de foc de către subordonaţi şi a lua măsurile de rigoare în vederea neadmiterii pe viitor a cazurilor de încălcare a drepturilor omului la aplicarea armei de foc;
- de a organiza evaluarea periodică a activităţii personalului din subordine în scopul verificării stării lor fizice şi psihice, a capacităţii lor de a lua decizii cu privire la necesitatea şi proporţionalitatea aplicării armei de foc din activitatea profesională;
- de a elabora reguli exacte de raportare a fiecărui incident legat de folosirea sau aplicarea armei de foc;

- de a informa procurorul despre cazurile în care au fost rănite sau au decedat cetățeni ca urmare a aplicării armei de foc.

Recomandări pentru polițişti la aplicarea armei de foc:

- de a frecventa cursuri de instruire privind acordarea primului ajutor medical, folosirea armelor nemortale, folosirea armei de foc, comportamentul mulțimii, de soluționare a conflictelor şi altele;
- de a frecventa cursuri de instruire în materie de respectare a drepturilor omului la aplicarea armei de foc în vederea ridicării nivelului profesional;
- de a evalua corect situațiile create în care este necesară aplicarea armei de foc;
- de a aplica arma de foc doar în împrejurări excepționale;
- de a folosi arma de foc doar în următoarele scopuri:
  - ⇨ *pentru autoapărarea sau protejarea altor persoane de pericolul evident al morții sau al unei răniri serioase;*
  - ⇨ *pentru prevenirea unei crime deosebit de periculoase, legate de o amenințare reală a vieții;*
  - ⇨ *pentru arestarea sau prevenirea evadării persoanei ce prezintă o astfel de amenințare şi care se opune încercărilor de a opri amenințarea dată;*
- de a folosi arme de foc în oricare din situațiile în care mijloacele mai puțin extreme sînt insuficiente;
- de a da dovadă de autocontrol în timpul aplicării armei de foc;
- de a reduce la minimum, pe cît este posibil, afectarea sănătății, onoarei, demnității, bunurilor cetățenilor, provocarea vătămării sau rănirii acestora;
- de a renunța la aplicarea forței fizice în cazul în care generează un pericol pentru alte persoane;
- de a acorda primul ajutor medical în cazul în care au avut de suferit persoane de pe urma aplicării armei de foc;
- de a raporta conducătorului direct orice incident în legătură cu aplicarea armei de foc;
- de a apela la serviciile de consultanță în vederea depăşirii situațiilor de stres ca urmare a aplicării armei de foc;
- de a evalua orice situație din activitatea profesională în care existau motive de aplicare a armei de foc în vederea neadmiterii pe viitor a situațiilor de aplicare ilegală a armei de foc.

VI. Acțiunile polițistului după aplicarea armei de foc

! de a comunica imediat ofițerului responsabil al grupului operativ din Comisariatul de poliție din teritoriu şi şefului direct despre aplicarea armei de foc şi

consecinţele survenite, prin intermediul mijloacelor de legătură (portstaţie, telefon), iar în lipsa acestora, cu ajutorul cetăţenilor. În cazul rănirii sau decedării persoanelor, şeful direct, la rîndul său, este obligat să-l informeze pe procuror;

- ! de a chema asistenţa medicală urgentă şi de a acorda primul ajutor medical persoanelor rănite. În cazul în care o persoană a decedat, poliţistul este obligat de a se convinge de faptul că acţiunile de salvare nu mai pot stopa decesul. Cînd persoana a decedat, poliţistul trebuie să acopere cadavrul;
- ! de a lua măsuri de precauţie înainte de a acorda primul ajutor persoanei rănite în urma aplicării armei de foc în scopul evitării unui atac cu aplicarea obiectelor periculoase (cuţit, şurubelniţă etc.);
- ! de a asigura paza locului, a urmelor şi a prezenţei martorilor în legătură cu cazul de aplicare a armei de foc pînă la sosirea grupului operativ;
- ! de a raporta superiorului grupului operativ venit la faţa locului, despre circumstanţele cazului de aplicare a armei de foc, de părăsit locul întîmplării doar cu permisiunea acestuia;
- ! de a preda arma de foc şi muniţiile în unitatea de serviciu la prezentarea sa în comisariatul de poliţie;
- ! de a nu curăţa, demonta arma de foc sau efectua trageri de control, asigurînd astfel păstrarea urmelor de tragere pînă la soluţionarea cazului;
- ! de a raporta comisarului de poliţie prin raport scris despre cazul de aplicare a armei de foc în care este obligat să descrie:
  - ❍ motivele aplicării armei de foc;
  - ❍ ordinea aplicării armei de foc;
  - ❍ urmările de pe urma aplicării armei de foc;
  - ❍ cantitatea de muniţii folosită;
  - ❍ acţiunile întreprinse după aplicarea armei de foc şi rezultatele lor şi altele.
- ! de a aduce la cunoştinţa familiei sau rudelor apropiate despre rănirea sau decesul persoanei faţă de care a fost aplicată arma de foc.

Bibliografie:

1. *Declaraţia Universală a Drepturilor omului*;

2. *Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale*;

3. *Codul de conduită al poliţiştilor, adoptat prin rezoluţia Adunării O.N.U. nr36-164 din 17 decembrie 1979*;

4. *Declaraţia cu privire la poliţie adoptată prin Rezoluţia 690 (1979) a adunării Parlamentare a Consiliului Europei*;

5. *Legea cu privire la poliție nr.416-XII de la 18 decembrie 1990;*

6. *Drepturile omului și poliția,* ghid pentru o practică de calitate a poliției, Strasbourg, 1998;

7. *Aplicarea forței și a armelor de foc*, ghid pentru studenți, Institutul „Societate deschisă", 2001;

8. *Aplicarea forței și a armelor de foc*, ghid pentru profesori, Institutul „Societate deschisă", 2001;

9. *Права человека и полиция*, пособие по практическому обучению, Страсбург, 1999.

Suport pentru formator (2.1)

Cazul nr.1 „Incidentul din parcul *La izvor*”

În timpul efectuării serviciului în Parcul „La izvor”, sergentul major de poliție Enachi din Serviciul „Poliția municipală” i-a făcut observație cetățeanului Burduja pentru unele cuvinte înjositoare la adresa trecătorilor. În consecință, cetățeanul Burduja l-a înjurat pe polițist, fapt care l-a determinat pe sergentul major de poliție să-l rețină. La încercarea de a-l reține cetățeanul Burduja a opus rezistență brutală, polițistului i-au fost aplicate cîteva lovituri uşoare de braț şi i-a fost rupt un epolet de la uniformă. Fiind fizic mai puternic decît polițistul, cetățeanul Burduja s-a smucit din mîinile lui şi a luat-o la fugă spre ieşirea din parc.

Urmărindu-l, polițistul Enachi l-a prevenit despre posibilitatea aplicării armei de foc şi a efectuat o împuşcătură în sus, dar cetățeanul Bujduja continua să fugă. În consecință, polițistul Enachi a țintit şi l-a rănit pe cetățeanul Burduja la piciorul stîng.

Întrebări pentru analiza studiului de caz:

1. Polițistul a comis anumite încălcări la aplicarea armei de foc? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.
2. În cazul în care considerați că au fost comise anumite încălcări, prin ce se manifestă acestea?
3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca urmare a încălcărilor comise?
4. Cum ar fi corect să acționeze în situația descrisă prin prisma standardelor internaționale şi naționale?

Răspunsuri:

1. La aplicarea armei de foc polițistul a comis nereguli? Argumentați în baza standardelor internaționale şi naționale.

La aplicarea armei de foc de către polițistul Enachi au fost încălcate *principiile ONU*, prevederile *art.3 al Codului de conduită a polițiştilor*, prevederile *art.14 şi art.17 din Legea cu privire la poliție a Republicii Moldova*.

Potrivit *principiilor ONU*, armele de foc pot fi aplicate doar în împrejurări excepționale, pentru arestarea persoanei care reprezintă o amenințare reală a vieții şi care se opune încercărilor de a opri amenințarea, în măsura în care mijloacele cele mai puțin extreme sînt insuficiente.

Aceleaşi principii sînt prevăzute şi în *Codul de conduită a polițiştilor* (a se vedea comentariul la art.3, materialul din suportul de curs „Standarde internaționale şi naționale în activitatea poliției la aplicarea armei de foc).

Articolul *17, alin.2. pct. 5 al Legii cu privire la poliție* reflectă cazul în care arma de foc poate fi aplicată (a se vedea materialul din suportul de curs) cu specificarea condiției *„cînd este imposibilă înfrîngerea rezistenței sau reținerea delicventului pe alte căi şi cu alte mijloace”*.

2. În cazul în care considerați că au fost comise anumite nereguli, prin ce se manifestă acestea?

Acțiunile de reținere a cetățeanului Burduja din partea inspectorului de sector sînt întemeiate, întrucît acesta a comis o faptă contravențională art.174. „Nesubordonarea cu rea voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului poliției”.

Pe măsură ce intensitatea opunerii rezistenței din partea contravenientului creştea, polițistul era justificat să aplice mai întîi forța fizică, apoi mijloacele speciale. În situația cînd persoana nu prezenta pericol la încercarea de a se eschiva de la locul faptei, aplicarea armei de foc nu este proporțională cu pericolul. În plus, conform art.17, alin.7 „Se interzice aplicarea şi folosirea armei de foc dacă în urma acestei acțiuni pot avea de suferit persoane străine”.

3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca urmare a neregulilor comise?

Pentru încălcările comise prin aplicarea armei de foc, inspectorul de sector poate deveni subiectul unei cercetări penale.

O dată cu demararea cercetării cazului de către procuratura teritorială, pe durata cercetării, inspectorul de sector va fi suspendat din funcție. Dacă va fi găsit vinovat riscă să fie concediat din cadrul organelor de poliție şi tras la răspundere penală, în funcție de proporțiile daunelor provocate, fie pentru exces de putere sau depăşire a atribuțiilor de serviciu art.328, CP. sau vătămarea intenționată gravă sau medie a integrității sau sănătății, art.151-152, CP.

În cursul anchetei, victima are dreptul să pretindă despăgubiri materiale şi morale care vor fi evaluate de instanța de judecată, în cazul în care acțiunile inspectorului vor fi calificate ilegale.

4. Cum ar fi corect să se acționeze în situația descrisă, din punct de vedere al standardelor internaționale şi naționale?

În situația descrisă, putea să se evite aplicarea armei de foc şi să se aplice forța fizică sau mijloacele speciale, în ultimă instanță. Pînă la aplicarea forței fizice urmau să fie folosite metodele de convingere verbală sau metodele de presiune. În cazul în care persoana refuza să se subordoneze cerințelor legale, aceasta urma să fie avertizată de inspector că prin acțiunile sale a comis o contravenție prevăzută de art.174. „Nesubordonarea cu rea voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului poliției”. Totodată îi erau aduse la cunoştință consecințele faptei şi cele de pe urma nerespectării cerințelor legale. În cazul în care măsurile non-violente nu asigurau îndeplinirea obligațiilor ce îi reveneau, polițistul urma să aplice forța fizică fără a permite creşterea opunerii de rezistență, cu acțiuni directe din partea contravenientului care pot fi calificate drept atentat la viața şi sănătatea, faptă penală. O dată cu creşterea opunerii rezistenței urmau să fie aplicate şi mijloacele speciale din dotare, spre exemplu bastonul, cătuşele.

În momentul în care persoana a încercat să fugă, de asemenea, putea fi aplicată forța fizică, se putea apela la ajutorul polițiștilor din apropiere.

Persoanei rănite urma să i se acorde urgent primul ajutor medical, să fie chemată asistența medicală de urgență, urma să se apeleze la ajutorul polițiștilor şi să se raporteze imediat şefului direct, cu întocmirea ulterioară a unui raport detaliat asupra incidentului.

Polițistul urmează să asigure şi păstrarea urmelor de tragere cu arma la fața locului, precum şi prezența martorilor la examinarea cazului.

Suport pentru formator (2.2)

Cazul nr.2 „Incidentul din apartament”

Inspectorul de poliție Lungu a fost chemat în casa cetățeanului Munteanu în legătură cu scandalul iscat. Inspectorul ştia că, anterior, cetățeanul Munteanu a fost judecat în baza art.153 al Codului penal al Republicii Moldova (*vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății)*.

Sosit la fața locului, inspectorul de poliție Lungu l-a găsit pe Munteanu foarte enervat. La cererea inspectorului de poliție de a se liniști, Munteanu s-a îndreptat spre polițist cu amenințări. Atunci Lungu l-a preîntîmpinat despre posibilitatea aplicării armei de foc față de el, după ce a efectuat o împuşcătură în sus. Munteanu nu şi-a schimbat comportamentul nici după aceasta. La distanța de 3 m. Munteanu s-a avîntat să-l lovească pe inspector cu toporul. Inspectorul de poliție a țintit în infractor, rănindu-l în umărul drept.

Întrebări pentru analiza studiului de caz:

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.
2. În cazul în care considerați că au fost comise anumite nereguli, prin ce se manifestă acestea?
3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca urmare a încălcărilor comise?
4. Cum ar fi corect să se acționeze prin prisma standardelor internaționale şi naționale în situația descrisă?

Răspunsuri:

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.

În cazul descris, acțiunile polițistului sînt în conformitate cu *principiile ONU privind aplicarea armei de foc*: arma de foc se aplică doar în împrejurări excepționale, este folosită doar în scopul autoapărării sau protejării altor persoane de pericolul evident al morții sau al unei răniri serioase, sau pentru prevenirea unei crime deosebit de grave, legate de o amenințare reală a vieții (şi altele).

Potrivit comentariului la *art.3 al Codului de conduită a polițiştilor,* „în general, armele de foc nu trebuie să fie folosite, cu excepția cazului în care o persoană suspectată de a fi comis o infracțiune opune rezistență armată sau pune în pericol, în alt fel viețile celorlalți, iar acțiunile mai puțin extreme nu sînt suficiente pentru a opri sau a aresta persoana suspectă”.

Conform *art.17 al Legii cu privire la poliție,* „arma de foc este folosită ca măsură extremă de către colaboratorii poliției în următoarele cazuri: pentru apărarea cetățenilor şi pentru autoapărare contra unor atacuri ce constituie un pericol real pentru viața sau sănătatea lor".

Potrivit aceluiaşi articol „Drept atentat la securitatea personală a colaboratorului poliției, pe lîngă alte acțiuni este calificată şi apropierea infractorului de ei la mai puțin de trei metri, după ce a fost somat să se oprească".

2. În cazul în care considerați că au fost comise anumite încălcări, prin ce se manifestă acestea?

Este vorba de un atac declanşat şi cu un pericol real care nu poate fi înlăturat pe alte căi şi cu alte mijloace.

Totuşi, acțiunile care s-au derulat pînă la aplicarea armei de foc ridică unele semne de întrebare: Ce fel de amenințări? Amenințările la care a fost expus inspectorul de sector erau reale şi serveau drept temei de a executa un foc de avertizare?

Dacă amenințările nu erau evidente nu era cazul să fie folosită arma de foc ca avertizare în interiorul apartamentului, în lipsa unui pericol real. Cu atît mai mult cu cît inspectorul cunoştea persoana şi trecutul ei: condamnată pentru infracțiunea prevăzută de art.153. C.P. „*Vătămarea intenționată uşoară a integrității corporale sau a sănătății"*, faptă pentru care se pedepseşte cu amendă penală sau pînă la un an de privațiune de libertate.

3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca rezultat al încălcărilor comise?

Considerăm că acțiunile polițistului au fost corecte şi au fost întemeiate conform standardelor internaționale şi naționale.

Dacă în timpul cercetării cazului se va stabili că acțiunile polițistului au fost incorecte şi au condus la declanşarea atacului asupra sa, acesta riscă să fie supus unei sancțiuni disciplinare.

4. Cum ar fi fost corect să se acționeze în situația descrisă din perspectiva standardelor internaționale şi naționale?

Arma de foc a fost aplicată într-o situație extremă, cînd exista un pericol real pentru viața şi sănătatea inspectorului de sector.

În ceea ce priveşte acțiunile pînă la declanşarea atacului cu toporul, polițistul urma să țină sub control situația cu utilizarea metodelor non-violente: de convingere, de soluționare a conflictului sau, dacă era cazul unei amenințări reale, urma să prevină agravarea situației prin aplicarea forței fizice sau a mijloacelor speciale.

Dacă în urma aplicării armei de foc a fost rănită persoana, polițistul este obligat să se asigure că nu se va expune pericolului repetat din partea persoanei, să-i acorde urgent primul ajutor medical, să apeleze asistența medicală de urgență, să raporteze şefului direct asupra cazului, să solicite ajutor din partea altor lucrători ai poliției, să asigure păstrarea urmelor de tragere din arma de foc, să întocmească un raport detaliat asupra incidentului de aplicare a armei.

Suport pentru formator (2.3)

Cazul nr.3 „Incidentul din stradă”

Sergentul de poliție Ignat şi plutonierul major de poliție Ceban din regimentul „Scut” patrulau, spre seară, în apropierea Teatrului de operă şi balet.

La un moment dat au auzit un țipăt de femeie din direcția stației de troleibuze, din care reieşea că a fost deposedată de geantă. Îndreptîndu-se repede spre stație, polițiștii au observat nu departe de ei doi indivizi de statură medie cu o geantă în mînă care alergau în jos pe strada perpendiculară bulevardului „Ştefan cel Mare” unde se află stația.

Luîndu-se după ei, polițistul Ignat le-a ordonat să se oprească prin formula: „Poliția, stați că trag”, la care indivizii nu au reacționat, continuînd să fugă. Atunci plutonierul major de poliție Ceban a tras un foc de armă în aer. Ca urmare, unul dintre cei doi indivizi care avea geanta în mînă s-a oprit, în timp ce celălalt continua să fugă, ceea ce l-a făcut pe polițist să țintească în el, rănindu-l la un picior; ulterior, acesta a fost reținut.

Întrebări pentru analiza studiului de caz

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.
2. În cazul în care considerați că au fost comise anumite nereguli, prin ce se manifestă acestea?
3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca rezultat al încălcărilor comise?
4. Cum ar fi corect să se acționeze, prin prisma standardelor internaționale şi naționale în situația descrisă?

Răspunsuri:

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.

În situația descrisă, aplicînd arma de foc, polițistul a încălcat *principiile şi recomandările ONU*, prevederile *art.3 al Codului de conduită a polițistului* şi prevederile *art.14 şi art.17 al Legii cu privire la poliție*.

La aplicarea armei de foc de către polițist a fost încălcat principiul proporționalității, din moment ce persoana suspectă cu geanta în mînă s-a oprit la focul de avertisment al polițistului. O dată cu încălcarea principiului proporționalității, automat a fost încălcat şi principiul necesității cu privire la aplicarea armei de foc.

Conform *Codului de conduită al polițiștilor, comentariul art. 3,* ”În general, armele de foc nu trebuie folosite, cu excepția cazului în care persoana suspectată de a fi săvîrşit o infracțiune opune rezistență armată sau pune în pericol, în alt fel, viețile celorlalți,

iar măsurile mai puțin extreme nu sînt suficiente pentru a opri sau a aresta persoana suspectă".

Potrivit *art.17. alin.2, pct.5 al Legii cu privire la poliție*, arma de foc poate fi aplicată în cazul „pentru reținerea persoanei care opune rezistență ori a care a fost surprinsă în momentul săvîrşirii unei infracțiuni grave..." (a se vedea suportul de curs).

2. În cazul în care considerați că au fost comise anumite nereguli, prin ce se manifestă acestea?

Comiterea de către doi tineri necunoscuți a însuşirii deschise – jaf – constituie o infracțiune gravă, care induce aplicarea armei de foc conform cazului prezentat în *art.17. alin.2.pct.5 al Legii cu privire la poliție*.

Cu toate că există temei juridic pentru aplicarea armei de foc, nu a fost respectat principiul proporționalității la aplicarea acesteia.

Arma de foc este o măsură extremă la care se recurge în situații extreme, iar aplicarea ei nu poate fi evitată. În conformitate cu *art.14 al Legii cu privire la poliție*, polițiștii sînt datori să se străduiască să aducă o daună cît mai mică sănătății, onoarei, demnității şi bunurilor cetățenilor.

După reținerea unei persoane, la care a fost găsit bunul sustras, nu există temei de a aplica arma de foc la adresa unei persoane care nu prezintă pericol real şi care poate fi ulterior reținută pe alte căi şi cu alte mijloace. În plus, aplicarea armei de foc a avut loc în stradă, pe timp de seară.

Potrivit *art. 17 al Legii cu privire la poliție,* „Se interzice aplicarea şi folosirea armei de foc dacă în urma acestei acțiuni pot avea de suferit persoane străine".

3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca rezultat al încălcărilor comise?

Ca urmare a încălcării dreptului la integritatea fizică şi psihică, pentru încălcarea prevederilor legii la aplicarea armei de foc, polițistul riscă să fie cercetat penal. În funcție de gradul daunelor provocate, va fi calificată faptă de încălcare a dreptului la viață, la integritatea fizică şi psihică.

Astfel, el riscă să fie tras la răspundere pentru „exces de putere sau depăşire a atribuțiilor de serviciu" (art.328, CP) sau pentru „vătămarea intenționată gravă sau medie a integrității sau sănătății (art.151-152, CP). Victima poate pretinde pe cale civilă despăgubiri materiale în cazul tratamentului medical.

4. Cum ar fi corect să se acționeze în situația descrisă, din perspectiva standardelor internaționale şi naționale?

În cazul descris era necesar să fie depuse toate eforturile pentru a evita aplicarea armei de foc la adresa unei persoane care nu prezintă pericol, din moment ce infracțiunea a fost curmată prin reținerea uneia din persoanele urmărite.

În asemenea situații era inutilă aplicarea armei de foc. Infractorii puteau fi urmăriți şi reținuți prin aplicarea măsurilor mai puțin violente: forța fizică, mijloacele speciale, cu apel la ajutorul poliției din apropiere.

La reținerea persoanei rănite urmează să i se acorde primul ajutor medical, să fie chemată ambulanța dacă este cazul. De asemenea, este necesar să se aducă la cunoştința şefului direct incidentul privind aplicarea armei, să se asigure urmele de pe urma tragerii din arma de foc şi martorii incidentului, să se comunice rudelor sau apropiaților despre consecințe, să se întocmească un raport detaliat asupra cazului de aplicare a armei de foc.

Suport pentru participanţi (1)

Standardele internaţionale şi naţionale în activitatea poliţiei la aplicarea armei de foc

Actele normative internaţionale şi naţionale ce reglementează aplicarea armei de foc de către poliţişti sînt:

- *Codul de comportare a persoanelor oficiale în menţinerea ordinii de drept*, Asambleea ONU, 1979;
- *Principiile fundamentale de aplicare a forţei şi armei de foc*, O.N.U., 1990;
- *Codul de conduită a poliţiştilor,* adoptat prin Rezoluţia O.N.U. nr.36/164 din 17 decembrie 1979;
- *Declaraţia cu privire la poliţie,* adoptată prin Rezoluţia 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei;
- *Legea cu privire la poliţie,* nr. 416-XII din 18.12.1990;
- *Statutul Serviciului de patrulare şi santinelă*, aprobat prin ordinul M.A.I. din 26 iulie 1994, nr. 157.

Principiile fundamentale de aplicare a armelor de foc recomandate de ONU sînt:

- caracterul legal;
- necesitatea aplicării;
- proporţionalitatea aplicării.

În vederea asigurării aplicării corecte a principiilor fundamentale ONU au fost elaborate şi un şir de *Reguli de bază privind aplicarea armei de foc de către poliţişti:*

- armele de foc pot fi aplicate doar în împrejurări excepţionale;
- armele de foc vor fi folosite doar în scopul autoapărării sau cu scopul de a proteja alte persoane de pericolul evident al morţii sau al unei răniri serioase sau
- pentru prevenirea unei crime deosebit de periculoase, legate de o ameninţare reală a vieţii sau
- pentru arestarea sau prevenirea evadării persoanei care prezintă o astfel de ameninţare şi care se opune încercărilor de a opri ameninţarea dată şi
- doar în oricare din situaţiile expuse mai sus în care mijloacele mai puţin extremale sînt insuficiente,
- folosirea cu premeditare a forţei şi a armelor de foc care poate duce la moarte este acceptată doar în cazul în care aceasta a fost inevitabilă pentru a apăra viaţa unei persoane.

Potrivit *art. 3 al Codului de conduită a poliţiştilor*, *„poliţiştii pot folosi forţa numai cînd aceasta este strict necesară şi în măsura în care este cerută pentru îndeplinirea datoriei”.*

„Folosirea armelor de foc este considerată drept o măsură extremă. Trebuie să fie depuse toate eforturile pentru excluderea folosirii armelor de foc, în special împotriva copiilor. În general, armele de foc nu trebuie să fie folosite, cu excepţia cazului în care o persoană suspectată de a fi săvîrşit o infracţiune opune rezistenţă înarmată sau pune în pericol, în alt fel, vieţile celorlalţi, iar măsurile mai puţin extreme nu sînt suficiente pentru a opri sau a aresta persoana suspectă. În fiecare situaţie în care se descarcă o armă de foc, trebuie să fie întocmit imediat un raport adresat autorităţilor competente” (*Comentariu la art. 3, pct. c al Codului*).

Conform *Anexei Declaraţiei cu privire la poliţie, lit.A, p.13*, *„funcţionarilor de poliţie trebuie să li se dea instrucţiuni clare şi precise cu privire la maniera şi circumstanţele în care trebuie să facă uz de arme”.*

Articolul 14 al Legii cu privire la poliţie „Condiţiile şi limitele aplicării forţei, mijloacelor speciale şi a armei de foc” prevede:

- Poliţia are dreptul să aplice forţa fizică, mijloacele speciale şi arma de foc în cazurile şi în modul prevăzut de prezenta lege.
- Aplicarea forţei, mijloacelor speciale sau armei de foc trebuie să fie precedată de un avertisment privind intenţia recurgerii la ele cu acordarea unui timp suficient pentru reacţia de răspuns, cu excepţia cazurilor în care tergiversarea aplicării forţei fizice, a mijloacelor speciale şi a armei generează un pericol direct pentru viaţa şi sănătatea cetăţenilor şi a colaboratorilor poliţiei, poate conduce la alte urmări grave.
- Arma de foc nu se aplică contra femeilor şi minorilor, persoanelor de vîrstă înaintată, precum şi contra oamenilor cu evidente deficienţe fizice, cu excepţia cazurilor în care ei au săvîrşit un atac armat, opun rezistenţă folosind arme sau au săvîrşit un atac în grup, ce ameninţă viaţa şi sănătatea oamenilor, dacă acţiunile de acest fel nu pot fi respinse pe alte căi şi cu alte mijloace.
- În toate cazurile cînd aplicarea forţei nu poate fi evitată, colaboratorii poliţiei sînt datori să se străduiască să aducă o daună cît mai mică sănătăţii, onoarei demnităţii şi bunurilor cetăţenilor, de asemenea să asigure acordarea asistenţei medicale victimelor.
- În cazul rănirii sau decedării cetăţenilor ca urmare a aplicării forţei fizice, a mijloacelor speciale sau a armei de foc colaboratorul poliţiei este dator să comunice despre aceasta şefului său direct, pentru ca acesta să-l înştiinţeze pe procuror.
- Depăşirea de către colaboratorii poliţiei a atribuţiilor lor în ceea ce priveşte aplicarea forţei, a mijloacelor speciale şi a armei de foc atrage după sine răspunderea prevăzută de lege.

Articolul 17 al Legii cu privire la poliție „Aplicarea și folosirea armei de foc” prevede:

- Colaboratorii poliției au dreptul să dețină, să aibă asupra lor în permanență, să aplice și să folosească arme de foc.
- Arma de foc este folosită ca măsură extremă de către colaboratorii poliției în următoarele cazuri:
  - ⇨ *pentru apărarea cetățenilor și pentru autoapărarea contra unor atacuri ce constituie un pericol real pentru viață sau sănătatea lor, precum și pentru prevenirea capturării prin violență a armei de foc;*
  - ⇨ *pentru respingerea unui atac în grup sau atac armat asupra colaboratorilor poliției, asupra altor persoane aflate în exercițiul funcțiunii sau la datoria obștească de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității, precum și pentru respingerea atacurilor de altă natură ce pericliteză viața și sănătatea lor;*
  - ⇨ *pentru eliberarea ostaticilor, dacă viața și sănătatea lor este în pericol;*
  - ⇨ *pentru respingerea unor atacuri în grup sau atacuri armate asupra unor obiective importante, aflate sub pază, asupra încăperilor de locuit și de menire gospodărească ale cetățenilor, asupra sediilor autorităților publice și organizațiilor obștești, întreprinderilor și organizațiilor, dacă există un pericol real pentru viața sau sănătatea persoanelor care se află în ele, pentru respingerea atacurilor asupra personalului militar și de serviciu al organelor de poliție;*
  - ⇨ *pentru reținerea persoanei care opune rezistență armată ori care a fost surprinsă în momentul săvîrșirii unei infracțiuni grave, sau a delicventului care evadează de sub arest, precum și a unei persoane înarmate care refuză să se subordoneze cerinței legale de a depune arma, cînd este imposibilă înfrîngerea rezistenței sau reținerea delincventului pe alte căi și cu alte mijloace.*
- Drept atentat la securitatea personală a colaboratorului poliției, pe lîngă alte acțiuni, este calificată apropierea infractorului de el la mai puțin de trei metri, după ce a fost somat să se oprească.
- Efectuarea unei împușcături asupra țintei este considerată drept aplicare a armei.
- Colaboratorii poliției pot folosi arma pentru a da un semnal de alarmă sau a solicita ajutor, pentru a neutraliza un animal ce amenință viața și sănătatea cetățenilor.
- Arma poate fi folosită fără avertizare în caz de atac prin surprindere, de atac cu utilizarea tehnicii de luptă, a mijloacelor de transport, a aparatelor de zbor, a navelor fluviale, în cazul eliberării ostaticilor, evadării de sub arest cu armă sau cu ajutorul mijloacelor de transport, precum și în cazul evadării din mijloacele de transport în timpul deplasării lor.

- Se interzice aplicarea şi folosirea armei de foc dacă în urma acestei acțiuni pot avea de suferit persoane străine.
- În toate cazurile de aplicare şi de folosire a armei de foc, colaboratorul poliției este dator să ia toate măsurile posibile pentru a asigura securitatea cetățenilor, ca dauna cauzată sănătății, onoarei, demnității şi bunurilor lor să fie cît mai mică, precum şi pentru a acorda asistență medicală urgentă victimelor.

Suport pentru participanţi (2)

V. Recomandări privind minimalizarea riscurilor de încălcare a drepturilor omului

Recomandări pentru conducătorii subdiviziunilor de poliție în problema aplicării armei de foc

- de a organiza regulat cursuri de instruire cu subalternii pe următoarele teme: Acordarea primului ajutor medical, Folosirea armelor ne-mortale, Folosirea armei de foc, Comportamentul mulțimii şi altele;
- de a organiza cursuri de instruire cu subalternii privind respectarea drepturilor omului la aplicarea armei de foc;
- de a organiza acordarea consultanței tuturor subordonaților pentru a-i ajuta să depăşească situațiile de stres ca urmare a aplicării armei de foc;
- de a elabora şi implementa ordine clare şi întotdeauna realizabile cu privire la folosirea şi aplicarea armei de foc în diverse situații din activitatea polițienească;
- de a familiariza şi asigura subordonații cu arme nemortale, necesare pentru imobilizarea infractorului sau pentru împrăştierea mulțimii;
- a asigura un control sever asupra păstrării şi acordării armelor de foc care includ şi proceduri de asigurare a răspunderii polițiştilor pentru armele şi muniția primită;
- de a planifica şi a ține sub control efectuarea operațiunilor polițieneşti, urmărindu-se evitarea situațiilor de aplicare a armei de foc din partea subordonaților care vor participa;
- de a evalua fiecare caz de aplicare a armei de foc de către subordonați şi a lua măsurile de rigoare în vederea neadmiterii pe viitor a cazurilor de încălcare a drepturilor omului prin aplicarea armei de foc;
- de a organiza evaluarea periodică a activității personalului din subordine în scopul verificării stării fizice şi psihice, a capacității de a lua decizii cu privire la necesitatea şi proporționalitatea aplicării armei de foc din activitatea profesională;
- de a elabora reguli exacte de raportare a fiecărui incident legat de folosirea sau aplicarea armei de foc;
- de a informa procurorul despre cazurile în care au fost rănite sau au decedat cetățeni ca urmare a aplicării armei de foc.

Recomandări pentru poliţişti la aplicarea armei de foc

- de a frecventa cursuri de instruire privind acordarea primului ajutor medical, folosirea armelor ne-mortale, folosirea armei de foc, comportamentul mulțimii, de soluționare a conflictelor şi altele;

1. de a frecventa cursuri de instruire în materie de respectare a drepturilor omului la aplicarea armei de foc în vederea ridicării nivelului profesional;
2. de a evalua corect situațiile create în care este necesară aplicarea armei de foc;
3. de a aplica arma de foc doar în împrejurări excepționale;
4. de a folosi arma de foc doar în următoarele scopuri:
   - ⇨ *pentru autoapărarea sau protejarea altor persoane de pericolul evident al morții sau al unei răniri serioase;*
   - ⇨ *pentru prevenirea unei crime deosebit de periculoase, legate de o amenințare reală a vieții;*
   - ⇨ *pentru arestarea sau prevenirea evadării persoanei ce prezintă o astfel de amenințare și care se opune încercărilor de a opri amenințarea dată;*

- ❍ de a folosi arme de foc în oricare din situațiile în care mijloacele mai puțin extreme sînt insuficiente;
- ❍ de a da dovadă de autocontrol în timpul aplicării armei de foc;
- ❍ de a reduce la minimum, pe cît posibil, afectarea sănătății, onoarei, demnității, bunurilor cetățenilor, provocarea de vătămări sau răniri acestora;
- ❍ de a renunța la aplicarea forței fizice în cazul în care generează un pericol pentru alte persoane;
- ❍ de a acorda primul ajutor în cazul în care au avut de suferit persoane de pe urma aplicării armei de foc;
- ❍ de a raporta conducătorului direct orice incident în legătură cu aplicarea armei de foc;
- ❍ de a apela la serviciile de consultanță în vederea depășirii situațiilor de stres ca urmare a aplicării armei de foc;
- ❍ de a evalua orice situație din activitatea profesională în care existau motive de aplicare a armei de foc în vederea neadmiterii pe viitor a situațiilor de aplicare ilegală armei de foc.

Suport pentru participanţi (3)

- de a comunica imediat, prin intermediul mijloacelor de legătură - portstație, telefon - iar în lipsa acestora, cu ajutorul cetățenilor ofițerului responsabil al grupului operativ din Comisariatul de poliție din teritoriu şi şefului direct, despre aplicarea armei de foc şi consecințele survenite. În cazul rănirii sau decedării persoanelor, şeful direct este obligat, la rîndul său, să-l informeze pe procuror;
- de a chema asistența medicală de urgență şi de a acorda primul ajutor persoanelor rănite. În cazul în care o persoană a decedat, polițistul este obligat să se convingă de faptul că acțiunile de salvare nu mai pot evita decesul. Cînd persoana a decedat, polițistul trebuie să acopere cadavrul;
- de a lua măsuri de precauție înainte de a acorda primul ajutor persoanei rănite în urma aplicării armei de foc, în scopul evitării unui atac cu aplicarea obiectelor periculoase (cuțit, şurubelniță etc.);
- de a asigura paza locului, a urmelor şi a prezenței martorilor în legătură cu cazul de aplicare a armei de foc, pînă la sosirea grupului operativ;
- de a raporta superiorului grupului operativ venit la fața locului, despre circumstanțele cazului de aplicare a armei de foc, de a pleca de la fața locului doar cu permisiunea acestuia;
- de a preda arma de foc şi muniţiile în unitatea de serviciu la prezentarea sa în comisariatul de poliție;
- de a nu curăța, demonta arma de foc sau efectua trageri de control, asigurînd astfel păstrarea urmelor de tragere pînă la soluționarea cazului;
- de a raporta comisarului de poliție prin raport scris despre cazul de aplicare a armei de foc în care este obligat să descrie:
  - motivele aplicării armei de foc;
  - ordinea aplicării armei de foc;
  - urmările de pe urma aplicării armei de foc;
  - cantitatea de muniții folosită;
  - acțiunile întreprinse după aplicarea armei de foc şi rezultatele lor şi altele.
- de a aduce la cunoştința familiei sau rudelor apropiate despre rănirea sau decesul persoanei față de care a fost aplicată arma de foc.

Suport pentru participanţi (4.1)

Cazul nr.1 Incidentul din parcul „La izvor”

În timpul efectuării serviciului în Parcul „La izvor”, sergentul major de poliție Enachi din Serviciul „Poliția municipală” i-a făcut observație cetățeanului Burduja pentru unele cuvinte înjositoare la adresa trecătorilor. În consecință, cetățeanul Burduja l-a înjurat pe polițist. La încercarea de a-l reține pe cetățeanul Burduja, acesta a opus rezistență în mod brutal şi, ca urmare, polițistului i-au fost aplicate cîteva lovituri uşoare de braț şi i-a fost rupt un epolet de la uniformă. Fiind fizic mai puternic decît polițistul, cetățeanul Burduja s-a smucit din mîinile lui şi a luat-o la fugă spre ieşirea din parc.

Urmărindu-l, polițistul Enachi l-a prevenit despre posibilitatea aplicării armei de foc şi a efectuat o împuşcătură în aer, dar cetățeanul Bujduja continua să fugă. Ca urmare, polițistul Enachi a țintit şi l-a rănit pe cetățeanul Burduja la piciorul stîng.

Întrebări pentru analiza studiului de caz:

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.
2. În cazul în care considerați că au fost comise nereguli, prin ce se manifestă acestea?
3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist, ca urmare a încălcărilor comise?
4. Cum ar fi corect să se acționeze în situația descrisă, prin prisma standardelor internaționale şi naționale?

Suport pentru participanţi (4.2)

Cazul nr.2 „Incidentul din apartament”

Inspectorul de poliție Lungu a fost chemat în casa cetățeanului Munteanu în legătură cu scandalul iscat aici. Inspectorul ştia că, anterior, cetățeanul Munteanu fusese judecat în baza art.153 al Codului penal al Republicii Moldova (vătămarea intenționată uşoară a integrității corporale sau a sănătății).

Ajuns la fața locului, inspectorul de poliție Lungu l-a găsit pe Munteanu foarte enervat. La cererea inspectorului de poliție de a se liniști, Munteanu s-a îndreptat spre polițist, amenințîndu-l. Lungu l-a preîntîmpinat despre posibilitatea aplicării armei de foc, după care a efectuat o împuşcătură în aer. Munteanu nu şi-a schimbat comportamentul nici după aceasta. De la distanța de 3 m., Munteanu s-a avîntat să-l lovească pe inspector cu toporul. Inspectorul de poliție a țintit în infractor, rănindu-l în umărul drept.

Întrebări pentru analiza studiului de caz:

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.
2. În cazul în care considerați că au fost comise nereguli, prin ce se manifestă acestea?
3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca urmare a încălcărilor comise?
4. Cum ar fi corect să se acționeze în situația descrisă, prin prisma standardelor internaționale şi naționale?

Suport pentru participanţi (4.3)

Cazul nr.3 „Incidentul din stradă”

Sergentul de poliție Ignat şi plutonierul major de poliție Ceban din regimentul „Scut” patrulau, spre seară, în apropierea Teatrului de operă şi balet.

La un moment dat au auzit un țipăt de femeie din direcția stației de troleibuze, din care reieşea că a fost deposedată de geantă. Îndreptîndu-se repede spre stație, nu departe de ei polițiștii au observat doi indivizi de statură medie, cu o geantă în mînă, care alergau în jos pe strada perpendiculară bulevardului „Ştefan cel Mare” unde se află stația.

Luîndu-se după ei, polițistul Ignat le-a ordonat să se oprească prin formula: „Poliția, stați că trag”, la care indivizii nu au reacționat. Atunci plutonierul major de poliție Ceban a tras un foc de armă în aer. Ca urmare, unul dintre cei doi indivizi, care avea geanta în mînă, s-a oprit pe loc, iar celălalt continua să fugă. Polițistul a țintit spre acesta, rănindu-l la un picior, după care l-a reținut.

Întrebări pentru analiza studiului de caz

1. La aplicarea armei de foc, polițistul a comis anumite nereguli? Argumentați răspunsul în baza standardelor internaționale şi naționale.
2. În cazul în care considerați că au fost comise nereguli, prin ce se manifestă acestea?
3. Ce consecințe pot surveni pentru polițist ca urmare a încălcărilor comise?
4. Cum ar fi corect să se acționeze în situația descrisă, prin prisma standardelor internaționale şi naționale?

Bibliografie

Materiale didactice, monografii, studii, ghiduri

1. *Aplicarea forței și a armelor de foc: ghid pentru profesori*, Institutul „Societatea deschisă”, 2001.

2. *Aplicarea forței și a armelor de foc: ghid pentru studenți,* Institutul „Societatea deschisă”, 2001.

3. Botnaru Gheorghe ş.a., *Funcționarul de poliție. Ghidul cetățeanului*, Editura Cartier, Chişinău, 2002.

4. *Drepturile omului și poliția: ghid pentru o practică de calitate a poliției*, Strasbourg, 1998.

5. *Eu și Poliția. Recomandări practice în domeniul relațiilor cetățenilor cu organele de urmărire penală*, Chişinău 2003.

6. Veaceslav Grati*, Teoria și practica aplicării și folosirii armei de foc în contextul drepturilor omului*, Chişinău, 2004.

7. Veaceslav Grati, *Principii și reguli generale privind tactica intervenției polițienești cu aplicarea și folosirea armei de foc*, Chişinău, 2004.

8. Veaceslav Grati, *Aspecte administrativ-juridice ale aplicării și folosirii armei de foc de către funcționarii de poliție*, Chişinău, 2004.

9. Veaceslav Grati, *Aspecte instructive privind folosirea și aplicarea forței fizice, a mijloacelor speciale și a armei de foc de către funcționarii poliției în asigurarea ordinii de drept și combaterea criminalității,* Chişinău, 2003.

10. *Activitatea poliției în societate: Manual pentru profesori*, Chişinău, 2002.

11. *Aplicarea forței și armelor de foc: Ghid pentru studenți*, Chişinău, 2001.

12. Pavel Abraham, *Comunitatea, poliția și tranziția*, Bucureşti 1996.

13. *Metode moderne de conlucrare a poliției cu populația: Manual pentru studenți*, Chişinău, 2002.

14. *Violența în familie: Manualul studentului*, Chişinău, 2003.

15. Jofa Constantin, *Protecția drepturilor omului,* Iaşi, 1999.

16. Scaunas Stelian, *Dreptul internațional al drepturilor omului*, Bucureşti 2003.

17. Dumitru Mazilu, *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane: Curs*, Bucureşti, 2000.

18. *Bune practici juridice de asistență a victimelor traficului de ființe umane,* Col. de autori, Chişinău, 2007.

19. *Human Rights and Law Enforcement. A Manual on Human Rights Training for the Police* (Professional training series No. 5), United Nations, New York and Geneva, 1997.

20. Levin Leah, *Drepturile omului: întrebări şi răspunsuri,* UNESCO, Ediție revăzută şi completată, 1998.

21. *Respectarea drepturilor omului în Republica Moldova: studiu sociologic*, Editura Epigraf, Chişinău, 2004.

22. Крошоу Ральф, *Права человека и полиция: пособие по практическому обучению,* Страсбург, Совет Европы, 1999;

23. Оссе Аннеке, *Полиция и права человека „Как проводить дискуссию". Пособие для преподователя,* Страсбург, Совет Европы, 1999.

24. *Права человека и полиция*: *пособие по практическому обучению*, Страсбург, 1999.

25. *Понимаем права человека. Руководства по образованию в области прав человека*, Graz, 2005.

26. *Специальная подготовка сотрудников органов внутренних дел*, Архангельск, 2001.

Ediții periodice

27. *Buletinul Curții Supreme de Justiție.*

28. *Buletin informativ al Procuraturii generale a Republicii Moldova.*

29. *Avocatul poporului, revistă științifico-practică și informativă de drept.*

30. *Buletinul Biroului de Informare al Consiliului Europei în Moldova.*

31. *Revista națională de drept.*

32. *Ziarul „Dreptul".*

33. *Ziarul „Dreptul meu".*

Culegeri de acte normative

34. *Drepturile omului. Acte legislative internaționale și regionale, Editura Epigraf, Chișinău, 2005.*

35. *Drepturile omului. Compendiu de acte legislative, Editura Epigraf, Chișinău, 2005.*

Documente şi acte normative internaționale cu privire la protecția drepturilor omului

36. *Declarația Universală a drepturilor omului din 10.12.1948.*

37. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966.*

38. *Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10.12.1984.*

39. *Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 21.12.1965.*

Acte normative regionale (europene) cu privire la protecția drepturilor omului

40. *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950.*

41. *Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 26.11.1987.*

Documente internaționale care reglementează activitatea polițienească

42. *Codul de conduită a polițiștilor, adoptat prin Rezoluția Adunării O.N.U. nr. 36/164 din 17.12.1979.*

43. *Declarația cu privire la poliție, adoptată prin Rezoluția 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.*

Documente şi acte normative naționale care conțin reglementări privind activitatea polițienească

44. *Constituțua Republicii Moldova din 29.07.1994.*

45. *Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002.*

46. *Codul de procedură penală nr. 122-XV din 14.03.2003.*

47. *Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova din 29.03.1985.*

48. *Legea Republicii Moldova cu privire la poliție nr.416-XII din 18.12.1990.*

49. *Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, aprobat prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 415-XV din 24.10.2003.*

50. *Codul de etică şi deontologie al polițistului, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.481 din 10.05.2006.*

51. *Statutul disciplinar al organelor afacerilor interne, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 2 din 04.01.1996.*

52. *Statutul serviciului de patrulare şi santinelă, aprobat prin Ordinul ministrului afacerilor interne al Republicii Moldova nr. 157 din 26.07.1994.*

Anexe

Anexa 1

Exemplu de prezentare[1]

Sistemele de protecție a drepturilor omului

Introducerea. Faceți introducerea, prin următorul mesaj:

Stimați colegi, vom realiza în continuare o activitate intitulată „Sistemele de protecție a drepturilor omului". Actualitatea acestei teme se explică prin următoarele:

- Actualmente, sînt în proces avansat de desfăşurare o serie de planuri, programe internaționale şi naționale, care se referă direct sau indirect la problema protecției drepturilor omului, ca de exemplu Planul de acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.356 din 22.04.2005, Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, aprobat prin Hotărîrea Parlamentului nr.415-XV din 24.10.2003. Fie că se referă direct sau indirect la componenta drepturilor omului, toate aceste documente prevăd realizarea unui complex de măsuri, menite să ajusteze sistemul național de protecție a drepturilor omului la standardele internaționale şi europene în domeniu, precum şi să producă o îmbunătățire semnificativă la capitolul dat.
- Însăşi conducerea de vîrf a țării a cerut organelor de drept în mod expres să respecte întocmai drepturile şi libertățile fundamentale ale omului în cadrul îndeplinirii atribuțiilor funcționale. Această atenționare a fost făcută în contextul creşterii accelerate a numărului de cazuri în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Republica Moldova pentru încălcarea unor drepturi şi libertăți fundamentale ale omului. Statul nostru a pierdut deja peste 50 de procese în instanța europeană, numărul acestora fiind, din păcate, în continuă creştere. Totodată, statul nostru a fost obligat să achite despăgubiri în sumă de circa 800 mii euro.
- Tot din motivul sus-menționat, au fost introduse modificări şi completări în Legea cu privire la agentul guvernamental nr. 353-XV din 28.10.2004, care prevăd dreptul de regres al statului împotriva persoanelor, a căror activitate a constituit temei pentru adoptarea de către CEDO a hotărîrilor privind achitarea sumelor obligatorii de către Republica Moldova, fie că acestea au fost plătite de stat conform acordurilor de soluționare amiabilă a cauzelor. Totodată, este stipulat că sumele achitate de stat urmează a fi restituite integral, în temeiul hotărîrii judecătoreşti, de către persoanele vinovate, care „cu intenție sau din culpă gravă" au condiționat plata obligatorie a sumelor respective de către Guvern.
- Este bine să cunoaştem unele aspecte referitoare la protecția drepturilor omului chiar ca simpli cetățeni.

Să ne oprim nemijlocit asupra subiectului care constituie tematica activității noastre.

[1] Avînd în vedere că în prezentarea dată sînt descrise 3 sisteme de protecție a drepturilor omului, fapt care presupune oferirea unui volum mai mare de informații, se recomandă prezentarea lor consecutivă, în cadrul cîtorva sesiuni de instruire.

În ceea ce privește Republica Moldova, concluzionăm că la ora actuală, pentru statul nostru sînt aplicabile 3 sisteme de protecție a drepturilor omului:

- sistemul internațional de protecție a drepturilor omului (sistemul Organizației Națiunilor Unite);
- sistemul regional de protecție a drepturilor omului (sistemul Consiliului Europei);
- sistemul național de protecție a drepturilor omului (sistemul Republicii Moldova).

Să descriem aceste sisteme

Partea de bază. Realizați partea de bază a prezentării, prin descrierea sistemelor de protecție a drepturilor omului. Avînd în vedere că vor fi descrise 3 sisteme de protecție a drepturilor omului, fapt care presupune oferirea unui volum mai mare de informații, se recomandă prezentarea lor consecutivă, în cadrul cîtorva sesiuni de instruire.

1. Sistemul internațional de protecție a drepturilor omului (sistemul Organizației Națiunilor Unite)

Organizația Națiunilor Unite (O.N.U.) a fost fondată la 24 octombrie 1945.

Scopurile Organizației Națiunilor Unite:

- menținerea păcii şi securității internaționale;
- dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni;
- realizarea cooperării internaționale în:
  - ⇨ *rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar;*
  - ⇨ *promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie.*

(articolul 1 din Carta O.N.U.)

Sistemul Organizației Națiunilor Unite de protecție a drepturilor omului cuprinde:

A. cadrul instituțional (totalitatea organelor din cadrul O.N.U.);

B. cadrul normativ (totalitatea actelor normative adoptate în cadrul O.N.U.);

C. mecanismele de monitorizare (mijloacele prin care este supravegheată respectarea prevederilor actelor normative adoptate în cadrul O.N.U.).

A. Cadrul instituțional

Organele din cadrul O.N.U. care asigură respectarea prevederilor actelor normative referitoare la protecția drepturilor omului se clasifică astfel:

a. organe care nu au competență exclusivă în materia drepturilor omului;

b. organe specializate în materie de drepturi ale omului;

c. organe convenționale competente în domeniul drepturilor omului.

Organele care nu au competență exclusivă în materia drepturilor omului:

- Adunarea Generală;
- Consiliul de Securitate;
- Consiliul Economic şi Social;
- Consiliul de Tutelă;
- Curtea Internațională de Justiție;
- Secretariatul.

Adunarea Generală - organ principal al O.N.U., compus din reprezentanți ai tuturor statelor membre**:**

- discută orice aspect cu privire la drepturile omului;
- face recomandări în vederea dezvoltării cooperării internaționale în domeniul exercitării drepturilor omului;
- primeşte şi studiază rapoartele altor organe ale O.N.U. care privesc domeniul drepturilor omului;
- dezbate şi adoptă tratate internaționale în domeniul protecției drepturilor omului;
- în caz de necesitate poate crea organe ad-hoc pentru supravegherea situației protecției drepturilor omului.

Consiliul de Securitate - organ principal al O.N.U., compus din 15 membri (5 permanenți - China, Franța, Regatul unit al Marii Britanii, S.U.A, Rusia şi 10 membri nepermanenți, aleşi de Adunarea Generală pentru doi ani):

- are un rol esențial în reglementarea paşnică a diferendelor;
- intră în acțiune în caz de amenințare a păcii sau în caz de act de agresiune;
- creează organe subsidiare ca tribunale penale internaționale ad-hoc pentru sancționarea genocidului, crimelor contra umanității sau de război.

Consiliul Economic şi Social (ECOSOC) – organ principal al O.N.U., compus din 54 membri aleşi de Adunarea Generală pentru o perioadă de 3 ani, reînnoindu-se cu cîte 1/3 dintre membri în fiecare an:

- inițiază şi elaborează studii şi rapoarte asupra problemelor internaționale în domeniul drepturilor omului;
- pregăteşte proiecte de tratate internaționale în domeniul drepturilor omului;

- coordonează activitatea instituțiilor specializate în domeniul drepturilor omului prin consultări şi recomandări acordate acestora;
- creează organe subsidiare în domeniile sale de competență.

Consiliul de Tutelă – organ principal al O.N.U., care are atribuții de supraveghere a regimului internațional de tutelă pentru teritoriile plasate sub acest regim:

- supraveghează regimul internațional de tutelă pentru teritoriile plasate sub acest regim;
- încurajează respectarea drepturilor omului şi libertăților fundamentale în teritorii tutelare;
- primeşte şi examinează rapoarte din teritoriile plasate sub regimul internațional de tutelă.

Curtea Internațională de Justiție – organ principal al O.N.U. care examinează şi soluționează litigiile cu privire la diferite probleme apărute între state.

Secretariatul – organ principal al O.N.U. compus din funcționari internaționali şi condus de secretarul general, care exercită funcții organizatorico-administrative în cadrul O.N.U. Secretarul general este cel mai înalt funcționar administrativ al O.N.U.

b. Organele specializate în materia drepturilor omului sînt:

- Consiliul pentru Drepturile Omului
- Comisia pentru Condiția Femeii
- Înaltul Comisariat al Drepturilor Omului

Consiliul pentru Drepturile Omului – organ principal al ONU:

- realizează coordonarea întregii politici, a studiilor pe problematica drepturilor omului;
- codifică noi norme internaționale şi monitorizează respectarea drepturilor omului în toată lumea;
- primeşte şi examinează rapoarte cu privire la situația respectării drepturilor omului întocmite de autorități statale şi organizații neguvernamentale;
- prezintă recomandări privind dezvoltarea dreptului internațional în domeniul drepturilor omului Adunării Generale;
- activează în strînsă cooperare cu guvernele, organismele regionale şi naționale de apărare a drepturilor omului şi societatea civilă în domeniul drepturilor omului;
- promovează educația şi instruirea în domeniul drepturilor omului.

Comisia pentru Condiția Femeii – organ subsidiar al ECOSOC înființat de acesta în anul 1946 (compus din 45 experți guvernamentali):

- prezintă rapoarte şi recomandări pentru Consiliul Economic şi Social asupra dezvoltării drepturilor femeii în domeniul politic, economic, social, civic şi pedagogic;
- formulează recomandări asupra problemelor ce ţin de egalitatea între drepturile femeii şi ale bărbatului;
- propune măsuri de implementare a acestor recomandări.

Înaltul Comisariat al Drepturilor Omului - condus de înaltul comisar al drepturilor omului.

- înfiinţează un dialog cu guvernele în scopul garantării respectării tuturor drepturilor omului;
- întăreşte cooperarea internaţională vizînd promovarea şi apărarea tuturor drepturilor omului;
- coordonează activitatea privind promovarea şi protejarea drepturilor omului în ansamblul sistemului Naţiunilor Unite.

c. Organele convenţionale competente în domeniul drepturilor omului:

- Comitetul pentru Drepturile Omului;
- Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale şi Culturale;
- Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale;
- Comitetul pentru Eliminarea Discriminărilor Împotriva Femeii;
- Comitetul împotriva Torturii;
- Comitetul pentru Drepturile copilului.

Comitetul pentru drepturile omului – creat în baza *Pactului internaţional cu privire la drepturile civile şi politice* (compus din 18 experţi independenţi cu competenţă în domeniul drepturilor omului recunoscută la nivel internaţional):

- solicită de la state rapoarte asupra măsurilor întreprinse pentru asigurarea respectării drepturilor consfinţite în Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice;
- studiază rapoartele prezentate şi înaintează statelor propriile rapoarte şi observaţii;
- transmite Consiliului Economic şi Social observaţiile sale însoţite de copiile rapoartelor primite de la state;
- acceptă spre examinare comunicările în scris parvenite de la orice persoană fizică ori reprezentantul acesteia care pretinde că i-a fost încălcat vreun drept recunoscut de Pactul sus-menţionat, şi care a epuizat toate căile interne de recurs disponibile, cu condiţia că această chestiune nu se află deja în curs de examinare în cadrul altei proceduri internaţionale.

Comitetul pentru drepturile economice, sociale şi culturale - creat în baza *Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale* (compus din 18 experți independenți de înaltă competență):

- examinează rapoartele statelor părți asupra măsurilor ce le-au luat în vederea asigurării respectării drepturilor consacrate în Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale;
- pe baza concluziilor asupra rapoartelor examinate formulează recomandări generale pentru Consiliul Economic şi Social.

Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale - creat în baza *Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială* (compus din 18 experți):

- examinează rapoartele statelor părți la Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială referitor la măsurile de ordin legislativ, judiciar, administrativ întreprinse în baza obligațiilor din Convenția sus-menționată;
- examinează comunicările persoanelor particulare din statele părți referitor la încălcarea drepturilor lor;
- examinează litigii ce apar între statele părți (nici un stat n-a apelat la această procedură);
- trimite misiuni urgente în zonele cu situații agravate;
- întocmeşte şi prezintă Adunării Generale a O.N.U. rapoarte în care formulează sugestii şi recomandări generale.

Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeii – creat în baza *Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei* (compus din 23 de experți internaționali):

- examinează anual rapoartele privind progresele realizate în domeniul asigurării respectării drepturilor recunoscute de Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei pe care statele se obligă să le transmită Secretarului General al O.N.U.;
- elaborează rapoarte şi le prezintă Adunării Generale a O.N.U., prin intermediul Consiliului Economic şi Social.

Comitetul împotriva Torturii – creat în baza *Convenției împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime inumane sau degradante* (compus din 10 experți aleşi de statele părți):

- examinează rapoartele statelor părți pe marginea măsurilor întreprinse de acestea pentru îndeplinirea obligațiilor asumate prin Convenția împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime inumane sau degradante;
- efectuează anchete la fața locului, în cazurile în care primeşte informații despre practicarea sistematică a torturii;

- examinează comunicările primite de la persoane particulare referitoare la aplicarea torturii.

Comitetul pentru Drepturile Copilului – creat în baza Convenției cu privire la drepturile copilului (compus din 10 experți internaționali):

- urmărește, prin intermediul rapoartelor trimise de statele părți, modul în care guvernele își îndeplinesc obligațiile asumate prin Convenția internațională cu privire la drepturile copilului;
- prezintă Adunării Generale, la fiecare doi ani, un raport asupra activității sale, prin intermediul Consiliului Economic și Social.

B. Cadrul normativ

Actele normative principale cu privire la protecția drepturilor omului, adoptate în cadrul O.N.U.:

- *Declarația universală a drepturilor omului*, adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. Republica Moldova a aderat la această Declarație prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990;
- *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 2200 A (XXI) din 16.12.1966. Republica Moldova a ratificat acest Pact prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990. În vigoare pentru statul nostru din 26.04.1993;
- *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a O.N.U. la 16.12.1966. Republica Moldova a ratificat acest Pact prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990. În vigoare pentru statul nostru din 26.04.1993;
- *Convenția asupra drepturilor politice ale femeii,* adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 640 (XII) din 20.12.1952. Republica Moldova a aderat la această Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 707-XII din 10.09.1991. În vigoare pentru statul nostru din 26.04.1993;
- *Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 2106 (XX) din 21.12.1965. Republica Moldova a aderat la această Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 707-XII din 10.09.1991. În vigoare pentru statul nostru din 25.02.1993;
- *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei*, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a O.N.U. prin Rezoluția 34/180 din 18.12.1979. Republica Moldova a aderat la această Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 87-XIII din 28.04.1994. În vigoare pentru statul nostru din 31.07.1994;

- *Convenția împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime inumane sau degradante,* adoptată şi deschisă spre semnare de Adunarea Generală a O.N.U. prin rezoluția 39/46 din 10.12.1984. Republica Moldova a aderat la această Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 473-XIII din 31.05.1995. În vigoare pentru statul nostru din 28.12.1995;
- *Convenția internațională cu privire la drepturile copilului,* adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 20.11.1989. Republica Moldova a aderat la această Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru statul nostru din 25.02.1993;

C. Mecanismele de monitorizare

Mecanismele de monitorizare includ:

- prezentarea rapoartelor;
- înaintarea recomandărilor;
- efectuarea observărilor;
- efectuarea inspecțiilor/controalelor;
- înaintarea plîngerilor/cererilor, altor sesizări;
- examinarea plîngerilor, cererilor, altor sesizări.

1. Sistemul regional (european) de protecție a drepturilor omului (sistemul Consiliului Europei)

Consiliul Europei (C.E.) a fost fondat la 3 august 1949.

Scopurile Consiliului Europei:

- protejarea şi apărarea drepturilor omului, democrației şi a statului de drept;
- încurajarea conştientizării identității şi diversității culturale europene;
- consolidarea stabilității democratice în Europa prin susținerea reformelor legislative, politice, economice etc.

Sistemul Consiliului Europei de protecție a drepturilor omului cuprinde*:*

A. cadrul instituțional (totalitatea organelor din cadrul C.E.);

B. cadrul normativ (totalitatea actelor normative adoptate în cadrul C.E.);

C. mecanismele de monitorizare (mijloacele prin care este supravegheată respectarea prevederilor actelor normative adoptate în cadrul C.E.).

A. Cadrul instituțional

Organele din cadrul C.E. care asigură respectarea prevederilor actelor normative referitoare la protecția drepturilor omului se divizează în:

a. organe care nu au competență exclusivă în materia drepturilor omului;

b. organe specializate în materie de drepturi ale omului;

c. organe convenționale competente în domeniul drepturilor omului.

a. Organele care nu au competență exclusivă în materia drepturilor omului:

- Adunarea Parlamentară;
- Comitetul de Miniştri;
- Secretariatul;
- Congresul Puterilor Locale şi Regionale din Europa.

Adunarea Parlamentară - organ principal al Consiliului Europei (compus din parlamentari ai statelor membre):

- formulează recomandări privind încheierea de tratate internaționale şi adoptă acte cu caracter declarator;
- dezbate şi formulează recomandări asupra oricărei probleme ce ține de drepturile omului;
- supraveghează respectarea angajamentelor asumate, întocmirea şi prezentarea rapoartelor publice în materia drepturilor omului.

Comitetul de Miniştri - organ principal al Consiliului Europei (compus din miniştrii afacerilor externe ai statelor membre sau adjuncții acestora):

- încheie tratate internaționale şi formulează recomandări în materie;
- veghează asupra executării deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului (C.E.D.O.) şi a recomandărilor înaintate;
- este în drept să aplice sancțiuni prevăzute de Statutul Consiliului Europei împotriva statelor care nu întreprind măsuri în vederea executării deciziilor C.E.D.O. şi recomandărilor propuse de aceasta.

Secretariatul - organ principal al Consiliului Europei, condus de secretarul general, care asistă Adunarea Parlamentară şi Comitetul de Miniştri. Secretarul general are dreptul de a cere, în temeiul articolului 52 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, explicații de la statele membre asupra modului în care dreptul lor intern asigură aplicarea efectivă a tuturor dispozițiilor acestei Convenții.

Congresul Puterilor Locale şi Regionale din Europa - (forum semiparlamentar, bicameral, care se întruneşte în sesiune plenară o dată pe an):

- dezbate probleme de interes cetățenesc, inclusiv cele referitoare la promovarea şi respectarea drepturilor omului la nivel local şi regional;
- se ocupă de toate problemele care prezintă interes pentru colectivitățile locale: autonomia locală şi regională, politica urbană şi rurală, mediul înconjurător, învățământul, cultura şi sănătatea.

b. Organele specializate în materia drepturilor omului (cu competență exclusivă):

- Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- Comisarul Drepturilor Omului;
- Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranței.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului - creată în temeiul *Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale,* are drept scop asigurarea respectării drepturilor şi libertăților consacrate în acest act normativ.

Ca urmare a faptului că respectarea prevederilor Convenției menționate mai sus este asigurată de un organ judiciar abilitat de a examina şi a pronunța hotărîri cu privire la cazurile de încălcare a drepturilor omului de către autoritățile publice naționale, actul normativ în cauză este la ora actuală cel mai durabil fundament juridic european de consolidare a democrației.

Astfel, în cazul în care o instituție sau un reprezentant al autorităților publice a comis un abuz prin care a lezat o persoană fizică sau o persoană juridică într-un drept prevăzut de Convenție şi au fost epuizate toate căile de recurs interne, în vederea restabilirii lui, reclamantul are dreptul de a înainta o cerere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Curtea poate fi sesizată în termen de şase luni de la data cînd reclamantul sau avocatul acestuia au luat cunoştință de decizia finală a instanței judiciare care a examinat cauza în ordinea căilor ordinare de atac. Dacă cererea este întemeiată şi respectă toate rigorile procesuale, acest organ judiciar examinează cazul şi adoptă o hotărîre prin care recunoaşte existența sau inexistența încălcării de către o autoritate publică națională a unui drept prevăzut de *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu este o instanță de apel împotriva instanțelor judiciare naționale şi nu poate anula sau modifica deciziile lor. Conducîndu-se, însă, după principiile şi statutul Consiliului Europei, statele membre se conformează, de regulă, deciziilor adoptate de Curte.

Comisarul Drepturilor Omului:

- promovează în rîndul statelor membre, educația şi sensibilizarea opiniei publice asupra drepturilor omului;
- furnizează consultații şi orice informații privind protecția drepturilor omului şi prevenirea încălcării drepturilor omului;
- identifică eventualele neajunsuri în dreptul şi în practica statelor membre în ceea ce priveşte respectarea drepturilor omului.

Comisia Europeană Împotriva Rasismului şi Intoleranței:

- examinează şi evaluează eficiența întregii game de măsuri (juridice, politice şi de altă natură) întreprinse de statele membre pentru contracararea rasismului, xenofobiei, antisemitismului şi intoleranței;

- stimulează acțiuni în acest domeniu la nivel local, național şi european;
- formulează recomandări privind politicile adoptate de statele membre;
- studiază instrumentele juridice internaționale pertinente, în vederea îmbunătățirii acestora, acolo unde este cazul.

c. Organele convenționale competente în domeniul drepturilor omului:

- Comitetul de Experți Independenți;
- Comitetul Guvernamental;
- Comitetul European pentru Prevenirea Torturii şi a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante.

Comitetul de Experți Independenți - creat în temeiul *Cartei sociale europene (*organ subsidiar al Consiliului Europei, nejurisdicțional, cu caracter independent).

Comitetul are o competență materială generală (pentru drepturile economice şi sociale) şi competență teritorială limitată la regiunea europeană.

Organul în cauză este abilitat de a asigura respectarea prevederilor *Cartei sociale europene*, a protocoalelor acesteia şi a *Cartei sociale europene revizuite*. Modalitățile de exercitare a funcțiilor sînt: controlul prin rapoarte şi controlul prin procedura reclamațiilor colective.

Comitetul Guvernamental - (creat în baza *Cartei sociale europene şi a Cartei sociale europene revizuite)* are competență de asigurare a respectării drepturilor prevăzute în actele normative sus-menționate pe calea controlului prin rapoarte şi controlului prin procedura reclamațiilor colective.

De asemenea, Comitetul examinează propunerile de operare a amendamentelor la Carta socială europeană revizuită.

Comitetul European pentru Prevenirea Torturii şi a Pedepselor sau Tratamentelor Inumane sau Degradante - înființat în baza *Convenției europeane pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante*:

- primeşte şi examinează plîngeri referitoare la încălcarea drepturilor deținuților;
- efectuează inspecții de verificare a respectării condițiilor vieții de zi cu zi a deținuților (cazarea, activitățile zilnice, igiena personală, serviciile medicale etc.);
- prezintă anual Comitetului de Miniştri, cu respectarea regulilor de confidențialitate, un raport general asupra activității sale.

Alte organe convenționale competente în domeniul drepturilor omului:

- Comitetul Consultativ, creat în baza *Convenției cadru pentru protecția minorităților naționale*;

- Comitetul de Experți, creat în baza *Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare;*
- Comitetul Consultativ, creat în baza *Convenției europene cu privire la statutul juridic al muncitorului migrant;*
- Comitetul Consultativ, creat în baza *Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal;*
- Comitetul Director pentru Bioetică, creat în baza *Convenției pentru protecția drepturilor omului și demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și ale medicinii*.

B. Cadrul normativ

Actele normative principale cu privire la protecția drepturilor omului, adoptate în cadrul Consiliului Europei:

- *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale,* adoptată la Roma la 04.09.1950. Republica Moldova a ratificat această Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997;
- *Carta socială europeană revizuită,* adoptată la Strasbourg la 03.05.1996. Republica Moldova a ratificat această Cartă prin Legea nr. 484-XV din 28.09.2001;
- *Carta europeană a autonomiei locale,* adoptată la Strasbourg la 15.10.1985. Republica Moldova a ratificat respectiva Cartă prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1253-XIII din 17.07.1997. În vigoare pentru Republica Moldova de la 01.02.1998;
- *Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale,* adoptată la Strasbourg la 01.02.1995. Republica Moldova a ratificat respectiva Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr.1001-XIII din 22.10.1996;
- *Convenția europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante* din 26.11.1987. Republica Moldova a ratificat respectiva Convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1238-XIII din 09.07.1997. În vigoare pentru statul nostru de la 01.02.1998.

C. Mecanismele de monitorizare şi asigurare

Mecanismele de monitorizare includ:

- prezentarea rapoartelor;
- înaintarea recomandărilor;
- efectuarea observărilor;
- efectuarea inspecțiilor/controalelor;
- înaintarea plîngerilor/cererilor, altor sesizări;
- examinarea plîngerilor, cererilor, altor sesizări;
- judecarea plîngerilor.

3. Sistemul național de protecție a drepturilor omului (sistemul Republicii Moldova)

Sistemul național de protecție a drepturilor omului cuprinde:

A. cadrul instituțional (Parlamentul, Instituția Președintelui, Guvernul, organele de drept, alte autorități publice centrale și locale, care adoptă acte normative referitoare la protecția drepturilor omului și/sau asigură respectarea prevederilor acestora);

B. cadrul normativ (legi și hotărîri ale Parlamentului, hotărîri și dispoziții ale Guvernului, decrete ale Președintelui, decizii ale altor autorități publice centrale și locale etc., care conțin prevederi directe sau indirecte referitoare la protecția drepturilor omului);

C. mecanismele de asigurare (mijloacele prin care este asigurată respectarea prevederilor actelor normative naționale și internaționale în domeniul protecției drepturilor omului).

A. Cadrul instituțional

Organele publice naționale care asigură respectarea prevederilor actelor normative referitoare la protecția drepturilor omului se clasifică în:

a. organe care au competență exclusivă în materia drepturilor omului;

b. organe care nu au competență exclusivă în materia drepturilor omului;

c. organe de drept.

a. Organe publice care au competență exclusivă în materia drepturilor omului:

Centrul pentru Drepturile Omului - creat în temeiul *Legii cu privire la avocații parlamentari* nr.1349-XIII din 17.10.1997.

Centrul pentru Drepturile Omului asigură activitatea *avocaților parlamentari*, orientată spre garantarea și respectării drepturilor omului în Republica Moldova. În acest scop, Centrul:

- examinează sesizările cetățenilor ale căror drepturi și interese legitime au fost încălcate;
- verifică informația despre cazurile de încălcare a drepturilor și libertăților omului și despre fapte aparte de lezare a drepturilor omului de o importanță socială deosebită;
- în baza analizei datelor privind încălcarea drepturilor și libertăților omului, pregătește și expediază autorităților publice centrale și locale demersuri privind obiecțiile și propunerile de ordin general referitoare la asigurarea drepturilor și libertăților omului, precum și la perfecționarea activității aparatului administrativ de conducere;

- difuzează în rîndul populației materiale informative despre drepturile omului;
- prezintă anual Parlamentului rapoarte despre respectarea drepturilor omului În Republica Moldova.

b. Organe publice care nu au competență exclusivă în domeniul drepturilor omului:

- autorități publice centrale:
  - ⇨ *Parlamentul;*
  - ⇨ *Instituția Președintelui;*
  - ⇨ *Guvernul.*
- autorități publice locale:
  - ⇨ *consiliile raionale;*
  - ⇨ *consiliile locale.*

Parlamentul (în domeniul drepturilor omului):

- adoptă legi, hotărîri şi moțiuni;
- declară referendumuri;
- interpretează legile şi asigură unitatea reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării;
- exercită controlul parlamentar asupra puterii executive, sub formele şi în limitele prevăzute de Constituție;
- ratifică, denunță, suspendă şi anulează acțiunea tratatelor internaționale încheiate de Republica Moldova;
- inițiază cercetarea şi audierea (prin comisiile permanente sau prin constituirea comisiilor de anchetă) oricăror chestiuni ce se referă la interesele societății;
- adoptă acte privind amnistia.

În cadrul Aparatului Parlamentului activează *Serviciul petiții şi audiențe*, care asigură înregistrarea, evidența şi controlul examinării petițiilor parvenite de la cetățeni.

Instituția Președintelui - asigură asistența organizatorică, informațională şi tehnică a activității Președintelui Republicii Moldova.

În cadrul Aparatului Președintelui activează *Serviciul petiții şi audiență* care asigură înregistrarea, evidența, organizarea şi controlul examinării petițiilor parvenite pe adresa Președintelui statului.

Adresarea către Președintele Republicii Moldova constituie un mijloc juridic care sporeşte garanțiile de examinare obiectivă şi completă a petițiilor cetățenilor de către organele publice.

Chiar dacă petiţiile luate spre control sînt transmise de Serviciul petiţii şi audienţă spre examinare altor organe publice, examinarea lor va beneficia de un control strict, fapt ce sporeşte responsabilitatea subiecţilor care le examinează.

Guvernul (în domeniul drepturilor omului):

- asigură libera iniţiativă, deetatizarea, privatizarea, demonopolizarea economiei şi dezvoltarea relaţiilor de piaţă;
- garantează tuturor subiecţilor proprietăţii libertatea activităţii economice, diversitatea formelor de proprietate şi egalitatea lor în drepturi;
- formează un sistem eficient de ocrotire socială a populaţiei;
- creează condiţii pentru creşterea nivelului de trai, pentru satisfacerea necesităţilor culturale şi spirituale ale cetăţenilor;
- promovează politica de stat în domeniul ocrotirii sănătăţii populaţiei,
- asigură legalitatea, ordinea publică, drepturile şi libertăţile cetăţenilor.

În cadrul Aparatului Guvernului activează ***Secţia petiţii şi audienţă,*** care asigură înregistrarea, evidenţa, organizarea şi controlul examinării petiţiilor parvenite pe adresa Guvernului.

Consiliile raionale (în domeniul drepturilor omului):

- coordonează activitatea consiliilor locale în vederea realizării serviciilor publice de interes raional;
- organizează serviciile publice de interes raional şi aprobă regulamentele lor;
- aprobă strategii, planuri şi programe de dezvoltare social-economică a raionului, programe de utilizare a forţei de muncă în teritoriu şi monitorizează realizarea acestora;
- aprobă tarifele la serviciile cu plată, prestate de instituţiile şi serviciile din subordine;
- asigură condiţii pentru organizarea şi desfăşurarea de activităţi ştiinţifice, instructiv-educative, cultural-educative, sportive şi de tineret.

Consiliile locale (în domeniul drepturilor omului):

- decid punerea în aplicare şi modificarea, în limitele competenţei, a cuantumului impozitelor şi taxelor locale, a modului şi a termenelor de plată a acestora, acordarea de facilităţi pe parcursul anului bugetar;
- aprobă, în condiţiile legii, norme specifice şi tarife pentru instituţiile şi serviciile publice de interes local din subordine;
- aprobă, în condiţiile legii, planurile urbanistice ale localităţilor din componenţa administrativ-teritoriale, precum şi planurile de amenajare a teritoriului;
- înfiinţează instituţii publice de interes local şi organizează servicii publice locale;
- aprobă limitele admisibile de utilizare a resurselor naturale de interes local.

c. Organe de drept:

- Curtea Constituțională;
- Instanțele judecătorești;
- Procuratura:
- Ministerul Afacerilor Interne;
- Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției.

Curtea Constituțională - unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova:

- la sesizare, exercită controlul constituționalității legilor, regulamentelor și hotărîrilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărîrilor și dispozițiilor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte;
- interpretează Constituția;
- se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;
- confirmă rezultatele referendumurilor republicane;
- confirmă rezultatele alegerii Președintelui Republicii Moldova și alegerii Parlamentului.

Instanțele judecătorești:

- înfăptuiesc justiția în scopul apărării și realizării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor;
- judecă toate cauzele privind raporturile juridice civile, administrative și penale;
- judecă cauzele în contencios administrativ.

Justiția în Republica Moldova se înfăptuiește prin intermediul următoarelor instanțe judecătorești:

- judecătorii (teritoriale și specializate);
- curți de apel (teritoriale și specializate);
- Curtea Supremă de Justiție.

Procuratura:

- reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor;
- conduce și exercită urmărirea penală;
- reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești;

- participă, în condiţiile legii, la judecarea cauzelor civile, contravenţiilor şi a litigiilor economice, în privinţa cărora acţiunile au fost intentate în temeiurile prevăzute de lege;
- exercită controlul asupra legalităţii aflării persoanelor în instituţiile de reţinere şi detenţiune preventivă, în alte instituţii de executare a pedepselor;
- exercită controlul asupra executării legilor în Forţele Armate;
- asigură, în limitele competenţei sale, asistenţa juridică şi colaborarea internaţională în domeniul dreptului;
- examinează şi soluţionează cererile şi reclamaţiile cetăţenilor.

Ministerul Afacerilor Interne (Poliţia):

- apără viaţa, sănătatea, onoarea, demnitatea, drepturile, libertăţile, interesele şi averea cetăţenilor de atentatele criminale şi de alte fapte ilegale;
- previne şi contracarează actele infracţionale şi alte fapte antisociale;
- menţine ordinea şi liniştea publică;
- asigură securitatea publică;
- acordă ajutor autorităţilor, persoanelor fizice şi juridice, în modul stabilit de legislaţie, în vederea ocrotirii drepturilor lor.

Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei:

- previne, depistează, lichidează şi cercetează contravenţii şi infracţiuni economico–financiare şi fiscale;
- contracarează corupţia şi protecţionismul;
- contracarează legalizarea bunurilor şi spălarea banilor obţinuţi ilicit.

Rolul organizaţiilor neguvernamentale în apărarea şi promovarea drepturilor omului

În ultima perioadă, organizaţiile neguvernamentale (O.N.G.) au devenit actori importanţi în promovarea drepturilor omului. Contribuţia O.N.G.-urilor este importantă prin faptul că, de obicei, ele se află în apropierea şi la dispoziţia populaţiei. Ele sînt conduse de către persoane private, iar un ajutor considerabil în activitatea lor vine din partea comunităţii prin acţiunile de voluntariat. În marea majoritate, ONG-urile joacă un rol important în:

- monitorizarea procesului de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova;
- lupta împotriva încălcărilor drepturilor individuale ale omului;
- oferirea asistenţei directe celor ale căror drepturi au fost încălcate;
- exercitarea presiunilor pentru modificarea legislaţiei şi implementarea standardelor internaţionale în domeniul drepturilor omului;
- contribuţia la promovarea cunoaşterii şi respectării drepturilor omului.

În pofida faptului că organizațiile neguvernamentale nu dispun de atribuții extinse în domeniul monitorizării respectării drepturilor omului în Republica Moldova, totuşi pot într-o măsură oarecare să se antreneze în acest proces.

În acest sens, organizațiile neguvernamentale pot oricînd sesiza organele de drept precum şi Centrul pentru drepturile omului în legătură cu cazurile de încălcare a drepturilor omului sau pot sesiza chiar şi Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

B. Cadrul normativ

Acte normative privind protecția drepturilor omului:

- Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
- Codul civil al Republicii Moldova, adoptat la 6 iunie 2002;
- Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat la 30 mai 2003;
- Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat la 28 martie 2003;
- Codul familiei al Republicii Moldova, adoptat la 26 octombrie 2000;
- Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 18 aprilie 2002;
- Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat la 14 martie 2003;
- Legea Republicii Moldova nr. 190-XIII din 19.07.1994 „Cu privire la petiționare”;
- Legea Republicii Moldova nr. 982-XIV din 11.05.2000 „Privind accesul la informație”;
- Legea Republicii Moldova nr. 793-XIV din 10.02.2000 „Contenciosului administrativ”;
- Legea Republicii Moldova nr. 1349 XIII din 17.10.1997 „Cu privire la avocații parlamentari”;
- Legea Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20.10.2005 „Privind prevenirea şi combaterea traficului de ființe umane”;
- Legea Republicii Moldova nr. 5-XVI din 09.02.2006 „Cu privire la asigurarea egalității de şanse între femei şi bărbați”
- Legea Republicii Moldova nr. 1518-XV din 06.12.2002 „Cu privire la migrațiune”;
- Legea Republicii Moldova nr. 1286-XV din 25.07.2002 „Cu privire la statutul refugiaților”;
- Legea Republicii Moldova nr. 275-XIII din 10.11.1994 „Cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini şi al apatrizilor în Republica Moldova”;
- Legea Republicii Moldova nr. 488-XIV din 08.07.1999 „Privind exproprierea pentru cauze de utilitate publică”;
- Legea Republicii Moldova nr. 625-XII din 02.07.1991 „Cu privire la protecția muncii”;

- Legea Republicii Moldova nr. 156-XIV din 14.10.1998 „Privind pensiile de asigurări sociale de stat";
- Legea Republicii Moldova nr. 1585-XIII din 27.02.1998 „Cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală";
- Legea Republicii Moldova nr. 821-XII din 24.12.19991 „Privind protecția socială a invalizilor";
- Legea Republicii Moldova nr. 489-XIV din 08.07.1999 „Privind sistemul public de asigurări sociale";
- Legea Republicii Moldova nr. 338-XIII din 15.12.1994 „Privind drepturile copilului";
- Legea Republicii Moldova nr. 279-XIV din 11.02.1999 „Cu privire la tineret";
- Legea Republicii Moldova nr. 979-XII din 24.03.1992 „Despre culte";
- Legea Republicii Moldova nr. 105-XV din 13.03.2003 „Privind protecția consumatorilor";
- Legea Republicii Moldova nr. 411-XIII din 28.03.1995 „Ocrotirii sănătății" ș.a.

C. Mecanismele de asigurare

Mecanismele de asigurare includ:

- prezentarea rapoartelor/dărilor de seamă;
- efectuarea observărilor;
- efectuarea inspecțiilor/controalelor;
- înaintarea plîngerile/altor sesizări;
- autosesizările organelor competente;
- examinarea plîngerilor/altor sesizări;
- înaintarea acțiunilor în judecată;
- judecarea cauzelor privind raporturile civile, contravenționale și penale;
- judecarea cauzelor în contencios administrativ.

Pasul III. Faceți încheierea.

Transmiteți următorul mesaj:

Stimați colegi, am finalizat descrierea generală a sistemelor de protecție a drepturilor omului. Haideți să trecem încă o dată în revistă, subiectele abordate.

Solicitați participanților să numească cele 3 sisteme de protecție a drepturilor omului:

Vă rog să numiți care sînt cele 3 sisteme de protecție a drepturilor omului, descrise.

Solicitați participanților să numească elementele comune ale sistemelor de protecție a drepturilor omului:

Să ne reamintim care sînt elementele comune ale sistemelor de protecție a drepturilor omului.

Explicați succint corelația sistemelor de protecție a drepturilor omului, prin următorul mesaj:

Între sistemele de protecție a drepturilor omului există o legătură strînsă. Astfel, cînd se legiferează un drept, se pleacă de la sistemul internațional/european de protecție a drepturilor omului la cel național. În situația în care se apără însă un drept, se pleacă de la sistemul național de protecție a drepturilor omului la cel european/internațional. Un exemplu elocvent al legăturii descrise, îl constituie cazurile în care plîngerile cetățenilor noștri cu privire la încălcarea drepturilor omului, prevăzute în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care ajung să fie examinate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În astfel de situații, cetățenii se adresează inițial instanțelor naționale, pentru a le fi restabilite drepturile încălcate. După epuizarea căilor de recurs interne, nefiind de acord cu hotărîrile adoptate de instanțele naționale, reclamanții se adresează la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, ca ultimă instanță care poate determina autoritățile naționale să le restabilească drepturile încălcate.

Notă: Este recomandabil a efectua această prezentare cu utilizarea tehnicii „Power Point". În lucrarea de față este expusă prezentarea succintă a Sistemelor de protecție a drepturilor omului în „Power Point".

Anexa 2

Acte normative internaționale cu privire la protecția drepturilor şi libertăților omului

Instrumente O.N.U.

1. Convenția împotriva torturii şi altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante
2. Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice
3. Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială

CONVENȚIA ÎMPOTRIVA TORTURII ŞI ALTOR PEDEPSE SAU TRATAMENTE CU CRUZIME, INUMANE SAU DEGRADANTE

adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1984,
ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr.473-XIII din 31.05.1995,
în vigoare pentru Republica Moldova din 28.12.1995.

[Extras]

PARTEA ÎNTÎI

Articolul 1

1. În sensul prezentei convenții, termenul *tortură* înseamnă orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, mai ales cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau a face presiuni asupra unei terțe persoane, sau pentru oricare alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi ea, atunci cînd o asemenea durere sau astfel de suferințe sînt aplicate de către un agent al autorității publice sau de orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau la instigarea ori cu consimțămîntul expres sau tacit al unor asemenea persoane. Acest termen nu se referă la durerea ori suferințele rezultînd exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele.

2. Acest articol nu aduce atingere nici unui instrument internațional sau legii naționale care conține ori poate să conțină dispoziții de mai largă cuprindere.

Articolul 2

1. Fiecare stat parte ia măsuri legislative, administrative, judiciare şi alte măsuri eficace pentru a împiedica săvîrşirea de acte de tortură pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția sa.

2. Nici o împrejurare excepțională, oricare ar fi ea, fie că este vorba de starea de război sau de amenințări cu războiul, de instabilitate politică sau de orice altă stare de excepție, nu poate fi invocată pentru a justifica tortura.

3. Ordinul unui superior sau al unei autorități publice nu poate fi invocat pentru a justifica tortura.

Articolul 3

1. Nici un stat parte nu va expulza, nu va reîntoarce, nici nu va extrăda o persoană către un alt stat în care există motive serioase de a crede că acolo ea riscă să fie supusă ia tortură.

2. Pentru a stabili dacă există asemenea motive, autoritățile competente vor ține seama de toate considerațiile pertinente, inclusiv, dacă este cazul, de existență în statul vizat, a unui ansamblu de violări sistematice ale drepturilor omului, grave, flagrante sau de proporții.

Articolul 4

1. Fiecare stat parte veghează ca toate actele de tortură să constituie infracțiuni în raport cu dreptul său penal. Se va proceda tot astfel în legătură cu tentativa de a săvîrşi tortura sau cu orice act, comis de orice persoană, care constituie complicitate sau participare la actul de tortură.

2. Fiecare stat parte consideră aceste infracțiuni ca fiind posibile de pedepse corespunzătoare, dată fiind gravitatea lor.

Articolul 5

1. Fiecare stat parte ia măsurile necesare pentru a-şi stabili competența de a soluționa infracțiunile vizate de art. 4, în următoarele cazuri:

a) cînd infracțiunea a fost comisă pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția acelui stat ori la biroul aeronavelor sau navelor înmatriculate în acel stat;

b) cînd autorul bănuit al infracțiuni este un resortisant al acelui stat;

c) cînd victima este un resortisant al acelui stat, iar acesta din urmă consideră că este oportun.

2. Fiecare stat parte ia, de asemenea, măsurile necesare pentru a-şi stabili competența cu privire la acele infracțiuni, în cazul cînd autorul bănuit al acestora se găseşte pe oricare teritoriu de sub jurisdicția sa şi de unde acel stat, nu-l extrădează conform art. 8 către unul din statele vizate la paragraful 1 al prezentului articol.

3. Prezenta convenție nu înlătură nici o competență penală exercitată potrivit legilor naționale.

Articolul 6

1. Dacă apreciază că împrejurările o justifică, după ce a examinat informațiile de care dispune, fiecare stat parte pe teritoriul căruia se găseşte o persoană bănuită de a fi să-

vîrşit o infracţiune prevăzută la art.4 asigură arestarea acestei persoane sau ia orice alte măsuri juridice necesare pentru a-i asigura prezente. Acest arest şi aceste măsuri trebuie să fie conforme cu legislaţia acelui stat; ele nu pot fi menţinute decît pe perioada necesară declanşării urmăririi penale sau a unei proceduri de extrădare.

2. Statul menţionat mai sus procedează imediat la o anchetă preliminară în vederea stabilirii faptelor.

3. Orice persoană arestată în aplicarea paragrafului 1 al prezentului articol poate comunica imediat cu cel mai apropiat reprezentant autorizat al statului a cărui cetăţenie o are sau, dacă este vorba de o persoană apatridă, cu reprezentantul statului unde acesta îşi are în mod obişnuit reşedinţa.

4. Cînd un stat a pus sub arest o persoană conform dispoziţiilor prezentului articol el va anunţa imediat despre această măsură, precum şi despre împrejurările care au justificat-o, statele vizate la paragraful 1 al art. 5. Statul care procedează la ancheta preliminară prevăzută de paragraful 2 al prezentului articol comunică de urgenţă concluziile sale acelor state şi le face cunoscut dacă înţelege să-şi exercite competenţa.

Articolul *7*

1. Statul parte pe teritoriul sub a cărui jurisdicţie este descoperit autorul bănuit al unei infracţiuni vizate de art. 4 dacă nu-l extrădează pe acesta din urmă, supune cazul, în situaţiile prevăzute de art. 5, autorităţilor sale competente pentru exercitarea acţiunii penale.

2. Aceste autorităţi vor lua decizia în aceleaşi condiţii ca pentru orice infracţiune de drept comun care are caracter grav potrivit dreptului acestui stat. În cazurile prevăzute la paragraful 2 al art. 5, regulile de probaţiune care se aplică urmăririi şi condamnării nu vor fi în nici un caz mai puţin riguroase decît cele care se aplică în cazurile prevăzute la paragraful 1 al art. 5.

3. Orice persoană urmărită pentru vreuna din infracţiunile prevăzute la art. 4 beneficiază de garanţia unui tratament echilibrat în toate stadiile procedurii.

Articolul 8

1. Infracţiunile prevăzute de art.4 sînt de plin drept cuprinse în orice tratat de extrădare încheiat între state părţi. Statele părţi se angajează să cuprindă actele infracţiunii în orice tratat de extrădare care s-ar încheia între ele.

2. Dacă un stat parte care subordonează extrădarea unui tratat este sesizat cu o cerere de extrădare de către un alt stat parte cu care nu este legat printr-un tratat de extrădare, el poate considera prezenta convenţie ca reprezentînd baza juridică a extrădării în ceea ce priveşte acele infracţiuni. Extrădarea este subordonată celorlalte condiţii prevăzute de către dreptul statului solicitat.

3. Statele părţi care nu subordonează extrădarea unui tratat recunosc acele infracţiuni ca fiind cazuri de extrădare între ele în condiţiile prevăzute de dreptul statului solicitat.

4. Între state părți acele infracțiuni sînt considerate, în scopul extrădării, ca fiind comise atît la locul săvîrșirii lor, cît și pe teritoriul sub jurisdicția statelor obligate să-și atribuie competența în virtutea paragrafului 1 al art. 5.

Articolul 9

1. Statele părți își acordă cea mai larg posibilă asistență (cooperare) judiciară reciprocă în orice procedură penală referitoare la infracțiunile prevăzute de art. 4, inclusiv în ceea ce privește comunicarea tuturor elementelor de probă de care dispun și care sînt necesare procedurii.

2. Statele părți își îndeplinesc obligațiile care le revin potrivit; paragrafului 1 al prezentului articol, în conformitate cu orice tratat de cooperare (asistență) judiciară care poate exista între ele.

Articolul 10

1. Fiecare stat parte se va îngriji ca datele și informațiile referitoare la interdicția torturii să facă parte integrantă din programul de instruire a personalului civil sau militar însărcinat cu aplicarea legilor, personalului medical, agenților autorității publice și altor persoane care pot interveni în paza, interogatoriul sau tratamentul oricărui individ reținut, arestat sau încarcerat sub orice formă.

2. Fiecare stat parte își include această interdicție printre regulile sau restricțiile dictate în ceea ce privește obligațiile și atribuțiile unor asemenea persoane.

Articolul 11

Fiecare stat parte va exercita o supraveghere sistematică asupra regulilor, instrucțiunilor, metodelor și practicilor interogatoriului și asupra dispozițiilor privind paza și tratamentul persoanelor reținute, arestate sau încarcerate sub orice formă, pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția sa, în scopul de a evita orice caz de tortură.

Articolul 12

Fiecare stat parte veghează ca autoritățile competente să procedeze imediat la o anchetă imparțială ori cîte de cîte ori există motive rezonabile să se creadă că un act de tortură a fost comis pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția sa.

Articolul 13

Fiecare stat parte va asigura oricărei persoane care pretinde că a fost supusă torturii pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția sa dreptul de a face plîngere în fața autorităților competente ale acelui stat, care vor proceda imediat și imparțial la examinarea cauzei sale.

Se vor lua măsuri pentru a asigura protecția reclamantului și a martorilor împotriva oricăror rele tratamente sau oricărei intimidări intervenite ca efect al plîngerii depuse sau al oricărei depoziții date.

Articolul 14

Fiecare stat parte garantează, în sistemul său juridic, victimei unui act de tortură, dreptul de a obține reparație și de a fi indemnizată în mod echitabil și de o manieră adecvată, inclusiv mijloacele necesare pentru readaptarea sa cît mai complet posibil. În cazul decesului victimei ca urmare a unui act de tortură a vânzii-cauză ai acestuia au dreptul la despăgubiri.

Prezentul articol nu exclude nici un drept la despăgubiri pe care l-ar putea avea victima sau orice altă persoană în virtutea legilor naționale.

Articolul 15

Fiecare parte veghează ca nici o declarație care s-a stabilit că a fost obținută prin tortură să nu poată fi invocată ca element de probă într-o procedură, dacă acest lucru nu este îndreptat chiar împotriva persoanei acuzate de tortură, cu scopul de a se stabili că declarația a fost făcută.

Articolul 16

1. Fiecare stat parte se angajează să interzică, pe orice teritoriu aflat sub jurisdicția sa, orice alte acte cauzatoare de suferințe sau tratamente cu cruzime, inumane ori degradante care nu sînt acte de tortură în sensul definit la art. 1, atunci cînd asemenea acte sînt săvîrșite de un agent al autorității publice sau de orice altă persoană acționînd cu titlu oficial sau la instigarea sa ori cu consimțămîntul său expres sau tacit. În mod special, obligațiile enunțate la art. 10, 11, 12 și 13 sînt aplicabile ca urmare a înlocuirii mențiunii torturii prin mențiunea altor forme de suferințe sau tratamente cu cruzime, inumane ori degradante.

2. Dispozițiile prezentei convenții nu afectează dispozițiile nici unui alt instrument internațional sau lege națională care interzic pedepsele ori tratamentele cu cruzime, inumane sau degradante ori care se referă la extrădare sau expulzare.

PARTEA A DOUA

Articolul 17

1. Se instituie un Comitet contra torturii (denumiți în continuare *comitet),* ale cărui funcții sînt definite mai jos. Comitetul se compune din 10 experți de înaltă moralitate și care posedă o competență recunoscută în domeniul drepturilor omului, care sînt mandatați cu titlu personal. Experții sînt aleși de către statele părți, ținîndu-se seama de o repartiție geografică echitabilă și de interesul pe care îl prezintă participarea la lucrările comitetului a unor persoane avînd experiență juridică.

2. Membrii comitetului sînt aleși prin vot secret de pe o listă de candidați desemnați de către statele părți. Fiecare stat parte poate desemna un candidat; ales dintre resortisanții săi. Statele părți țin cont de interesul care există de a desemna pe acei candidați care să fie în același timp membri ai Comitetului drepturilor omului instituit în temeiul Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice și care să fie dispuși a face parte din Comitetul contra torturii.

3. Membrii comitetului sînt aleşi în cursul reuniunilor bienale ale statelor părţi convocate de către Secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite. La aceste reuniuni, la care cvorumul este constituit din două treimi ale statelor părţi, sînt aleşi membri ai comitetului candidaţii care obţin cel mai mare număr de voturi şi majoritatea absolută a voturilor reprezentanţilor statelor părţi prezenţi şi votanţi.

4. Prima alegere va avea loc cel mai tîrziu în şase luni de la data intrării în vigoare a prezentei convenţii. Cu cel puţin patru luni înainte de data fiecărei alegeri, Secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite trimite o scrisoare statelor părţi pentru a le invita să-şi prezinte candidaturile într-un termen de trei luni. Secretarul general întocmeşte o listă în ordinea alfabetică a tuturor candidaţilor astfel desemnaţi, cu indicarea statelor părţi care i-au desemnat, şi o comunică statelor părţi.

5. Membrii comitetului sînt aleşi pe o perioadă de 4 ani. Ei sînt reeligibili dacă sînt propuşi din nou. Totuşi, mandatul a cinci dintre membri aleşi cu ocazia primei alegeri va înceta după doi ani; imediat după prima alegere, numele acestor cinci membri va fi tras la sorţi de către preşedintele reuniunii menţionate la paragraful 3 al prezentului articol.

6. Dacă un membru al comitetului decedează, este demis din funcţiile sale ori din orice alt motiv nu mai este în măsură să se achite de atribuţiile sale în comitet, statul parte care l-a desemnat numeşte un alt expert dintre resortisanţii săi care va funcţiona în comitet restul perioadei de mandat rămas de exercitat, sub rezerva aprobării majorităţii statelor părţi. Această aprobare este considerată ca obţinută, cu condiţia ca jumătate din statele părţi sau mai mult să nu formuleze o opinie defavorabilă într-un termen de şase săptămîni socotite din momentul cînd ele au fost informate de către Secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite despre numirea propusă.

7. Statele părţi preiau în sarcina lor cheltuielile membrilor comitetului, pentru perioada cînd aceştia se achită de funcţiile lor de comitet.

Articolul 19

1. Statele părţi prezintă comitetului, prin intermediul Secretarului general al Organizaţiei Naţiunilor Unite, rapoarte asupra măsurilor pe care le-au luat pentru a-şi îndeplini angajamentele asumate potrivit prezentei convenţii, într-un termen de un an calculat de la intrarea în vigoare a convenţiei pentru statul parte interesat, în continuare, statele părţi prezintă rapoarte complementare, la fiecare patru ani, asupra tuturor noilor măsuri luate, precum şl orice alte rapoarte cerute de comitet.

2. Secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite transmite rapoartele tuturor statelor părţi.

3. Fiecare raport va fi studiat de către comitet, care va putea face comentariile de ordin general asupra raportului pe care îl consideră adoptat şi care transmite acele comentarii statului parte în cauză. Acest stat parte va putea să comunice ca răspuns comitetului toate observaţiile pe care le consideră utile.

4. Comitetul poate hotărî, dacă apreciază necesar, să reproducă, în raportul anual pe care îl întocmeşte conform art.24, toate comentariile formulate de el în virtutea paragrafului 3 al prezentului articol, însoţite de observaţiile primite pe această temă de la statul parte interesat. Dacă statul parte interesat o va cere, comitetul va putea să reproducă şi raportul prezentat în conformitate cu paragraful 1 al prezentului articol.

Articolul 20

1. În cazul în care comitetul primeşte informaţii demne de crezut, care îi par să conţină indicaţii temeinice în sensul că pe teritoriul unui stat parte se practică în mod sistematic tortura, el va invita acel stat să coopereze în examinarea informaţiilor şi, în acest scop, să-i facă cunoscute observaţiile sale în această privinţă.

2. Ţinînd seama de toate observaţiile pe care le va prezenta eventual statul parte interesat, precum şi de orice alte informaţii pertinente de care dispune, comitetul poate, dacă apreciază că aceasta se justifică, să investească pe unul sau mai mulţi membri ai săi cu sarcina de a proceda la o anchetă şi de a-i face urgent un raport.

3. Dacă se efectuează o anchetă în virtutea paragrafului 2 din prezentul articol, comitetul caută cooperarea statului parte interesat. De acord cu acest stat parte, ancheta poate comporta şi o vizită pe teritoriul acestuia.

4. După ce a examinat concluziile membrului sau membrilor, care i-au fost prezentate în temeiul paragrafului 2 al prezentului articol, comitetul va transmite aceste concluzii statului parte interesat, împreună cu toate comentariile sau sugestiile pe care le apreciază necesare în raport cu situaţia dată.

5. Toate lucrările comitetului despre care se face menţiune la paragrafele 1-4 ale prezentului articol sînt confidenţiale şi, în toate etapele lucrărilor se vor depune eforturi pentru a se obţine cooperarea statului parte. După ce aceste lucrări referitoare la ancheta întreprinsă în virtutea paragrafului 2 vor fi încheiate, comitetul va putea să hotărască, după consultări cu statul parte interesat, includerea unei relatări succinte asupra rezultatelor lucrărilor în raportul anual pe care îl va întocmi potrivit art. 24.

Articolul 24

Comitetul prezintă statelor părţi şi Adunării generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite un raport anual asupra activităţilor desfăşurate în aplicarea prezentei convenţii.

PACTUL INTERNAŢIONAL CU PRIVIRE LA DREPTURILE CIVILE ŞI POLITICE

adoptat şi deschis spre semnare de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite la 16 decembrie 1966,
intrat în vigoare la 23 martie 1967,
ratificat prin Hot. Parl. nr.217-XII din 28.07.90,
în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993.

[Extras]

PARTEA A TREIA

Articolul 6

1. Dreptul la viaţă este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viaţa sa în mod arbitrar.

2. În țările în care pedeapsa cu moartea nu a fost abolită, o sentință de condamnare la moarte nu va putea fi pronunțată decît pentru crimele cele mai grave, în conformitate cu legislația în vigoare în momentul în care crima a fost comisă, legislație care nu trebuie să fie în contradicție cu dispozițiile prezentului Pact şi nici cu cele ale Convenției pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid. Această pedeapsă nu poate fi aplicată decît în virtutea unei hotărîri definitive pronunțată de un tribunal competent.

3. Cînd privarea de viață constituie crimă de genocid, se înțelege că nici o dispoziție din prezentul articol nu autorizează un stat parte la prezentul Pact să deroge în vreun fel de la o obligație asumată în virtutea dispozițiilor Convenției pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid.

4. Orice condamnat la moarte are dreptul de a solicita grațierea sau comutarea pedepsei. Amnistia, grațierea sau comutarea pedepsei cu moartea pot fi acordate în toate cazurile.

5. O sentință de condamnare la moarte nu poate fi pronunțată pentru crime comise de persoane sub vîrsta de 18 ani şi nu poate fi executată împotriva unor femei gravide.

6. Nici o dispoziție din prezentul articol nu poate fi invocată pentru a se întîrzia sau a se împiedica abolirea pedepsei capitale de către un stat parte la prezentul Pact.

Articolul 7

Nimeni nu va fi supus torturii şi nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțămîntul său, unei experiențe medicale sau ştiințifice.

Articolul 8

1. Nimeni nu va fi ținut în sclavie; sclavia şi comerțul cu sclavi, sub toate formele, sînt interzise.

2. Nimeni nu va putea fi ținut în servitute.

3. a) Nimeni nu va putea fi constrîns să execute o muncă forțată sau obligatorie;

b) alineatul a) al prezentului paragraf nu poate fi interpretat ca interzicînd, în țările în care anumite crime pot fi pedepsite cu detențiunea însoțită de munci forțate, executarea unei pedepse de muncă forțată, pronunțată de un tribunal competent;

c) nu se consideră "muncă forțată sau obligatorie" în sensul prezentului paragraf:

(I) orice muncă sau serviciu, neindicate în alineatul b), cerute în mod normal unui individ deținut în virtutea unei decizii legale a justiției sau eliberat condiționat în urma unei asemenea decizii;

(II) orice serviciu cu caracter militar şi, în țările în care obiecția de conştiință este admisă, orice serviciu național cerut în virtutea legii acelora care fac obiecții pentru motive de conştiință;

(III) orice serviciu cerut în cazurile de forță majoră sau de sinistre care amenință viața sau bunăstarea comunității;

(IV) orice muncă sau orice serviciu care face parte din obligațiile cetățeneşti normale.

Articolul 9

1. Orice individ are dreptul la libertatea şi la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decît pentru motive legale şi în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări şi va fi înştiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare şi va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurînd înfățişarea lor la şedințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură şi, dacă este cazul, pentru executarea hotărîrii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce o plîngere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntîrziat asupra legalității detențiunii sale şi să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire.

Articolul 10

1. Orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate şi cu respectarea demnității inerente persoanei umane.

2. a) Persoanele aflate în prevenție vor fi, în afară de circumstanțe excepționale, separate de condamnați şi vor fi supuse unui regim distinct, potrivit condiției lor de persoane necondamnate.

b) Tinerii aflați în prevenție vor fi separați de adulți şi se va hotărî în legătură cu cazul lor cît mai repede cu putință.

3. Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților avînd drept scop esențial îndreptarea lor şi reclasarea lor socială. Tinerii delincvenți vor fi separați de adulți şi supuşi unui regim potrivit vîrstei şi statutului lor legal.

Articolul 11

Nimeni nu poate fi întemnițat pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

Articolul 12

1. Orice persoană care se află în mod legal pe teritoriul unui stat are acolo dreptul de a circula liber şi de a-şi alege liber reşedința.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv propria sa țară.

3. Drepturile sus-menționate nu pot face obiectul unor restricții decît dacă acestea sînt prevăzute prin lege, necesare pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea şi moralitatea publică sau drepturile şi libertățile altora şi sînt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezentul Pact.

4. Nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de dreptul de a intra în țară.

Articolul 13

Un străin care se află în mod legal pe teritoriul unui stat parte la prezentul Pact nu poate fi expulzat decît în executarea unei decizii luate în conformitate cu legea şi, dacă rațiuni imperioase de securitate națională nu se opun, trebuie să aibă posibilitatea de a prezenta considerentele care pledează împotriva expulzării sale şi de a obține examinarea cazului său de către autoritatea competentă, ori de cîte una sau mai multe persoane special desemnate de numita autoritate, fiind reprezentat în acest scop.

Articolul 14

1. Toți oamenii sînt egali în fața tribunalelor şi curților de justiție. Orice persoană are dreptul ca litigiul în care se află să fie examinat în mod echitabil şi public de către un tribunal competent, independent şi imparțial, stabilit prin lege, care să decidă asupra contestărilor privind drepturile şi obligațiile sale cu caracter civil. Şedința de judecată poate fi declarată secretă în totalitate sau pentru o parte a desfăşurării ei, fie în interesul bunelor moravuri, al ordinii publice sau al securității naționale într-o societate democratică, fie dacă interesele vieții particulare ale părților în cauză o cer, fie în măsura în care tribunalul ar socoti acest lucru ca absolut necesar, cînd datorită circumstanțelor speciale ale cauzei, publicitatea ar dăuna intereselor justiției; cu toate acestea, pronunțarea oricărei hotărîri în materie penală sau civilă va fi publică, afară de cazurile cînd interesul minorilor cere să se procedeze altfel sau cînd procesul se referă la diferende matrimoniale ori la tutela copiilor.

2. Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale este prezumată a fi nevinovată cît timp culpabilitatea sa nu a fost stabilită în mod legal.

3. Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții:

a) să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege, şi în mod detaliat despre natura şi motivele acuzației ce i se aduce;

b) să dispună de timpul şi de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale şi să comunice cu apărătorul pe care şi-l alege;

c) să fie judecată fără o întîrziere excesivă;

d) să fie prezentă la proces şi să se apere ea însăşi sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea şi, ori de cîte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera;

e) să interogheze sau să facă a fi interogați martorii acuzării și să obțină înfățișarea și interogarea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

f) să beneficieze de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată;

g) să nu fie silită să mărturisească împotriva ei însăși sau să se recunoască vinovată.

4. Procedura aplicabilă tinerilor va ține seama de vîrsta lor și de interesul reeducării lor.

5. Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune are dreptul de a obține examinarea de către o instanță superioară, în conformitate cu legea, a declarării vinovăției și a condamnării sale.

6. Cînd o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau se acordă grațierea deoarece un fapt nou sau nou-descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă în urma acestei condamnări va primi o indemnizație în conformitate cu legea, afară de cazul cînd s-a dovedit că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă ei, în întregime sau în parte.

7. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit din pricina unei infracțiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărîre definitivă în conformitate cu legea și cu procedura penală a fiecărei țari.

Articolul 15

1. Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care nu constituiau un act delictuos, potrivit dreptului național sau internațional, în momentul în care au fost săvîrșite. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai severă decît aceea care era aplicabilă în momentul comiterii infracțiunii. Dacă ulterior comiterii infracțiunii, legea prevede aplicarea unei pedepse mai ușoare, delincventul trebuie să beneficieze de aceasta.

2. Nimic din prezentul articol nu se opune judecării sau condamnării oricărui individ din pricina unor acțiuni sau omisiuni care atunci cînd au fost săvîrșite erau considerate ca fapte criminale, potrivit principiilor generale de drept recunoscute de toate națiunile.

Articolul 16

Orice om are dreptul de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică.

Articolul 17

1. Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale.

2. Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri.

Articolul 18

1. Orice persoană are drept la libertatea gîndirii, conştiinţei şi religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum şi libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atît în public cît şi în particular prin cult şi îndeplinirea riturilor, prin practici şi prin învăţămînt.

2. Nimeni nu va fi supus vreunei constrîngeri putînd aduce atingere libertăţii sale de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa.

3. Libertatea manifestării religiei sau convingerilor nu poate fi supusă decît restricţiilor prevăzute de lege şi necesare pentru ocrotirea securităţii, ordinii şi sănătăţii publice sau a moralei sau a libertăţilor şi drepturilor fundamentale ale altora.

4. Statele părţi la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea părinţilor şi, atunci cînd este cazul, a tutorilor legali, de a asigura educaţia religioasă şi morală a copiilor lor, în conformitate cu propriile lor convingeri.

Articolul 19

1. Nimeni nu trebuie să aibă ceva de suferit din pricina opiniilor sale.

2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi şi de a răspîndi informaţii şi idei de orice fel, fără a se ţine seama de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

3. Exercitarea libertăţilor prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă îndatoriri şi răspunderi speciale.

În consecinţă, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege şi care sînt necesare:

a) respectării drepturilor sau reputaţiei altora;

b) apărării securităţii naţionale, ordinii publice, sănătăţii sau moralităţii publice.

Articolul 20

1. Orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege.

2. Orice îndemn la ură naţională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violenţă este interzisă prin lege.

Articolul 21

Dreptul de întrunire paşnică este recunoscut. Exercitarea acestui drept nu poate fi supusă decît restricţiilor, conforme cu legea şi necesare într-o societate democratică, în interesul securităţii naţionale, al securităţii publice, al ordinii publice ori pentru a ocroti sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile şi libertăţile altora.

Articolul 26

Toate persoanele sînt egale în fața legii şi au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii. În această privință legea trebuie să interzică orice discriminare şi să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală şi eficace contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naştere sau întemeiată pe orice altă împrejurare.

Articolul 27

În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice, persoanele aparținînd acestor minorități nu pot fi lipsite de dreptul de a avea, în comun cu ceilalți membri ai grupului lor, viața lor culturală, de a profesa şi practica propria lor religie sau de a folosi propria lor limbă.

CONVENȚIA INTERNAȚIONALĂ PRIVIND ELIMINAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE RASIALĂ

adoptată şi deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2106 (XX) din 21 decembrie 1965, intrată în vigoare la 4 ianuarie 1969, conform dispozițiilor art.19, aderat prin Hot. Parl. nr.707-XII din 10.09.91, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993

[Extras]

PARTEA ÎNTÎI

Articolul 1

1. În prezenta Convenție, expresia “discriminare rasială” are în vedere orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoaşterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului şi a libertăților fundamentale în domeniile: politic, economic, social şi cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice.

2. Prezenta Convenție nu se aplică deosebirilor, excluderilor, restricțiilor sau preferințelor stabilite de către un stat parte la Convenție, după cum este vorba de cetățenii săi sau de străini.

3. Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu poate fi interpretată ca afectînd, în vreun fel, dispozițiile legislative ale statelor părți la Convenție, în ceea ce priveşte naționalitatea, cetățenia sau naturalizarea, cu condiția ca aceste dispoziții să nu fie discriminatorii față de o anumită naționalitate.

4. Măsurile speciale luate cu singurul scop de a se asigura cum se cuvine progresul unor grupuri rasiale sau etnice sau unor indivizi avînd nevoie de protecția care poate fi nece-

sară pentru a le garanta folosința și exercitarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în condiții de egalitate nu sînt considerate ca măsuri de discriminare rasială, cu condiția totuși ca ele să nu aibă drept efect menținerea de drepturi distincte pentru grupuri rasiale diferite și ca ele să nu fie menținute în vigoare după realizarea scopurilor pentru care au fost adoptate.

Articolul 2

1. Statele părți condamnă discriminarea rasială și se angajează să urmeze, prin toate mijloacele potrivite și fără întîrziere, o politică menită să elimine orice formă de discriminare rasială, să favorizeze înțelegerea între toate rasele și în acest scop.

a) fiecare stat parte se angajează să nu recurgă la acte sau practici de discriminare rasială împotriva unor persoane, grupuri de persoane sau instituții și să facă în așa fel încît toate autoritățile publice și instituțiile publice, naționale și locale să se conformeze acestei obligații;

b) fiecare stat parte se angajează să nu încurajeze, să nu apere și să nu sprijine discriminarea rasială practicată de vreo persoană sau organizație, oricare ar fi ea;

c) fiecare stat parte trebuie să ia măsuri eficace pentru a reexamina politica guvernamentală națională și locală și pentru a modifica, abroga sau anula orice lege și orice reglementare avînd drept efect crearea discriminării rasiale sau perpetuarea ei, acolo unde există;

d) fiecare stat parte trebuie, prin toate mijloacele corespunzătoare, inclusiv, dacă împrejurările o cer, prin măsuri legislative, să interzică discriminarea rasială practicată de persoane, de grupuri sau de organizații și să-i pună capăt;

e) fiecare stat parte se angajează să favorizeze, dacă va fi cazul, organizațiile și mișcările integraționiste multirasiale și alte mijloace de natură a elimina barierele între rase și a descuraja ceea ce tinde spre întărirea dezbinării rasiale.

2. Statele părți vor lua, dacă împrejurările o vor cere, măsuri speciale și concrete în domeniile social, economic, cultural și altele, pentru a asigura cum se cuvine dezvoltarea sau protecția anumitor grupuri rasiale sau anumitor indivizi aparținînd acestor grupuri, în scopul de a le garanta, în condiții de egalitate, deplina exercitare a drepturilor omului și libertăților fundamentale. Aceste măsuri nu vor putea în nici un caz să aibă drept efect menținerea de drepturi inegale sau deosebite pentru diversele grupuri rasiale, odată atinse obiectivele pentru care au fost adoptate.

Articolul 3

Statele părți condamnă în special segregația rasială și apartheidul și se angajează să prevină, să interzică și să elimine pe teritoriile ținînd de jurisdicția lor toate practicile de această natură.

Articolul 4

Statele părți condamnă orice propagandă și orice organizații care se inspiră din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei rase sau unui grup de persoane de o anumită culoare

sau de o anumită origine etnică, sau care pretind să justifice sau să încurajeze orice formă de ură şi de discriminare rasială şi se angajează să adopte de îndată măsuri pozitive menite să elimine orice incitare la o astfel de discriminare sau orice acte de discriminare şi, în acest scop, ţinînd seama de principiile formulate în Declaraţia universală a drepturilor omului şi de drepturile enunţate în mod expres în articolul 5 al prezentei Convenţii, ele se angajează îndeosebi:

a) să declare delicte pedepsite prin lege orice difuzare de idei bazate pe superioritate sau ură rasială, orice incitare la discriminare rasială ca şi orice acte de violenţă sau provocare la astfel de acte, îndreptate împotriva oricărei rase sau oricărui grup de persoane de o altă culoare sau de o altă origine etnică, precum şi orice sprijin acordat unor activităţi rasiste, inclusiv finanţarea lor;

b) să declare ilegale şi să interzică organizaţiile, precum şi activităţile de propagandă organizată şi orice alt fel de activitate de propagandă care incită la discriminare rasială şi care o încurajează şi să declare delict pedepsit prin lege participarea la aceste organizaţii sau la aceste activităţi;

c) să nu permită autorităţilor publice sau instituţiilor publice, naţionale sau locale, să incite la discriminare rasială sau s-o încurajeze.

Articolul 5

În conformitate cu obligaţiile fundamentale enunţate în articolul 2 al prezentei Convenţii, statele părţi se angajează să interzică şi să elimine discriminarea rasială sub toate formele şi să garanteze dreptul fiecăruia la egalitate în faţa legii fără deosebire de rasă, culoare, origine naţională sau etnică, în folosinţa drepturilor următoare:

a) dreptul la un tratament egal în faţa tribunalelor şi a oricărui alt organ de administrare a justiţiei;

b) dreptul la securitatea persoanei şi la protecţia statului împotriva violenţelor sau maltratărilor, fie din partea funcţionarilor guvernului, fie a oricărui individ, grup sau instituţie;

c) drepturi politice, şi anume dreptul de a participa la alegeri - de a vota şi de a fi candidat - după sistemul sufragiului universal şi egal, dreptul de a face parte din guvern, de a lua parte la conducerea treburilor publice, la orice nivel, şi dreptul de acces, în condiţii de egalitate, la funcţii publice;

d) alte drepturi civile, în special:

I) dreptul de a circula liber şi de a-şi alege reşedinţa în interiorul unui stat;

II) dreptul de a părăsi orice ţară, inclusiv pe a sa, şi de a se întoarce în ţara sa;

III) dreptul la o cetăţenie;

IV) dreptul de a se căsători şi de a-şi alege partenerul;

V) dreptul de proprietate al oricărei persoane, atît singură cît şi în asociere;

VI) dreptul de moştenire;

VII) dreptul la libertate de gîndire, conştiinţă şi religie;

VIII) dreptul la libertate de opinie şi de exprimare;

IX) dreptul la libertate de întrunire şi asociere paşnică;

e) drepturi economice, sociale şi culturale, în special:

I) dreptul la muncă, la libera alegere a ocupației sale, la condiții de muncă echitabile şi satisfăcătoare, la protecția împotriva şomajului, la un salariu egal pentru muncă egală, la o remunerație echitabilă şi satisfăcătoare;

II) dreptul de a înființa sindicate şi de a se afilia unor sindicate;

III) dreptul la locuință;

IV) dreptul la sănătate, la îngrijire medicală, la securitate socială şi la servicii sociale;

V) dreptul la educație şi la pregătire profesională;

VI) dreptul de a lua parte, în condiții de egalitate, la activități culturale;

f) dreptul de acces la toate locurile şi serviciile destinate folosinței publice, cum ar fi mijloace de transport, hoteluri, restaurante, cafenele, spectacole, parcuri.

Articolul 6

Statele părți vor asigura oricărei persoane supuse jurisdicției lor o protecție şi o cale de recurs efective în fața tribunalelor naționale şi a altor organe de stat competente, împotriva tuturor actelor de discriminare rasială care, contrar prezentei Convenții, ar viola drepturile sale individuale şi libertățile sale fundamentale, precum şi dreptul de a cere acestor tribunale satisfacție sau despăgubire dreaptă şi adecvată pentru orice prejudiciu pe care l-ar putea suferi ca urmare a unei astfel de discriminări.

Articolul 7

Statele părți se angajează să ia măsuri imediate şi eficace în domeniile învățământului, educației, culturii şi informației, pentru a lupta împotriva prejudecăților ce duc la discriminare rasială şi pentru a favoriza înțelegerea, toleranța şi prietenia între națiuni şi grupuri rasiale sau etnice, ca şi pentru a promova scopurile şi principiile Cartei Națiunilor Unite, ale Declarației universale a drepturilor omului, ale Declarației Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială şi ale prezentei Convenții.

Instrumente ale Consiliului Europei

1. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale (Protocoalele adiționale nr. 1, 4, 6, 7,12).
2. Convenția europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (Protocoalele adiționale nr. 1, 2).

CONVENȚIA EUROPEANĂ PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ŞI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE

adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. A intrat în vigoare la 3 septembrie 1953,
ratificată prin Hot. Parl. nr. 1298-XIII din 24.07.97,
în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997.

[Extras]

TITLUL I

Drepturi şi libertăţi

Articolul 2. Dreptul la viaţă

1. Dreptul la viaţă al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenţionat, decît în executarea unei sentinţe capitale pronunţate de un tribunal în cazul în care infracţiunea este sancţionată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forţă:

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenţei ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deţinute;

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecţie.

Articolul 3. Interzicerea torturii

Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

Articolul 4. Interzicerea sclaviei şi a muncii forţate

1. Nimeni nu poate fi ţinut în sclavie sau în condiţii de aservire.

2. Nimeni nu poate fi constrîns să execute o muncă forţată sau obligatorie.

3. Nu se consideră muncă forţată sau obligatorie în sensul prezentului articol:

a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenţiei în condiţiile prevăzute de art. 5 din prezenta convenţie sau în timpul în care se află în libertate condiţionată;

b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conştiinţă, în ţările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;

c) orice serviciu impus în situaţii de criză sau de calamităţi care ameninţă viaţa sau bunăstarea comunităţii;

d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligaţiile civile normale.

Articolul 5. Dreptul la libertate şi la siguranţă

1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranţă. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepţia următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrşit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrşească o infracțiune sau să fugă după săvîrşirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărîtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt şi într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale şi asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare şi are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.

Articolul 6. Dreptul la un proces echitabil

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public şi într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă şi imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor şi obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărîrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de şedință poate fi interzis presei şi publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci cînd interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci cînd, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege şi în mod amănunțit, asupra naturii şi cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul şi de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuşi sau să fie asistat de un apărător ales de el şi, dacă nu dispune de mijloace necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci cînd interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării şi să obțină citarea şi audierea martorilor apărării în aceleaşi condiții ca şi martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbeşte limba folosită la audiere.

Articolul 7. Nici o pedeapsă fără lege

1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, momentul în care a fost săvîrşită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decît aceea care era aplicabilă în momentul săvîrşirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării şi pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvîrşirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.

Articolul 8. Dreptul la respectare a vieții private şi de familie

1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private şi de familie, a domiciliului său şi a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decît în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege şi dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii şi prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor şi libertăților altora.

Articolul 9. Libertatea de gîndire, de conştiință şi de religie

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gîndire, de conştiință şi de religie; acest drept include libertatea de a-şi schimba religia sau convingerea, precum şi libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățămînt, practici şi îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-şi manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrîngeri decît acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor şi libertăților altora.

Articolul 10. Libertatea de exprimare

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie şi libertatea de a primi sau de a comunica informaţii ori idei fără amestecul autorităţilor publice şi fără a ţine seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societăţile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Executarea acestor libertăţi ce comportă îndatoriri şi responsabilităţi poate fi supusă unor formalităţi, condiţii, restrîngeri sau sancţiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea naţională, integritatea teritorială sau siguranţa publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracţiunilor, protecţia sănătăţii sau a moralei, protecţia reputaţiei sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informaţii confidenţiale sau pentru a garanta autoritatea şi imparţialitatea puterii judecătoreşti.

Articolul 11. Libertatea de întrunire şi de asociere

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire paşnică şi la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alţii sindicate şi de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrîngeri decît acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea naţională, siguranţa publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracţiunilor, protejarea sănătăţii sau a moralei ori pentru protecţia drepturilor şi libertăţilor altora. Prezentul articol nu interzice ca restrîngeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forţelor armate, ai poliţiei sau ai administraţiei de stat.

Articolul 12. Dreptul de căsătorie

Începînd cu vîrsta stabilită prin lege, bărbatul şi femeia au dreptul de a se căsători şi de a întemeia o familie conform legislaţiei naţionale ce reglementează exercitatea acestui drept.

Articolul 13. Dreptul la un recurs efectiv

Orice persoană, ale cărei drepturi şi libertăţi recunoscute de prezenta convenţie au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanţe naţionale, chiar şi atunci cînd încălcarea s-ar datora unor persoane care au acţionat în exercitarea atribuţiilor lor oficiale.

Articolul 14. Interzicerea discriminării

Exercitarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute de prezenta convenţie trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie.

Articolul 15. Derogare în caz de stare de urgență

1. În caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice înaltă parte contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta convenție, în măsura strictă în care situația o cere şi cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional.

2. Dispoziția precedentă nu îngăduie nici o derogare de la art. 2, cu excepția cazului de deces rezultînd din acte licite de război, şi nici de la art. 3, art. 4 paragraful 1 şi art. 7.

3. Orice înaltă parte contractantă ce exercită acest drept de derogare îl informează pe deplin pe Secretarul general al Consiliului Europei cu privire la măsurile luate şi la motivele care le-au determinat. Aceasta trebuie, de asemenea, să informeze pe Secretarul general al Consiliului Europei şi asupra datei la care aceste măsuri au încetat a fi în vigoare şi de la care dispozițiile convenției devin din nou deplin aplicabile.

Articolul 16. Restricții ale activității politice a străinilor

Nici o dispoziție a art. 10, 11 şi 14 nu poate fi considerată ca interzicînd înaltelor părți contractante să impună restrîngeri activității politice a străinilor.

Articolul 17. Interzicerea abuzului de drept

Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicînd, pentru un stat, un grup sau un individ, un drept oarecare de a desfăşura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmăreşte distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi şi libertăți decît acelea prevăzute de această convenție.

Articolul 18. Limitarea folosirii restrîngerii drepturilor

Restrîngerile care, în termenii prezentei convenții, sînt aduse respectivelor drepturi şi libertăți nu pot fi aplicate decît în scopul pentru care ele au fost prevăzute.

TITLUL II

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Articolul 19. Înființarea Curții

Pentru a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din prezenta Convenție şi din Protocoalele sale, se înființează o Curte Europeană a Drepturilor Omului, numită în continuare Curtea. Aceasta va funcționa permanent.

Articolul 34. Cereri individuale

Curtea poate fi sesizată printr-o cerere de către orice persoană fizică, orice organizație neguvernamentală sau de orice grup de particulari care se pretinde victimă a unei încăl-

cări de către una dintre înaltele părți contractante a drepturilor recunoscute în Convenție sau în Protocoalele sale. Înaltele părți contractante se angajează să nu împiedice prin nici o măsură exercițiul eficace al acestui drept.

Articolul 35. Condiții de admisibilitate

1. Curtea nu poate fi sesizată decît după epuizarea căilor de recurs interne, așa cum se înțelege din principiile de drept internațional general recunoscute, şi într-un termen de 6 luni, începînd cu data deciziei interne definitive.

2. Curtea nu reține nici o cerere individuală introdusă în aplicarea art. 34, dacă:

a) ea este anonimă; sau

b) ea este în mod esențial aceeaşi cu o cerere examinată anterior de către Curte sau deja supusă unei alte instanțe internaționale de anchetă sau de reglementare şi dacă ea nu conține fapte noi.

3. Curtea declară inadmisibilă orice cerere individuală introdusă în aplicarea art. 34, atunci cînd ea consideră cererea incompatibilă cu dispozițiile Convenției sau ale Protocoalelor sale, în mod vădit nefondată sau abuzivă.

4. Curtea respinge orice cerere pe care o consideră inadmisibilă în aplicarea prezentului articol. Ea poate proceda astfel în orice stadiu al procedurii.

Articolul 39. Rezolvarea pe cale amiabilă

În cazul rezolvării pe cale amiabilă, Curtea scoate cauza de pe rol printr-o decizie care se limitează la o scurtă expunere a faptelor şi a soluției adoptate.

Articolul 41. Reparație echitabilă

Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale şi dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decît o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.

Articolul 46. Forța obligatorie şi executarea hotărîrilor

1. Înaltele părți contractante se angajează să se conformeze hotărîrilor definitive ale Curții în litigiile în care ele sînt părți.

2. Hotărîrea definitivă a Curții este transmisă Comitetului Miniştrilor, care supraveghează executarea ei.

PRIMUL PROTOCOL ADIȚIONAL LA CONVENȚIE

Paris, 20.III.1952

[Extras]

Articolul 1. Protecția proprietății

Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decît pentru o cauză de utilitate publică şi în condițiile prevăzute de lege şi de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.

Articolul 2. Dreptul la instruire

Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care şi le va asuma în domeniul educației şi al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație şi acest învățământ conform convingerilor lor religioase şi filozofice.

Articolul 3. Dreptul la alegeri libere

Înaltele părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ.

PROTOCOLUL NR. 4 RECUNOSCÎND ANUMITE DREPTURI ŞI LIBERTĂȚI, ALTELE DECÎT CELE DEJA ÎNSCRISE ÎN CONVENȚIE ŞI ÎN PRIMUL PROTOCOL ADIȚIONAL LA CONVENȚIE

Strasbourg, 16.IX.1963

[Extras]

Articolul 1. Interzicerea privării de libertate pentru datorii

Nimeni nu poate fi privit de libertatea sa pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

Articolul 2. Libertatea de circulație

1. Oricine se găseşte în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber şi să-şi aleagă în mod liber reşedința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrîngeri decît acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor şi libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrîngeri care, prevăzute de lege, sînt justificate de interesul public într-o societate democratică.

Articolul 3. Interzicerea expulzării propriilor cetățeni

1. Nimeni nu poate fi expulzat printr-o măsură individuală sau colectivă, de pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

2. Nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

Articolul 4. Interzicerea expulzărilor colective de străini

Expulzările colective de străini sînt interzise.

PROTOCOLUL NR. 6 PRIVIND ABOLIREA PEDEPSEI CU MOARTEA

Strasbourg, 28.IV.1983

[Extras]

Articolul 1. Abolirea pedepsei cu moartea

Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă şi nici executat.

Articolul 2. Pedeapsa cu moartea în timp de război

Un stat poate să prevadă în legislația sa pedeapsa cu moartea pentru acte săvîrşite în timp de război sau de pericol iminent de război; o asemenea pedeapsă nu va fi aplicată decît în cazurile prevăzute de această legislație şi conform dispozițiilor sale.

Statul respectiv va comunica Secretarului general al Consiliului Europei dispozițiile aferente ale legislației în cauză.

Articolul 3. Interzicerea derogărilor

Nici o derogare de la dispozițiile prezentului protocol pe temeiul art. 15 din convenție nu este îngăduită.

Articolul 4. Interzicerea rezervelor

Nici o rezervă la dispozițiile prezentului protocol pe temeiul art.57 din convenție nu este admisă.

PROTOCOLUL NR. 7

Strasbourg, 22.XI.1984

[Extras]

Articolul 1. Garanții procedurale în cazul expulzărilor de străini

1. Un străin care îşi are reşedința în mod legal pe teritoriul unui stat nu poate fi expulzat decît în temeiul executării unei hotărîri luate conform legii şi el trebuie să poată:

a) să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale;

b) să ceară examinarea cazului său; şi

c) să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.

2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragraful 1 a), b) şi c) al acestui articol, atunci cînd expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională.

Articolul 2. Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală

1. Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune de către un tribunal are dreptul să ceară examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară. Exercitarea acestui drept, inclusiv motivele pentru care acesta poate fi exercitat, sînt reglementate de lege.

2. Acest drept poate face obiectul unor excepții în cazul infracțiunilor minore, aşa cum acestea sînt definite de lege, sau cînd cel interesat a fost judecat în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție ori a fost declarat vinovat şi condamnat ca urmare a unui recurs împotriva achitării sale.

Articolul 3. Dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară

Atunci cînd o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau cînd este acordată grațierea, pentru că un fapt nou sau recent descoperit dovedeşte că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare în statul respectiv, cu excepția cazului în care se dovedeşte că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă în tot sau în parte.

Articolul 4. Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori

1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiaşi stat pentru săvîrşirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărîre definitivă conform legii şi procedurii penale ale acestui stat.

2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii şi procedurii penale a statului respectiv, dacă fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sînt de natură să afecteze hotărîrea pronunțată.

3. Nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art. 15 din convenție.

PROTOCOLUL NR. 12 LA CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ŞI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE

Roma, 4.XI.2000

[Extras]

Articolul 1 – Interzicerea generală a discriminării

1. Exercitarea oricărui drept garantat de lege va fi asigurată fără discriminare pe motiv de rasă, sex, culoare, limbă, religie, preferințe politice sau de alt tip, origine națională şi socială, asociere la o minoritate națională, proprietate, naştere sau alt statut.

2. Nici o persoană nu va fi discriminată de către o autoritate publică pe motive asemănătoare celor menționate în paragraful 1.

CONVENȚIA EUROPEANĂ PENTRU PREVENIREA TORTURII ŞI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR INUMANE SAU DEGRADANTE

adoptată la Strasbourg la 26 noiembrie 1987,
intrată în vigoare la 1 februarie 1989,
ratificată prin Hot. Parl. nr.1238-XIII din 09.07.97,
în vigoare pentru Republica Moldova din 1 februarie 1998.

[Extras]

CAPITOLUL I

Articolul 1

Se instituie un Comitet european pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (denumit în continuare Comitetul). Prin intermediul vizitelor, Comitetul examinează tratamentul persoanelor private de libertate în vederea întăririi, dacă este cazul, a protecției lor împotriva torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Articolul 2

Fiecare parte autorizează vizitarea, conform prezentei Convenții, a oricărui loc, aflat sub jurisdicția sa, în care persoanele sînt private de libertate de către o autoritate publică.

Articolul 3

Comitetul şi autoritățile naționale competente ale părții interesate cooperează în vederea aplicării prezentei Convenții.

CAPITOLUL II

Articolul 4

1. Comitetul se compune dintr-un număr de membri egal cu cel al părților.

2. Membrii Comitetului sînt aleşi dintre personalitățile cu o înaltă moralitate, recunoscute pentru competența lor în domeniul drepturilor omului sau care au experiență profesională în domeniile pe care le tratează prezenta Convenție.

3. Comitetul nu poate cuprinde decît un singur cetățean din partea aceluiaşi stat.

4. Membrii activează cu titlu individual, sînt independenți şi imparțiali în exercitarea mandatelor lor şi sînt disponibili pentru îndeplinirea funcțiilor lor de o manieră efectivă.

Articolul 5

1. Membrii Comitetului sînt aleşi de către Comitetul Miniştrilor al Consiliului Europei cu majoritate absolută de voturi de pe o listă de nume întocmită de către Biroul Adunării Consultative a Consiliului Europei; delegația națională a fiecărei părți în Adunarea Consultativă prezintă trei candidați, dintre care cel puțin doi au cetățenia statului respectiv.

2. Aceeaşi procedură este urmată pentru ocuparea locurilor devenite vacante.

3. Membrii Comitetului sînt aleşi pentru o perioadă de 4 ani. Ei nu pot fi realeşi decît o singură dată. Totuşi, în ceea ce priveşte membrii desemnați la prima alegere, funcțiile a trei dintre ei vor lua sfîrşit la încheierea unei perioade de 2 ani. Membrii ale căror funcții iau sfîrşit la expirarea termenului inițial de 2 ani sînt desemnați prin tragere la sorți efectuată de Secretarul general al Consiliului Europei, imediat după ce se va fi procedat la prima alegere.

Articolul 6

1. Comitetul îşi desfăşoară lucrările cu uşile închise. Cvorumul este constituit din majoritatea membrilor săi. Deciziile Comitetului sînt luate cu majoritatea membrilor prezenți, sub rezerva dispozițiilor art. 10 paragraful 2.

2. Comitetul stabileşte regulamentul său interior.

3. Secretariatul Comitetului este asigurat de Secretarul general al Consiliului Europei.

CAPITOLUL III

Articolul 7

1. Comitetul organizează vizitarea locurilor vizate în art. 2. În afara vizitelor periodice, Comitetul poate organiza orice altă vizită care i se pare a fi cerută de circumstanțe.

2. Vizitele sînt efectuate, ca regulă generală, de către cel puțin doi membri ai Comitetului. Acesta din urmă poate, dacă apreciază ca necesar, să fie asistat de experți şi interpreți.

Articolul 8

1. Comitetul notifică Guvernului părții interesate intenția sa de a efectua o vizită. Ca urmare a unei asemenea notificări, Comitetul are dreptul să viziteze în orice moment locurile vizate la art. 2.

2. Partea trebuie să acorde Comitetului următoarele facilități pentru îndeplinirea sarcinilor sale:

a) accesul în teritoriul său şi dreptul de a se deplasa în interiorul acestuia fără restricții;
b) orice informație asupra locurilor în care se găsesc persoane private de libertate;
c) posibilitatea de a se deplasa potrivit voinței sale spre orice loc în care se găsesc persoane private de libertate, inclusiv dreptul de a se deplasa fără piedici în interiorul acestor locuri;
d) orice altă informație de care dispune partea şi care este necesară Comitetului pentru îndeplinirea însărcinării sale. În obținerea acestei informații, Comitetul va ține seama de regulile de drept şi deontologice aplicabile la nivel național.

3. Comitetul se poate întreține, fără martori cu persoane private de libertate.

4. Comitetul poate intra în contact în mod liber cu orice persoană pe care o apreciază ca fiind capabilă să-i furnizeze informații utile.

5. Dacă este cazul, Comitetul comunică pe loc observațiile sale autorităților competente ale părții interesate.

Articolul 9

1. În circumstanțe excepționale, autoritățile competente ale părții interesate pot face cunoscute Comitetului obiecțiile lor față de momentul avut în vedere de Comitet pentru efectuarea vizitei sau față de locul ales de Comitet cu intenția de a-l vizita. Asemenea obiecții nu pot fi făcute decît din motive de apărare națională sau de siguranță publică, sau datorită unor tulburări grave în locurile în care persoanele sînt private de libertate, stării de sănătate a unei persoane sau unui interogatoriu urgent, într-o anchetă în curs, în legătură cu o infracțiune penală gravă.

2. Ca urmare a unor asemenea obiecții, Comitetul şi partea se consultă imediat în scopul de a clarifica situația şi pentru a ajunge la un acord asupra măsurilor care să permită Comitetului să-şi exercite funcțiile cît mai repede posibil. Aceste măsuri pot cuprinde transferarea într-un alt loc a oricărei persoane pe care Comitetul intenționează să o viziteze. Aşteptînd ca vizita să poată avea loc, partea furnizează Comitetului informații cu privire la orice persoană vizată.

Articolul 10

1. După fiecare vizită, Comitetul întocmeşte un raport cu privire la faptele constatate cu ocazia acesteia, ținînd seama de toate observațiile prezentate eventual de către partea interesată. El transmite părții raportul său, care conține recomandările pe care le apreciază ca necesare.

Comitetul se poate consulta cu partea în intenția de a-i sugera, dacă este cazul, ameliorări în ceea ce priveşte protecția persoanelor private de libertate.

2. Dacă partea nu cooperează sau refuză să amelioreze situația în sensul recomandărilor Comitetului, acesta poate să decidă, cu majoritatea de două treimi din membrii săi, după ce partea va fi avut posibilitatea să se explice, formularea unei declarații publice în această privință.

Articolul 11

1. Informațiile culese de Comitet cu ocazia efectuării unei vizite, raportul său şi consultările cu partea interesată sînt confidențiale.

2. Comitetul publică raportul său, ca şi orice comentariu al părții interesate, dacă aceasta o solicită.

3. Totuşi, nici o dată cu caracter personal nu poate fi făcută publică fără consimțămîntul expres al persoanei vizate.

Articolul 12

Anual, Comitetul înaintează Comitetului Miniştrilor, ținînd seama de regulile de confidențialitate prevăzute la art. 11, un raport general referitor la activitățile sale, care este transmis Adunării Consultative şi făcut public.

Articolul 13

Membrii Comitetului, experții şi celelalte persoane care îl asistă sînt supuşi, pe durata mandatului lor şi după expirarea acestuia, obligației de a păstra secrete faptele sau informațiile despre care au luat cunoştință în îndeplinirea funcțiilor lor.

Articolul 14

1. Numele persoanelor care asistă comitetul sînt indicate în notificarea făcută în temeiul art. 8 paragraful 1.

2. Experții activează în baza instrucțiunilor şi sub responsabilitatea Comitetului. Ei trebuie să posede o competență şi o experiență proprii în domeniile ce țin de prezenta Convenție şi au aceleaşi obligații de independență, imparțialitate şi disponibilitate ca şi membrii Comitetului.

3. În mod excepțional, o parte poate declara că un expert sau o altă persoană care asistă Comitetul nu poate fi admisă să participe la vizitarea unui loc aflat sub jurisdicția sa.

CAPITOLUL IV

Articolul 15

Fiecare parte comunică Comitetului numele şi adresa autorităților competente să primească notificările adresate guvernului său, ca şi cele ale oricărui agent de legătură pe care ea îl poate desemna.

Articolul 16

Comitetul, membrii săi şi experții menționați la art. 7 paragraful 2, se bucură de privilegiile şi imunitățile prevăzute în anexă la prezenta Convenție.

Articolul 17

1. Prezenta Convenție nu aduce atingere dispozițiilor de drept intern sau acordurilor internaționale care asigură o mai mare protecție persoanelor private de libertate.

2. Nici o dispoziție a prezentei Convenții nu poate fi interpretată ca o limitare sau ca o derogare de la competențele organelor Convenției europene a drepturilor omului sau de la obligațiile asumate de către părți în virtutea acestei Convenții.

3. Comitetul nu va vizita locurile pe care reprezentanții sau delegații puterilor protectoare sau ai Comitetului internațional al Crucii Roşii le vizitează efectiv şi regulat în baza Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 şi a Protocoalelor lor adiționale din 8 iunie 1977.

Anexă

Privilegii şi imunități (Articolul 16)

1. În înțelesul prezentei anexe, referirile la membrii Comitetului includ experții menționați la art. 7 paragraful 2.

2. Membrii Comitetului beneficiază, în timpul exercitării funcțiilor lor, ca şi în timpul călătoriilor întreprinse în exercitarea funcțiilor lor, de următoarele privilegii şi imunități:

a) imunitatea de arestare sau de detenție şi de reținere a bagajelor lor personale şi imunitatea de orice jurisdicție în ceea ce priveşte actele îndeplinite de ei în calitatea lor oficială, inclusiv cuvîntul şi înscrisurile lor;

b) exceptarea de la orice măsuri restrictive referitoare la libertatea lor de mişcare: ieşirea din şi reîntoarcerea în ţara lor de rezidenţă şi intrarea în şi ieşirea din ţara în care îşi exercită funcţiile, ca şi de la orice formalităţi de înregistrare a străinilor în ţările vizitate sau traversate în exercitarea funcţiilor lor.

3. În cursul călătoriilor efectuate în exercitarea funcţiilor lor, membrilor Comitetului le sînt acordate, în materie vamală şi de control al schimburilor valutare:

a) de către guvernul propriu, aceleaşi înlesniri ca acelea recunoscute înalţilor funcţionari care se deplasează în străinătate în misiune oficială temporară;

b) de către guvernele celorlalte părţi, aceleaşi înlesniri ca acelea recunoscute reprezentanţilor guvernelor străine în misiune oficială temporară.

4. Documentele şi actele Comitetului sînt inviolabile, în măsura în care privesc activitatea Comitetului.

Corespondenţa oficială şi alte comunicări oficiale ale Comitetului nu pot fi reţinute sau cenzurate.

5. Pentru a asigura membrilor Comitetului o libertate completă a cuvîntului şi o deplină independenţă în îndeplinirea funcţiilor lor, imunitatea de jurisdicţie în ceea ce priveşte cuvîntul sau înscrisurile sau actele emanînd de la ei în îndeplinirea funcţiilor lor va continua să le fie acordată chiar după ce mandatul acestor persoane va lua sfîrşit.

6. Privilegiile şi imunităţile sînt acordate membrilor Comitetului nu în beneficiul lor personal, ci în scopul de a asigura exercitarea funcţiilor lor în deplină independenţă. Comitetul este singurul care are calitatea de a pronunţa ridicarea imunităţilor; el are nu numai dreptul, dar şi îndatorirea de a ridica imunitatea unuia dintre membrii săi, în toate cazurile în care, după părerea sa, imunitatea ar împiedica realizarea justiţiei şi în care imunitatea poate fi ridicată fără a prejudicia scopul pentru care este acordată.

Documente internaţionale care reglementează activitatea poliţiei

CODUL DE CONDUITĂ A POLIŢIŞTILOR

adoptat prin Rezoluţia Adunării O.N.U. nr.36/164
din 17 decembrie 1979

Articolul 1

Poliţiştii trebuie **să-şi îndeplinească întotdeauna sarcinile ce le revin conform legii, servind comunitatea, şi apărînd toate persoanele împotriva actelor ilegale,** potrivit înaltului grad de responsabilitate pe care îl reclamă profesia lor.

Comentariu:

a) Termenul „poliţişti" include toţi oamenii legii numiţi sau aleşi, care exercită puteri poliţieneşti, în special puterea de a aresta şi a reţine;

b) În țările în care puterile polițienești sînt exercitate de autorități militare, fie în uniformă sau nu, sau de către forțe ale Securității Statului, definiția „polițişti" va fi considerată ca incluzînd membri ai acestor servicii;

c) Serviciul prestat comunității are în vedere includerea, în mod special, a acordării de asistență acelor membri ai comunității care, din motive de urgență personală, economico-socială sau de altă natură au nevoie de sprijin imediat;

d) Această prevedere intenționează să cuprindă nu numai actele de violență, jaf şi rănire, dar se extinde şi asupra întregii game de interziceri prevăzute - în codurile penale. Se extinde asupra conduitei persoanelor care nu sînt capabile de responsabilitate infracțională.

Articolul 2

În îndeplinirea îndatoririlor, polițiştii vor **respecta şi vor apăra demnitatea umană, vor susține şi vor încuraja drepturile omului față de toate persoanele.**

Comentariu:

a) Drepturile omului în discuție sînt identificate şi apărate de legile naționale şi internaționale. Printre instrumentele internaționale relevante sînt: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul Internațional privind Drepturile Civile şi Politice, Declarația privind Apărarea Tuturor Persoanelor Împotriva Torturii şi a Altor Acte de Tratament sau Pedepse Inumane, de Cruzime sau Degradante, Declarația Națiunilor Unite privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială, Convenția Internațională privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială, Convenția Internațională privind Reprimarea şi Pedepsirea Infracțiunii de Apartheid. Convenția privind Prevenirea şi Pedepsirea Infracțiunii de Genocid, Regulile Minime Standard pentru Tratamentul Deținuților şi Convenția de la Viena privind Relațiile Consulare;

b) Comentariile naționale asupra acestor prevederi trebuie să indice prevederi regionale sau naționale să identifice şi să apere aceste drepturi.

Articolul 3

Polițiştii pot folosi forța numai cînd aceasta este strict necesară şi în măsura în care este cerută pentru îndeplinirea datoriei.

Comentariu:

a) Această prevedere scoate în evidență faptul că folosirea forței de către polițişti trebuie să se facă în mod excepțional: întrucît acest lucru implică forța în cazul în care acest lucru se consideră necesar, în împrejurări ca prevenirea comiterii unei infracțiuni sau pentru efectuarea ori sprijinirea efectuării arestării legale a infractorilor sau a persoanelor suspendate de a fi comis infracțiuni, forța nu poate fi folosită în alte situații;

b) Legile naționale limitează în mod obişnuit folosirea forței de către polițişti potrivit principiului proporționalității. Se înțelege că astfel de principii naționale privind propor-

ționalitatea trebuie să fie respectate în interpretarea acestei prevederi. Această prevedere nu trebuie interpretată în nici un caz în sensul împuternicirii folosirii forței care nu corespunde scopului legitim ce urmează a fi realizat.

c) Folosirea armelor de foc este considerată drept o măsură extremă. Trebuie depuse toate eforturile pentru excluderea folosirii armelor de foc, în special împotriva copiilor. În general, armele de foc nu trebuie folosite, cu excepția cazului în care o persoană suspectată de a fi comis o infracțiune opune rezistență înarmată sau pune în pericol, în alt fel, viețile celorlalți, iar măsurile mai puțin extreme nu sînt suficiente pentru a opri sau a aresta persoana suspectată. În fiecare situație în care se descarcă o armă de foc, trebuie întocmit imediat un raport adresat autorităților competente.

Articolul 4

Problemele de natură confidențială deținute de polițiști vor fi păstrate confidențial, în afara cazului în care îndeplinirea sarcinilor de serviciu sau nevoile justiției reclamă în mod strict altceva.

Comentariu:

Prin natura sarcinilor de serviciu, polițiștii obțin informații care pot avea legătură cu viețile personale ale indivizilor sau pot fi dăunătoare intereselor şi, îndeosebi, reputației altora. Pentru păstrarea şi folosirea acestor informații trebuie să se dea dovadă de o deosebită atenție; ele vor fi dezvăluite numai pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu sau pentru nevoile justiției. Orice dezvăluire a unor astfel de informații este total improprie.

Articolul 5

Nici un polițist nu poate comite, instiga sau tolera vreun act de tortură sau de tratament ori pedeapsă crudă, inumană sau degradantă şi nici nu poate invoca ordine superioare sau împrejurări excepționale cum ar fi starea de război ori amenințarea unui război, amenințarea securității naționale, instabilitate politică internă sau orice alte urgențe publice drept justificare a torturii sau a altui act de tratament sau pedeapsă crudă, inumană sau degradantă.

Comentariu:

a) Interzicerea derivă din Declarația privind Apărarea Tuturor Persoanelor Împotriva Torturii şi a Altor Forme de Tratament sau Pedepse Inumane, de Cruzime sau Degradante, adoptată de Adunarea Generală, conform căreia:

„Un astfel de act este o jignire a demnității umane şi va fi condamnat ca fiind o nerecunoaştere a scopurilor Cartei Națiunilor Unite şi ca o violare a drepturilor omului şi a libertăților fundamentale expuse în Declarația Universală a Drepturilor Omului (şi alte instrumente internaționale referitoare la drepturile omului)".

b) Declarația defineşte tortura astfel: „...tortura înseamnă orice act prin care se comite în mod intenționat o durere sau o suferință puternică, fie ea fizică sau psihică, sau se instigă la un astfel de act de către o persoană oficială asupra unei persoane cu scopul de

a obține de la aceasta sau de la o a treia persoană informații sau mărturisiri, pedepsirea pentru un act comis sau pentru care o persoană este suspectată a-l fi comis, sau intimidarea persoanei sau a altor persoane. Aceasta nu include durerea sau suferința rezultate din, ori care țin de sancțiunile legale prevăzute de Standardul Regulilor Minime privind Tratamentul Deținuților".

c) Termenul „tratament sau pedeapsă crudă, inumană sau degradantă" nu a fost definit de Adunarea Generală dar trebuie interpretat în așa fel încît să se extindă asupra celei mai mari apărări posibile împotriva abuzurilor, fie ele fizice sau psihice.

Articolul 6

Polițiștii vor asigura apărarea totală a sănătății persoanelor aflate în detenție și, în special, vor lua măsuri imediate pentru acordarea de asistență medicală ori de cîte ori este nevoie.

Comentariu:

a) „Asistența medicală", care se referă la serviciile acordate de către orice personal medical, inclusiv medici cu atestat sau personal medical mediu, va fi asigurată la nevoie sau la cerere.

b) Întrucît este posibil ca personalul medical să facă parte din unitatea de poliție, polițiștii vor ține seama de hotărîrea acestuia cînd i se va recomanda persoanei reținute un anumit tratament, sau cînd se va consulta cu personalul medical din afară.

c) Se înțelege că polițiștii vor asigura asistența medicală și pentru victimele actelor de violare a legii sau ale accidentelor comise în cursul violării legii.

Articolul 7

Polițiștii nu vor comite nici un act de corupție. De asemenea, **ei se vor opune cu tărie și vor combate astfel de acte.**

Comentariu:

a) Orice act de corupție, în același fel ca orice act de abuz de autoritate, este incompatibil cu profesia de polițist. Legea trebuie bine formulată în legătură cu orice act de corupție comis de către un polițist, avînd în vedere faptul că Guvernele nu se pot aștepta ca cetățenii lor să respecte legea, dacă ele nu pot, sau nu vor impune să se respecte legea de către polițiști și în interiorul propriilor forțe de poliție.

b) Întrucît definiția corupției trebuie supusă legilor naționale, trebuie înțeleasă ca incluzînd comiterea, sau omiterea unui act de executarea obligațiilor de serviciu sau în legătură cu acestea, ca răspuns la cadouri, promisiuni sau stimulente solicitate sau acceptate, sau primirea ilegală a acestora după comiterea sau omiterea actului.

c) Expresia „act de corupție" la care se face referire mai sus trebuie înțeleasă ca incluzînd tentativa de corupție.

Articolul 8

Poliţiştii vor respecta legea şi prezentul Cod. De asemenea, vor face tot ce le stă în putinţă pentru a **preveni şi a se opune cu tărie oricăror violări ale acestora.**

Poliţiştii care au motiv să creadă că s-a comis o violare a prezentului Cod sau urmează a fi comisă vor raporta cazul autorităţilor superioare şi, dacă este necesar, altor autorităţi şi organe corespunzătoare, investite cu putere de supraveghere şi control.

Comentariu:

a) Acest Cod va fi respectat ori de cîte ori va fi încorporat în legislaţia sau practica naţională. Dacă legislaţia sau practica includ prevederi mai stricte decît acele ale prezentului Cod, acele prevederi mai stricte vor fi respectate.

b) Articolul are în vedere păstrarea echilibrului dintre necesitatea unei discipline interioare în cadrul poliţiei de care depinde foarte mult siguranţa publică, pe de o parte, şi necesitatea de a trata violarea drepturilor elementare ale omului, pe de altă parte, poliţiştii vor raporta ierarhic despre orice violare şi vor întreprinde alte măsuri legale, în afara liniei ierarhice atunci cînd nu s-au făcut remedii corespunzătoare. Se înţelege că poliţiştii nu vor suferi, pedepse administrative sau de altă natură pentru faptul că au raportat că s-a comis o violare a Codului sau că aceasta este pe cale să se comită.

c) Termenul „autorităţi sau organe corespunzătoare investite cu putere de supraveghere şi control" se referă la orice autoritate sau organ existent conform legii naţionale, fie din interiorul poliţiei sau independentă de ea, cu putere statutară, uzuală sau cu altă putere pentru a analiza reclamaţiile şi plîngerile rezultate ca urmare a violărilor prevederilor acestui Cod.

d) În unele ţări, se poate considera că mass-media îndeplineşte funcţii de cercetare a reclamaţiilor, funcţii similare celor descrise în subparagraful (c). Poliţiştii pot fi îndreptăţiţi în cazul în care ca ultim mijloc şi în conformitate cu legile şi obiceiurile din ţările lor, precum şi potrivit prevederilor articolului 4 al prezentului Cod, supun aceste violări atenţiei publice prin intermediul mass-mediei.

e) Poliţiştii care se conduc după prevederile acestui Cod merită respectul, tot sprijinul şi cooperarea din partea comunităţii şi a agenţiei de poliţie din care fac parte, precum şi profesia de poliţist.

DECLARAŢIA CU PRIVIRE LA POLIŢIE

adoptată prin Rezoluţia 690 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei

Adunarea

1. Considerînd că exercitarea, pe deplin a drepturilor omului şi a libertăţilor sale fundamentale, garantată prin Convenţia europeană a Drepturilor Omului şi alte instrumente naţionale şi internaţionale, implică, în mod necesar, existenţa unei societăţi netulburate, ce se bucură de ordine şi securitate publică;

2. Considerînd că în această privință, poliția joacă un rol esențial în toate statele membre, că ea este deseori solicitată să intervină în condiții periculoase pentru agenții săi, şi că sarcinile sale sînt încă complicate de faptul că regulile de conduită aplicabile membrilor săi nu sînt definite suficient de precis;

3. Estimînd că membrii forțelor de poliție care au comis încălcări ale drepturilor omului în exercițiul atribuțiilor lor ca şi cei care au aparținut unui corp de poliție desființat pe motiv de lipsă de umanitate în metodele aplicate, nu trebuie angajați ca funcționari de poliție;

4. Estimînd că sistemul european de protecție a drepturilor omului va fi consolidat dacă poliția îşi va propune reguli de deontologie ținînd seama de drepturile omului şi libertățile fundamentale;

5. Estimînd ca o dorință faptul că funcționarii de poliție să beneficieze de un suport activ, atît moral cît şi material, din partea comunității în care ei îşi exercită atribuțiile;

6. Estimând că funcționarii de poliție trebuie să se bucure de un statut şi de drepturile comparabile cu cele ale funcționarilor de stat;

7. Considerînd că ar fi de dorit să se enunțe directive destinate orientării comportamentului funcționarilor de poliție în caz de război şi alte situații de excepție, şi în eventualitatea unei ocupații de către o putere străină;

8. Adoptă Declarația următoare, referitoare la poliție, care face parte integrantă din prezenta rezoluție;

9. Solicită comisiei sale, însărcinată cu relații cu parlamentele naționale şi publicul, comisiei sale de probleme juridice şi Secretarului General al Consiliului Europei de a da acestei declarații maximum de publicitate.

Anexă

Declarația referitoare la poliție

A. DENTOLOGIE[1]

1. Revine fiecărui funcționar de poliție obligația de a se achita de sarcinile sale, care îi sînt încredințate de lege, protejînd pe cetățenii săi şi colectivitatea contra violențelor, delapidărilor şi altor acte prejudiciabile, definite prin lege.

2. Orice funcționar de poliție trebuie să acționeze cu **integritate, imparțialitate şi demnitate.** În particular, el trebuie să se abțină de la orice **act de corupție** şi să i se opună cu fermitate.

3. Execuțiile sumare, tortura şi alte pedepse sau tratamente inumane sau degradante sînt interzise în orice circumstanță. Orice funcționar de poliție are datoria de a nu executa sau de a ignora ordinul sau dispoziția care implică aceste acte.

[1] Părțile A şi B ale declarației se aplică la toate persoanele şi organizațiile, inclusiv serviciile secrete, poliția militară, forțele armate sau miliții care îşi asumă funcțiile poliției, care sînt însărcinate cu asigurarea respectării legii, efectuarea de anchete, asigurarea ordinii publice şi securității statului.

4. Un funcționar de poliție trebuie să execute ordinele legale formulate în mod regulamentar de către Superiorul său ierarhic; el se va abține totuşi de a executa orice ordin despre care ştie sau trebuie să ştie că este ilegal.

5. Constituie obligația fiecărui funcționar de poliție de a se opune încălcărilor de lege. Dacă aceste încălcări sînt de natură a antrena un prejudiciu grav şi imediat sau ireparabil trebuie acționat fără întîrziere pentru a le preveni cît mai eficient.

6. Dacă nici un prejudiciu grav şi imediat sau ireparabil nu se preconizează, trebuie făcute eforturi pentru a evita consecințele acestor încălcări, sau repetarea lor, avizîndu-şi superiorii. Dacă aceste demersuri rămîn fără rezultat, trebuie să existe posibilitatea de a raporta unei autorități superioare.

7. Nici o măsură penală sau disciplinară nu va fi luată față de un funcționar de poliție care ar refuza executarea unui ordin ilegal.

8. Este de datoria unui funcționar de poliție de a refuza participarea la cercetarea acestora, paza sau transportarea persoanelor cercetate, deținute sau anchetate, dacă nu există date că acestea ar fi comis un act ilegal, ci aceste activități ar fi determinate de rasa sau convingerile politice, religioase ale acestor persoane.

9. Fiecare funcționar de poliție este personal responsabil de actele sale şi de actele sau omisiunile pe care le-a ordonat şi care sînt ilegale.

10. Calea ierarhică trebuie stabilită foarte clar. Este necesar să existe, în permanență, posibilitatea de a merge pînă la superiorul responsabil de actele sau omisiunile unui funcționar de poliție.

11. Legislația trebuie să prevadă un sistem de garanție şi de recurs legal împotriva prejudiciilor care pot rezulta din activitățile poliției.

12. În exercițiul funcțiunii, funcționarul de poliție trebuie să acționeze apreciind exact situația fără a recurge niciodată la forță mai mult decît este necesar pentru a îndeplini o sarcină impusă sau autorizată de lege.

13. Funcționarilor de poliție trebuie să li se dea instrucțiuni clare şi precise cu privire la maniera şi circumstanțele în care trebuie să facă uz de arme.

14. În cazul în care funcționarul de poliție are în pază o persoană a cărei stare a sănătății necesită îngrijiri medicale, trebuie să facă apel la personalul medical şi, dacă este cazul, să ia masuri pentru a proteja viața şi sănătatea acelei persoane. El trebuie să se conformeze indicațiilor medicilor şi altor reprezentanți calificați ai corpului medical dacă aceştia estimează că un deținut trebuie ținut sub supraveghere medicală.

15. Funcționarul de poliție trebuie să păstreze secretul cu privire la problemele cu caracter confidențial pe care le cunoaşte, cu excepția cazurilor în care exercițiul funcțiunii sau dispozițiile legii îi impun să acționeze în alt mod.

16. Orice funcționar al poliției care se conformează dispozițiilor prezentei declarații are dreptul de a fi susținut activ, atît moral cît şi material de către colectivitatea în care îşi exercită atribuțiile.

B. STATUT

1. Forțele de poliție constituie un serviciu public instaurat prin lege și însărcinat cu menținerea ordinii și aplicarea legii.

2. Orice cetățean se poale angaja în poliție dacă îndeplinește condițiile necesare.

3. Funcționarul de poliție trebuie să aibă o instruire generală și profesională aprofundată, înainte și în timpul serviciului, ca și o pregătire temeinică în materia problemelor sociale, libertăților publice, drepturilor omului, în special în ceea ce privește Convenția europeană a Drepturilor Omului.

4. Condițiile profesionale, psihologice și materiale în care funcționarul de poliție își exercită atribuțiile trebuie să conserve integritatea, imparțialitatea și demnitatea acestuia.

5. Funcționarul de poliție are dreptul la o remunerație justă, la stabilirea căreia trebuie avute în vedere o serie de factori, ca de exemplu, importanța riscurilor și responsabilităților, ca și iregularitatea orarelor de muncă.

6. Funcționarul de poliție trebuie să poată constitui organizații profesionale la care să se afilieze și să participe activ. Ei pot activa de asemenea în alte organizații.

7. Cu condiția să fie activă; o organizație de poliție trebuie să aibă următoarele posibilități:

- să poată participa la negocierile privind statutul profesional al funcționarilor de poliție;
- să fie consultată relativ la gestiunea corpului de poliție;
- să poată deschide orice acțiune judiciară în folosul unui funcționar de poliție sau unui grup de funcționari de poliție;

8. Faptul pentru un funcționar de poliție de a fi afiliat la o organizație profesională sau de a participa la activitățile acesteia, nu trebuie să-i fie prejudiciabil.

9. În situația în care împotriva unui funcționar de poliție este intentată o acțiune disciplinară sau penală, acesta are dreptul de a fi ascultat și apărat de către un avocat. Decizia trebuie luată într-un termen rezonabil. Aceasta trebuie, de asemenea, să poată recurge la asistența organizației profesionale din care face parte.

10. Un funcționar de poliție față de care a fost luată o măsură disciplinară sau o acțiune penală are dreptul de a recurge la un organism independent și imparțial sau la un tribunal.

11. În fața tribunalelor, un funcționar de poliție se bucură de aceleași drepturi ca orice alt cetățean.

C. RAZBOIUL SAU ALTE SITUAȚII DE EXCEPȚIE – OCUPAȚIA DE CĂTRE O PUTERE STRĂINĂ

1. În caz de război și de ocupație străină, funcționarul de poliție trebuie să continue să-și asume rolul de protecție a persoanelor și bunurilor, în interesul populației civile. El nu trebuie, deci, să aibă statutul de „combatant”, și dispozițiile Convenției a III-a,

de la Geneva —12 august 1949, cu privire la tratamentul prizonierilor de război nu-i sînt aplicabile.

2. Dispoziţiile celei de-a 4-a Convenţii de la Geneva, din 12 august 1949, cu privire la protecţia persoanelor civile în timp de război, sînt aplicabile poliţiei civile.

3. Puterea ocupantă nu trebuie să ordone funcţionarilor de poliţie să-şi asume alte sarcini decît, cele prevăzute în articolul 1 al actualului capitol.

4. În caz de ocupaţie, un funcţionar de poliţie nu trebuie:

- să ia parte la acţiuni împotriva membrilor mişcărilor de rezistenţă;

- să-şi dea concursul la aplicarea măsurilor care au drept scop angajarea populaţiei în interese militare şi pentru paza instalaţiilor militare.

5. Dacă un funcţionar de poliţie demisionează în cursul ocupaţiei străine datorită faptului că este constrîns să execute ordine nelegitime ale puterii străine, ca cele enumerate mai sus, care sînt contrare intereselor populaţiei civile, şi pentru că nu au altă soluţie, el trebuie, reintegrat în forţele de poliţie din momentul în care ocupaţia a încetat, fără a pierde vreunul din drepturile sau avantajele de care ar fi beneficiat dacă ar fi rămas în politie.

6. În cursul sau la sfîrşitul ocupaţiei, un funcţionar de poliţie nu poate în nici un caz să fie obiectul unei sancţiuni penale sau disciplinare aplicate pentru faptul că a executat un ordin al unei autorităţi considerate competentă, din moment ce executarea ordinului revenea, în mod normal, poliţiei.

7. Puterea ocupantă nu poate lua măsuri disciplinare sau judiciare împotriva funcţionarilor de poliţie pentru că au executat ordine date de autorităţile competente, anterior ocupaţiei.

Acte normative naţionale care conţin reglementări privind activitatea poliţiei

CONSTITUŢIA REPUBLICII MOLDOVA DIN 29.07.1994

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.1 din 12.08.1994

[Extras]

Titlul I. PRINCIPII GENERALE

Articolul 4. Drepturile şi libertăţile omului

(1) Dispoziţiile constituţionale privind drepturile şi libertăţile omului se interpretează şi se aplică în concordanţă cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 5. Democrația şi pluralismul politic

(1) Democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic, care este incompatibil cu dictatura şi cu totalitarismul.

(2) Nici o ideologie nu poate fi instituită ca ideologie oficială a statului.

Articolul 6. Separația şi colaborarea puterilor

În Republica Moldova puterea legislativă, executivă şi judecătorească sînt separate şi colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.

Articolul 7. Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege şi nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 8. Respectarea dreptului internațional şi a tratatelor internaționale

(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite şi tratatele la care este parte, să-şi bazeze relațiile cu alte state pe principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

(2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținînd dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Titlul II. DREPTURILE, LIBERTĂȚILE ŞI ÎNDATORIRILE FUNDAMENTALE

Capitolul I. DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 15. Universalitatea

Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile şi de libertățile consacrate prin Constituție şi prin alte legi şi au obligațiile prevăzute de acestea.

Articolul 16. Egalitatea

(1) Respectarea şi ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii şi a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 17. Cetățenia Republicii Moldova

(1) Cetățenia Republicii Moldova se dobîndeşte, se păstrează ori se pierde în condițiile prevăzute de legea organică.

(2) Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa şi nici de dreptul de a-şi schimba cetățenia.

[Art.17 în redacția Legii nr.1469-XV din 21.11.02, în vigoare 12.12.02]

Articolul 18. Protecția cetățenilor Republicii Moldova

(1) Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de protecția statului atît în țară, cît şi în străinătate.

(2) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.

[Art.18 în redacția Legii nr.1469-XV din 21.11.02, în vigoare 12.12.02]

Articolul 19. Statutul juridic al cetățenilor străini şi al apatrizilor

(1) Cetățenii străini şi apatrizii au aceleaşi drepturi şi îndatoriri ca şi cetățenii Republicii Moldova, cu excepțiile stabilite de lege.

(2) Cetățenii străini şi apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale, în condiții de reciprocitate sau în temeiul hotărîrii instanței de judecată.

(3) Dreptul de azil se acordă şi se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

[Art.19 în redacția Legii nr.1469-XV din 21.11.02, în vigoare 12.12.02]

Articolul 20. Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătoreşti competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile şi interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.

Articolul 21. Prezumția nevinovăției

Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

Articolul 22. Neretroactivitatea legii

Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decît cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.

Articolul 23. Dreptul fiecărui om de a-şi cunoaşte drepturile şi îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-şi cunoaşte drepturile şi îndatoririle. În acest scop statul publică şi face accesibile toate legile şi alte acte normative.

Capitolul II. DREPTURILE ŞI LIBERTĂŢILE FUNDAMENTALE

Articolul 24. Dreptul la viaţă şi la integritate fizică şi psihică

(1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viaţă şi la integritate fizică şi psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

(3) Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă şi nici executat.

[Art.24 modificat prin Legea nr.185-XVI din 29.06.06, în vigoare 14.07.06]
[Art.24 modificat prin Legea nr.351-XV din 12.07.2001]

Articolul 25. Libertatea individuală şi siguranţa persoanei

(1) Libertatea individuală şi siguranţa persoanei sînt inviolabile.

(2) Percheziţionarea, reţinerea sau arestarea unei persoane sînt permise numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reţinerea nu poate depăşi 72 de ore.

[Alin.3 art.25 în redacţia Legii nr.351-XV din 12.07.2001]

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalităţii mandatului se poate depune recurs, în condiţiile legii, în instanţa judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanţa judecătorească, în condiţiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

[Alin.4 art.25 în redacţia Legii nr.351-XV din 12.07.2001]

(5) Celui reţinut sau arestat i se aduc de îndată la cunoştinţă motivele reţinerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reţinerii şi învinuirea se aduc la cunoştinţă numai în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reţinut sau arestat este obligatorie dacă motivele reţinerii sau arestării au dispărut.

Articolul 26. Dreptul la apărare

(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor şi libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

(4) Amestecul în activitatea persoanelor care exercită apărarea în limitele prevăzute se pedepseşte prin lege.

Articolul 27. Dreptul la libera circulație

(1) Dreptul la libera circulație în țară este garantat.

(2) Oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-şi stabili domiciliul sau reşedința în orice localitate din țară, de a ieşi, de a emigra şi de a reveni în țară.

Articolul 28. Viața intimă, familială şi privată

Statul respectă şi ocroteşte viața intimă, familială şi privată.

Articolul 29. Inviolabilitatea domiciliului

(1) Domiciliul şi reşedința sînt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămîne în domiciliul sau în reşedința unei persoane fără consimțămîntul acesteia.

(2) De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în următoarele situații:

a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărîri judecătoreşti;

b) pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;

c) pentru prevenirea răspîndirii unei epidemii.

(3) Perchezițiile şi cercetările la fața locului pot fi ordonate şi efectuate numai în condițiile legii.

(4) Perchezițiile în timpul nopții sînt interzise, în afară de cazul unui delict flagrant.

Articolul 30. Secretul corespondenței

(1) Statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poştale, al convorbirilor telefonice şi al celorlalte mijloace legale de comunicare.

(2) De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în cazurile cînd această derogare este necesară în interesele securității naționale, bunăstării economice a țării, ordinii publice şi în scopul prevenirii infracțiunilor.

[Alin.2 art.30 în redacția Legii nr.351-XV din 12.07.2001]

Articolul 31. Libertatea conştiinţei

(1) Libertatea conştiinţei este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranţă şi de respect reciproc.

(2) Cultele religioase sînt libere şi se organizează potrivit statutelor proprii, în condiţiile legii.

(3) În relaţiile dintre cultele religioase sînt interzise orice manifestări de învrăjbire.

(4) Cultele religioase sînt autonome, separate de stat şi se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenţei religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri şi în orfelinate.

Articolul 32. Libertatea opiniei şi a exprimării

(1) Oricărui cetăţean îi este garantată libertatea gîndirii, a opiniei, precum şi libertatea exprimării în public prin cuvînt, imagine sau prin alt mijloc posibil.

(2) Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie.

(3) Sînt interzise şi pedepsite prin lege contestarea şi defăimarea statului şi a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violenţă publică, precum şi alte manifestări ce atentează la regimul constituţional.

Articolul 33. Libertatea creaţiei

(1) Libertatea creaţiei artistice şi ştiinţifice este garantată. Creaţia nu este supusă cenzurii.

(2) Dreptul cetăţenilor la proprietatea intelectuală, interesele lor materiale şi morale ce apar în legătură cu diverse genuri de creaţie intelectuală sînt apărate de lege.

(3) Statul contribuie la păstrarea, la dezvoltarea şi la propagarea realizărilor culturii şi ştiinţei naţionale şi mondiale.

Articolul 34. Dreptul la informaţie

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi ingrădit.

(2) Autorităţile publice, potrivit competenţelor ce le revin, sînt obligate să asigure informarea corectă a cetăţenilor asupra treburilor publice şi asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informaţie nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecţie a cetăţenilor sau siguranţa naţională.

(4) Mijloacele de informare publică, de stat sau private, sînt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) Mijloacele de informare publică nu sînt supuse cenzurii.

Articolul 44. Interzicerea muncii forțate

(1) Munca forțată este interzisă.

(2) Nu constituie muncă forțată:

a) serviciul cu caracter militar sau activitățile desfășurate în locul acestuia de cei care, potrivit legii, nu satisfac serviciul militar obligatoriu;

b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată;

c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol, precum şi cele care fac parte din obligațiile civile normale, stabilite de lege.

Articolul 46. Dreptul la proprietate privată şi protecția acesteia

(1) Dreptul la proprietate privată, precum şi creanțele asupra statului sînt garantate.

(2) Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă şi prealabilă despăgubire.

(3) Averea dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă.

(4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.

(5) Dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător şi asigurarea bunei vecinătăți, precum şi la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii, revin proprietarului.

(6) Dreptul la moştenire a proprietății private este garantat.

Articolul 47. Dreptul la asistență şi protecție socială

(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea, lui şi familiei lui, cuprinzînd hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare.

(2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: şomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrînețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.

Articolul 49. Protecția familiei şi a copiilor orfani

(1) Statul facilitează, prin măsuri economice şi prin alte măsuri, formarea familiei şi îndeplinirea obligațiilor ce îi revin.

(2) Statul ocroteşte maternitatea, copiii şi tinerii, stimulînd dezvoltarea instituțiilor necesare.

(3) Toate preocupările privind întreținerea, instruirea şi educația copiilor orfani şi a celor lipsiți de ocrotirea părinților revin statului şi societății. Statul stimulează şi sprijină activitățile de binefacere față de aceşti copii.

Articolul 50. Ocrotirea mamei, copiilor şi a tinerilor

(1) Mama şi copilul au dreptul la ajutor şi ocrotire specială. Toți copiii, inclusiv cei născuți în afara căsătoriei, se bucură de aceeaşi ocrotire socială.

(2) Copiii şi tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor.

(3) Statul acordă alocațiile necesare pentru copii şi ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori handicapați. Alte forme de asistență socială pentru copii şi tineri se stabilesc prin lege.

(4) Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sînt interzise.

(5) Autoritățile publice asigură condiții pentru participarea liberă a tinerilor la viața socială, economică, culturală şi sportivă a țării.

Articolul 51. Protecția persoanelor handicapate

(1) Persoanele handicapate beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățămînt, de instruire şi de integrare socială.

(2) Nimeni nu poate fi supus nici unui tratament medical forțat, decît în cazurile prevăzute de lege.

Articolul 52. Dreptul de petiționare

(1) Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor.

(2) Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

Articolul 53. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoaşterea dreptului pretins, anularea actului şi repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvîrşite în procesele penale de către organele de anchetă şi instanțele judecătoreşti.

LEGEA CU PRIVIRE LA POLIȚIE NR.416-XII DIN 18.12.90

Veștile 12/321, 30.12.1990

TITLUL I. PRINCIPII GENERALE

Articolul 1. Poliția Republicii Moldova

Poliția Republicii Moldova este un organ armat de drept al autorităților publice, aflat în componența Ministerului Afacerilor Interne, chemat să apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața, sănătatea şi libertățile cetățenilor, interesele societății şi ale statului de atentate criminale şi de alte atacuri nelegitime.

[Art.1 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

Articolul 2. Sarcinile principale ale poliției

Sarcinile principale ale poliției sînt:

1) apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor şi averii cetățenilor de atentate criminale şi de alte atacuri nelegitime;

2) prevenirea şi curmarea crimelor şi a altor infracțiuni;

3) constatarea şi descoperirea infracțiunilor, urmărirea persoanelor care le-au săvîrşit;

4) menținerea ordinii publice şi asigurarea securității publice;

5) acordarea de ajutor, conform condițiilor şi modului stabilit de prezenta lege, cetățenilor, autorităților administrației publice, întreprinderilor, instituțiilor şi organizațiilor în vederea ocrotirii drepturilor lor şi exercitării atribuțiilor lor, stabilite de lege;

6) efectuarea măsurilor de protecție de stat față de persoanele care acordă ajutor în procesul penal, în conformitate cu legislația în vigoare.

Antrenarea poliției la îndeplinirea sarcinilor care conform legii nu țin de atribuțiile ei se interzice. Nimeni nu are dreptul să se amestece în activitatea poliției, ce ține de exercitarea funcțiilor ei.

[Art.2 completat prin Legea nr.240-XIV din 23.12.98]
[Art.2 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 3. Principiile de activitate a poliției

Poliția îşi organizează activitatea pe principiile legalității, umanismului şi echității sociale, conlucrării cu cetățenii şi cu colectivele de muncă, pe principiile transparenței şi respectării secretului profesional.

Nu pot fi divulgate informațiile ce constituie secret de stat şi de serviciu, secret comercial al organizațiilor şi persoanelor, informațiile despre persoanele care au participat la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea şi descoperirea crimelor, la examinarea

judiciară a dosarelor penale şi organizarea măsurilor de protecţie de stat a acestor persoane, precum şi informaţiile a căror divulgare ar complica descoperirea infracţiunilor ori ar contribui la săvîrşirea lor.

[Art.3 modificat prin Legea nr.240-XIV din 23.12.98]

Articolul 4. Activitatea poliţiei şi drepturile cetăţenilor

În activitatea sa, poliţia mizează pe respectarea personalităţii cetăţenilor, constituind un garant al apărării demnităţii, drepturilor, libertăţilor şi intereselor lor legitime.

Poliţia îi apără pe cetăţeni indiferent de situaţia lor socială, patrimonială, de apartenenţa naţională, de rasă, de sex şi vîrstă, de studii şi limbă, de atitudinea faţă de religie, de convingerile politice şi de altă natură.

Poliţia asigură protecţia de stat a părţii vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal.

[Alin.3 art.4 introdus prin Legea nr.240-XIV din 23.12.98]

Poliţia nu intervine în drepturile şi libertăţile cetăţenilor decît în cazul în care nu-şi poate exercita atribuţiile.

Nici un fel de limitări ale drepturilor şi libertăţilor cetăţenilor nu sînt admise decît în temeiul şi în modul stabilit de lege.

Cetăţenii sînt în drept să primească de la colaboratorii de poliţie explicaţii privind limitările drepturilor şi libertăţilor lor.

Poliţia asigură dreptul la apărare juridică şi alte drepturi ale persoanelor reţinute şi puse sub stare de arest, comunică locul lor de aflare rudelor, administraţiei de la locul de lucru sau de învăţătură şi în caz de necesitate ia măsuri pentru a le acorda asistenţă medicală urgentă şi pentru a înlătura pericolul ce ameninţă viaţa, sănătatea şi bunurile cuiva în urma reţinerii sau punerii sub stare de arest a persoanelor menţionate.

Este interzis ca poliţia să destăinuie informaţiile ce ţin de viaţa personală a unui cetăţean şi denigrează onoarea şi demnitatea acestuia sau pot prejudicia interesele lui legitime, dacă executarea atribuţiilor ei nu cer contrariul.

În cazul reabilitării ulterioare a persoanei de către instanţa judecătorească, de procuror sau de însuşi organul de poliţie, informaţiile compromiţătoare despre încălcarea legalităţii ce au fost date publicităţii nemijlocit de organele de poliţie, trebuie infirmate de organul de poliţie în modul în care au fost date publicităţii, în termen de o lună din ziua intrării în vigoare a hotărîrii instanţei judecătoreşti, a procuraturii sau a organului de poliţie privind reabilitarea.

Articolul 5. Reglementarea legislativă a activităţii poliţiei

Activitatea poliţiei este reglementată de Constituţia Republicii Moldova, de prezenta lege, de alte acte legislative ale Republicii Moldova, de hotărîrile Guvernului, de deci-

ziile autorităţilor administraţiei publice locale şi de actele normative ale Ministerului Afacerilor Interne, care nu contrazic prezenta lege.

[Alin.1 art.5 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

În activitatea sa, poliţia se călăuzeşte de acordurile internaţionale interguvernamentale şi interdepartamentale la care Republica Moldova este parte.

[Alin.2 art.5 în redacţia Legii nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 6. Antrenarea altor colaboratori ai organelor afacerilor interne şi a militarilor trupelor de interne la îndeplinirea sarcinilor poliţiei

Colaboratorii organelor afacerilor interne, militarii trupelor de interne, cursanţii şi audienţii instituţiilor de învăţământ ale Ministerului Afacerilor Interne pot fi antrenaţi la îndeplinirea sarcinilor poliţiei în modul stabilit de Ministerul Afacerilor Interne. În acest caz asupra lor se extinde statutul juridic de colaborator al poliţiei, stabilit de prezenta lege.

[Art.6 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

TITLUL II. STRUCTURA ŞI ADMINISTRAŢIA POLIŢIEI REPUBLICII MOLDOVA

Articolul 7. Structura poliţiei şi starea ei de subordonare

Ca organ de drept al autorităţilor publice poliţia Republicii Moldova se divizează în poliţie de stat şi poliţie municipală.

Poliţia de stat îşi exercită atribuţiile pe întreg teritoriul Republicii Moldova, poliţia municipală - pe teritoriul unităţii administrative respective.

Structura organizatorică şi limita numerică a efectivului poliţiei de stat se aprobă de Guvern la propunerea ministrului afacerilor interne, iar a poliţiei municipale - de autorităţile administraţiei publice locale şi de ministrul afacerilor interne la propunerea comisarului poliţiei raionale, şefului direcţiei afacerilor interne a unităţii teritoriale autonome cu statut special şi comisarului poliţiei municipiului Chişinău.

Poliţia de stat în activitatea sa se subordonează Ministerului Afacerilor Interne. Poliţia municipală se subordonează concomitent Ministerului Afacerilor Interne şi autorităţilor administraţiei publice locale.

Controlul asupra activităţii poliţiei se înfăptuieşte de Ministerul Afacerilor Interne, iar asupra activităţii poliţiei municipale - şi de autorităţile administraţiei publice locale.

[Art.7 modificat prin Legea nr.482-XV din 04.12.03, în vigoare 01.01.04]
[Art.7 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]
[Art.7 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 8. Conlucrarea din sistemul poliţiei

[Titlul art.8 în redacţia Legii nr.474-XIV din 25.06.99]

Poliția de stat şi cea municipală îşi exercită atribuțiile în strînsă conlucrare.

[Alin.1 art.8 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

Primind informații despre pregătirea ori săvîrşirea unei infracțiuni grave, organul poliției municipale ia măsurile necesare pentru preîntîmpinarea, curmarea şi descoperirea ei, pentru stabilirea şi fixarea urmelor infracțiunii, pentru paza locului incidentului şi comunică neîntîrziat despre aceasta organului respectiv al poliției de stat, transmițîndu-i ulterior materialele de care dispune.

La organizarea descoperirii infracțiunilor şi la înfăptuirea măsurilor pentru urmărirea şi reținerea persoanelor care au săvîrşit infracțiuni, dispozițiile persoanelor oficiale ale poliției de stat sînt obligatorii pentru colaboratorii poliției municipale.

Poliția municipală acordă sprijin poliției de stat la înfăptuirea măsurilor de investigare operativă şi a altor măsuri, comunică neîntîrziat despre persoanele şi faptele ce prezintă interes pentru ea.

Poliția de stat acordă poliției municipale asistență metodică şi consultativă, sprijin, prin forțele şi mijloacele ei, pentru exercitarea atribuțiilor încredințate ei.

Articolul 9. Competența Ministerului Afacerilor Interne în sfera de activitate a poliției pentru menținerea ordinii publice şi combaterea criminalității

Ministerul Afacerilor Interne:

1) participă la elaborarea programelor de stat pentru combaterea criminalității şi menținerea ordinii publice şi conduce înfăptuirea acestor programe;

2) participă la elaborarea şi realizarea măsurilor de protecție de stat a părții vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea şi descoperirea crimelor;

3) coordonează activitatea poliției de stat şi a poliției municipale;

4) dirijează forțele şi mijloacele poliției la înfăptuirea acțiunilor republicane;

5) dirijează subunitățile specializate în combaterea criminalității organizate;

6) organizează activitatea poliției în direcția prevenirii, constatării, curmării, descoperirii crimelor, urmăririi persoanelor care le-au săvîrşit, în direcția căutării persoanelor date dispărute şi a altor persoane în cazurile stabilite de legislație;

7) organizează activitatea poliției judecătoreşti;

8) exercită conducerea generală a activității de menținere a ordinii publice, a asigurării securității publice;

9) conlucrează cu organele de drept din alte state şi cu organizațiile internaționale în problemele de combatere a criminalității şi de ocrotire a ordinii publice;

10) efectuează finanțarea poliției, asigurarea ei tehnico - materială şi socială;

11) ia măsuri pentru perfecționarea asigurării juridice a activității poliției;

12) elaborează, în conformitate cu legislația, normele generale, condițiile şi modul de satisfacere a serviciului în organele poliției, precum şi normativele-tip ale statelor de personal;

13) organizează pregătirea şi reciclarea cadrelor de toate rangurile, dirijează instituțiile de învățămînt superior, mediu şi celelalte instituții din sistemul Ministerului Afacerilor Interne;

14) stabileşte normative unice pentru organizarea lucrărilor de secretariat în organele poliției;

15) formează şi administrează fondurile şi evidențele republicane de informație, organizează schimbul de informație cu organele de interne ale altor state;

16) organizează şi asigură securitatea circulației rutiere.

Ministerul Afacerilor Interne acordă în caz de necesitate ajutor poliției municipale pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective cu forțele şi mijloacele poliției de stat.

În caz de calamități naturale, catastrofe, dezordini de masă şi în alte cazuri excepționale sau în timpul desfăşurării unor acțiuni de ordin republican poliția municipală, prin hotărîrea Ministerului Afacerilor Interne, poate fi folosită temporar în afara teritoriului unității administrativ-teritoriale respective.

[Art.9 completat prin Legea nr.1595-XV din 26.12.02, în vigoare 18.04.03]
[Art.9 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]
[Art.9 completat prin Legea nr.240-XIV din 23.12.98]
[Art.9 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 10. Sprijinul acordat de autoritățile administrației publice, de organizațiile obşteşti, de colectivele de muncă şi de cetățeni la îndeplinirea sarcinilor poliției

Autoritățile administrației publice, colectivele de muncă, asociațiile obşteşti, persoanele oficiale şi cetățenii acordă poliției ajutor multilateral pentru menținerea ordinii publice şi combaterea criminalității.

Cetățenii Republicii Moldova pot lucra, pe baza liberului consimțămînt, în calitate de colaboratori netitulari ai poliției.

Articolul 11. Supravegherea asupra respectării legislației în activitatea poliției

Supravegherea asupra respectării întocmai şi uniforme a legilor în activitatea poliției este exercitată de către Procurorul General şi de către procurorii din subordonare.

[Art.11 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

TITLUL III. ATRIBUŢIILE ŞI DREPTURILE POLIŢIEI

Articolul 12. Atribuţiile poliţiei

Poliţia este obligată:

1) să ia măsuri pentru apărarea vieţii, sănătăţii, onoarei, demnităţii şi averii cetăţenilor în cazurile în care ei sînt ameninţaţi de acţiuni nelegitime, de alt pericol;

2) să controleze respectarea ordinii publice pe străzi, pieţe, artere rutiere, în grădini publice, la aeroporturi, gări şi în alte locuri publice pentru a asigura securitatea personală şi publică;

3) să înregistreze informaţia sosită cu privire la infracţiuni, contravenţii administrative şi la alte evenimente care periclitează securitatea publică, să reacţioneze prompt la sesizările şi comunicările despre infracţiuni; să aducă la cunoştinţa autorităţilor administraţiei publice respective evenimentele care i-au devenit cunoscute şi care pun în pericol securitatea personală, socială şi a statului şi cer reacţionarea lor promptă;

4) să efectueze urmărirea penală în conformitate cu legea de procedură penală în cazul infracţiunii flagrante;

5) să exercite măsurile de protecţie de stat a părţii vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea şi descoperirea crimelor, la examinarea judiciară a dosarelor penale, în conformitate cu legislaţia în vigoare;

6) să ia măsuri de investigare operativă şi alte măsuri necesare, prevăzute de legislaţie, pentru stabilirea, prevenirea, curmarea infracţiunilor, pentru indentificarea şi punerea sub urmărire a persoanelor care le-au săvîrşit şi a persoanelor ce se ascund de organele de urmărire penală şi judecătoreşti, se sustrag de la executarea pedepsei penale, precum şi a persoanelor date dispărute sau a altor persoane, în cazurile prevăzute de legislaţie;

7) să îndeplinească însărcinări şi dispoziţii în scris ale procurorului, hotărîrile instanţelor de judecată, însărcinările date de ofiţerul de urmărire penală privind înfăptuirea acţiunilor de urmărire penală;

8) să înfăptuiască, în limitele competenţei, expertize criminalistice; să asigure, în modul stabilit, participarea specialiştilor serviciului de criminalistică în activitatea de urmărire penală;

9) să curme contravenţiile administrative, să instruiască şi să examineze în măsura competenţei cauze privind contravenţiile administrative;

10) să identifice cauzele şi condiţiile la săvîrşirea crimelor şi a contravenţiilor administrative, să ia măsuri în limitele drepturilor ei pentru înlăturarea lor; să înfăptuiască o muncă de profilaxie în mediul persoanelor criminogene; să participe la educarea juridică a populaţiei;

11) să ia măsuri urgente pentru salvarea oamenilor, pentru acordarea de ajutor la paza averii rămase fără supraveghere în cazurile de accidente, catastrofe, incendii, calamităţi naturale şi în urma altor circumstanţe externe; să participe, în conformitate cu legea, la asigurarea regimului juridic al stării excepţionale sau de război şi a formelor speciale de

guvernare în cazul instituirii lor pe întreg teritoriul Republicii Moldova sau în unele localități, precum şi la înfăptuirea măsurilor de carantină în caz de epidemii şi de epizootii;

12) să înfăptuiască controlul asupra comportamentului persoanelor arestate la domiciliu, liberate provizoriu sub control judiciar sau pe cauțiune;

13) să acorde sprijin persoanelor care au ispăşit pedeapsa la adaptarea lor socială;

14) să efectueze paza obiectivelor stabilite de Guvern;

15) să înfăptuiască reglarea circulației rutiere şi supravegherea respectării circulației, să controleze starea drumurilor, străzilor şi a mijloacelor de transport;

16) să asigure respectarea regulilor de deschidere şi funcționare a obiectivelor construite cu permisiune specială, a regulilor de achiziționare, păstrare şi transportare a armelor, muniților, substanțelor şi a materialelor explozive, a altor obiecte şi substanțe care intră în lista stabilită de legislație;

17) să controleze respectarea de către cetățeni şi persoanele oficiale a regimului de pașapoarte, avînd pentru acest scop dreptul de intrare în locuințele cetățenilor de la ora 6.00 pînă la ora 22.00;

18) să efectueze, în modul stabilit de lege, controalele necesare privind cererile depuse pentru acordarea sau retragerea cetățeniei;

19) să verifice respectarea de către cetățenii statelor străine sau de persoanele fără cetățenie a regulilor de intrare şi de ieşire în Republica Moldova;

20) să acorde, în limitele posibilităților, prim ajutor persoanelor care au suferit de pe urma infracțiunilor şi accidentelor, dacă starea lor prezintă pericol pentru viața, sănătatea sau averea lor sau dacă se află în stare de neputință sau într-un alt impas, precum şi minorilor rămaşi fără supravegherea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc;

21) să păzească, pe baza contractelor, averea proprietarilor; să inspecteze subunitățile pazei întreprinderilor de stat, a instituțiilor şi organizațiilor;

22) să ia măsuri urgente pentru asigurarea integrității averii fără stăpîn, a celei succesorale şi a comorilor pînă la transmiterea lor în administrarea autorităților administrației publice şi a persoanelor oficiale respective;

23) să asigure integritatea documentelor, obiectelor, valorilor şi a altor bunuri predate poliției, să ia măsuri pentru restituirea lor posesorilor legitimi sau pentru realizarea lor în modul stabilit;

24) să execute mandatele şi deciziile instanțelor de judecată pentru punerea persoanelor în stare de arest preventiv, hotărîrile instanțelor de judecată, ale procurorilor şi ofițerilor de urmărire penală pentru aducerea cu forța a persoanelor, care, fiind citate, se sustrag de la prezentarea în organele respective;

25) să asigure securitatea judecătorilor şi a participanților la proces în instanțele judecătoreşti, iar în caz de necesitate şi în afara lor, în condițiile legii;

26) să execute indicațiile președintelui ședinței de judecată privind aplicarea față de inculpat și de alte persoane a măsurilor procesuale de constrîngere prevăzute de lege;

27) să asigure paza localurilor instanțelor judecătorești;

28) să asigure aducerea la locul procesului judiciar a materialelor cauzei penale, a corpurilor delicte, precum și integritatea lor;

29) să asigure ordinea publică în sediul instanțelor judecătorești;

30) să asigure aducerea în instanța judecătorească a persoanelor care se eschivează să se prezinte;

31) să acorde asistență executorilor judecătorești în procesul îndeplinirii acțiunilor executorii;

32) să contribuie la aducerea în autoritățile sau instituțiile publice respective, la rugămintea acestora, a persoanelor care se sustrag de la prezentare benevolă și care suferă de alcoolism cronic, de narcomanie sau de toxicomanie, sînt afectate de boli psihice sau venerice, în privința cărora există temeiuri suficiente de a presupune că sînt contaminate de virusul imunodeficitar al omului;

33) să escorteze și să țină sub pază persoanele reținute și deținute;

34) să execute hotărîrile instanțelor de judecată privind arestul administrativ;

35) să comunice, în modul stabilit, instituțiilor de ocrotire a sănătății despre persoanele ce fac abuz de băuturi alcoolice, consumă substanțe narcotice sau toxice fără prescripțiile medicului, precum și despre persoanele în privința cărora există temeiuri suficiente pentru a presupune că sînt bolnave de boli psihice, venerice sau sînt contaminate de virusul imunodeficitar al omului;

36) să acorde, în limitele drepturilor de care dispun, ajutor deputaților, persoanelor oficiale din autoritățile administrației publice, de la întreprinderi, instituții și organizații pentru exercitarea de către ei a activității prevăzute de lege în cazul în care lor li se opune rezistență sau sînt în pericol;

37) să asigure securitatea personală și patrimonială a martorilor, a victimelor și a altor persoane, a căror viață, sănătate și avere sînt amenințate de pericol în legătură cu ajutorul acordat de ei organelor de ocrotire a normelor de drept pentru prevenirea și descoperirea crimelor;

38) să controleze permisele de conducere a autovehiculelor și a actelor tehnice la mijloacele de transport pentru identificarea persoanelor și a vehiculelor care se află în cautare;

[Art.12 modificat prin Legea nr.206-XV din 29.05.03, în vigoare 18.07.03]
[Art.12 compl. prin Legea nr.1595-XV din 26.12.02, în vigoare 18.04.03]
[Art.12 modificat prin Legea nr.417-XV din 26.07.2001]
[Art.12 modificat prin Legea nr.1138-XIV din 13.07.2000]
[Art.12 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]
[Art.12 modificat prin Legea nr.240-XIV din 23.12.98]

[Art.12 modificat prin Legea nr.1277-XIII din 18.07.97]
[Art.12 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 13. Drepturile poliției

Poliția are dreptul:

1) să ceară cetățenilor şi persoanelor oficiale respectarea ordinii publice şi încetarea infracțiunilor, să ia măsuri de constrîngere, prevăzute de lege, față de infractori;

2) să controleze la cetățeni şi la persoanele oficiale actele de identitate şi alte documente oficiale, necesare pentru a stabili dacă ei respectă normele juridice, a căror executare e supravegheată şi controlată de poliție;

3) să cheme la poliție cetățenii şi persoanele oficiale implicate în cazurile şi materialele care se află în gestiune, iar în caz de sustragere fără motive întemeiate de la înfățişare la chemare - să-i supună aducerii forțate şi să-i tragă la răspunderea stabilită prin lege;

4) să întocmească procese-verbale privind orice contravenții administrative, să aducă la poliție sau în alte localuri de serviciu şi să rețină pînă la trei ore, dacă o altă durată nu este stabilită de lege, persoanele care au săvîrşit contravenții administrative, să le supună controlului corporal, să le controleze obiectele pe care le au cu ele, să le ridice obiectele şi documentele şi să ia alte măsuri prevăzute de lege pentru asigurarea procedurii în cazurile privind contravențiile administrative;

5) să aplice, în cazurile prevăzute de lege, sancțiuni administrative sau să predea în modul stabilit de lege materialele privind contravențiile administrative spre examinare altor autorități ale administrației publice, colectivelor de muncă, asociațiilor obşteşti;

6) să rețină şi să dețină în localuri special stabilite persoanele care au intrat clandestin, se află ilegal şi sînt supuse expulzării de pe teritoriul Republicii Moldova, se sustrag de la executarea pedepsei penale, de la arest administrativ, de la plecare la instituțiile de reabilitare socială sau la alte instituții specializate pentru a urma tratamentul obligatoriu de alcoolism cronic, de narcomanie sau de toxicomanie, stabilit pentru ele de instanța de judecată;

[Pct.6 completat prin Legea nr.1524-XV din 12.12.02, în vigoare 21.01.03]

7) să rețină persoanele ce se ocupă cu vagabondajul şi cu cerşitul, precum şi persoanele condamnate convențional la privațiune de libertate cu atragerea lor obligatorie la muncă, persoanele eliberate convențional din locurile de recluziune cu atragerea lor obligatorie la muncă, care au părăsit samavolnic locul de lucru;

8) să rețină şi să dețină în instituțiile de primire provizorie, în cazurile stabilite de lege, persoanele care nu au împlinit vîrsta de 18 ani, dacă este necesară izolarea lor urgentă, precum şi persoanele care urmează să fie trimise în instituții speciale de educare prin muncă;

9) să rețină minorii rămaşi fără supravegherea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc;

10) să reţină, în conformitate cu legislaţia în vigoare, persoanele bănuite sau învinuite de comiterea infracţiunii, persoanele care se ascund de urmărirea penală şi de judecată, precum şi persoanele faţă de care a fost aplicată arestarea preventivă;

[Pct.10 în redacţia Legii nr.64-XVI din 30.03.06, în vigoare 28.04.06]
[Pct.10 modificat prin Legea nr.206-XV din 29.05.03, în vigoare 18.07.03]

11) să reţină pînă la 72 de ore persoanele bănuite de săvîrşirea infracţiunii sau a contravenţiei administrative, care intenţionat se împotrivesc stabilirii identităţii;

[Pct.11 în redacţia Legii nr.206-XV din 29.05.03, în vigoare 18.07.03]

12) să expedieze la posturile medicale de dezalcoolizare, iar în cazul în care acestea lipsesc - la subunităţile de serviciu ale poliţiei persoanele care, aflîndu-se în stare de ebrietate în locuri publice, au pierdut capacitatea de a se mişca sau a se orienta de sine stătător, precum şi care prezintă pericol pentru sine şi pentru alte persoane, şi să le deţină pînă la trezirea din beţie;

13) să reţină militarii care au comis infracţiuni pînă la predarea lor patrulelor militare, comendantului militar, comandanţilor unităţilor militare sau comisarilor militari;

14) să reţină persoanele care au întreprins tentative de sinucidere, dacă ele nu necesită asistenţă medicală, pînă la stabilirea circumstanţelor cauzei;

15) să prezinte autorităţilor administraţiei publice, întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor de stat şi celor obşteşti sesizări, obligatorii pentru examinare, cu privire la lichidarea cauzelor infracţiunilor şi a condiţiilor care le generează;

[Pct.15 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

16) să adune şi să ţină evidenţa informaţiilor, primite în cadrul activităţii ei legitime, despre persoanele, obiectele şi faptele necesare pentru exercitarea atribuţiilor pe care le are poliţia;

17) să efectueze fotografierea, înregistrarea sonoră şi video, dactiloscopierea şi înregistrarea persoanelor ţinute sub stare de arest, reţinute în baza unor bănuieli de a fi săvîrşit o infracţiune, învinuite de săvîrşirea unor infracţiuni, supuse arestului administrativ, precum şi a persoanelor care se împotrivesc stabilirii identităţii în cazul comiterii de către ele a unor delicte;

[Pct.18) abrogat prin Legea nr.1277-XIII din 18.07.97]

19) să intre în orice timp al zilei în locuinţe şi în alte încăperi ale cetăţenilor, pe loturile de pămînt ce le aparţin, pe teritoriul şi în localul întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor şi să le cerceteze în scopul curmării infracţiunilor sau contravenţiilor, urmăririi persoanelor suspectate de comiterea infracţiunilor sau contravenţiilor, persoanelor care se ascund de organele de urmărire penală şi de judecată, se sustrag de la executarea pedepsei penale, de la arestul administrativ, de la tratamentul obligatoriu de alcoolism cronic, narcomanie sau toxicomanie, sau dacă în baza unor date suficiente se poate presupune că în aceste localuri a fost comisă sau se comite vreo infracţiune, precum şi în caz de calamităţi naturale şi în alte împrejurări externe care pun în pericol securitatea publică şi securitatea personală a cetăţenilor. Despre toate cazurile în care colaboratorii poliţiei sînt impuşi de

circumstanțe să pătrundă în locuințe şi în alte încăperi ce aparțin cetățenilor judecătorul de instrucție este înştiințat despre aceasta în timp de 24 de ore;

[Pct.19 modificat prin Legea nr.206-XV din 29.05.03, în vigoare 18.07.03]
[Pct.19 completat prin Legea nr.1524-XV din 12.12.02, în vigoare 21.01.03]

20) să efectueze în modul stabilit de lege examinarea persoanelor pentru a stabili, dacă ele au consumat sau nu alcool, substanțe narcotice sau toxice, sau să aducă aceste persoane la instituția medicală pentru a fi examinate, dacă rezultatele examinării sînt necesare pentru confirmarea sau respingerea faptului delictului sau pentru examinarea obiectivă a cazului de infracțiune;

21) să efectueze controlul mijloacelor de transport la înfăptuirea, în conformitate cu hotărîrea şefului organului de poliție a operațiilor pentru reținerea persoanelor care au săvîrşit infracțiuni sau au evadat de sub strajă, pe sectoarele de teren unde se presupune că ele îşi vor face apariția, să supună, în caz de necesitate, controlului corporal conducătorii mijloacelor de transport şi călătorii;

22) să efectueze controlul bagajului de mînă şi al bagajului pasagerilor transportului aerian, iar în caz de necesitate, să efectueze controlul corporal al pasagerilor;

23) să limiteze temporar sau să interzică circulația transportului şi a pietonilor pe străzi şi pe drumuri, precum şi accesul cetățenilor pe anumite porțiuni de teren şi spre anumite obiecte în scopul asigurării securității publice, ocrotirii vieții, sănătății şi averii cetățenilor, efectuării unor acte de procedură şi de investigație operativă;

24) să supună controlului activitatea întreprinderilor, organizațiilor şi instituțiilor în scopul asugurării securității circulației rutiere; să interzică exploatarea mijloacelor de transport, a căror stare tehnică prezintă pericol pentru securitatea circulației sau ale căror degajări de gaze de eşapament în atmosferă depăşesc normele admise; să oprească mijloacele de transport şi să controleze permisele de conducere ale şoferilor, foile de parcurs şi documentele de trăsură respective; să efectueze controlul mijloacelor de transport, dacă se presupune că ele sînt folosite în scopuri nelegale; să limiteze sau să interzică efectuarea lucrărilor de reparație şi de construcție a drumurilor, precum şi alte lucrări rutiere, dacă nu se respectă cerințele asigurării securității publice;

25) să elibereze întreprinderilor, organizațiilor, instituțiilor şi cetățenilor autorizații pentru procurarea, păstrarea, transportarea şi folosirea armelor de foc; a muniților pentru ele, precum şi să anuleze aceste autorizații, dacă cetățenii în cauză nu respectă regulile stabilite de comportare cu ele şi în caz de necesitate, să sechestreze aceste obiecte; să elibereze autorizații pentru deschiderea atelierilor de reparare a armelor şi a întreprinderilor pirotehnice, a poligoanelor de tragere, a standurilor, a magazinelor de desfacere a armelor de foc şi a muniților pentru ele, să anuleze aceste autorizații dacă la obiectivele în cauză se încalcă modul stabilit de activitate a lor;

26) să sechestreze de la cetățeni şi de la persoanele oficiale averea fără stăpîn, obiectele şi substanțele interzise în circulația civilă sau care se află la ei fără autorizație specială, precum şi documentele care au semne de falsificare şi, în dependență de soluționarea chestiunii cu privire la responsabilitate, să restituie posesorului, să nimicească sau să realizeze în modul stabilit aceste obiecte sau documente;

27) să folosească liber şi gratuit mijloacele de transport ce aparţin întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor sau cetăţenilor, cu excepţia celor din posesiunea misiunilor diplomatice şi consulare ale statelor străine, pentru trecerea la locul calamităţii naturale, transportarea la instituţia de tratament a cetăţenilor care au nevoie de asistenţă medicală urgentă, pentru urmărirea şi aducerea la poliţie a persoanelor care au săvîrşit infracţiuni, precum şi pentru trecerea la locul incidentului în cazul în care acest lucru nu permite amînare;

28) să folosească liber şi gratuit, în scop de serviciu, mijloacele de telecomunicaţii ce aparţin întreprinderilor, instituţiilor, organizaţiilor, iar mijloacele ce aparţin cetăţenilor, cu acordul acestora;

[Pct.28 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

29) să folosească gratuit mijloacele de informare în masă în scopul stabilirii circumstanţelor infracţiunilor şi identificării infractorilor urmăririi persoanelor care se ascund de urmărire penală şi de judecată, în scopul căutării persoanelor date dispărute, precum şi în scopul preîntîmpinării infracţiunilor şi întăririi ordinii de drept;

[Pct.29 modificat prin Legea nr.206-XV din 29.05.03, în vigoare 18.07.03]

30) să anunţe stabilirea şi plătirea premiilor pentru ajutorul acordat de orice cetăţean la descoperirea infracţiunilor şi la reţinerea persoanelor ce le-au săvîrşit; să premieze cetăţeni pentru ajutorul acordat la îndeplinirea altor sarcini ce revin poliţiei;

31) să îndepărteze de la conducerea mijloacelor de transport persoanele în privinţa cărora au apărut suspiciuni că ele se află în stare de ebrietate, au consumat substanţe narcotice sau toxice, să le controleze la faţa locului sau să le trimită la expertiză, şoferii care nu au permis de conducere a mijloacelor de transport de categoria corespunzătoare ori de folosire a acestor mijloace de transport, precum şi persoanele care au încălcat în mod grav regulile circulaţiei rutiere;

32) să formeze şi să folosească bănci de informaţii determinate de lege şi de alte acte normative;

33) în modul, stabilit de lege şi de alte acte normative ale Republicii Moldova, să ceară şi să primească gratuit de la întreprinderi, instituţii, organizaţii şi persoane particulare date necesare pentru îndeplinirea sarcinilor ce îi revin poliţiei;

34) în scopul sesizării, curmării şi descoperirii la timp a infracţiunilor să aplice toate măsurile de procedură cu caracter de cercetare operativă, inclusiv să atragă cetăţenii la colaborare în mod confidenţial. Pentru descoperirea infracţiunilor deosebit de grave şi excepţional de grave să asculte convorbirile telefonice să aplice alte mijloace tehnice din dotarea poliţiei în conformitate cu legislaţia în vigoare;

[Pct.34 modificat prin Legea nr.206-XV din 29.05.03, în vigoare 18.07.03]
[Pct.34 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

35) în scopul constatării contravenţiilor administrative, să utilizeze mijloace tehnice din dotare supuse controlului metrologic şi certificate de organul abilitat. Modul de utilizare se stabileşte de către Guvern;

[Pct.35 introdus prin Legea nr.165-XV din 04.04.03, în vigoare 25.04.03]

36) să verifice caracterul legitim al achiziționării bunurilor de stat, obşteşti şi cooperatiste, precum şi integritatea lor în locurile de producție, păstrare, transportare şi de realizare în acest scop să viziteze întreprinderile, inclusiv cele cooperatiste, organizațiile şi instituțiile, să efectueze cu participarea administrației cercetarea încăperilor de producție, a depozitelor şi a altor încăperi de serviciu. În cazul descoperirii unor încălcări ale condițiilor de asigurare a integrității bunurilor materiale şi a mijloacelor băneşti, să ceară lichidarea acestor încălcări, să propună organelor ierarhic superioare măsuri respective, iar în cazul în care încălcările rămîn nelichidate, să-i tragă la răspundere pe cei vinovați în conformitate cu legea;

37) să ceară persoanelor oficiale şi gestionarilor, precum şi persoanelor ce însoțesc mărfuri, să prezinte documentele pentru bunurile materiale şi de altă natură; în caz de necesitate să verifiice în prezența lor corespunderea acestor documente mărfurilor, materiilor prime, semifabricatelor, producției finite care se află în depozite, în încăperile de producție şi în alte încăperi de serviciu, în mijloacele de transport;

38) să ceară întreprinderilor, organizațiilor şi instituțiilor să prezinte documentele tehnico-normative şi de evidență prin care se reglementează şi se omologhează operațiile de folosire a bunurilor materiale şi mijloacelor băneşti;

39) de comun acord cu administrația întreprinderilor, organizațiilor şi instituțiilor să atragă pentru consultații specialişti, menținîndu-se salariul mediu lunar al acestora la locul de lucru;

40) în cazul în care există date autentice ca semne ale infracțiunii să ceară persoanelor oficiale să prezinte documentele, informațiile şi explicațiile necesare, să efectueze verificări, inventarieri şi revizii ale activității de producție, economico-financiare a întreprinderilor, organizațiilor şi instituțiilor; în cazurile necesare să sigileze casele şi locurile de păstrare a documentelor pentru a lua măsuri de investigație operativă şi alte măsuri prevăzute de lege în scopul descoperirii infracțiunilor şi a persoanelor care le-au săvîrşit;

41) să ia de la întreprinderi, inclusiv de la cele cooperatiste, organizații şi instituții, în calitate de probe de materii prime, semifabricate, articole şi să le trimită spre analiză şi cercetare în laboratoarele de cercetări ştiințifice şi în alte instituții ale ministerelor şi departamentelor;

42) să organizeze şi să efectueze, cu ajutorul inspectoratelor de stat şi al obştimii, cumpărături de control în scopul verificării modului în care se respectă prețurile stabilite, regulile de comerț şi de prestare de servicii la toate întreprinderile;

43) să aplice şi să ridice interdicțiile de intrare şi ieşire din Republica Moldova;

[Pct.43(42) introdus prin Legea nr.1524-XV din 12.12.02, în vigoare 21.01.03]

44) să solicite autorităților administrației publice, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor de stat sau private şi organizațiilor obşteşti informația privind intrarea, şederea şi ieşirea din țară a cetățenilor străini sau a apatrizilor;

[Pct.44(43) introdus prin Legea nr.1524-XV din 12.12.02, în vigoare 21.01.03]

45) să ia decizii privind reducerea termenului de şedere şi să întocmească dosare de expulzare a cetăţenilor străini sau a apatrizilor.

[Pct.45(44) introdus prin Legea nr.1524-XV din 12.12.02, în vigoare 21.01.03]

TITLUL IV. APLICAREA FORŢEI, MIJLOACELOR SPECIALE ŞI A ARMEI DE FOC

Articolul 14. Condiţiile şi limitele aplicării forţei, mijloacelor speciale şi a armei de foc

Poliţia are dreptul să aplice forţa fizică, mijloacele speciale şi arma de foc în cazurile şi în modul prevăzute de prezenta lege.

Aplicarea forţei, mijloacelor speciale sau a armei de foc trebuie să fie precedată de un avertisment privind intenţia recurgerii la ele cu acordarea unui timp suficient pentru reacţia de răspuns, cu excepţia cazurilor în care tergiversarea aplicării forţei fizice, a mijloacelor speciale şi a armei generează un pericol direct pentru viaţa şi sănătatea cetăţenilor şi a colaboratorilor poliţiei, poate conduce la alte urmări grave.

Arma de foc nu se aplică contra femeilor şi minorilor, persoanelor de vîrstă înaintată, precum şi contra oamenilor cu evidente deficienţe fizice, cu excepţia cazurilor în care ei au săvîrşit un atac armat, opun rezistenţă folosind arme sau au săvîrşit un atac în grup, ce ameninţă viaţa şi sănătatea oamenilor, dacă acţiunile de acest fel nu pot fi respinse pe alte căi şi cu alte mijloace.

[Alin.3 art.14 modificat prin Legea nr.263-XIV din 24.12.98]

În toate cazurile cînd aplicarea forţei nu poate fi evitată, colaboratorii poliţiei sînt datori să se străduiască să aducă o daună cît mai mică sănătăţii, onoarei, demnităţii şi bunurilor cetăţenilor, de asemenea să asigure acordarea asistenţei medicale victimelor.

În cazul rănirii sau decedării cetăţenilor ca urmare a aplicării forţei fizice, a mijloacelor speciale sau a armei de foc colaboratorul poliţiei este dator să comunice despre aceasta şefului său direct, pentru ca acesta să-l înştiinţeze pe procuror.

Depăşirea de către colaboratorii poliţiei a atribuţiilor lor în ceea ce priveşte aplicarea forţei, a mijloacelor speciale şi a armei de foc atrage după sine răspunderea prevăzută de lege.

Articolul 15. Aplicarea forţei fizice

Colaboratorii poliţiei aplică forţa fizică, inclusiv procedee speciale de luptă, pentru curmarea infracţiunilor, pentru înfrîngerea rezistenţei opuse cerinţelor legale, dacă metodele nonviolente nu asigură îndeplinirea obligaţiilor ce le revin.

Articolul 16. Aplicarea mijloacelor speciale

Colaboratorii poliţiei aplică cătuşe, bastoane de cauciuc, mijloace de imobilizare, substanţe lacrimogene şi substanţe colorante speciale, dispozitive audio-vizuale de influenţă psihologică, mijloace de distrugere a obstacolelor şi de oprire forţată a mijloacelor de

transport, tunuri de apă, maşini blindate şi alte mijloace din dotarea poliţiei, precum şi cîinii de serviciu în următoarele cazuri:

1) în timpul respingerii atacurilor asupra cetăţenilor, asupra colaboratorilor poliţiei şi a altor persoane aflate în exerciţiul funcţiunii sau la datoria obştească de menţinere a ordinii publice şi de combatere a criminalităţii;

2) în timpul eliberării ostaticilor;

3) în timpul curmării dezordinelor de masă şi încălcărilor în grup a ordinii publice;

4) în timpul respingerii atacurilor asupra unor clădiri, unor încăperi, unor construcţii şi unor mijloace de transport, indiferent de apartenenţa lor, sau în timpul eliberării obiectelor deja ocupate;

5) în timpul reţinerii şi aducerii la poliţie sau în altă încăpere de serviciu a persoanelor ce au săvîrşit infracţiuni, precum şi în timpul escortării şi deţinerii persoanelor reţinute şi a persoanelor supuse arestului, persoanelor puse sub stare de arest, dacă ele nu se subordonează sau opun rezistenţă colaboratorilor poliţiei, precum şi în cazul în care sînt temeiuri pentru a presupune că ele pot să evadeze, să pricinuiască daune persoanelor din preajma lor sau lor înşişi;

6) în timpul curmării neîndeplinirii premeditate a cerinţelor legitime ale colaboratorilor poliţiei şi ale altor persoane aflate în exerciţiul funcţiunii sau la datoria obştească de menţinere a ordinii publice şi de combatere a criminalităţii.

Tipul mijlocului special şi intensitatea aplicării lui sînt stabilite de către colaboratorul poliţiei cu luarea în considerare a situaţiei ce se creează, a caracterului infracţiunii şi a identităţii delicventului.

Nomenclatorul complet al mijloacelor speciale, precum şi regulile de aplicare a lor se aprobă de Guvern.

[Alin.3 art.16 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Pentru asigurarea securităţii personale în timpul executării obligaţiilor de serviciu lucrătorii poliţiei se folosesc de scuturi, căşti, jilete paraglonte şi de alte mijloace de protecţie individuală.

Articolul 17. Aplicarea şi folosirea armei de foc

Colaboratorii poliţiei au dreptul să deţină, să aibă asupra lor în permanenţă, să aplice şi să folosească arme de foc.

Arma de foc este folosită ca măsură extremă de către colaboratorii poliţiei în următoarele cazuri:

pentru apărarea cetăţenilor şi pentru autoapărare contra unor atacuri ce constituie un pericol real pentru viaţa sau sănătatea lor, precum şi pentru prevenirea capturării prin violenţă a armei de foc;

pentru respingerea unui atac în grup sau atac armat asupra colaboratorilor poliţiei, asupra altor persoane aflate în exerciţiul funcţiunii sau la datoria obştească de menţinere a

ordinii publice şi de combatere a criminalităţii, precum şi pentru respingerea atacurilor de altă natură ce periclitează viaţa sau sănătatea lor;

pentru eliberarea ostaticilor, dacă viaţa sau sănătatea lor se află în pericol;

[Subalin.3 în redacţia Legii nr.263-XIV din 24.12.98]

pentru respingerea unor atacuri în grup sau atacuri armate asupra unor obiective importante, aflate sub pază, asupra încăperilor de locuit şi de menire gospodărească ale cetăţenilor, asupra sediilor autorităţilor publice şi organizaţiilor obşteşti, întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, dacă există un pericol real pentru viaţa sau sănătatea persoanelor care se află în ele, pentru respingerea atacurilor asupra personalului militar şi de serviciu al organelor de poliţie;

[Subalin.4 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]
[Subalin.4 completat prin Legea nr.263-XIV din 24.12.98]

pentru reţinerea persoanei care opune rezistenţă armată ori care a fost surprinsă în momentul săvîrşirii unei infracţiuni grave, sau a delicventului care evadează de sub arest, precum şi a unei persoane înarmate care refuză să se subordoneze cerinţei legale de a depune arma, cînd este imposibilă înfrîngerea rezistenţei sau reţinerea delicventului pe alte căi şi cu alte mijloace.

Drept atentat la securitatea personală a colaboratorului poliţiei, pe lîngă alte acţiuni, este calificată şi apropierea infractorului de el la mai puţin de trei metri, după ce a fost somat să se oprească.

Efectuarea unei împuşcături asupra ţintei este considerată drept aplicare a armei.

Colaboratorii poliţiei pot folosi arma pentru a da un semnal de alarmă sau a solicita ajutor, pentru a neutraliza un animal ce ameninţă viaţa şi sănătatea cetăţenilor.

Arma poate fi folosită fără avertizare în caz de atac prin surprindere, de atac cu utilizarea tehnicii de luptă, a mijloacelor de transport, a aparatelor de zbor, a navelor fluviale, în cazul eliberării ostaticilor, evadării de sub arest cu armă sau cu ajutorul mijloacelor de transport, precum şi în timpul evadării din mijloacele de transport în timpul deplasării lor.

Se interzice aplicarea şi folosirea armei dacă în urma acestei acţiuni pot avea de suferit persoane străine.

În toate cazurile de aplicare şi de folosire a armei de foc colaboratorul poliţiei este dator să ia toate măsurile posibile pentru a asigura securitatea cetăţenilor, ca dauna cauzată sănătăţii, onoarei, demnităţii şi bunurilor lor să fie cît mai mică, precum şi pentru a acorda asistenţă medicală urgentă victimelor.

[Alin.8 art.17 completat prin Legea nr.263-XIV din 24.12.98]

TITLUL V. SERVICIUL ÎN CADRUL POLIŢIEI

Articolul 18. Colaboratorul poliţiei

Colaborator al poliţiei este persoana care se află în funcţie în organele poliţiei, este investită cu împuterniciri pentru exercitarea atribuţiilor şi drepturilor poliţiei şi are un grad special.

Nomenclatorul gradelor speciale ale colaboratorilor poliției se stabileşte de Parlament, iar modul de conferire a acestora - de Guvern.

Specimenul legitimației pentru persoanele cu grade speciale supreme din corpul de comandă al organelor afacerilor interne şi Regulamentul cu privire la legitimația pentru persoanele cu grade speciale supreme din corpul de comandă al organelor afacerilor interne se aprobă de către Preşedintele Republicii Moldova.

Colaboratorii poliției au o uniformă unică, aprobată de Guvern, pe care o primesc în mod gratuit. În baza hotărîrii autorităților administrației publice locale, în cadrul poliției municipale uniforma poate avea simboluri distinctive aplicate pe piept sau pe mînecă. Colaboratorilor poliției, drept confirmare a împuternicirilor lor, li se eliberează legitimații de serviciu şi insigne de model stabilit.

[Art.18 completat prin Legea nr.438-XV din 06.11.03, în vigoare 05.12.03]
[Art.18 completat prin Legea nr.291-XV din 21.06.2001]

Articolul 19. Efectivul poliției

În poliție pot fi angajați cetățenii Republicii Moldova care au împlinit vîrsta de 18 ani.

[Alin.1 art.19 în redacția Legii nr.291-XV din 21.06.2001]
[Se declară neconstituțională modificarea introdusă prin Legea]
[nr.1162-XIV din 26.07.2000 conform Hot. Curții Constituționale nr.6 din 06.02.2001]
[Alin.1 art.19 modificat prin Legea nr.1162-XIV din 26.07.2000]

Pentru a face studii în instituțiile de învățămînt de specialitate ale Ministerului Afacerilor Interne pot fi admise persoane care au împlinit vîrsta de 17 ani.

[Alin.2 art.19 în redacția Legii nr.557-XIII din 21.07.95]

La angajarea în serviciu colaboratorul poliției depune jurămînt. Textul jurămîntului şi procedura depunerii lui se aprobă de Parlament.

[Alin.3 art.19 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

La încadrarea în serviciu şi ulterior în fiecare an, colaboratorul de poliție este obligat să prezinte, în condițiile legii, declarație cu privire la venituri şi proprietate.

[Alin. introdus prin Legea nr.136-XV din 06.05.04, în vigoare 11.06.04]

La angajarea în serviciu, colaboratorul poliției este supus înregistrării dactiloscopice de stat obligatorii, în conformitate cu legislația.

[Alin.4 introdus prin Legea nr.12-XV din 06.02.04, în vigoare 27.02.04]

Pentru colaboratorii nou primiți ai poliției poate fi stabilit un termen de încercare de pînă la un an.

Ocuparea posturilor în organele, instituțiile şi subunitățile poliției poate fi efectuată atît pe bază de concurs, cît şi prin încheierea de contracte în modul stabilit de Ministerul Afacerilor Interne.

Colaboratorii poliției se află la serviciu în poliție pînă la atingerea următoarelor limite de vîrstă:

1) de la polițist, soldat al serviciului intern la căpitan de poliție, căpitan al serviciului intern - 45 ani;

2) de la maior de poliție, maior al serviciului intern la colonel de poliție, colonel al serviciului intern - 50 ani;

3) general-maior de poliție, general-maior al serviciului intern - 55 ani;

4) general-locotenent de poliție, general-locotenent al serviciului intern, general-colonel de poliție, general-colonel al serviciului intern - 60 ani.

[Alin.7(6) art.19 în redacția Legii nr.291-XV din 21.06.2001]
[Alin.6 art.19 în redacția Legii nr.78-XIII din 26.04.94]

Termenul de aflare la serviciu în poliție peste limita de vîrstă poate fi prelungit, de către persoana împuternicită cu dreptul de a numi în funcție, pe o perioadă de pînă la 5 ani, la cererea personală a colaboratorului poliției, cu condiția că acesta este apt pentru serviciul militar, în baza concluziei comisiei medico-militare.

[Alin.8(7) art.19 introdus prin Legea nr.291-XV din 21.06.2001] Persoanele supuse serviciului militar, angajate în poliție, se scot de la evidență militară în conformitate cu legislația şi se includ în statele Ministerului Afacerilor Interne.

[Alin.(9)8 art.19 introdus prin Legea nr.291-XV din 21.06.2001]

Articolul 20. Satisfacerea serviciului în cadrul poliției

Angajarea, transferarea şi concedierea din poliție se efectuează în conformitate cu prezenta lege. Codul muncii şi alte acte legislative se aplică în măsura în care nu contravin prezentei legi.

[Alin.1 art.20 în redacția Legii nr.291-XV din 21.06.2001]
[Se declară neconstituțională completarea introdusă prin Legea]
[nr.1162-XIV din 26.07.2000 conform Hot. Curții Constituționale nr.6 din 06.02.2001]
[Alin.1 art.20 completat prin Legea nr.1162-XIV din 26.07.2000]

Pentru colaboratorii poliției se stabileşte ziua de muncă nenormată, durata totală a săptămînii de lucru fiind de 40 de ore.

[Alin.2 art.20 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Colaboratorii poliției nu au drept să-şi întrerupă activitatea ca măsură de soluționare a litigiilor de muncă în colectiv.

În cadrul poliției nu se admite activitatea partidelor politice şi a altor asociații social-politice ale cetățenilor.

[Alin.5 exclus prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 21. Concedierea din poliție

Colaboratorul poliției poate fi concediat din serviciu din proprie inițiativă sau din inițiativa conducerii:

1) pe motive de vîrstă - la atingerea limitei de vîrstă pentru aflare la serviciu în poliție, stabilite la art.19 alin.6 din prezenta lege;

2) pe motive de boală - în cazul recunoaşterii de către comisia medico-militară a inaptitudinii pentru serviciul militar pe timp de pace (se concediază cu trecerea în rezervă - dacă persoana este recunoscută aptă pentru serviciul militar de gradul doi pe timp de război; se concediază cu trecerea în retragere - dacă persoana este recunoscută inaptă pentru serviciul militar, cu radierea din evidența militară);

3) din cauza sănătății şubrede - în cazul recunoaşterii acestuia, de către comisia medico-militară, drept apt pentru serviciul militar auxiliar pe timp de pace (apt pentru serviciul militar de gradul întîi pe timp de război);

4) în cazul reducerii statelor de personal - dacă nu există posibilități de a fi numit în altă funcție în legătură cu reducerea statelor, lichidarea sau reorganizarea structurală a organului respectiv al afacerilor interne;

5) la expirarea termenului serviciului prevăzut în contract - în cazul cînd cu colaboratorul poliției a fost încheiat un contract individual de muncă pe un termen stabilit;

6) pentru necorespundere funcției - conform deciziei comisiei de atestare, prin care s-a constatat incapacitatea profesională a colaboratorului poliției, ca urmare a calificării insuficiente, a incompetenței profesionale, a lipsei studiilor respective şi a altor circumstanțe, care fac imposibilă îndeplinirea atribuțiilor de serviciu. În baza acestor norme, dar fără decizia comisiei de atestare, se concediază, de asemenea, persoanele ce nu au susținut termenul de încercare stabilit la angajarea în serviciu;

7) pentru încălcarea disciplinei - în cazul neîndeplinirii obligațiilor de serviciu, comise în mod repetat în decursul unui an după aplicarea sancțiunii disciplinare pentru acțiuni similare, sau al comiterii sistematice a unor asemenea acțiuni, sau al săvîrşirii unei singure fapte grave, care a prejudiciat considerabil interesele publice, drepturile şi interesele legitime ale cetățenilor ori persoanelor juridice, sau al prezentării la serviciu în stare de ebrietate sau al consumului de băuturi alcoolice, de stupefiante ori de substanțe toxice în timpul serviciului, sau al absentării de la serviciu fără motive întemeiate mai mult de trei ore;

8) pentru săvîrşirea unor contravenții ce discreditează efectivul de trupă şi corpul de comandă;

9) în baza hotărîrii judecătoreşti;

10) în cazul pierderii cetățeniei Republicii Moldova;

11) în legătură cu transferul la lucru în alt minister, departament şi organizație - în baza demersului respectiv, cu acordul colaboratorului poliției;

12) în legătură cu alegerea într-o funcție electivă în autoritățile publice;

13) în legătură cu restabilirea în serviciu a persoanei care a îndeplinit anterior această funcție, în situația cînd colaboratorul poliției a refuzat să fie numit în altă funcție;

14) conform cererii personale - în circumstanțe care îl împiedică să-şi exercite în continuare atribuțiile de serviciu. În baza acestui punct, colaboratorul poliției poate fi concediat numai din proprie inițiativă.

[Art.21 în redacția Legii nr.291-XV din 21.06.2001]

Articolul 22. Atribuțiile colaboratorilor poliției

Colaboratorii poliției îşi exercită atribuțiile prevăzute de prezenta lege în limitele funcției pe care o dețin.

Fiecare colaborator al poliției, pe întreg teritoriul Republicii Moldova, indiferent de funcția pe care o deține, de locul în care se află în timpul sau în afara orelor de program, în cazul în care cetățenii şi persoanele oficiale se adresează cu o declarație sau cu o sesizare asupra unor cazuri ce periclitează securitatea personală sau securitatea publică, ori în cazul în care el însuşi constată asemenea evenimente, este dator:

1) să comunice despre aceasta celui mai apropiat organ de poliție;

2) pînă la sosirea persoanelor oficiale împuternicite, să ia măsurile posibile pentru prevenirea şi curmarea infracțiunii, pentru salvarea oamenilor, pentru acordarea primului ajutor persoanelor care au nevoie de el, pentru identificarea şi reținerea persoanelor care au săvîrşit infracțiuni, pentru depistarea martorilor oculari ai infracțiunii şi pentru paza locului în care s-a produs evenimentul.

Articolul 23. Drepturile colaboratorilor poliției

Colaboratorii poliției sînt investiți cu drepturile prevăzute de prezenta lege, în limitele funcției pe care o dețin.

Orice colaborator al poliției, pentru exercitarea atribuțiilor ce-i revin în baza părții a doua a articolului 22 din prezenta lege, are dreptul:

[Alin.2 art.23 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

1) să ceară cetățenilor şi persoanelor oficiale încetarea infracțiunilor şi a acțiunilor ce împiedică exercitarea împuternicirilor poliției;

2) să verifice actele de identitate ale cetățenilor şi ale persoanelor oficiale;

3) să folosească nestingherit mijloacele de transport, cu excepția celor care aparțin reprezentanțelor diplomatice şi consulare ale statelor străine, pentru transportarea la instituții medicale a persoanelor care au nevoie de asistență medicală urgentă, pentru urmărirea persoanelor care au săvîrşit infracțiuni şi pentru aducerea lor la poliție;

4) să folosească nestingherit mijloacele de telecomunicații ce aparțin întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor şi cetățenilor;

5) să reţină pînă la sosirea persoanelor oficiale ale poliţiei sau să aducă la poliţie ori în altă încăpere de serviciu persoanele bănuite de săvîrşirea infracţiunii;

6) să facă uz de alte drepturi ale poliţiei, necesare în acest scop.

Colaboratorul poliţiei, trecut în rezervă, are dreptul să poarte armă cu autorizarea conducătorului organului de poliţie, să participe la descoperirea infracţiunilor, la urmărirea şi la reţinerea delicventului, la escortarea lui la sectorul de poliţie. Dacă drept consecinţe ale acestor împrejurări apar urmări nefavorabile pentru acest colaborator, atît el, membrii familiei lui, cît şi apropiaţii lui beneficiază de garanţiile protecţiei sociale consfinţite în prezenta lege.

Articolul 24. *Retribuirea muncii colaboratorilor poliţiei*

Pentru serviciu în cadrul poliţiei colaboratorii primesc indemnizaţii de întreţinere, raţie alimentară şi echipament.

Indemnizaţia de întreţinere a colaboratorului poliţiei înglobează salariul funcţiei, salariul pentru gradul special, sporul de salariu calculat în procente pentru vechime în muncă, pentru muncă în condiţii deosebite şi alte plăţi, sporuri şi recompense, prevăzute de legislaţie, de hotărîrile autorităţilor administraţiei publice.

Colaboratorii poliţiei în schimbul raţiei alimentare şi al echipamentului pot primi o compensaţie bănească, conform normelor stabilite de Guvern, din bugetul de stat, din bugetele unităţilor administrativ-teritoriale şi din mijloacele speciale.

Pentru munca prestată în zilele de odihnă şi în zilele de sărbătoare colaboratorilor poliţiei li se plăteşte o recompensă bănească.

[Art.24 modificat prin Legea nr.154-XVI din 21.07.05, în vigoare 23.09.05]
[Art.24 modificat prin Legea nr.1055 din 20.12.96]

Articolul 25. Stimularea colaboratorilor poliţiei

Pentru îndeplinirea conştiincioasă a atribuţiilor de serviciu pentru colaboratorii poliţiei se stabilesc următoarele forme de stimulare: exprimarea de mulţumiri, premierea cu cadouri de preţ sau cu bani, acordarea unui concediu suplimentar cu o durată de pînă la zece zile, decorarea cu o insignă, conferirea înainte de termen a gradului special şi conferirea gradului special de o treaptă superioară gradului prevăzut de postul deţinut, anularea înainte de termen a sancţiunii disciplinare aplicate anterior.

Pentru bărbăţia şi curajul manifestate în exercitarea datoriei de serviciu şi pentru alte merite colaboratorii poliţiei pot fi recomandaţi pentru decorare cu distincţii de stat.

Articolul 26. Responsabilitatea colaboratorului poliţiei

Pentru activităţi nelegale colaboratorul poliţiei poartă răspundere în conformitate cu legislaţia şi cu Statutul disciplinar al organelor afacerilor interne, aprobat de Guvern.

[Alin.1 art.26 modificat prin Legea nr.1162-XIV din 26.07.2000]

Plîngerile cetăţenilor asupra acţiunilor colaboratorilor poliţiei prin care sînt lezate drepturile, libertăţile şi interesele lor legitime sînt examinate şi soluţionate de conducătorul acelei instituţii de poliţie în cadrul căreia activează colaboratorul poliţiei, dacă legislaţia în vigoare nu prevede un alt mod de soluţionare a chestiunii. În cazul în care cetăţeanul nu este de acord cu hotărîrea adoptată, el are dreptul să se adreseze instanţei judecătoreşti.

Articolul 27. Repararea daunei cauzate de colaboratorii poliţiei

În cazul încălcării de către colaboratorii poliţiei a drepturilor, libertăţilor şi a intereselor legitime ale cetăţenilor, ale persoanelor oficiale, ale întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor, poliţia este datoare să ia măsuri pentru restabilirea lor şi pentru repararea daunei materiale.

La dorinţa persoanei ale cărei drepturi, libertăţi şi interese legitime au fost încălcate, poliţia îşi cere scuze personal sau în mod public.

Colaboratorii poliţiei, vinovaţi de moartea, schilodirea, cauzarea leziunilor corporale sau daunei materiale persoanelor care acordă ajutor în procesul penal faţă de care sînt aplicate măsurile de protecţie de stat, achită sumele de asigurare care au fost plătite acestor persoane sau urmaşilor lor.

[Alin.3 art.27 completat prin Legea nr.240-XIV din 23.12.98]

Articolul 28. Pregătirea colaboratorilor poliţiei

Colaboratorii poliţiei sînt pregătiţi în instituţii de învăţămînt de specialitate ale Ministerului Afacerilor Interne, precum şi în instituţii de învăţămînt civile pentru profilurile corespunzătoare ale serviciului în cadrul poliţiei Republicii Moldova.

Persoanele angajate la serviciu în poliţie şi numite în funcţiile pentru care se prevede conferirea de grade îşi fac în mod obligatoriu studiile sau urmează cursurile de reciclare în instituţiile de învăţămînt ale Ministerului Afacerilor Interne Moldova.

Regulamentul instituţiei de învăţămînt a Ministerului Afacerilor Interne se aprobă de Guvern.

Pregătirea, reciclarea şi ridicarea nivelului profesional al colaboratorilor poliţiei se poate face şi pe bază de contract în instituţiile de învăţămînt ale altor state.

[Art.28 modificat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

TITLUL VI. APĂRAREA JURIDICĂ ŞI SOCIALĂ DIN PARTEA STATULUI

Articolul 29. Apărarea juridică a colaboratorilor poliţiei

Colaboratorul poliţiei este persoană inviolabilă şi se află sub protecţia statului. Persoana, onoarea şi demnitatea lui sînt ocrotite de lege.

În scopul apărării drepturilor şi intereselor lor colaboratorii poliţiei au dreptul să se adreseze instanţelor judecătoreşti, să se unească în sindicate.

Insultarea unui colaborator al poliției, opunerea de rezistență, amenințarea, actul de violență sau atentarea la viața lui, precum și alte acțiuni care îi împiedică să-și îndeplinească atribuțiile de serviciu sau datoria de serviciu atrag după sine responsabilitatea stabilită de legislația Republicii Moldova.

Colaboratorii poliției nu poartă răspundere pentru dauna materială și fizică, cauzată infractorului în legătură cu nesubordonarea sau opunerea de rezistență a acestuia în timpul reținerii.

Articolul 30. Obligativitatea subordonării față de colaboratorii poliției

Cerințele legitime ale colaboratorului poliției sînt obligatorii pentru cetățeni și pentru persoanele oficiale.

Nesubordonarea cerințelor legitime ale colaboratorului poliției, precum și alte acțiuni care împiedică poliția să-și îndeplinească atribuțiile, atrag după sine responsabilitatea stabilită prin lege.

Cerințele colaboratorului poliției, adresate cetățenilor și persoanelor oficiale, și acțiunile întreprinse de el se consideră legitime atît timp, cît organul sau persoana oficială, împuternicite să exercite controlul asupra activității lui și asupra respectării legalității în timpul acestei activități, nu va stabili contrariul.

Articolul 31. Inadmisibilitatea amestecului în activitatea colaboratorului poliției

În exercitarea atribuțiilor ce-i revin colaboratorul poliției se subordonează numai șefului său nemijlocit și direct. Nimeni altcineva nu are dreptul să se amestece în activitatea colaboratorului poliției.

La primirea unui ordin sau a unor indicații ale șefului și ale persoanelor oficiale, ce vin în contradicție cu legea, colaboratorul poliției este dator să se călăuzească de lege.

Articolul 32. Dreptul colaboratorului poliției la apărare juridică

Colaboratorul poliției are dreptul să atace în instanța judecătorească hotărîrile persoanelor din organele poliției și din autoritățile administrației publice, adoptate asupra lui, dacă consideră că ele lezează împuternicirile și demnitatea lui personală.

Articolul 33. Dreptul colaboratorului poliției la risc profesional

Nu constituie o infracțiune acțiunea colaboratorului poliției care a fost săvîrșită într-o situație de risc profesional justificat, deși ea are semnele acțiunilor pentru care este prevăzută răspundere disciplinară, administrativă sau penală.

Riscul este considerat justificat, dacă acțiunea săvîrșită decurgea în mod obiectiv din informația asupra faptelor și circumstanțelor de care dispunea colaboratorul poliției, iar scopul legitim nu putea fi realizat prin acțiuni ce nu ar fi implicat riscul și colaboratorul poliției, care a admis riscul, a întreprins toate măsurile posibile pentru a preîntîmpina consecințele negative.

Articolul 34. Asigurarea de stat şi plăţile de compensare în cazul morţii sau mutilării colaboratorului poliţiei

Toţi colaboratorii poliţiei sînt supuşi asigurării de stat obligatorii pe o sumă egală cu suma mijloacelor băneşti de întreţinere pe zece ani din contul mijloacelor bugetelor respective, precum şi din contul mijloacelor încasate pe bază de contract de la ministere, departamente, întreprinderi, instituţii şi organizaţii.

În cazul în care colaboratorul poliţiei îşi pierde viaţa în exerciţiul funcţiunii, familiei celui căzut sau persoanelor întreţinute de el li se plăteşte un ajutor unic echivalent cu suma mijloacelor băneşti de întreţinere pe zece ani ale celui căzut şi, în afară de aceasta, timp de cinci ani din ziua morţii persoanelor întreţinute li se plătesc lunar mijloacele lui băneşti de întreţinere ţinîndu-se cont de indexarea salariului. La expirarea a cinci ani se stabileşte pensie de urmaş în modul stabilit de legislaţie.

[Alin.2 art.34 completat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

În caz de mutilare a colaboratorului poliţiei în exerciţiul funcţiunii, de invaliditate survenită în perioada satisfacerii serviciului sau cel mult după trei luni de la eliberarea din serviciu, sau după expirarea acestui termen, însă ca urmare a unei afecţiuni din perioada satisfacerii serviciului, în lipsa de temei pentru primirea pensiei de vechime în muncă el beneficiază lunar de mijloace de întreţinere pînă la restabilirea capacităţii de muncă, însă pe parcursul a cel mult zece ani. După expirarea acestui termen lui i se stabileşte pensie de invaliditate.

[Alin.3 art.34 completat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Paguba materială, cauzată colaboratorului poliţiei sau a unei rude apropiate a lui şi determinată de activitatea lui de serviciu, se repară pe cale juridică în volum deplin din mijloacele bugetului respectiv.

Articolul 35. Asigurarea colaboratorului poliţiei cu spaţiu locativ

Colaboratorilor poliţiei li se acordă de către autorităţile administraţiei publice locale, cel mult după trei ani de la angajarea în serviciu, iar ofiţerilor - cel mult după un an de la numirea lor în funcţie, spaţiu locativ sub formă de apartament sau casă separată în conformitate cu normele stabilite de legislaţie.

[Alin.2,3 art.35 excluse prin Legea nr.934-XIV din 14.04.2000]
[Se suspendă acţiunea alin.2, 3 art.35 pentru anul 1999 prin Legea nr.216-XIV din 12.12.98]
[Se suspendă acţiunea alin.2, 3 art.35 în anul 1998 prin Legea nr.96-XIV din 16.07.98]
[Se suspendă în anul 1997 acţiunea art. 35 alin. 2 şi 3 prin Legea nr.1127-XIII din 21.03.97]

În cazul în care colaboratorul poliţiei îşi pierde viaţa în exerciţiul funcţiunii, pentru familia celui căzut se menţine dreptul la primirea spaţiului locativ în temeiurile existente la data luării lui la evidenţă şi cel tîrziu la un an din ziua în care colaboratorul poliţiei şi-a pierdut viaţa.

[Alin. modificat prin Legea nr.934-XIV din 14.04.2000]
[Alin. în redacţia Legii nr.78-XIII din 26.04.94]

[Alin.5 art.35 exclus prin Legea nr.934-XIV din 14.04.2000]
[Se suspendă acțiunea alin.5 art.35, cu excepția chiriei, pentru anul 1999 prin Legea nr.216-XIV din 12.12.98]
[Se suspendă în anul 1998 acțiunea art. 35 alin.5, cu excepția chiriei prin Legea nr.96-XIV din 16.07.98]
[Alin.5 art.35 în redacția Legii nr.1594-XIII din 27.02.98]

Poliția de stat şi cea municipală îşi formează fondul lor locativ de serviciu în modul stabilit de Guvern.

Articolul 36. Asigurarea colaboratorilor poliției cu telefon şi cu locuri în instituțiile preşcolare

Colaboratorilor serviciilor operative ale poliției li se instalează telefon la domiciliu în decurs de 6 luni din ziua depunerii cererii; altor categorii de colaboratori, stabilite de Guvern şi de autoritățile administrației publice locale - cel tîrziu după trei ani.

Colaboratorilor poliției li se garantează dreptul la acordarea de locuri în instituții preşcolare pentru copiii lor în termen de trei luni de la data depunerii cererii.

Articolul 37. Dreptul colaboratorilor poliției la concediu suplimentar plătit

Colaboratorii poliției au dreptul la un concediu suplimentar plătit după zece ani de aflare în serviciu - cu o durată de pînă la cinci zile, după cincisprezece ani - cu o durată de pînă la zece zile, după douăzeci de ani - cu o durată de pînă la cincisprezece zile.

Articolul 38. Dreptul colaboratorului poliției la călătorie fără plată

Colaboratorii poliției au dreptul să folosească pe întreg teritoriul Republicii Moldova fără plată toate felurile de transport în comun: urban, suburban, interurban şi local (cu excepția taxiului). Colaboratorii poliției din transporturi mai au dreptul la călătorie fără plată în trenuri, pe nave fluviale în limitele teritoriilor deservite.

[Se suspendă acțiunea alin.1 art.38 pentru anul 1999 prin Legea nr.216-XIV din 12.12.98]
[Alin.1 art.38 completat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Colaboratorii poliției care folosesc în scop de serviciu mijloace de transport personale beneficiază de o compensație bănească în modul şi mărimea stabilită.

[Alin.2 introdus priin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

Articolul 39. Drepturile colaboratorilor poliției aflați în deplasare

Colaboratorul poliției, aflat în deplasare de serviciu, beneficiază de dreptul de a procura peste rînd documente de călătorie la toate felurile de transport, precum şi de dreptul de cazare în hotel pe baza legitimației de serviciu.

Articolul 40. Efectele nerespectării garanțiilor de protecție socială a colaboratorului poliției

În cazul nerespectării garanțiilor de protecție socială, prevăzută de prezenta lege, colaboratorul poliției are dreptul să primească recompense din mijloacele bugetului respectiv.

În cazul în care colaboratorului poliției nu i se acordă spațiu locativ în termenul stabilit şi în condițiile prevăzute de legislație, în perioada de pînă la primirea locuinței, el are dreptul la compensarea din contul instituției în care activează a cheltuielilor pentru închirierea (subînchirierea) unei locuințe provizorii, în cuantumul prevăzut de contractul de închiriere (subînchiriere) a locuinței, dar care să nu depăşească salariul de funcție al chiriaşului.

[Alin.2 art.40 în redacția Legii nr.934-XIV din 14.04.2000]
[Se suspendă acțiunea alin.2 art.40, cu excepția compensării]
[cheltuielilor pentru plata spațiului locativ, pentru anul 1999 prin Legea nr.216-XIV din 12.12.98]
[Se suspendă în anul 1998 acțiunea art. 40 alin.2, cu excepția]
[compensării cheltuielilor pentru plata spațiului locativ prin Legea nr.96-XIV din 16.07.98]
[Alin.3 art.40 exclus prin Legea nr.934-XIV din 14.04.2000]
Se suspendă acțiunea alin.3 art.40 pentru anul 1999 prin Legea nr.216-XIV din 12.12.98]
[Se suspendă în anul 1998 acțiunea art. 40 alin.3 prin Legea nr.96-XIV din 16.07.98]

Autoritățile administrației publice locale pot stabili şi alte garanții de apărare juridică şi socială a colaboratorilor poliției, neprevăzute în prezenta lege.

TITLUL VII. FINANȚAREA ŞI APROVIZIONAREA TEHNICO-MATERIALĂ A POLIȚIEI

Articolul 41. Finanțarea poliției

Cheltuielile pentru întreținerea poliției de stat se acoperă de la bugetul de stat, iar cele pentru întreținerea poliției municipale - de la bugetele unităților administrativ-teritoriale.

Ministerul Afacerilor Interne are dreptul să deschidă un cont trezorerial, în urma redistribuirii unei cote din venitul obținut de la prestarea de către organele afacerilor interne a serviciilor cu plată, întru asigurarea bazei tehnico-materiale centralizate a subdiviziunilor sale.

[Art.41 în redacția Legii nr.154-XVI din 21.07.05, în vigoare 23.09.05]
[Art.41 completat prin Legea nr.69-XV din 27.02.03, în vigoare 14.03.03]
[Art.41 modificat prin Legea nr.474-XIV din 25.06.99]

Articolul 42. Asigurarea tehnico-materială a poliției

Poliția se asigură cu uniformă, armament, muniții, tehnică operativă şi criminalistică, tehnică de telecomunicații şi mijloace speciale prin intermediul Ministerului Afacerilor Interne, din contul mijloacelor preconizate pentru întreținerea ei.

Modul şi normele de asigurare tehnico-materială se stabilesc de Guvern la propunerea Ministerului Afacerilor Interne.

[Art.42 în redacţia Legii nr.154-XVI din 21.07.05, în vigoare 23.09.05]
[Art.42 completat prin Legea nr.78-XIII din 26.04.94]

CODUL DE ETICĂ ŞI DEONTOLOGIE AL POLIŢISTULUI

aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.481 din 10 mai 2006

Capitolul I. Domeniul de reglementare

1. Prezentul cod se aplică colaboratorilor de poliţie ai Republicii Moldova, al căror obiectiv principal constă în asigurarea securităţii publice şi menţinerea ordinii de drept şi care sînt autorizaţi de stat să aplice constrîngerea pentru a atinge acest obiectiv.

Capitolul II. Bazele juridice ale poliţiei

2. Poliţia este un organ armat al administraţiei publice centrale sau locale, instituit prin lege, activitatea căruia este reglementată de dreptul intern şi actele normative internaţionale la care Republica Moldova este parte.

3. Actele legislative care reglementează activitatea poliţiei sînt puse în aplicare prin regulamente clare şi precise, aprobate prin hotărîri de Guvern, sau prin acte juridice emise de autorităţile administraţiei publice centrale, publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

4. Colaboratorii de poliţie sînt obligaţi să respecte legislaţia Republicii Moldova, cu excepţiile condiţionate de asigurarea bunei desfăşurări a sarcinilor poliţiei, într-un stat de drept democratic.

Capitolul III. Sarcinile principale ale poliţiei

5. Sarcinile principale ale poliţiei sînt:

a) asigurarea respectării legii, menţinerii liniştii şi ordinii publice în societate;
b) protecţia şi respectarea libertăţilor şi drepturilor fundamentale ale omului;
c) combaterea criminalităţii;
d) acordarea asistenţei şi serviciilor populaţiei în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Capitolul IV. Principiile care guvernează conduita profesională a poliţistului

6. Conduita profesională a poliţistului se bazează pe următoarele principii:

a) *legalitatea* - presupune că, în toate acţiunile lor, angajaţii poliţiei sînt obligaţi să respecte cu stricteţe legea, drepturile, libertăţile constituţionale şi fundamentale ale persoanei, în corespundere cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, Convenţia Eu-

ropeană pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăților Fundamentale, Constituția Republicii Moldova, alte acte legislative şi normative în vigoare;

b) *egalitatea, imparțialitatea şi nediscriminarea* - presupune că, în îndeplinirea atribuțiilor profesionale, polițistul aplică tratamente egale tuturor persoanelor, luînd aceleaşi măsuri pentru situații similare de încălcare a normelor protejate de lege, fără a fi influențat de considerente etnice, de naționalitate, rasă, religie, opinie politică sau de orice altă opinie, vîrstă, sex, orientare sexuală, avere, origine națională, socială sau decurgînd din orice altă situație;

c) *transparența* - constă în deschiderea pe care polițistul trebuie să o manifeste față de societate, în limitele stabilite de reglementările polițieneşti;

d) *capacitatea şi datoria de exprimare* - reprezintă flexibilitatea polițistului în analizarea situațiilor profesionale cu care se confruntă şi exprimarea punctului de vedere, potrivit pregătirii şi experienței sale, pentru îmbunătățirea calității şi eficacității serviciului polițienesc;

e) *disponibilitatea* - presupune intervenția polițistului în orice situație în care ia cunoştință de atingerea adusă vreuneia dintre valorile apărate de lege, indiferent de momentul constatării acesteia, capacitatea de a asculta şi de a rezolva problemele celor aflați în dificultate ori de a îndruma către alte autorități cazurile care se situează în afara competenței ori atribuțiilor sale;

f) *prioritatea interesului public* - presupune că pentru îndeplinirea atribuțiilor funcționale polițistul acordă prioritate realizării serviciului în folosul comunității;

g) *profesionalismul* - presupune aplicarea corectă şi responsabilă a cunoştințelor teoretice şi a deprinderilor practice pentru exercitarea atribuțiilor de serviciu;

h) *confidențialitatea* - determină obligația polițistului de a garanta securitatea datelor şi informațiilor obținute în exercitarea atribuțiilor prevăzute de lege;

i) *respectul* - se manifestă prin considerația pe care polițistul o acordă persoanelor, colegilor, superiorilor, subordonaților, drepturilor şi libertăților acestora, instituțiilor, legilor, valorilor sociale, normelor etice şi deontologice;

j) *integritatea morală* - presupune adoptarea unui comportament conform normelor etice acceptate şi practicate în societate;

k) *independența operațională* - constă în îndeplinirea atribuțiilor şi misiunilor potrivit competențelor stabilite pentru nivelul ierarhic pe care îl ocupă în cadrul poliției, fără amestecul nemotivat al altor polițişti, persoane sau autorități;

l) *loialitatea* - se exprimă prin ataşamentul față de instituție şi valorile promovate de aceasta, adeziunea conştientă manifestată de către polițist, din proprie inițiativă, față de obiectivele instituției, respectul față de ierarhia instituției, onestitate în relațiile interpersonale, respectul față de adevăr şi dreptate, conştiinciozitate în îndeplinirea atribuțiilor, respectarea angajamentelor asumate, asigurarea confidențialității în serviciu.

Capitolul V. Recrutarea, formarea şi competențele personalului poliției

7. Angajarea unui colaborator al poliției trebuie să fie efectuată în virtutea competențelor specifice şi a unei experiențe personale, ce ar corespunde atît obiectivelor poliției, cît şi funcției concrete.

8. În cadrul poliției vor fi recrutate doar persoanele demne de respectul populației. Selectarea se va desfăşura pe bază de concurs, ținîndu-se cont de criteriile obiective şi nediscriminatorii, precum şi de alte calități umane necesare în activitatea poliției.

9. Personalul poliției trebuie să dea dovadă de capacitate înaltă în comunicarea cu populația, suficientă pentru exercitarea sarcinilor de serviciu, conform funcției deținute, şi, dacă e cazul, de aptitudini de a dirija şi de a organiza activitatea polițienească. În afară de aceasta, e necesar ca polițiştii să cunoască problemele sociale, economice şi culturale, caracteristice atît Republicii Moldova în ansamblu, cît şi unității teritoriale în care îşi exercită activitatea în particular.

10. Persoanele trase anterior la răspundere penală nu pot pretinde la exercitarea unei funcții polițieneşti.

11. Pregătirea personalului se va efectua în funcție de obiectivele poliției, respectînd principiile fundamentale, aşa ca: statul de drept, pluralismul democratic şi protecția drepturilor omului.

12. Pregătirea inițială trebuie să fie urmată de instruirea continuă, care include: perfecționarea, specializarea şi recalificarea colaboratorilor de poliție.

Capitolul VI. Reglementări specifice ale conduitei polițistului

13. Orice polițist, indiferent de funcția sau gradul deținut în ierarhia organelor de poliție, este integral responsabil de acțiunile sau inacțiunile sale, precum şi de ordinele date subalternilor.

14. Necesitatea determinării superiorului responsabil de acțiunile sau inacțiunile colaboratorului de poliție condiționează structura ierarhică clară a organelor de poliție.

15. Colaboratorul de poliție este obligat:

a) să verifice în mod sistematic legalitatea operațiunilor pe care şi le-a propus să le execute;

b) să execute ordinele date în mod regulamentar de superiori, dar este dator să se abțină de la executarea ordinelor evident ilegale şi să raporteze acest lucru, fără a se teme de eventuale sancțiuni;

c) să respecte dreptul oricărei persoane la viață;

d) să-şi îndeplinească misiunile într-o manieră echitabilă, inspirîndu-se, în special, din principiul de imparțialitate şi de nediscriminare;

e) să adune, să stocheze şi să utilizeze date personale în conformitate cu principiile internaționale privind protecția datelor şi, în special, să se limiteze la ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor legale, legitime şi specifice;

f) să vegheze întotdeauna la spiritul drepturilor fundamentale ale fiecăruia, precum şi la libertatea de gîndire, de conştiință, de religie, de exprimare, de reuniune pacifistă, de circulație şi la dreptul asupra bunurilor proprii;

g) să acționeze cu integritate şi respect față de populație, ținînd cont în mod special de situația indivizilor care fac parte din grupuri vulnerabile;

h) să fie în măsură să ateste calitatea sa de membru al organului de poliție şi identitatea sa profesională în timpul intervențiilor;

i) să se opună tuturor formelor de corupție din poliție;

j) să informeze superiorii şi celelalte organe competente referitor la toate cazurile de corupție din poliție;

k) să acorde în condițiile legii, în măsura necesară, susținere, asistență şi informații victimelor şi martorilor;

l) să asigure tratarea individuală a martorilor şi a altor persoane, în special în cazul în care ancheta vizează crima organizată, violența în familie sau alte situații în care există riscul de intimidare;

m) să aplice forța fizică, mijloacele speciale şi arma de foc numai în cazurile şi în modul prevăzute de legislație;

n) să respecte principiul prezumției nevinovăției, asigurînd persoanei dreptul de a fi informat în cel mai scurt timp, într-o limbă pe care o înțelege, despre bănuielile formulate împotriva sa şi despre dreptul său la apărare.

16. Colaboratorului de poliție îi este interzis:

a) să aplice, să încurajeze sau să tolereze acte de tortură, tratamente sau pedepse inumane sau degradante, în orice circumstanță s-ar afla;

b) să recurgă la forță, cu excepția cazurilor de necesitate absolută, şi numai în măsura necesară atingerii unui obiectiv legitim;

c) să lezeze dreptul fiecărei persoane la viața privată, decît în caz de necesitate absolută şi numai în măsura necesară pentru realizarea obiectivului legitim.

17. Anchetele de serviciu sînt efectuate în temeiul unor bănuieli sau al faptelor ilegale care au fost săvîrşite de către colaboratorul de poliție.

Capitolul VII. Arestarea/privarea de libertate de către poliție

18. Privarea de libertate a persoanelor trebuie să fie, pe cît posibil, limitată şi aplicată ținîndu-se cont de vulnerabilitatea şi necesitățile personale ale fiecărui deținut. Fiecare privare de libertate trebuie să fie consemnată legal.

19. Toate persoanele private de libertate trebuie să fie informate într-un timp cît mai restrîns, într-o limbă pe care o înțeleg, despre motivele juridice care justifică privarea lor de libertate, despre toate acuzațiile aduse împotriva lor, despre drepturile de care beneficiază şi procedura care le va fi aplicată.

20. Polițistul trebuie să garanteze securitatea persoanelor puse sub arest preventiv, supraveghind starea sănătății, condițiile de igienă şi necesitățile de alimentare. Încăperile poliției prevăzute pentru acest scop trebuie să aibă o suprafață rezonabilă, să fie iluminate şi ventilate corespunzător şi să ofere condițiile necesare de odihnă.

21. Polițistul trebuie să asigure persoanelor private de libertate posibilitatea de a informa terțe persoane despre aceasta, de a beneficia de dreptul la un apărător şi, în caz de necesitate, de un examen medical.

22. Poliţistul trebuie să separe, în măsura posibilităţilor, persoanele private de libertate, suspectate de comiterea unei infracţiuni, de persoanele private de libertate din alte motive.

Capitolul VIII. Respectarea dreptului la viaţa privată şi a altor drepturi

23. Colaboratorul de poliţie este obligat să respecte şi să ţină cont de:

a) dreptul la viaţa privată, la inviolabilitatea corespondenţei şi a domiciliului, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege;

b) dreptul fiecărei persoane la libertatea de gîndire, conştiinţă şi religie, de exprimare, de reuniune paşnică, de circulaţie şi dreptul la proprietate, cu excepţia circumstanţelor specifice prevăzute de Convenţia Europeană a Drepturilor Omului;

c) starea specifică a reprezentanţilor minorităţilor, a persoanelor vulnerabile, aplicînd metodele corespunzătoare.

24. Orice persoană poate pretinde colaboratorului de poliţie respectarea normelor de conduită în raporturile sale cu acesta.

25. Integritatea colaboratorului de poliţie este asigurată prin următoarele interdicţii:

a) să tolereze actele de corupţie;

b) să utilizeze abuziv autoritatea publică pe care i-o conferă statutul său;

c) să pretindă sau să accepte bani, bunuri, valori în scopul de a îndeplini sau nu, precum şi de a se abţine de la îndeplinirea funcţiilor sau să execute indicaţii ce exced competenţelor stabilite prin fişa postului;

d) să facă uz de calitatea sau funcţia îndeplinită pentru soluţionarea unor interese de ordin personal.

Capitolul IX. Controlul asupra activităţii colaboratorului de poliţie

26. Controlul asupra activităţii colaboratorului de poliţie este asigurat de stat şi poate fi exercitat de instanţele judecătoreşti, precum şi de reprezentanţii societăţii civile.

27. Persoanele care se consideră lezate în drepturile lor pot contesta acţiunile sau inacţiunile colaboratorului de poliţie în condiţiile legii.

28. Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale asigură o procedură transparentă şi efectivă de examinare a cazurilor de contestare a acţiunii sau inacţiunii colaboratorului de poliţie.

29. Autorităţile administraţiei publice centrale şi locale asigură protecţia drepturilor şi libertăţilor colaboratorului de poliţie în cazul unor suspiciuni nefondate privitor la exercitarea funcţiilor sale, precum şi ale celor care denunţă abateri de la prezentul Cod.

30. Încălcarea prevederilor prezentului Cod atrage răspunderea disciplinară, contravenţională, civilă sau penală, în condiţiile legii.

Menţiuni

Prezentul Ghid al formatorului **“Instruirea în domeniul Drepturilor Omului a Colaboratorilor de Poliție”** nu ar fi văzut lumina tiparului fără contribuția generoasă a autorilor (Gheorghe Botnaru, Cercetător Ştiinţific, Centrul de Prevenire şi Asistenţă Criminologică, Igor Ursan, preşedinte, Alianța pentru Promovarea Dreptului, Octavian Bejan, vicedirector, Centrul de Prevenire şi Asistenţă Criminologică, Silvia Romanciuc, Consultant Național drepturile omului, Societatea Independentă pentru Educație şi Drepturile Omului) şi a partenerilor care au promovat educația în domeniul drepturilor omului în contextul implementării Proiectului “Susținere în implementarea Planului Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (PNADO) 2004-2008”. Ținem să aducem mulțumiri dlui Ştefan Secăreanu, Preşedintele Comisiei permanente pentru drepturile omului a Parlamentului RM, Coordonatorului național al proiectului sus-menționat, pentru deschidere, suport şi aport semnificativ în promovarea drepturilor omului în Moldova, în general şi implementarea acestui proiect, în particular.

Sincere mulțumiri dlui Valentin Mejinschi, Ministru al afacerilor interne, dlui Andrei Pogurschi, Viceministru al afacerilor interne, dlui Igor Bodorin, ex-Viceministru al afacerilor interne, precum şi dlui Valeriu Oprea, Şef al Direcției instruire şi educație pentru deschidere şi suport în elaborarea şi perfecționare conținutului acestui Ghid.

De asemenea, exprimăm gratitudinea tuturor donatorilor (Programului Global HURIST, Cooperarea Austriacă pentru Dezvoltare (ADC), Guvernul Olandei, PNUD) care au contribuit la finanțarea proiectului Susținerea în Implementarea PNADO; membrilor Comitetului de Coordonare a proiectului (Raisa Aploschi, Veaceslav Mîrza, Eugen Rusu, Victor Lapuşneanu, Lilia Grimalschi Mariana Harjevschi, Vasile Spinei, Vasile Rotaru, Radu Danii, Igor Nedera şi alții), echipei de management a proiectului PNUD (Ala Skvorțova, Nicoleta Culava, Ana Racu, Radu Dusciac, Ecaterina Doicov, Violeta Frunze, Patricia Andronache, Ion Guzun), echipei PNUD de coordonare programe şi comunicare (Angela Dumitraşco, Ludmila Țiganu, Svetlana Alexandrova) pentru asigurarea coordonării, implementării cu succes şi vizibilității proiectului pe parcursul anilor 2004-2008, precum şi echipei Casei editorial-poligrafice Bons Offices pentru asistență şi contribuție în asigurarea apariției editoriale a produselor elaborate în acest proiect.

United Nations Development Programme
131, 31 August str.
2012, Chisinau
Republic of Moldova

Moldova
www.undp.md